

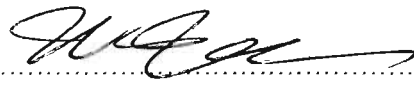
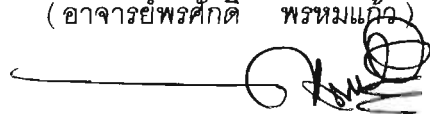
ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ
ในคาบสมุทรสังฆพระ จังหวัดสงขลา

วิทยานิพนธ์
ของ
ปิยาภรณ์ ศรีทองใส

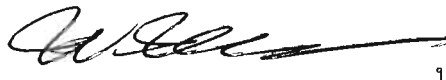
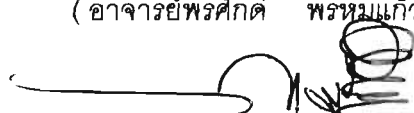
งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2542 - 2543

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)

.....กรรมการ
(อาจารย์สุรพงษ์ ถาวโรจน์)

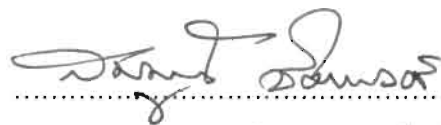
คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)

.....กรรมการ
(อาจารย์สุรพงษ์ ถาวโรจน์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์สมใจ ศรีนวล)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร ด้านสกุล)

มหาวิทยาลัยทักษิณอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

.....อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

วันที่ 30 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสามารถของ อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์สุรพงษ์ ถาวรโรจน์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์สมใจ ศรีนวล และผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร ด้านสกุล กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมและให้แนวคิดเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ไทยคดีศึกษาทุกท่าน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้และแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาที่อำนวยความสะดวกและช่วยประสานงานกับทางมหาวิทยาลัยให้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณคุณมยุรี พลวัฒน์ และคุณคัมภีร์ ทองพูน ผู้เป็นปิยมิตร ที่คอยดูแลการจัดพิมพ์ต้นฉบับจนสมบูรณ์และช่วยเหลือในทุกด้าน และขอขอบคุณคุณสมพงษ์ แก้วมี และคุณธีรชัย จันทร์อินทร์ ที่ช่วยในการวาดภาพลายเส้นประกอบทั้งช่วยในการเก็บข้อมูล ตลอดจนคุณบุญมา อรมุต ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้สนับสนุนทุนในการทำวิจัยเรื่องนี้ จนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิจัยเรื่องสำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อประเสริฐ ศรีทองใส และคุณแม่อมสิน ศรีทองใส ที่ให้กำลังใจและเอาใจใส่ดูแลให้การสนับสนุนลูกในทุก ๆ ด้านด้วยดีตลอดมา จนทำให้การศึกษาของลูกสำเร็จด้วยดี นอกจากนั้นยังมีพี่ น้อง เพื่อน ชาวไทยคดีและผู้มีพระคุณอีกหลายคนที่ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแด่บุพการี บุพอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ปิยาภรณ์ ศรีทองใส

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	9
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	9
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	11
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
เอกสารที่เกี่ยวกับสถาบันตยกรรมและแนวทางการศึกษาลักษณะทาง สถาบันตยกรรม	13
เอกสารที่เกี่ยวกับคติความเชื่อและแนวทางการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับ ที่อยู่อาศัย	21
เอกสารที่เกี่ยวกับกฎ	30
เอกสารที่เกี่ยวกับคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา	33
3 ลักษณะทางสถาบันตยกรรมของกฎ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ	
ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา.....	41
กฎไม้	43
กฎอิฐถือปูน	75
กฎแบบผสม	93
4 คติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ	138
คติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง	138
คติความเชื่อในการก่อสร้าง	152
คติความเชื่อในการอยู่อาศัย	157

บทที่	หน้า
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	162
บทย่อ	162
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	162
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	162
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	163
สรุปผล	164
อภิปรายผล	173
ข้อเสนอแนะ	175
 บรรณานุกรม	 177
 บุคลากร	 185
 ภาคผนวก	 191
 บทคัดย่อ	 204
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	 209

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนกุฏิของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามลักษณะ ทางสถาปัตยกรรม	43
2 แสดงเกณฑ์ล่องวัน (วันดีดีดี และวันดีดีร้าย)	143
3 แสดงวันจรม วันทรดหรือ วันฟู และวันจรมหรือวันเนาของแต่ละเดือน	144
4 แสดงวันที่ถือว่าเป็นวันทินสุญหรือชินสุญ	145

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	แผนที่คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา	34
2	กุฏิเดี่ยว มีชานด้านหน้า วัดดีหลวง ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	45
3	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นกุฏิไม้แบบกุฏิเดี่ยว มีชานด้านหน้า	46
4	กุฏิเดี่ยว มีโถงด้านข้าง และชานพะไลด้านหน้า วัดสลักป่าเก่า ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	47
5	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นกุฏิไม้แบบกุฏิเดี่ยว มีโถงด้านข้าง และ มีชานพะไลด้านหน้า	47
6	คณະกุฏิ จำนวน 2 ห้องพักติดกัน มีชานด้านหน้า วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	48
7	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณະกุฏิไม้ 2 ห้องพักติดกัน มีชานด้านหน้า ...	49
8	คณະกุฏิ จำนวน 2 ห้องพัก แยกกัน วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	50
9	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณະกุฏิไม้ 2 ห้องพัก แยกกันมีโถงตรงกลาง และมีชาน	50
10	ตัวอย่างคณະกุฏิที่มีจำนวน 3 ห้องพัก วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	51
11	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณະกุฏิไม้ 3 ห้องพัก มีโถงตรงกลางห้อง	52
12	ตัวอย่างคณະกุฏิที่มีจำนวน 4 ห้องพัก วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	52
13	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณະกุฏิไม้ 4 ห้องนอน มีชานด้านหน้า	53
14	ภาพลายเส้นแสดงเสาไม้กลม กุฏิเจ้าอาวาสวัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	54
15	เสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ...	55
16	ดินเสาคอนกรีตแบบมีฐานสูงถึงใต้ท้องคาน วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	56

17	ภาพลายเส้นแสดงตึนเสาคอนกรีตแบบมีฐานสูงถึงใต้ท้องคาน	56
18	ตึนเสาคือรับเสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	57
19	ภาพลายเส้นแสดงตึนเสาคือรับเสาไม้สี่เหลี่ยม	57
20	ภาพลายเส้นแสดงการตกแต่งตึนเสาคือ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	58
21	ตึนเสาปูนทรายสูงรับเสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	58
22	ภาพลายเส้นแสดงตึนเสาปูนทรายสูงรับเสาไม้สี่เหลี่ยม	59
23	บันไดไม้แบบโปร่ง วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	60
24	บันไดไม้แบบโปร่งมีฐานคอนกรีต มีบ่อน้ำสี่เหลี่ยม วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	60
25	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างบันไดไม้แบบโปร่งมีฐานคอนกรีต มีบ่อน้ำสี่เหลี่ยม	61
26	บันไดไม้แบบทึบ วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	61
27	บันไดคอนกรีต วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ...	62
28	ภาพลายเส้นแสดงส่วนประกอบบันไดคอนกรีต	62
29	บันไดก่ออิฐ วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	63
30	พื้นไม้กระดานต่างระดับ และการปูพื้นแบบปูชิด วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	64
31	พื้นไม้เหลาชะโอน และการปูพื้นแบบพาก วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	65
32	ภาพลายเส้นแสดงลักษณะการปูพื้นปูแบบชิดและปูแบบพาก	65
33	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างของพื้น	66
34	ภาพลายเส้นแสดงลักษณะไม้กระดานที่ซ้อนเกล็ดตามแนวนอน	66
35	ฝาผนังไม้กระดานที่ซ้อนเกล็ดตามแนวนอน วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	67
36	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างฝาผนังที่ซ้อนเกล็ดตามแนวนอน	67

37	ฝาผนังไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้ง วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	68
38	ภาพลายเส้นแสดงลักษณะของไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้ง	68
39	ฝาผนังแบบโปร่ง ลูกกรงแนวตั้ง วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	69
40	ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปร่ง ลูกกรงไม้แนวตั้ง	69
41	ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปร่ง ลูกกรงไม้ตีไขว้	70
42	ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปร่ง ตกแต่งลายฉลุ	70
43	ประตูไม้กระดานหลายแผ่นต่อเรียงชิดกันโดยมีโครงคร่าวอยู่ด้านใน วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	71
44	ภาพลายเส้นแสดงประตูไม้กระดานหลายแผ่นต่อเรียงชิดกันโดย มีโครงคร่าวอยู่ด้านใน	71
45	ประตูไม้แผ่นเดียวแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	72
46	ประตูเหล็กแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	73
47	ประตูแบบบานเพี้ยมไม้ วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	74
48	ภาพลายเส้นประตูแบบบานเพี้ยมไม้	74
49	หน้าต่างบานคู่แบบไม้กระดานแผ่นเดียว วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	75
50	หน้าต่างบานคู่แบบบานสำเร็จรูป วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	76
51	หน้าต่างบานคู่แบบไม้กระดานแผ่นเดียวเปิดเข้าใน วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	76
52	ภาพลายเส้นแสดงส่วนประกอบของหน้าต่างแบบบานคู่	77

53	ช่อกหน้าต่างลูกทรงไม้ ไม่มีบานเปิดปิด วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	77
54	ภาพลายเส้นแสดงช่อกหน้าต่างลูกทรงไม้ ไม่มีบานเปิดปิด	78
55	ราวกันตกลูกทรงไม้แนวตั้ง วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	79
56	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกลูกทรงไม้แนวนอน วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	79
57	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกไม้แบบตีไขว้ วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	80
58	ราวกันตกลูกทรงเซรามิค วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	80
59	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกเซรามิค	81
60	ราวกันตกอิฐก่อแบบทึบ วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	81
61	กุฏิไม้หลังคาแบบจั่ว วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	82
62	ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบจั่วของกุฏิไม้	83
63	ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบปั้นหย้าของกุฏิไม้	84
64	กุฏิไม้หลังคาแบบปั้นหย้า วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	85
65	กุฏิไม้หลังคาแบบผสม วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ...	85
66	ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบผสมของกุฏิไม้	86
67	กุฏิไม้หลังคาแบบบลานอ วัดดีหลวง ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	87
68	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว มองจากด้านใน วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	88
69	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคา มองจากด้านใน และตั้งลอย	89

ภาพประกอบ

หน้า

70	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบจั่วมีปีกนกโดยรอบ	90
71	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาปั้นหย่า	91
72	โครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า มองจากด้านใน วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	92
73	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า มองจากด้านใน	92
74	ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบบลานอ	93
75	หลังคากระเบื้องหางว่าว วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	94
76	หลังคากระเบื้องลอนคู่ วัดพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ..	94
77	กุฎีเดี่ยว มีเฉลียงด้านหน้า วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	96
78	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่กุฎีก่ออิฐถือปูนแบบมีเฉลียงด้านหน้า	96
79	กุฎีเดี่ยว มีห้องน้ำ และโถงหรือเฉลียงด้านหน้า วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	97
80	ภาพลายเส้นแสดงกุฎีเดี่ยว มีห้องน้ำ และโถงหรือเฉลียงด้านหน้า	98
81	คณะกุฎีชั้นเดียวที่มีห้องพัก 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีโถงด้านหน้า วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	99
82	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คณะกุฎีชั้นเดียวที่มีห้องพัก 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีโถงด้านหน้า	99
83	คณะกุฎีชั้นเดียวที่มีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงและเฉลียงด้านหน้า วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	100
84	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คณะกุฎีชั้นเดียวที่มีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงและเฉลียงด้านหน้า	100
85	คณะกุฎี 2 ชั้น มีห้องพักชั้นละ 1 ห้อง มีโถงหน้าห้องพัก มีห้องน้ำแยก วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	101

86	ภาพลายเส้นและการวางผังพื้นที่คณะกุฎี 2 ชั้น มีห้องพักชั้นละ 1 ห้อง มีโถงหน้าห้องพัก มีห้องน้ำแยก	102
87	คณะกุฎี 2 ชั้น มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง มีห้องน้ำ 1 ห้อง วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	103
88	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คณะกุฎี 2 ชั้น มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง มีห้องน้ำ 1 ห้อง	104
89	คณะกุฎี 2 ชั้น มีห้องพัก 7 ห้อง มีห้องพระ 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถง ขนาดใหญ่ วัดสี่หยัง ตำบลป่อตู่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	105
90	ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่ คณะกุฎี มีห้องพัก 7 ห้อง มีห้องพระ 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงขนาดใหญ่	106
91	ภาพลายเส้นแสดงรูปแบบฐานรากและเสาตอม่อ	108
92	ภาพลายเส้นแสดงพื้นที่คอนกรีตวางบนคาน	109
93	ภาพลายเส้นแสดงพื้นที่คอนกรีตวางบนดิน	110
94	ประตูกระจกบานคู่ วัดสี่หยัง ตำบลป่อตู่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	111
95	ประตูเหล็กบานเฟี้ยม วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	112
96	หน้าต่างไม้กระดานแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	113
97	หน้าต่างไม้สำเร็จรูปตอกแต่งด้วยกระจกแบบบานคู่ วัดสี่หยัง ตำบลป่อตู่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	113
98	หน้าต่างกระจกแบบบานเกล็ด วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	114
99	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบลูกกรงแก้ว วัดสี่หยัง ตำบลป่อตู่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	115
100	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบอิฐบล็อก วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	115
101	ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบอิฐบล็อกเขรามิค วัดสุวรรณคีรี ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	116

102	ภาพถ่ายเส้นแสดงราวกันตกเหล็กดัด วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	116
103	กุฏิหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	118
104	กุฏิหลังคาแบบจั่วต่ำ วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	118
105	กุฏิหลังคาแบบบลานอ วัดตีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	119
106	กุฏิหลังคาแบบพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก (Slab) วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขาอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	119
107	ภาพถ่ายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ ที่มีมือไก่ จันทัน ตั้งเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก	120
108	คณะกุฏิชั้นเดียว มีห้องพัก 2 ห้องติดกันและมีชานด้านหน้า วัดสลักป่าเก่า ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	122
109	ภาพถ่ายเส้นแสดงการวางผัง คณะกุฏิชั้นเดียว มีห้องพัก 2 ห้องติดกันและมีชานด้านหน้า	122
110	คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 3 ห้อง ชั้นบนเป็นชั้นลอย วัดตีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	123
111	ภาพถ่ายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 3 ห้อง ชั้นบนเป็นชั้นลอย	124
112	คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 5 ห้อง ห้องน้ำแยกจากตัวกุฏิ วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	125
113	ภาพถ่ายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 5 ห้อง ห้องน้ำแยกจากตัวกุฏิ	126
114	คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 8 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง วัดโลการาม ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	127
115	ภาพถ่ายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 8 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง	128

ภาพประกอบ

หน้า

116	ภาพลายเส้นแสดงการปูพื้นไม้กระดานแบบบังใบ	130
117	ภาพลายเส้นแสดงการปูพื้นไม้กระดานแบบสอดลิ้น	131
118	กฎฝัาผนังไม้กระดานแบบผสม วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	132
119	หน้าต่างยาวจากพื้น มีราวกันตกสูง 80 เซนติเมตร วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	133
120	กฎแบบผสมหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนก วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	135
121	กฎแบบผสมหลังคาแบบจั่วต่ำ วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	135
122	กฎแบบผสมหลังคาแบบปั้นหยา วัดศีลาถอย ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	136
123	กฎแบบผสมหลังคาแบบบลานอ วัดศีลาถอย ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	136

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาช้านาน หลักฐานต่าง ๆ หลายอย่างชี้ชัดว่าพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาทุกยุคทุกสมัยในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน แม้ว่าชาวไทยทุกคนจะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทยจะทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนาก็ตาม แต่ชาวไทยส่วนใหญ่ก็ยังนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติสืบเนื่องมาช้านานจนถึงปัจจุบัน ดังที่ พระเทพเวที (ประยुทธ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า " พุทธศาสนานั้นเราถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ การถืออย่างนี้เป็นประเพณีที่สืบต่อกันมาโดยถูกต้องตามสมควร เพราะพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ "¹ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พุทธศาสนามีอิทธิพลยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยและเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังที่ สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า " พุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดสำคัญประการหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย ค่านิยม วิถีชีวิตของชาวไทย...พุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่ช่วยให้เป็นจตุรรมจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น "²

การที่เมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนามาช้านานดังกล่าวแล้วจึงทำให้วัดหรือสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนในเมืองหรือชุมชนชนบททั่วไปจะมีวัดเป็นสถานที่สำคัญในชุมชน ดังที่ เนตรนภิศ นาควัชร³ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ขาดไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนในเมืองหรือในชนบทต่างก็มีวัดเป็นสมบัติร่วมของคนในชุมชนนั้น โดยผู้คนในละแวกนั้นจะมีความสัมพันธ์กับวัดอย่างแนบแน่น และผู้คนทุกระดับชั้นต่างก็นับถือยกย่องพระสงฆ์เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่ อานนท์ อาภาภิรม ได้กล่าวไว้ว่า " การเคารพนับถือของคนไทยที่มีต่อพระสงฆ์นั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วทุกส่วน

¹พระเทพเวที (ประยुทธ ปยุตฺโต). ความสำคัญของพระพุทธรูปในฐานะศาสนาประจำชาติ. 2532. หน้า 1.

²สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. 2523. หน้า 118.

³เนตรนภิศ นาควัชร. ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน. 2529. หน้า 1.

ทุกชั้นของสังคม"¹ และ พระราชวรมุนี (ประยูทธ ปยุตโต)² ก็ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดไว้สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาอย่างจริงจัง มิได้เกิดจากความเกรงกลัวในอำนาจใด ๆ จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี วัดจึงเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยเป็นอย่างมากและสืบเนื่องกันมาช้านาน ทั้งที่เป็นบทบาทด้านศาสนาโดยตรงและบทบาทด้านอื่น ๆ เช่น เป็นแหล่งสอนศาสนาและอบรมศีลธรรม เป็นโรงเรียน เป็นโรงพยาบาล เป็นพิพิธภัณฑสถาน เป็นสถานที่แสดงมหรสพ เป็นสถานที่ที่ประชุมหรือพบปะของชาวบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ สมภพ ภิรมย์ และคนอื่น ๆ ก็ได้กล่าวไว้ในลักษณะคล้ายกันว่า "พุทธศาสนาซึ่งมีวัดเป็นหลักและนับเป็นทั้งแหล่งให้การศึกษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเป็นที่แสดงออกซึ่งความสามัคคี บริเวณวัดจึงนับว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนของบุคคลทั่วไปทุกระดับ หรือจะกล่าวว่าวัดเป็นจุดกำเนิดของสังคมก็อาจจะกล่าวได้"³

ทรรคนะของนักวิชาการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งในสังคมไทย เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติ ดังที่ พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยูทธ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า "วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑสถาน"⁴ และสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ก็ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า "วัดช่วยอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและเป็นพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมพื้นบ้าน"⁵ นอกจากนั้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ก็ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า

วัดเป็นที่รวมศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อและศรัทธาต่อพุทธศาสนา มาก ศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ได้ปรากฏออกมาจะเป็นผลงานจารึกเขียนภาพ การ

¹ อานนท์ อาภาภิรม. สังคมและวัฒนธรรมไทย. 2521. หน้า 112.

² พระราชวรมุนี (ประยูทธ ปยุตโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. 2527. หน้า 43.

³ สมภพ ภิรมย์ และคนอื่น ๆ. บ้านไทย. 2538. หน้า 39.

⁴ พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยูทธ ปยุตโต). พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. 2513.

หน้า 16.

⁵ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "บทบาทของวัดที่เคยมีและพึงมีต่อสังคมภาคใต้," ใน ของดีวัดมณีมาวาส สงขลา. 2522. หน้า 75.

สร้างตามโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น วัดยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวของโบราณที่มีค่า
วัดจะเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป¹

บทบาทด้านศิลปวัฒนธรรมของวัดมีอยู่หลายลักษณะ บทบาทหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัด
มากคือบทบาทด้านการสร้างสรรคและอนุรักษ์ศิลปกรรมต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรม
ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมในวัดนั้นเป็นงานที่ก่อสร้างขึ้นด้วย
ความศรัทธาและได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมหรือท้องถิ่น จึงทำให้เป็นผลงาน
สถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามและมีคุณค่ายิ่ง ดังที่ เสนอ นิลเดช และ พยุร โมสิกรัตน์ ได้
กล่าวไว้ว่า " ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมไทยพิจารณาได้จากสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับศาสนา
ซึ่งเป็นลักษณะเด่นโดยเฉพาะ"² และ ธาดา สุทธิธรรม ก็ได้กล่าวถึงสถาปัตยกรรมไทยไว้ใน
ลักษณะคล้ายคลึงกันว่า

สถาปัตยกรรมไทยในอดีตที่ยังปรากฏหลักฐานอยู่มากในปัจจุบันเป็นสถาปัตยกรรม
ทางพุทธศาสนา ซึ่งถือกำเนิดมาภายหลังจากศาสนาพุทธเผยแผ่เข้ามายังดินแดน
สุวรรณภูมิหรือประเทศไทยจากประเทศอินเดีย...โดยมีการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพื่อเป็น
สัญลักษณ์และเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ สถูปหรือเจดีย์, โบสถ์หรืออุโบสถ,
วิหาร, กุฏิ, ศาลา เป็นต้น³

สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัดจำแนกได้เป็น 2 เขต คือ สิ่งก่อสร้างในเขตพุทธาวาส และ
สิ่งก่อสร้างในเขตสังฆาวาส ดังที่ เสนอ นิลเดช และ พยุร โมสิกรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า

นับตั้งแต่ พ.ศ. 1893 จนถึงปี พ.ศ. 2453 (ปลายสมัยรัชกาลที่ 5) การก่อสร้าง
อาคารทางพุทธศาสนากำหนดตายตัวแน่นอน คือ แยกเป็นเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส

¹สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา. 2528. หน้า 175.

²เสนอ นิลเดช และ พยุร โมสิกรัตน์. " ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชา ไทยศึกษา หน่วยที่ 8 - 15. 2537. หน้า 11.

³ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2542. หน้า 1.

เขตพุทธาวาส ถือว่าเป็นเขตของพระพุทธรเจ้า มีการสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ ฯลฯ

เขตสังฆาวาส แยกสร้างต่างหากจากเขตพุทธาวาส เป็นเขตของพระสงฆ์ สร้างเป็นหมู่กุฏิ หอสวดมนต์ หอไตร แบ่งเป็นหมวดหมู่มีหอกกลางที่ใช้เป็นหอฉัน¹

สิ่งก่อสร้างแต่ละประเภทภายในวัดจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมในวัดจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสถาปัตยกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา คติความเชื่อ และสภาพสังคมวัฒนธรรมในแง่มุมต่าง ๆ ได้มาก ดังที่ ประทีป มาลากุล ได้กล่าวไว้ว่า "สถาปัตยกรรมเป็นบันทึกความวิวัฒนาการอันต่อเนื่องของมนุษยชาติไว้เป็นลำดับด้วยดี และยังเป็นเครื่องแสดงถึงภาวะของจิตใจ และบุคลิกลักษณะอันแท้จริงของชนชาตินั้น ๆ ให้เห็นได้อย่างใกล้ชิดที่สุด และอาจเห็นลึกซึ้งลงไปถึงสติปัญญาความสามารถของชาตินั้น ๆ ด้วย"² นอกจากนั้น วิวัฒน์ เตมียพันธ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่ควรแก่การศึกษาไว้ว่า

สถาปัตยกรรม... มิใช่เป็นผลผลิตทางวัตถุก่อสร้าง ระบบการก่อสร้างหรือเทคโนโลยีเพียงส่วนเดียว แต่สถาปัตยกรรมคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นโลกทรรศน์ พฤติกรรม และความต้องการที่ลึกลับเพื่อขจัดความกลัวและสร้างความหวังให้แก่ชีวิต เนื่องจากความเชื่อต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่นอกเหนือความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และยังเป็นการสั่งสมมรดกของอดีตที่ต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบันอีกด้วย³

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีผู้สนใจศึกษาสถาปัตยกรรมภายในวัดต่าง ๆ อยู่ไม่น้อย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างสำคัญ ๆ ที่อยู่ในเขตพุทธาวาส เช่น เจดีย์

¹ เสนอ นิลเดช และ พยุร โมสิกรัตน์. "ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ไทยศึกษา หน่วยที่ 8 - 15. 2537. หน้า 119 - 120.

² ประทีป มาลากุล. พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง. 2530. หน้า 2.

³ วิวัฒน์ เตมียพันธ์. "อาคารพักอาศัยล้านนา : คติความเชื่อและประเพณีบางประการเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้างและการวางผัง," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. 2528. หน้า 520.

อุโบสถ วิหาร เป็นต้น มากกว่าที่จะเป็นการศึกษาสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในเขตสังฆาวาส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง " กุฏิ " ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์นั้นยังมีผู้สนใจศึกษากันน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่กุฏิเป็นสิ่งก่อสร้างสำคัญอย่างหนึ่งภายในวัดและมีอยู่ในวัดทั่วไป ซึ่ง โชติ ภัลยานมิตร¹ ธาดา สุทธิธรรม² และ นงคฺนุช ไพโรพินุลยกิจ³ ได้กล่าวถึงกุฏิไว้สรุปได้ว่า กุฏิหมายถึงที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์เฉพาะรูป การก่อสร้างกุฏิมีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยไม่มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นรูปแบบใด กุฏิตามที่สร้างกันมานั้นส่วนมากจะมีลักษณะคล้ายกับเรือนอาศัยของชาวบ้านทั่วไป เพราะพระภิกษุก็คือผู้ชายชาวบ้านที่บวชนั่นเอง แต่กุฏิก็มีส่วนที่แตกต่างกับเรือนอาศัยของชาวบ้านทั่วไปเนื่องจากต้องคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สมณเพศ กุฏิของวัดไทยก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีลักษณะเช่นไร เพียงแต่สันนิษฐานกันว่าในสมัยกรุงสุโขทัยกุฏิน่าจะมีรูปแบบเดียวกับเรือนชาวไทยลื้อในมณฑลสิบสองปันนา ประเทศจีน หรือเรือนชาวไทยดำประเทศเวียดนาม เนื่องจากชาวสุโขทัยน่าจะสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยในดินแดนตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งเรือนพักอาศัยของชาวไทยบรรพชนเหล่านี้จะเป็นอาคารเรือนไม้ไผ่หรือไม้ต้น มีใต้ถุนเรือน และมีสัดส่วนของตัวเรือนกว้าง โดยด้านกว้างและด้านยาวใกล้เคียงกัน ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเรือนพักอาศัยและกุฏิน่าจะมีรูปแบบที่สืบทอดมาจากเรือนพักอาศัยของชาวเขมรเนื่องจากอารยธรรมเขมรเป็นรากฐานของอารยธรรมอยุธยา ซึ่งเรือนและกุฏิแบบนี้ยังคงก่อสร้างสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยการสร้างด้วยไม้ทั้งหลังซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า " เรือนแบบไทยเดิม " สำหรับการก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนนั้นได้เกิดขึ้นในสมัยพระนารายณ์มหาราชด้วยได้รับอิทธิพลมาจากชาวตะวันตก ส่งผลให้การก่อสร้างเรือนพักอาศัยและกุฏินิยมก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนมาจนถึงปัจจุบัน แต่การก่อสร้างตามด้วยไม้แบบเรือนไทยเดิมก็ยังเป็นที่นิยมอยู่มากเช่นกัน

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานและเป็นแหล่งที่มีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมสำคัญแหล่งหนึ่ง โดยศิลปวัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา เนื่องจากพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาและเจริญรุ่งเรืองขึ้นในแหล่งนี้มาช้านาน ดังที่ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ และ อติศักดิ์ ทองบุญ⁴ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ภาคใต้ของ

¹โชติ ภัลยานมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. 2539. หน้า 91.

²ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2542. หน้า 111.

³นงคฺนุช ไพโรพินุลยกิจ. เรือนไทย. 2541. หน้า 19.

⁴สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ และ อติศักดิ์ ทองบุญ. " ศาสนาพุทธในภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3436 - 3443.

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่พุทธศาสนาลัทธิมหายานแพร่เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 และพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์แพร่เข้ามาแทนที่เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18 พุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์และเจริญรุ่งเรืองวัฒนธรรมของภาคใต้ติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ชาวภาคใต้ถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นแหล่งวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมความศรัทธาและความเชื่อ จึงพากันนิยมสร้างวัดไว้เป็นจำนวนมาก และผู้ที่มีฝีมือและความชำนาญทางช่างก็ได้ทุ่มเทฝีมือสร้างสรรค์งานด้วยความศรัทธาส่งสมไว้ในวัด โดยเฉพาะผลงานในด้านสถาปัตยกรรมจะปรากฏเด่นชัดมาก

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่สำคัญจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ ปัจจุบันเป็นทั้งศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ ในทางประวัติศาสตร์นั้นสงขลาเคยเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนามาช้านาน วัฒนธรรมหลายอย่างรวมทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมจึงเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังที่ สงบ ส่งเมือง¹ ได้กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของสงขลาไว้สรุปได้ว่า นับตั้งแต่วัฒนธรรมแบบศรีวิชัยเสื่อมอิทธิพลไปจากบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ในพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นเหตุให้พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์จากศรีลังกาเข้ามาแทนที่ศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาแบบมหายาน จนในที่สุดสงขลากลายเป็นเมืองศูนย์กลางของชุมชนที่นับถือพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ทางใต้สุด สงขลาจึงเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังปรากฏหลักฐานอย่างเด่นชัดจากศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาหลายอย่าง โดยเฉพาะหลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากจวบจนถึงปัจจุบัน

คาบสมุทรสทิงพระเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของจังหวัดสงขลา ปัจจุบันบริเวณคาบสมุทร สทิงพระเป็นที่ตั้งของอำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอระโนด ในอดีตบริเวณคาบสมุทรสทิงพระเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์แหล่งหนึ่งในภาคใต้ ได้มีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งเกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาช้านาน ดังที่ ธราพงศ์ ศรีสุชาติ²

¹สงบ ส่งเมือง. "สงขลา, จังหวัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3586.

²ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. "สทิงพระ, ชุมชนโบราณ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3663.

ศรีศักร วัลลิโภดม¹ และสุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์² ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระและกล่าวไว้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คาบสมุทรสทิงพระเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในภาคใต้ ชุมชนโบราณในคาบสมุทรสทิงพระเป็นชุมชนโบราณสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนใหญ่ 6 ชุมชน คือ ชุมชนโบราณอู่ตะเภา - ระโนด ชุมชนโบราณพังยาง ชุมชนโบราณสีหยัง - เจดีย์งาม ชุมชนโบราณเขาคูหา - ชะแม ชุมชนโบราณสทิงพระ และชุมชนโบราณปะโอ จากการสำรวจและขุดค้นของนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างชาติทำให้พบหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนต่าง ๆ ในคาบสมุทรสทิงพระมีการติดต่อค้าขายกับชุมชนภายนอกมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 เป็นอย่างน้อย และพบหลักฐานที่แสดงว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 15 มีการรับอารยธรรมสมัยประวัติศาสตร์จากภายนอก มีศาสนสถานบนที่สูง มีรูปเคารพตามลัทธิศาสนา มีความเจริญทั้งทางฮินดูและศาสนาพุทธควบคู่กันมา และมีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ เช่น จีน อินเดีย อาหรับ ฯลฯ เป็นต้น ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 - 19 ชุมชนบริเวณคาบสมุทรสทิงพระได้กลายเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ โดยศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองและชุมชนใหญ่ ๆ ปรากฏอยู่แถบบริเวณวัดพะโคะ นอกจากนี้ยังปรากฏวัดต่าง ๆ อีกมากมายในบริเวณนี้อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี วัดที่มีอายุเก่าแก่หลายวัดยังคงปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน

การที่คาบสมุทรสทิงพระเป็นแหล่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนามาช้านาน ส่งผลให้บริเวณนี้มีการสั่งสมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้วยพุทธศาสนาไว้มากบริเวณคาบสมุทรสทิงพระจึงมีวัดหลายวัดทั้งที่เป็นวัดมีอายุเก่าแก่และที่จัดตั้งขึ้นในชั้นหลัง ซึ่ง สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา³ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า วัดใน

¹ศรีศักร วัลลิโภดม. "สทิงพระและลังกาสุกะ," เมืองโบราณ. 10 (1) : 23 - 27 ; มกราคม - มีนาคม 2527.

²สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สทิงพระ, อำเภอบาง," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3664 - 3671.

³สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา. บัญชีรายชื่อวัดที่ขึ้นทะเบียน ในจังหวัดสงขลา. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

บริเวณคาบสมุทรมหานครที่กรมการศาสนาขึ้นทะเบียนไว้จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีจำนวน 123 วัด และสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า วัดในบริเวณคาบสมุทรมหานครที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีจำนวน 19 วัด เป็นที่ไม่มีกฎ 2 วัด คือ วัดศิริวรรณาวาสอำเภอสิงหนครและวัดสูงเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ซึ่งถือว่าเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบริเวณนี้ โดยวัดเหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอสิงหนครมี 10 วัด คือ วัดบางเขียด วัดหนองหอย วัดโลการาม วัดสลักป่าเก่า วัดแหลมจาก วัดดีหลวงใน วัดภูผาเบิก วัดศิริวรรณาวาส วัดบ่อทรัพย์ และวัดสุวรรณคีรี อำเภอสทิงพระมี 5 วัด คือ วัดราชประดิษฐฐาน วัดศิลาลอย วัดสนามชัย วัดดีหลวง และวัดจะทิ้งพระ อำเภอระโนดมี 3 วัด คือ วัดสีหยง วัดพังยาง และวัดเจติยงาม การที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดเหล่านี้เป็นโบราณสถานแห่งชาติ นอกจากเหตุผลที่วัดเหล่านี้มีอายุเก่าแก่แล้ว ยังเป็นเพราะเป็นวัดที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ อีกหลายด้าน ดังที่ กรมศิลปากร² ได้กล่าวถึงเกณฑ์พิจารณาโบราณสถานประเภทสิ่งก่อสร้างไว้สรุปได้ว่า การพิจารณาสิ่งก่อสร้างเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาตินั้นพิจารณาจากเกณฑ์หลายเกณฑ์ ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา และคุณค่าทางสังคม

การที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดดังกล่าวเป็นโบราณสถานแห่งชาตินั้นย่อมแสดงให้เห็นได้ชัดว่า วัดเหล่านั้นเป็นวัดที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาระดับหนึ่ง ซึ่งผู้สนใจอาจจะเลือกศึกษาได้หลายแง่มุม โดยเฉพาะในด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ เนื่องจากกฎเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมและคติความเชื่อของท้องถิ่นได้มาก ดังที่ วิวัฒน์ เตมียพันธ์³ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การศึกษาสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นจะทำให้เข้าใจถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรม คติความเชื่อ ตลอดจนสภาพชีวิตและสังคมของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้คนในท้องถิ่นจะใช้ความรู้สึกที่แท้จริงของเขาออกมาในแบบของสิ่งก่อสร้างเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น และ

¹สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10. โบราณสถานที่ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในจังหวัดสงขลา. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

²กรมศิลปากร. โบราณสถานประเภทกลุ่มของสิ่งก่อสร้าง. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

³วิวัฒน์ เตมียพันธ์. แนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. 2529. หน้า 6 - 7.

เมธินี จิระวัฒนา ได้กล่าวว่า " สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย... มีรูปแบบที่หลากหลาย อันเนื่องมาจากปัจจัยของสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนถึงชีวิตของผู้คน สภาพสังคม เศรษฐกิจ สุนทรียทรรศนะ คติความเชื่อของผู้สร้างที่อยู่อาศัยนั้น"¹ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง " ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูมิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับภูมิ ในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา " โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะภูมิภายในวัดที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในปัจจุบันดังกล่าวแล้ว ผลของการศึกษาค้นคว้านี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูมิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนทำให้ทราบถึงคติความเชื่อที่เกี่ยวกับภูมิ ทั้งในด้านการเตรียมก่อสร้าง การก่อสร้าง และการอยู่อาศัย อันเป็นข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจถึงสภาพชีวิตและสังคมของผู้คนในบริเวณนี้ได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาสังคมในเขตพื้นที่ดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูมิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับภูมิในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา โดยจำแนกประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูมิ
2. คติความเชื่อเกี่ยวกับภูมิ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของภูมิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับภูมิในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบค้นและศึกษาในวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

¹เมธินี จิระวัฒนา. " ภูมิปัญญาไทยจากที่อยู่อาศัย," ใน ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น. 2542. หน้า 46.

2. เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจถึงภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรม คติความเชื่อ และสภาพสังคมของท้องถิ่นบริเวณคาบสมุทรมหานครซึ่งพระได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนในบริเวณนี้ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย

3. ทำให้ผู้อ่านงานวิจัยนี้ได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม และสนใจที่จะศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสถาปัตยกรรมภายในวัด และสถาปัตยกรรมจากแหล่งอื่นในแง่มุมต่าง ๆ หลากหลายขึ้น

4. สามารถนำเอาวิธีการศึกษาจากการวิจัยนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องในทำนองเดียวกันหรือที่เกี่ยวข้องกันได้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปฏิมากรรมของวัดในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนให้วัดนั้นเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีจำนวน 17 วัด ดังนี้

- 1.1 วัดภูผาเบิก
- 1.2 วัดบ่อทรัพย์
- 1.3 วัดสุวรรณคีรี
- 1.4 วัดโลกอาราม
- 1.5 วัดสลักป่าเก่า
- 1.6 วัดแหลมจาก
- 1.7 วัดบางเขียด
- 1.8 วัดดีหลวงโน
- 1.9 วัดหนองหอย
- 1.10 วัดจะทิ้งพระ
- 1.11 วัดสนามชัย
- 1.12 วัดราชประดิษฐฐาน
- 1.13 วัดศิลาลอย
- 1.14 วัดดีหลวง
- 1.15 วัดสี่หยัง

- 1.16 วัดพระเจดีย์งาม
- 1.17 วัดพังยาง
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้
 - 2.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ โดยผู้วิจัยจะศึกษาลักษณะการวางผังพื้นรูปแบบ และโครงสร้าง ของกุฏิแต่ละกลุ่มดังนี้
 - 2.1.1 กุฏิไม้
 - 2.1.2 กุฏิก่ออิฐถือปูน
 - 2.1.3 กุฏิแบบผสม
 - 2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นศึกษาไว้ดังนี้
 - 2.2.1 คติความเชื่อในขั้นตอนการเตรียมก่อสร้าง
 - 2.2.2 คติความเชื่อในขั้นตอนการก่อสร้าง
 - 2.2.3 คติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ หมายถึงรูปลักษณะของกุฏิของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนให้วัดนั้นเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ซึ่งจำแนกเป็นกุฏิไม้ กุฏิก่ออิฐถือปูน และกุฏิแบบผสม โดยศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิแต่ละกลุ่มในด้านการวางผังพื้น รูปแบบ โครงสร้าง

คติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ หมายถึงการยอมรับนับถือว่าอำนาจเหนือธรรมชาติมีอยู่จริง และสามารถที่จะให้คุณให้โทษต่อมนุษย์ได้ จึงต้องมีข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้จำแนกคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิออกเป็นคติความเชื่อในขั้นตอนการเตรียมก่อสร้าง คติความเชื่อในขั้นตอนการก่อสร้าง และคติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัย

คาบสมุทรสทิงพระ หมายถึงบริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ของอำเภอสิงหนคร อำเภอ สทิงพระ อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ช่วยให้

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษา และใช้ประกอบการเขียนเค้าโครงวิจัย

2. ชั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ถ่ายภาพประกอบและเขียนภาพหลายเส้น การสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงและจัดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการจัดบันทึก ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้

2.1 พระภิกษุที่อยู่จำพรรษาอยู่ในวัดที่ศึกษาและเป็นคนในท้องถิ่นประมาณ จำนวน 25 รูป

2.2 ช่างก่อสร้างกุฏิและชาวบ้านที่ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาประมาณ จำนวน 10 คน

3. ชั้นจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

3.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง มาถอดความโดยการสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2 นำข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ในแถบบันทึกเสียง รวมทั้งข้อมูลที่จัดบันทึกไว้จากการ สัมภาษณ์และการสังเกตมาตรวจสอบความสมบูรณ์และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดความ สมบูรณ์

3.3 นำข้อมูลที่ได้นับที่ไว้จากการสังเกตตลอดจนข้อมูลที่เป็นภาพถ่ายและภาพ หลายเส้นมาตรวจสอบและจัดหมวดหมู่ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.4 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องแล้วทั้งหมดมาศึกษาตามประเด็น ที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

4. ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนา วิเคราะห์ และมีภาพประกอบทั้งที่เป็นภาพถ่ายและภาพหลายเส้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิในคาบสมุทรสถิงพระ จังหวัดสงขลา" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและแนวทางศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม
2. เอกสารที่เกี่ยวกับคติความเชื่อและแนวทางศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
3. เอกสารที่เกี่ยวกับกุฏิ
4. เอกสารที่เกี่ยวกับคาบสมุทรสถิงพระ จังหวัดสงขลา

เอกสารที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและแนวทางศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม

1. ความหมายของสถาปัตยกรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

โชติ กัลยาณมิตร ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้ว่าหมายถึง "อาคารที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยสถาปนิกซึ่งมีความชัดเจนในรสนิยมทางศิลป วิทยาการทางวัสดุ ประสพการณ์ทางธรรมชาติ และประสพการณ์ในด้านสังคม มีความงาม และสามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพื่ออาคารนั้น" ¹ และ ธาดา สุทธิธรรม ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้ว่า

สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง หากมนุษย์สามารถเข้าไปใช้งานได้ ก็จะเรียกว่า อาคาร (building) มิฉะนั้นก็จะเรียกว่า สิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งก่อสร้าง (structure)

สถาปัตยกรรมจึงสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะการเข้าไปใช้งานเป็น 2 ประเภท คือ

1. อาคาร ได้แก่ สถูปเจดีย์ โบสถ์ วิหาร ศาลา หอไตร เป็นต้น
2. สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ได้แก่ กำแพงเมือง สระน้ำ บ่อน้ำ เส้นทางสัญจร

¹โชติ กัลยาณมิตร. พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปเกี่ยวเนื่อง. 2518. หน้า 716.

ร่องรอยทางสถาปัตยกรรมและผังเมือง เป็นต้น¹

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์² ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้สรุปได้ว่า สถาปัตยกรรม หมายถึง อาคารสถานที่ที่มนุษย์ใช้ความพยายามในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้วัสดุและวิทยาการแห่งการก่อสร้างให้เกิดความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ใช้สิ่งก่อสร้างนั้นเป็นที่อยู่อาศัย หรือเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่การก่อสร้างนั้นจะสอดคล้องกับความเชื่อของเขาด้วย และ ไพโรจน์ แสงจันทร์ ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้ในทำนองเดียวกันว่า

สถาปัตยกรรมเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่ต้องการดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อรับใช้การดำรงชีพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และยังแสดงออกถึงความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละสังคมมนุษย์ด้วย โดยเริ่มจากส่วนที่ใกล้ตัว อันหมายถึงที่อยู่อาศัย จนกระทั่งขยายวงกว้างออกไปเป็นกลุ่มคนหรือสังคมที่ใช้สถาปัตยกรรม เป็นสิ่งรองรับกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวงที่มนุษย์ได้ร่วมกันกระทำขึ้นนั่นเอง³

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคนอื่น ๆ ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้ว่า

สถาปัตยกรรม เป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์และทางศิลปะ ผลรวมที่ได้เป็นงานศิลปะใช้สอยที่เกิดจากการนำปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มาร่วมพิจารณาในการกำหนดรูปแบบ ปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (โดยเฉพาะคุณค่าที่ยึดถือ ความเชื่อ ความเป็นอยู่) จิตวิทยา ตลอดจนสภาพภูมิอากาศของท้องถิ่น และสภาพที่ตั้ง เป็นต้น งานสถาปัตยกรรมที่ดีย่อมจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขเฉพาะกรณี⁴

¹ ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2541. หน้า 165.

² จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. "ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 8 – 15. 2527. หน้า 95.

³ ไพโรจน์ แสงจันทร์. สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย. 2536. หน้า 2.

⁴ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคนอื่น ๆ. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. 2536. หน้า 372.

ทวี บำรุงศักดิ์ จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง และอุทิศ สังขรัตน์¹ ได้กล่าวถึงความหมายของสถาปัตยกรรมไว้สรุปได้ว่า สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่สถาปนิกออกแบบและก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัย ศาสนสถาน หรือสาธารณะประโยชน์ในการดำรงชีวิต และตอบสนองต่อความเชื่อ โดยการวางผังและออกแบบโครงสร้างให้มีความสัมพันธ์กับช่องว่าง โดยใช้วัสดุที่มีความแข็งแรง เช่น หิน ปูนซิเมนต์ ไม้ หรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีความคงทน

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นที่พักอาศัย ศาสนสถาน หรือสิ่งสาธารณะประโยชน์อื่น ๆ ในขณะเดียวกันมุ่งที่ความสวยงามหรือประโยชน์ทางใจ และมีการวางผังออกแบบให้สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ปัจจัยทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรม

มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์สถาปัตยกรรมเพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตของผู้คนในแต่ละสังคมเนื่องจากสังคมแต่ละแห่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงทำให้สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในแต่ละสังคมหรือแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้าง ขณะเดียวกันสถาปัตยกรรมก็สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและการดำรงชีวิตของผู้คนในแห่งนั้น ๆ ด้วย ลักษณะของสถาปัตยกรรมจึงเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่างเป็นตัวกำหนด ทั้งปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังที่ ธาดา สุทธิธรรม² ได้กล่าวถึงปัจจัยดังกล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิอากาศและภูมิประเทศ
2. ปัจจัยทางความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม
3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมือง
4. ปัจจัยทางวัสดุ กรรมวิธี และฝีมือช่าง

¹ ทวี บำรุงศักดิ์, จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง และอุทิศ สังขรัตน์. ความเข้าใจศิลปะ. 2528. หน้า 13.

² ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2541. หน้า 165.

เฉลิม รัตนทัศนีย์¹ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไว้เช่นกันซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์
2. ปัจจัยทางธรณีวิทยา
3. ปัจจัยทางอุตุนิยมวิทยา
4. ปัจจัยทางศาสนา
5. ปัจจัยทางสังคม
6. ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

ส่วน สมภพ ภิรมย์² ได้กล่าวถึงปัจจัยที่อิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมไทยสรุปได้เป็นประเด็นใหญ่ ๆ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยด้านพุทธศาสนาและความเชื่อทางไสยศาสตร์
2. ปัจจัยด้านสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ
3. ปัจจัยด้านสภาพสังคมแบบสังคมเกษตรกรรม

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยที่อิทธิพลต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยด้านภูมิอากาศและภูมิประเทศ ปัจจัยด้านศาสนาและความเชื่อ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ ปัจจัยด้านอาชีพและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านวัสดุในท้องถิ่น ปัจจัยด้านฝีมือช่าง เป็นต้น

3. แนวทางศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม

การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างได้มีนักวิชาการศึกษาไว้บ้างแล้ว แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างประเภทอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์อื่นของผู้เป็นฆราวาส การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฎีซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุยังไม่มีผู้สนใจศึกษาอย่างจริงจัง จะมีกล่าวถึงบ้างเพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้น ในการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างประเภทอาคารบ้านเรือนนั้นนักวิชาการจะจำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนที่ศึกษา

¹เฉลิม รัตนทัศนีย์. วิวัฒนาการศิลปสถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา. 2539. หน้า 11.

²สมภพ ภิรมย์. บ้านไทย. 2538. หน้า 47.

ออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วจึงศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่มอย่างละเอียด การจำแนก ลักษณะทางสถาปัตยกรรมจึงอาจจำแนกได้หลายแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก โดยที่ผู้ศึกษาจะพิจารณาถึงความเหมาะสมว่าอาคารบ้านเรือนที่ศึกษานั้นควรจะจำแนกโดยใช้ เกณฑ์ใด เพราะในการศึกษาแต่ละครั้งอาคารบ้านเรือนที่ใช้ในการศึกษาอาจจะเหมาะที่จะใช้ เกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกันออกไป ผลการศึกษาเพื่อจำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรม ของนักวิชาการจึงแตกต่างกันไปได้หลายลักษณะซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์¹ ได้ศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้ และได้จำแนกลักษณะ ทางสถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้ตามประโยชน์ใช้สอยซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. อาคารบ้านเรือนสำหรับอยู่อาศัย
2. ศาสนสถาน เช่น กุฏิ อุโบสถ วิหาร ศาลเจ้า มัสยิด เป็นต้น
3. สาธารณสถาน เช่น ศาลาริมท่าน้ำ ศาลากลางหน เป็นต้น
4. อนุสรณ์สถาน เช่น บัว เจดีย์ หลักเมือง ศาลอันเป็นที่สิงสถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น
5. โรงประกอบพิธีกรรมเฉพาะอย่าง เช่น เมรุเผาศพ ปะรำพิธี เป็นต้น
6. พลับพลา
7. โรงมหรสพ เช่น โรงหนังตะลุง โรงโนรา โรงกาหลอ เป็นต้น
8. สิ่งที่ทำขึ้นชั่วคราวตามคติความเชื่อหรือประเพณีบางอย่าง เช่น เรือพระ (ใน ประเพณีลากพระ) เรือในประเพณีลอยเรือของชาวเล เป็นต้น

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างแต่ละประเภทดังกล่าวจะมีความแตกต่างกัน ไปตามองค์ประกอบย่อยของประโยชน์ใช้สอยเฉพาะอย่าง

เมธินี จิระวัฒนา และคนอื่น ๆ² สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์³ และโชติ กัลยาณมิตร⁴ ได้จำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยในภาคใต้ตามวิธีการก่อสร้างออกเป็น 2 ลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เรือนเครื่องผูก เป็นเรื่องที่ใช้ส่วนประกอบโครงสร้างทั้งหมดด้วยเชือก หวาย

¹สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. "สถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรม ไทย ภาคใต้ เล่ม 16. 2542. หน้า 7720.

²เมธินี จิระวัฒนา และคนอื่น ๆ. ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น. 2542. หน้า 54.

³สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. เล่มเดิม. หน้า 7711 - 7713.

⁴โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. 2539. หน้า 110 - 113.

ถาวรวัลย์ ลำเพ็ง ลิพา ทางดาด ทางลาน ดอกไม้ไผ่ ฯลฯ ที่หาได้ในท้องถิ่น วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างไม่มีการแปรรูปแต่ใช้กรรมวิธีผูกยึดสอดสานแล้วนำมาประกอบกัน เสาเรือนใช้ไม้เนื้อแข็ง ไม้เหลาชะโอน หลังคามุงด้วยหญ้าคา แฝก ไบตาล ไบลาน ไบจาก ไบสาคุ เป็นต้น ส่วนฝาเรือนใช้ไม้ไผ่ขัดแตะหรือกันด้วยจาก พื้นเรือนปูฟากไม้ ไม้หมาก หรือไม้เหลาชะโอน

2. เรือนเครื่องสับ เป็นรูปแบบเรือนพื้นดินที่เกิดขึ้นในภายหลัง พัฒนามาจากเรือนเครื่องผูก วิธีการก่อสร้างใช้การบาก เจาะ เข้าเดียว ไล่สลัก วัสดุก่อสร้างเกือบทุกชิ้นผ่านการแปรรูปแล้ว จึงทำให้เรือนชนิดนี้มีความมั่นคงแข็งแรงและมีขนาดใหญ่กว่าเรือนเครื่องผูก เสาเรือนนิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ตำเสา ไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอ เป็นต้น ถากขึ้นรูปเป็นเสาเหลี่ยม ให้ส่วนปลายเสาเล็กกว่าส่วนโคนเล็กน้อย เครื่องบนของเรือนใช้ไม้เนื้อแข็งขนาดกลาง เช่น ไม้สยา ไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอ ไม้ตำเสา ไม้ตะเคียน ไม้ยาง เป็นต้น ในบางท้องถิ่นยังนิยมใช้ไม้ตาลแก่จัดมาแปรรูปใช้ทำเป็นรอด ตง ชื่อ แปะ กลอน ระแนง ส่วนฝาเรือนใช้ไม้ยาง ไม้ทัง ไม้สยา พื้นเรือนปูด้วยฟากไม้ไผ่หรือกระดาน ส่วนเครื่องมุงใช้วัสดุประเภทเดียวกันกับเครื่องเรือนผูก ซึ่งตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมาจึงนิยมเปลี่ยนมุงด้วยกระเบื้อง

เรือนเหล่านี้จะมีเอกลักษณ์ร่วมกันอันสืบเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศในภาคใต้ที่มีความชื้นสูงและฝนตกชุก คือ การไม่ฝังเสาลงในดิน แต่จะวางเสาทุกต้นบนไม้ท่อนเนื้อแข็งหรือบนก้อนหิน หรือบนซีเมนต์หล่อ ที่เรียกว่า "ตีนเสา" หรือใช้วิธีการบากประกบ ใช้ชื่อ แปะ และคานบังคับเสาให้ตั้งขึ้นรูปแล้วจึงวางตั้ง จันทัน แปะลาน ตง รอด และระแนง แล้วจึงมุงหลังคา ปูพื้น และกันฝาเรือน

นอกจากนี้นักวิชาการบางคนได้จำแนกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ดังที่ ธาดา สุทธิธรรม¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า สถาปัตยกรรมไทยจำแนกตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างได้ดังนี้

1. เรือนไม้ เป็นเรือนของคนไทยที่สร้างมาแต่เดิม ซึ่งมักสร้างเป็นอาคารเรือนไม้ต้นหรือไม้ไผ่ มีใต้ถุนเรือน และมีสัดส่วนของตัวเรือนกว้าง (ด้านกว้างและด้านยาวใกล้เคียงกัน) เรือนไม้สร้างมาแต่สมัยสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้ในปัจจุบันก็ยังคงนิยมสร้างเรือนไม้กันอยู่ไม่น้อย เพียงแต่วัสดุหายากขึ้นและความนิยมใช้วัสดุอื่นในการก่อสร้างก็มีมากขึ้นด้วยทำให้การสร้างบ้านเป็นเรือนไม้มีอยู่ไม่มากเหมือนในสมัยก่อน

¹ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2542. หน้า 111.

2. เรือนก่ออิฐถือปูน การสร้างอาคารพักอาศัยของคนธรรมดาด้วยก่ออิฐถือปูนได้กำเนิดขึ้นในสมัยพระนารายณ์มหาราชโดยได้รับอิทธิพลมาจากชาวตะวันตกที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา ติดต่อกับค้าขาย และรับราชการ โดยชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการในแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาได้สร้างบ้านตามแบบของตนซึ่งนิยมก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูน อย่างไรก็ตามการก่อสร้างบ้านพักอาศัยของคนทั่วไปก็ยังนิยมก่อสร้างด้วยไม้เช่นเดิม จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศตะวันตกอย่างกว้างขวางอีกครั้ง จึงส่งผลให้บ้านพักอาศัยของคนธรรมดานิยมก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนกันมากขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

3. เรือนแบบผสม เป็นเรือนแบบครึ่งไม้ครึ่งก่ออิฐถือปูนซึ่งนิยมสร้างกันมากขึ้นเช่นกันในปัจจุบัน

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยทั้ง 3 แบบดังกล่าว ส่งผลให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมส่วนย่อยอื่น ๆ อันได้แก่ การวางผังพื้น รูปแบบ และโครงสร้างแตกต่างกันไปด้วยการจำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นที่นิยมนำมาใช้ในการศึกษากันมากพอสมควร เพียงแต่นักวิชาการบางคนอาจจะจำแนกกลุ่มอาคารแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ก็จัดได้ว่าเป็นการจำแนกในแนวเดียวกันหรืออาศัยหลักเกณฑ์เดียวกันดังเช่น นุกูล ชมภูนิช¹ ได้จำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสรุปได้ว่า จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ เรือนไม้ และเรือนครึ่งตึกครึ่งไม้ ส่วน ชุมศรี ศิวะศรียานนท์² ได้จำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสรุปได้ว่า จำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ เรือนทรงไม้และเรือนคอนกรีต และได้กล่าวเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมไทยทรงไม้และทรงคอนกรีตไว้ดังนี้

ลักษณะของสถาปัตยกรรมทรงไม้และคอนกรีต แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ทรงไม้ เสาเดี่ยว ช่วงห้องสูง หน้าจั่วมีไชร่ายื่นมาก หลังคาปีกนกกว้าง ส่วนประกอบตกแต่งแบบบางอ่อนช้อย เช่น เ้าแขนไม้ ลวดลายแกะสลักที่หน้าจั่วและทั่วไป

ทรงคอนกรีต เสาใหญ่ ช่วงห้องไม่สูงมาก หลังคาไม่นิยมทำทรงสูง หน้าจั่วไม่มียื่นส่วนไชร่ามากถ้าเป็นแบบขอมจะยื่นเพียงเล็กน้อย ส่วนประกอบตกแต่ง ทรง

¹ นุกูล ชมภูนิช. บ้านไทย เอกลักษณ์ของชาติ. 2530. หน้า 9 – 11.

² ชุมศรี ศิวะศรียานนท์. สถาปัตยกรรมไทยพื้นฐานสำหรับช่างเทคนิค. 2541. หน้า

ตัดและหนากว่าทรงไม้ เช่น ใบระกาและตัวเหงาบ้านลม ลวดลายแกะสลักจะหยาบ และดูเป็นกลุ่มก้อนมากกว่าทรงไม้¹

การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมนอกจากจะพิจารณาจำแนกกลุ่มอาคารตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว นักวิชาการยังได้ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมในส่วนที่เป็นรายละเอียดของอาคารแต่ละกลุ่มโดยการจำแนกออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวางผังพื้นที่ รูปแบบ และโครงสร้าง ดังที่ สุดจิต (เศวตจินดา) สนั่นไหว² ธาดา สุทธิธรรม³ และอนุวิทย์ เจริญศุภกุล และวิวัฒน์ เตมียพันธ์⁴ ได้กล่าวถึงการศึกษารายละเอียดลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่อยู่อาศัยไว้สรุปได้ว่า การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่อยู่อาศัยแต่ละกลุ่มควรพิจารณา 3 ส่วน ดังนี้

1. การวางผังพื้นที่ หมายถึงลักษณะทางกายภาพในแนวระนาบของพื้นที่ ซึ่งบ่งบอกถึงขนาด ขอบเขต ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของอาคาร หรือกลุ่มอาคารต่าง ๆ เช่น ห้องนอน ระเบียง ชาน บ้านใต้ เป็นต้น

2. รูปแบบ หมายถึงลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นตัวอาคาร ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ส่วน คือ รูปแบบส่วนฐาน รูปแบบส่วนตัวอาคาร และรูปแบบส่วนหลังคา

3. โครงสร้าง หมายถึงส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นโครงร่างอาคารด้วยกรรมวิธีหรือขบวนการก่อสร้างอย่างมีระบบ อันเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้อาคารที่เห็นสามารถทรงตัวอยู่ได้โดยไม่พังทลายลงมา ซึ่งเป็นผลทำให้อาคารที่ปรากฏเป็นรูปแบบเดียวกันอาจมีระบบการก่อสร้างที่แตกต่างกันได้ โครงสร้างของหมู่อาคารแยกได้เป็น 3 ส่วนหลัก คือ โครงสร้างส่วนฐาน โครงสร้างส่วนตัวอาคาร และโครงสร้างส่วนหลังคา

¹ ชุมศรี ศิวะศรียานนท์. สถาปัตยกรรมไทยพื้นฐานสำหรับช่างเทคนิค. 2541. หน้า 138.

² สุดจิต (เศวตจินดา) สนั่นไหว. การศึกษาเรื่องการออกแบบสถาปัตยกรรมวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม. 2541. หน้า 72 – 164.

³ ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2542. หน้า 116 – 120.

⁴ อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และวิวัฒน์ เตมียพันธ์. เรือนล้านนาไทย และประเพณีการปลูกเรือน. 2539. หน้า 19 – 22.

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารอาจจำแนกได้หลายแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก และขึ้นอยู่กับกลุ่มอาคารที่จะศึกษาว่าควรจะจำแนกโดยใช้เกณฑ์ใดจึงจะเหมาะสม ในการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปฏิมากรรมพระพุทธรูปในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจะจำแนกลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งเป็นแนวจำแนกลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่นักวิชาการนิยมกันมากแนวหนึ่ง และเห็นว่าจะมีความเหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือจำแนกออกเป็นปฏิมากรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และปฏิมากรรม และในการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปฏิมากรรมแต่ละกลุ่มนั้นจะจำแนกออกเป็นการวางผังพื้นที่ รูปแบบ และโครงสร้าง ตามทรรศนะของนักวิชาการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อและแนวทางศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

1. ความหมายของคติความเชื่อ

คติความเชื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาเรื่องคติความเชื่อกันมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการบางคนเรียกข้อมูลประเภทนี้ว่า "ความเชื่อ" ก็มี คติความเชื่อกับความเชื่อจึงมีความหมายในทำนองเดียวกัน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของคติความเชื่อไว้ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

ทัศนีย์ ทานตวณิช ได้กล่าวถึงความหมายของคติความเชื่อไว้ว่า "คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้" ในทำนองเดียวกัน ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงความหมายคติความเชื่อไว้ว่า คติความเชื่อ "หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพยำเกรง"² นอกจากนั้น ภิญญู จิตต์ธรรม ได้กล่าวถึงความหมายของ

¹ ทัศนีย์ ทานตวณิช. คติชาวบ้าน. 2523. หน้า 4.

² ธวัช ปุณโณทก. "ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. 2538. หน้า 350.

คติความเชื่อไว้ว่า “ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกมาจำนวนหลายพันปี และเชื่อว่าอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย”¹ ส่วนมณี พยอมยงค์ ได้กล่าวไว้ว่า

ความเชื่อเกิดจากความไม่รู้เป็นสำคัญ เช่น เมื่อพบเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติเกิดขึ้นจึงคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลังบังคับให้เป็นอย่างนั้น จึงพากันสร้างผีวิญญาณ เทพารักษ์ และมีการเซ่นสรวงเพื่อให้สิ่งเหล่านั้นพอใจและเมตตากรุณาไม่ทำร้ายและบันดาลสุขมาให้²

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า คติความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายแก่มนุษย์ได้ แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีจริงหรือไม่ แต่ก็เป็นที่ยอมรับนับถือกันในกลุ่มชนนั้น ๆ และร่วมกันปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ สืบต่อเนื่องกันมาจนกลายเป็นประเพณี

2. สาเหตุการเกิดคติความเชื่อ

คติความเชื่อของมนุษย์เกิดขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ ซึ่งนักวิชาการได้แสดงทฤษฎีไว้พอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล³ ได้ทรงกล่าวถึงสาเหตุของการเกิดคติความเชื่อไว้ซึ่งสรุปได้ว่า คติความเชื่อเกิดจากการที่มนุษย์ยอมรับในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มนุษย์ย่อมเกลียดทุกข์และรักสุขเป็นธรรมดา ฉะนั้นเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็มีการวิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ เมื่อพ้นภัยก็แสดงความรื่นเริงรู้คุณค่าต่อสิ่งนั้น ๆ ด้วยการบูชาคุณ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ตน ซึ่งสอดคล้องกับที่ มณี พยอมยงค์⁴ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า คติความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มี

¹ ภิญญู จิตต์ธรรม. “ความเชื่อ,” วารสารรามคำแหง, 2 (2) : 54 ; กรกฎาคม 2518.

² มณี พยอมยงค์. “ความเชื่อของคนไทย,” ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, 2530. หน้า 66 – 122.

³ หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล. พิธีของทุกคน, 2522. หน้า 1.

⁴ มณี พยอมยงค์. วัฒนธรรมล้านนา, 2529. หน้า 178.

อำนาจเหนือมนุษย์ ได้แก่ อำนาจดินฟ้าอากาศ ภัยจากธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไรจึงทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถืออำนาจเหล่านั้น บางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ และ จารุวรรณ ธรรมวัตร¹ ก็ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า คติความเชื่อของมนุษย์แต่ละท้องถิ่นเกิดขึ้นด้วยสาเหตุจากการมีปัญหาในการดำรงชีวิต เช่น เมื่อประสบภัยพิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น อันเป็นปัญหาที่เกินความสามารถของมนุษย์ธรรมดาที่จะแก้ไขได้ จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็นภูติผีปีศาจ วิญญาณ หรือเทพเจ้า ดังนั้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ และเมื่อพ้นภัยก็แสดงความกตัญญูทเวทิดด้วยการเซ่นบวงสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในทำนองเดียวกัน ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ ได้กล่าวไว้ว่า “คติความเชื่อเกิดจากการยอมรับในอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ดังนั้นเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือเมื่อพ้นภัยก็แสดงความกตัญญู”²

นอกจากนี้ จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดคติความเชื่อไว้ว่า

มูลเหตุของความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้ และความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว ต้องพยายามแสวงหาคำตอบของความไม่รู้นี้ จนอาจก่อให้เกิดเป็นลัทธิความเชื่อขึ้น บางครั้งการตัดสินใจในเรื่องความเชื่ออาจจะไม่มีเหตุผลเลยก็ได้ และความเชื่อยังส่งผลให้เกิดการแสดงออกในรูปของข้อห้าม ข้อนิยมต่าง ๆ ตลอดจนกลายเป็นคำสอน ดังนั้นความเชื่อ จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์อย่างใกล้ชิด³

ภิญโญ จิตต์ธรรม⁴ ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดคติความเชื่อไว้ 2 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. เกิดจากความกลัว เหตุที่กลัวก็เพราะไม่รู้สาเหตุ จึงเชื่อว่าผลทั้งหลายต้องมาจาก

¹จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้านอีสาน. 2521. หน้า 106.

²ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ. "ความเชื่อ – ประเพณี," ใน คติชนวิทยา. 2520. หน้า 92.

³จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. 2528. หน้า 92.

⁴ภิญโญ จิตต์ธรรม. "ความเชื่อ," วารสารรามคำแหง. 2 (2) : 58 ; กรกฎาคม 2518.

การกระทำของผู้ใดผู้หนึ่ง และด้วยเหตุที่ไม่รู้จึงได้กำหนดหรือสมมติให้มีเวทดาประจำสิ่งต่าง ๆ ขึ้น

2. เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติและ การสังเกตธรรมชาติ มนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติ และได้ประสบกับเหตุการณ์ธรรมชาติเป็นประจำ ดังนั้น เมื่อมีปรากฏการณ์ตามธรรมชาติเกิดขึ้น เช่น จันทรุปราคา รุ้งกินน้ำ ดาวหาง ผีพุ่งไต้ เป็นต้น ก็มีความเชื่อว่าน่าจะมีอำนาจบางสิ่งบางอย่างทำให้เกิดเหตุการณ์อย่างนั้นอย่างนั้นขึ้น

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า คติความเชื่อของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รู้ เมื่อไม่รู้จึงทำให้เกิดความกลัว หรือเมื่อเกิดความทุกข์ ไม่สบายใจ ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ก็หาที่พึ่งทางใจเป็นการก่อให้เกิดความสบายใจ ความสุขใจ โดยอาจใช้วิธีขอความเห็นใจจากอำนาจเหนือธรรมชาติ และเมื่อได้รับผลตอบแทนเป็นที่พอใจก็ยิ่งทำให้เกิดความเชื่อมากยิ่งขึ้นจึงมีผลทำให้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกัน

3. อิทธิพลของคติความเชื่อ

คติความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีคติความเชื่อเช่นไรก็จะมีพฤติกรรมตามคติความเชื่อเหล่านั้น นักวิชาการได้กล่าวถึงอิทธิพลของคติความเชื่อไว้หลายทฤษฎีซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

ปราณี วงษ์เทศ¹ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของคติความเชื่อในสังคมไทยสรุปได้ว่า คติความเชื่อในกลุ่มประชาชนที่ความเจริญทางวิทยาการยังเข้าไปไม่ถึงนั้นจะมีอิทธิพลครอบคลุมพฤติกรรมทุกอย่างของชีวิต เพราะจะเป็นตัวอธิบายให้เหตุผลต่อการกระทำและกิจกรรมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง หรือแม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น อาหารการกิน กิริยามารยาทต่าง ๆ เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร² ได้กล่าวถึงอิทธิพลคติความเชื่อไว้สรุปได้ว่า เมื่อคนเรามีคติความเชื่ออย่างหนึ่งย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองต่อคติความเชื่อนั้น ถ้าเปลี่ยนคติความเชื่อพฤติกรรมก็เปลี่ยนไปด้วย คติความเชื่อของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคนในสังคมนั้น

¹ ปราณี วงษ์เทศ. "ความเชื่อและระบบความเชื่อในสังคมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ศิลปะ การละเล่น และการละเล่นพื้นบ้านของไทย หน่วยที่ 1-8. 2532. หน้า 53.

² จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. 2528.

พฤติกรรมเหล่านั้นอาจจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้ามและข้อนิยมในการดำเนินชีวิต และ
 ประสาท อิศรปริดา¹ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของคติความเชื่อสรุปได้ว่า ความเชื่อจะเป็นเสมือน
 มาตรการที่ควบคุมความประพฤติและศีลธรรมมิให้ชาวบ้านประพฤตินอกจารีตประเพณี

นอกจากนั้น สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของคติความเชื่อที่มีต่อ
 พฤติกรรมของมนุษย์ไว้ว่า

วัฒนธรรมด้านความเชื่อเป็นตัวสรรค์สร้างค่านิยม ขนบนิยม ปทัสถาน รูปแบบของ
 ประดิษฐกรรม และอุดมการณ์ทั้งมวล แม้กระทั่งนิสัยแห่งการผลิตและการบริโภค
 ทรัพยากร วัฒนธรรมทางการเมือง เหล่านี้ล้วนมีวัฒนธรรมความเชื่อเป็นตัวผลักดัน
 และเหนี่ยวรั้ง²

ไพโรจน์ นรชาติธำรงวิทย์ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของคติความเชื่อไว้ในทำนองเดียวกันว่า

ความเชื่อมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว
 และปฏิบัติร่วมกันในสังคม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้อยู่ร่วมกันด้วย
 ดีเป็นปกติสุข ความเชื่อบางอย่างช่วยสร้างกำลังใจ และเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้บุคคล
 ประมาท เช่น การฝันดี หรือการเสกแป้งผัดหน้า จะช่วยให้มีขวัญกำลังใจและเกิดความ
 เชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น การฝันร้ายก็ตี เกิดกลางสังหรณ์ก็ตี ก็จะทำให้ผู้นั้นไม่ประมาท
 เพิ่มความระมัดระวังตัวยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้เองความเชื่อจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ และมี
 อิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย³

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า คติความเชื่อจะมีอิทธิพลในการ
 กำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม เพราะเมื่อคนเรามีคติความเชื่อเช่นไรก็จะแสดงพฤติกรรมเพื่อ

¹ประสาท อิศรปริดา. ความเชื่อและสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. 2518.
 หน้า 69.

²สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. " คติด้านความเชื่อถิ่นภูเก็ต : วัฒนธรรมที่ส่งผลอย่างลึกซึ้งและ
 ทำทาย," ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลาง. 2528. หน้า 238.

³ไพโรจน์ นรชาติธำรงวิทย์. วิเคราะห์ความเชื่อในเรื่องพระอภัยมณี. 2523. หน้า 4.

ตอบสนองต่อคติความเชื่อนั้น และเมื่อคติความเชื่อเปลี่ยนไปพฤติกรรมของคนก็ย่อมจะเปลี่ยนไปด้วย

4. แนวทางศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

การศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยได้มีผู้กระทำไว้บ้างแล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาคติความเชื่อที่เกี่ยวกับบ้านเรือน มีทั้งที่ศึกษาคติความเชื่อเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยและที่เป็นการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยโดยตรง ส่วนที่เป็นการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับภูมิโดยเฉพาะยังไม่ปรากฏ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวทางศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยดังกล่าวแล้ว ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

ประยูร อุลุชาฎะ¹ ได้ศึกษาคติความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับการสร้างเรือน โดยการรวบรวมคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนที่มีมาแต่ครั้งโบราณ ผลของการศึกษาได้จัดแบ่งคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. คติความเชื่อในการเตรียมปลูกเรือน ในขั้นนี้ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดว่าในการปลูกเรือนจะต้องเตรียมการเช่นใดบ้างเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อ เช่น การเลือกพื้นที่ในการปลูกเรือน การหาวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ การหาฤกษ์ยาม เป็นต้น

2. คติความเชื่อในการปลูกเรือน ในขั้นนี้ได้กล่าวไว้ชัดเจนเกี่ยวกับคติความเชื่อในเรื่องการขุดหลุมเสาเอก การทำขวัญเสา และการยกเสาเอก

3. คติความเชื่อในพิธีขึ้นบ้านใหม่และการตั้งศาลพระภูมิ ในขั้นนี้ได้กล่าวถึงเรื่องประวัติความเป็นมาของพระภูมิ พิธีการตั้งศาลพระภูมิ วันเดือนดีฤกษ์ที่ไชยกศาลพระภูมิ เครื่องสักการะและสังเวยพระภูมิ วิถีบูชาและพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์² ได้ศึกษาคติการปลูกเรือนเครื่องผูก โดยกล่าวถึงภูมิหลังของเรือนเครื่องผูก ลักษณะทั่วไปของเรือนเครื่องผูก การปลูกเรือนเครื่องผูก องค์ประกอบของเรือนเครื่องผูก วิธีปลูกเรือนเครื่องผูก คติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกเรือนเครื่องผูก คุณลักษณะของเรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องผูกในวรรณคดี ในส่วนของคติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูก

¹ประยูร อุลุชาฎะ. คติความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับการสร้างเรือน. โดย พลุหลวง (นามแฝง). 2526. หน้า 9 - 111.

²จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. "คติการปลูกเรือนเครื่องผูก," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. 2530. หน้า 393 - 515.

เรือนเครื่องผูกนั้น ได้กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. โฉลกเดือนสำหรับปลูกเรือน
2. ความเชื่อในการเลือกที่สำหรับปลูกเรือน
3. ความเชื่อเกี่ยวกับรูปพื้นที่ที่จะปลูกเรือน
4. ความเชื่อเกี่ยวกับการวางตำแหน่งเรือนให้ต้องโฉลก
5. ความเชื่อเกี่ยวกับการกองไม้ไว้สำหรับปลูกเรือน
6. ความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมฝังเสาเรือน
7. ความเชื่อเกี่ยวกับเสาเรือน
8. ความเชื่อเกี่ยวกับการยกเสาแรกเรือนเครื่องผูก
9. ความเชื่อเกี่ยวกับขนาดความกว้างของประตูเรือน
10. ความเชื่อเกี่ยวกับการพาดบันไดสำหรับเรือน

สุเมธ คงสวัสดิ์¹ ได้ศึกษาความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลก้งแอน อำเภอประสาธน์ จังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาปรากฏว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในแหล่งนี้หลายลักษณะ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ ความเชื่อเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งและทิศ ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งศาลพระภูมิ ความเชื่อเกี่ยวกับการแก้เสนียดจัญไรเมื่อมีผีมาทำรังในบ้าน ฟ้าฝาดต้นไม้ไถล ๆ บ้าน รวมทั้งสัตว์อื่น ๆ เข้าบ้าน เช่น งูเห่า งูจงอาง เหี้ย ตะกวด จระเข้ เต่า นกเค้าแมว นกแสก เป็นต้น

สุเมธ เมธาวิทยกุล² ได้ศึกษาสังกัปปิธีกรรม ผลจากการศึกษาปรากฏว่า มนุษย์ให้ความสำคัญกับบ้านที่อยู่อาศัยเป็นอย่างมาก จึงต้องมีพิธีกรรมตามคติความเชื่อต่าง ๆ มากมายตั้งแต่การปลูกสร้างบ้านจนถึงการเข้าอยู่อาศัยเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สมาชิกที่อยู่อาศัยในบ้าน พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ เช่น การตั้งศาลพระภูมิ การตั้งเสาภูมิ การหาฤกษ์ยาม การหาตำแหน่งที่ตั้งหน้าพระและอัญเชิญเทวดาทั้ง 8 ทิศ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

¹ สุเมธ คงสวัสดิ์. ความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลก้งแอน อำเภอประสาธน์ จังหวัดสุรินทร์. 2531. หน้า 45 - 71.

² สุเมธ เมธาวิทยกุล. สังกัปปิธีกรรม. 2523. หน้า 200 - 210.

เมฆพัสดร หมอหลวง และอาจารย์ทอง¹ ได้ศึกษาพิธีมงคลต่าง ๆ พิธี 12 เดือน และประเพณีโบราณไทย ได้กล่าวถึงการปลูกเรือนไว้ว่ามีคติความเชื่อต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับทำเลและทิศทางความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเกี่ยวกับการขึ้นบ้านใหม่ ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น

สมบัติ พลายน้อย² ได้เขียนหนังสือเกล็ดโบราณคดีประเทศไทย โดยกล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับธรณีประตูและบันไดของคนไทยสมัยก่อนว่า ในการสร้างประตูหรือบันไดคนสมัยก่อนจะต้องวัดขนาดความกว้างเป็นอันดับแรก และมีการเลือกไม้ที่จะมาสร้างบันไดนั้นต้องสร้างเป็นจำนวนคี่ และต้องทำขวัญบันไดด้วย นอกจากนี้ยังมีกรกล่าวถึงประวัติของพระภูมิที่ทำหน้าที่รักษาประตูและบันไดไว้โดยละเอียดด้วย

สมภพ ภิรมย์³ ได้เขียนหนังสือบ้านไทยภาคกลาง และได้กล่าวถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ที่ควรนำมาปลูกในบริเวณบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล ทั้งที่เป็นไม้ยืนต้นและไม้ดอก โดยคำนึงถึงทิศทางในการปลูก และ สุนทร ปุณโณทก⁴ กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า บรรพบุรุษไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้มานานแล้ว ทั้งที่เป็นต้นไม้มงคลและอัปมงคล การกล่าวถึงต้นไม้แต่ละชนิดได้บอกถึงลักษณะประโยชน์ทางยา และคติความเชื่อพร้อมกับมีภาพประกอบของพืชแต่ละชนิดกำกับไว้

วาสนา ขลิทโท⁵ ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ผลของการศึกษาปรากฏว่า ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธในเขตพื้นที่นี้จำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อในขั้นเตรียมก่อสร้างที่อยู่อาศัย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับทำเลพื้นที่ ความเชื่อเกี่ยวกับทิศทาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เป็นต้น

¹เมฆพัสดร หมอหลวง และอาจารย์ทอง (นามแฝง). พิธีมงคลต่าง ๆ พิธี 12 เดือน และประเพณีโบราณไทย. 2513. หน้า 164 - 188.

²สมบัติ พลายน้อย โดย ส. พลายน้อย (นามแฝง). เกล็ดโบราณคดีประเทศไทย. 2534. หน้า 197 - 208.

³สมภพ ภิรมย์. บ้านไทยภาคกลาง. 2515. หน้า 14 - 15.

⁴สุนทร ปุณโณทก. "ต้นไม้กับความเชื่อ," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. 2530. หน้า 633 - 691.

⁵วาสนา ขลิทโท. ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา. 2527. หน้า 70 - 185.

2. ความเชื่อในขั้นก่อสร้างที่อยู่อาศัย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมเสาเอก ความเชื่อเกี่ยวกับการยกเสาเอก ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันได ประตู ความเชื่อเกี่ยวกับการกำหนดห้องเรือน เป็นต้น

3. ความเชื่อในขั้นเข้าอยู่อาศัย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการขึ้นบ้านใหม่ ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งศาลพระภูมิ ความเชื่อเกี่ยวกับการปลุกต้นไม้ในบริเวณบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของที่เข้าบ้านแล้วจะทำให้เกิดมงคลและอัปมงคล เป็นต้น

วิลาศ ปริญญานิยม¹ ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาปรากฏว่า ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตพื้นที่นี้จำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน เช่นเดียวกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมการสร้างที่อยู่อาศัย ได้แก่ การเลือกพื้นที่ทำเล การกำหนดทิศทาง การเลือกฤกษ์ยาม และการหาวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้

2. ความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินการสร้างที่อยู่อาศัย ได้แก่ การขุดหลุมเสาเอก ฤกษ์ยามการยกเสาเอก ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีเกี่ยวกับการยกเสาเอก การสร้างบันได ประตู หน้าต่าง และการกำหนดห้องในบ้าน

3. ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าอยู่อาศัย ได้แก่ ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีขึ้นบ้านใหม่ ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีการตั้งหน้าพระ (แทนบูชาพระจีน) ความเชื่อที่ต้องปฏิบัติเมื่ออยู่อาศัยในบ้าน ความเชื่อเรื่องการสร้างราวตากผ้า ความเชื่อเรื่องสี และความเชื่อเรื่องการปลุกต้นไม้

ทฤษฎีและผลการศึกษาของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวสรุปได้ว่า ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงมีคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในลักษณะต่าง ๆ มากมาย และจะยึดถือปฏิบัติตามคติความเชื่อเหล่านั้นสืบต่อกันมาทั้งที่เป็นข้อห้าม และข้อพึงปฏิบัติ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่สมาชิกในครอบครัวที่อยู่อาศัย ซึ่งคติความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ คติความเชื่อในการเตรียมสร้างที่อยู่อาศัย คติความเชื่อในการสร้างที่อยู่อาศัย และคติความเชื่อในการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัย

¹วิลาศ ปริญญานิยม. ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต. 2538. หน้า 50 – 106.

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกุฏิ

กุฏิเป็นที่อยู่อาศัยจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ ในวัดหนึ่ง ๆ โดยทั่วไปจึงประกอบ ด้วยกุฏิซึ่งก่อสร้างขึ้นในเขตฆราวาสของวัด ดังที่ นงคฺนุช ไพโรพินุลยกิจ ได้กล่าวถึง ความหมายของกุฏิไว้ว่า " กุฏิ หมายถึง ที่อยู่เฉพาะรูป กุฏิเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้อยู่ได้เพียงรูปเดียว ห้ามมิให้สะสมสิ่งของและเครื่องใช้เกินความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต หรือแม้แต่อาหารก็ไม่สามารถเก็บไว้ในกุฏิได้ โดยจะต้องมีที่เก็บแยกออกไป ต่างหาก เรียกว่า กัปปียกุฏิ"¹ การสร้างกุฏิเป็นพุทธานุญาตและได้มีการสร้างมาแล้วตั้งแต่ครั้ง สมัยพุทธกาล ซึ่งมีรายละเอียด ดังที่ โชติ ภัลยานมิตร ได้ กล่าวไว้ว่า

พุทธบัญญัติเดิมกำหนดขนาดของกุฏิให้พอดีที่พระภิกษุรูปเดียวจะอยู่อาศัยได้ ละตวก มีเนื้อที่กำหนดความยาว 12 คืบพระสุคต และกว้าง 7 คืบพระสุคต คือ ประมาณ 3.00 เมตร x 1.75 เมตร ตามมาตราส่วนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าขนาด ตามที่กำหนดไว้นี้กำหนดเพื่อการอยู่อาศัยโดยแท้จริง มิใช่เพื่อสะสมสิ่งใด ๆ ด้วย เลย ...

การที่พระภิกษุแต่ละรูปจะมีกุฏิอยู่อาศัยเองได้นั้น จะต้องประกาศต่อสาธารณชน ว่าจะทำกุฏิอยู่อาศัยถึง 3 ครั้ง หากไม่มีผู้คัดค้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงจะทำกุฏิอยู่ได้ ที่มีพุทธบัญญัติให้กระทำดังนี้ก็เพื่อมิให้พระภิกษุล่วงละเมิดที่ดินที่เป็นทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ของผู้อื่น หรือพระภิกษุอาจเช่าอยู่อาศัยในที่ที่มีผู้สละแบ่งให้ก็ได้ เช่นใน เรือนที่พระภิกษุจะต้องอยู่รวมกันหลาย ๆ รูป แต่การอยู่อาศัยรวมกันนั้นก็จะต้องมี การกำหนดแบ่งเขตให้เป็นสัดส่วนเฉพาะของภิกษุแต่ละรูป เขตเฉพาะตนดังกล่าวนี้ เรียกว่าเขตของการครองผ้าไตรจีวร เขตนี้มีเครื่องล้อมบังเป็นที่หมายกำหนด แต่ถ้า ไม่มีเครื่องล้อมบังจะถือเอากำหนดหัตถบาสนี้มีระยะหนึ่งศอกโดยรอบตัวเป็นเขต กำหนด หรือถ้าเป็นปากก็อนุญาตให้อย่างมาก 7 อัมพันดร โดยประมาณ คือใน วงรอบ 98 เมตรเป็นเขตครองผ้าไตรจีวร เขตครองผ้าไตรจีวร หมายถึงเขตที่พระภิกษุ จะต้องรักษาเครื่องนุ่งห่มที่เรียกว่าไตรจีวร (ผ้านุ่ง ผ้าห่ม และผ้าพาดไหล่) ไว้กับ ตัวเฉพาะในเวลากลางคืนจนกว่าจะถึงเวลาเช้าแม้ในเวลานอนก็ต้องรักษาไตรจีวร ไว้ใกล้ตัว หากพระภิกษุละทิ้งให้ไตรจีวรอยู่ห่างจากตัวแม้ระยะห่างเกิดกว่าหัตถบาสน

¹นงคฺนุช ไพโรพินุลยกิจ. เรือนไทย. 2541. หน้า 19.

รอบตัวก็ถือว่าขาดจากความเป็นเจ้าของจะต้องประกาศความเป็นเจ้าของกับพระภิกษุรูปอื่นใหม่เพื่อให้เป็นพยานจึงจะนำมาบ่มใหม่ได้อีก การที่มีบัญญัติเช่นนี้ก็เพื่อให้มีการรู้จักระวังตัวของตนเองไม่ให้ถูกลักขโมยได้ง่าย

ลักษณะอาคารที่ใช้สอยในเขตสังฆาวาสนี้ไม่มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นรูปหรือทรงตมอย่างไร ตามที่ปฏิบัติกันมานั้นกฎส่วนมากก็มีลักษณะตั้งเรือนราษฎรอยู่อาศัย เพราะพระภิกษุก็คือราษฎรที่มาบวชนั่นเอง แต่ถ้าจะมีการกำหนดจำแนกแล้วกฎที่พระภิกษุอยู่อาศัยอาจมีได้ดังนี้

1. ภิกษุสร้างขึ้นเองโดยวิธีประกาศหาที่ที่ไม่มีผู้คัดค้าน และอยู่ในขนาดที่มีพุทธานุญาต
2. บุคคลปลุกถวายพระภิกษุด้วยความศรัทธา
3. บุคคลยกเรือนเดิมหรือมาถวายอุทิศให้ภิกษุอยู่อาศัย

โดยเฉพาะในกรณีข้อ 3 นี้มักปรากฏอยู่เนื่อง ๆ บุคคลในที่นี้อาจเป็นราษฎรหรืออาจเป็นผู้มีอำนาจปกครองก็ได้ กรณีที่ราษฎรยกบ้านเรือนถวายแก่สงฆ์มักเป็นกรณีที่บ้านเรือนนั้นอยู่อาศัยไม่เป็นปกติ เกิดมีความเจ็บไข้หรือมีคนตายเนื่อง ๆ หรือบ้านเรือนนั้นอาจมีสิ่งที่ไม่เป็นมงคลเช่นเชื่อกันว่ามีผีปีศาจสิงทำให้ผู้คนที่อยู่อาศัยเกิดความหวาดกลัว หรือเป็นเรือนที่เจ้าของเสียชีวิตไม่มีผู้อยู่อาศัยต่อมา ทายาทจึงได้รื้อเรือนไปปลุกถวายวัด หรือพระมหากษัตริย์ถวายเรือนของบรรพชนนำมาสร้างเป็นกุฏิสงฆ์¹

ธาดา สุทธิธรรม² ได้กล่าวถึงลักษณะของกฎในสมัยต่าง ๆ ไว้สรุปได้ว่า ก่อนสมัยอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ากฎมีลักษณะอย่างไร สันนิษฐานกันว่าในสมัยสุโขทัยบ้านเรือนพักอาศัยของประชาชนทั่วไปและกฎสงฆ์น่าจะมีรูปแบบเช่นเดียวกับเรือนชาวไทย - ลื้อ ในมณฑลสิบสองปันนา ประเทศจีน หรือเรือนชาวไทย - ผู้ไทดำ ในจังหวัดห้วยบง (ดินแดนสิบสองจุไทย) ประเทศเวียดนาม เนื่องจากชาวสุโขทัยน่าจะสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยในดินแดนตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งเรือนพักอาศัยของชาวไทยบรรพชนเหล่านี้จะเป็นอาคารเรือนไม้ไผ่หรือไม้ต้น มีใต้ถุนเรือน และมีสัดส่วนของตัวเรือนกว้าง (ด้านกว้างและด้านยาวใกล้เคียงกัน)

¹โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. 2539. หน้า 91 - 92.

²ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. 2541. หน้า 111.

ในสมัยอยุธยาเรือนพักอาศัยและกฎิน่าจะมีรูปแบบที่สืบทอดมาจากเรือนพักอาศัยของชาวเขมร เนื่องจากอารยธรรมเขมรเป็นรากฐานของอารยธรรมอยุธยา และในภาพจำหลักที่ปราสาทนครวัดในประเทศกัมพูชาก็ปรากฏรูปแบบเรือนพักอาศัยคล้ายคลึงกับเรือนพักอาศัยในสมัยอยุธยา เรือนพักอาศัยสมัยอยุธยาซึ่งยังมีการก่อสร้างสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบันจะก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหมด เรือนไทยแบบอยุธยาที่รู้จักกันทั่วไปว่า " เรือนไทยเดิม "

สำหรับอาคารพักอาศัยของคนธรรมดาและกฎิน่าจะก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนถือกำเนิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโดยได้รับอิทธิพลจากชาวตะวันตกที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา ติดต่อด้านขาย และรับราชการ โดยชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการในแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาได้สร้างบ้านตามแบบของตนซึ่งนิยมก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูน ที่ยังปรากฏหลักฐานมาจนถึงปัจจุบันนี้คือบ้านเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ที่จังหวัดลพบุรี อย่างไรก็ตามการก่อสร้างบ้านพักอาศัยของคน

ทั่วไปก็ยังนิยมก่อสร้างด้วยไม้เช่นเดิม จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศตะวันตกอย่างกว้างขวางอีกครั้ง ส่งผลให้บ้านพักอาศัยของคนธรรมดา รวมทั้งกฎินิยมก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ นงศันุช ไพโรพิบูลยกิจ¹ ได้กล่าวถึงกฎินจากการสำรวจข้อมูลจากวัดโดยทั่วไปไว้สรุปได้ว่า กฎินสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กฎินของวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนหรืออยู่ในเมือง กฎินประเภทนี้มักมีการวางผังและมีลักษณะคล้ายกับเรือนไทยแบบเรือนหมู่ หมู่ละประมาณ 6 หลัง โดยหลังหนึ่ง ๆ มักจะมีห้องนอน ประมาณ 3-6 ห้อง กฎินแต่ละหลังจะจัดวางรวมกันเป็นหมู่หรือเป็นแถวและเชื่อมต่อกันเป็นชาน บริเวณตรงกลางของหมู่กฎินมักเป็นที่ตั้งของหอนั่นหรือหอสวดมนต์ แต่หอนั่นของวัดบางวัดอาจตั้งอยู่บริเวณริมหนึ่งริมใดของหมู่เรือนก็ได้ โดยบริเวณตรงกลางจะเป็นชานเปิดโล่งโดยตลอด และนิยมปลูกต้นไม้ใหญ่บริเวณกลางชาน พรรณไม้ที่นิยมปลูก เช่น มะม่วง ชมพู่ จำปี จำปา ชนุน จัน เป็นต้น

สำหรับกฎินที่อยู่ในเมืองมักจะมีลักษณะรูปร่าง ผังพื้น และโครงสร้างเหมือนกับเรือนไทยเดิมมาก โดยเฉพาะเรือน 3 ห้อง มักได้มาจากเจ้าของเรือนไทยเดิมหรือเรือนของตนเองมาถวายเป็นวัด หรือเรือนของพ่อแม่ที่เสียชีวิตไปแล้วเอามาถวายเป็นวัดหรือเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้

¹ นงศันุช ไพโรพิบูลยกิจ. เรือนไทย. 2541. หน้า 19-21.

ส่วนกุฏิชนิด 4 ห้อง 5 ห้อง หรือ 6 ห้อง นั้น เป็นเรือนที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสงฆ์โดยตรง มิใช่เรือนพักอาศัยที่ร้อมมาถวายวัด

กุฏิอีกลักษณะหนึ่งซึ่งนิยมสร้างในวัดต่างจังหวัด ได้แก่ กุฏิที่มีลักษณะหลังคาแผดเหมือนกับเรือน 2 หลังติดกัน หลังหนึ่งมีฝากั้นเป็นห้อง ส่วนอีกหลังหนึ่งปล่อยให้เรือนโถงไม่มีฝา ด้านหน้าติดกับชานร่วมเรือนหลังในมีที่กั้นห้องมิดชิดเป็นที่หลับนอนของพระสงฆ์โดยเฉพาะ ส่วนเรือนหลังนอกเป็นที่นั่งพักผ่อนและรับแขกทั้งอุบาสกและอุบาสิกา

2. กุฏิที่อยู่ในป่า โดยทั่วไปวัดลักษณะนี้มักมีบริเวณกว้างขวางและมีพรรณไม้สูงต่าง ๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เช่น ต้นยาง เป็นต้น วัดในป่านี้จะยึดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นหลัก ลักษณะกุฏิของวัดป่านี้มักเป็นหลังเดี่ยวโดด ๆ มีความกว้างประมาณ 2 เมตร และยาวประมาณ 2.50 เมตร ส่วนระยะห่างของกุฏิประมาณ 3-5 เมตร มักจะสร้างเรียงในแนวเดียวกันอย่างเป็นระเบียบซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความสันโดษอย่างชัดเจน

พระคณาของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า กุฏิเป็นสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยจำพรรษาของพระภิกษุเฉพาะรูป โดยสร้างขึ้นในเขตสังฆาวาสของวัด การสร้างกุฏิมีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีพุทธบัญญัติกำหนดขนาดของกุฏิไว้ให้พอดีที่พระภิกษุรูปเดียวจะอยู่อาศัยได้สะดวก แต่ไม่มีการกำหนดลักษณะไว้ว่าจะต้องเป็นรูปแบบใด การสร้างกุฏิของวัดต่าง ๆ ในสังคมไทยมีพัฒนาการมายาวนาน ในช่วงสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาตอนต้นนิยมสร้างเป็นกุฏิไม้ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เริ่มมีการก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูน เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากชาวตะวันตกที่เข้ามาในสมัยนั้น และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ความนิยมในการก่อสร้างด้วยก่ออิฐถือปูนก็มีมากขึ้น แต่การก่อสร้างด้วยไม้ก็ยังเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

คาบสมุทรสทิงพระตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดสงขลา ดังที่ กรมศิลปากร¹ และ ธรพวงศ์ ศรีสุชาติ² ได้กล่าวถึงที่ตั้งและอาณาเขตของคาบสมุทรสทิงพระไว้สรุปได้ว่า บริเวณคาบสมุทรสทิงพระตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 3 องศา 48 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูดที่ 7 องศา

¹ กรมศิลปากร. รายงานทางวิชาการเรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแหล่งขุดค้นโบราณคดีสทิงพระและการสำรวจแหล่งโบราณคดีข้างเคียง. 2522. หน้า 5.

11 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 100 องศา 35 ลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 100 องศา 16 ลิปดาตะวันออก ส่วนที่ยาวที่สุดตามทิศเหนือ - ใต้ มีความยาวประมาณ 68 กิโลเมตร เริ่มตั้งแต่ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ถึงตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และส่วนกว้างที่สุดตามทิศตะวันออก - ตะวันตก มีความยาวประมาณ 18 กิโลเมตร เริ่มตั้งแต่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ถึงบ้านดอนเต็ญ ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา คาบสมุทรสทิงพระมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศตะวันออก	จดทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	จดทะเลสาบสงขลา
ทิศใต้	จดทะเลสาบสงขลา

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

คาบสมุทรสทิงพระมีลักษณะเป็นสันทรายทอดตัวยาวจากเหนือสู่ใต้ มีพื้นที่เป็นที่ลุ่มและที่ดอนสลับกันไป ดังที่ กาย เทรบุยส์¹ ศรีศักร วัลลิโภดม² ประเสริฐ วิทยารัฐ³ และธราพงศ์ ศรีสุชาติ⁴ ได้กล่าวถึงการเกิดและลักษณะทางภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรสทิงพระไว้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คาบสมุทรสทิงพระเป็นแผ่นดินที่เกิดขึ้นในยุคไฮโลซีน (Hilocene) เมื่อประมาณ 5,000 ปีมาแล้ว โดยแต่เดิมเป็นเกาะที่อยู่ชิดชายฝั่งทะเลที่เรียกว่า " lagun " (Lagoon) ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนดินและทรายทางฝั่งตะวันตก และจากการที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาเอาทรายมาทับถมให้เป็นสันทรายขึ้นทางฝั่งตะวันออก ต่อมาเกิดการทับถมของโคลนตมตะกอนจากแม่น้ำและทรายทะเลตามอิทธิพลของคลื่นลมและกระแสน้ำ ทำให้เกิดเป็นแนวสันทรายและพื้นที่ราบลุ่มต่อจากแผ่นดินเดิมที่เป็นเกาะ ซึ่งแผ่นดินเดิมที่

¹ กาย เทรบุยส์. ระบบการปรับปรุงที่ดินเพื่อการเกษตร และวิวัฒนาการในช่วงเวลาที่เพิ่งล่วงมาของสทิงพระ. แปลโดย สมยศ พุ่มหว่า และอิงอร เทรบุยส์. 2526. หน้า 12 - 15.

² ศรีศักร วัลลิโภดม. "ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณคาบสมุทรสทิงพระและบริเวณใกล้เคียง," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. 2528. หน้า 28 - 31.

³ ประเสริฐ วิทยารัฐ. ภูมิศาสตร์ปักษ์. 2535. หน้า 144 - 145.

⁴ ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. "ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณวัดพะโคะและใกล้เคียง," ใน วัดพะโคะ. 2538. หน้า 88 - 89.

เกิดการทับถมของโคลนตมตะกอนจากแม่น้ำและทรายทะเลตามอิทธิพลของคลื่นลมและกระแสน้ำ ทำให้เกิดเป็นแนวสันทรายและพื้นที่ราบลุ่มต่อจากแผ่นดินเดิมที่เป็นเกาะ ซึ่งแผ่นดินเดิมที่

เป็นเกาะดังกล่าวจึงกลายเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ ได้แก่ เขาค่ายม่วง เขารัตนรูป เขาโน เขาพะโค เขาคุหา ตลอดจนเขาที่เกาะใหญ่ ซึ่งบนเขาดังกล่าวโดยมากจะมีถ้ำอยู่ด้วย ระหว่างเนินเขาจะเป็นที่ราบลุ่ม และบริเวณชายฝั่งติดทะเลก็จะเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำกว่าบริเวณอื่น

คาบสมุทรมุขที่พระมีลักษณะแคบยาว มีทะเลขนานข้างทั้งสองด้านคือ ทะเลอ่าวไทย อยู่ทางทิศตะวันออก และทะเลสาบสงขลาอยู่ทางทิศตะวันตก ด้านทิศเหนือของคาบสมุทรมุขที่พระจะเป็นแผ่นดินที่ต่อเนื่องกับแผ่นดินใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนด้านทิศใต้เป็นปากน้ำที่เรียกว่า "ปากอ่าวแหลมสน"

ลักษณะดินของคาบสมุทรมุขที่พระจะมีความแตกต่างกันมากในแต่ละพื้นที่ โดยมีทั้งดินทรายที่มีเนื้อดินที่เป็นดินทรายล้วน ทรายละเอียด จนถึงทรายหยาบ และมีดินเหนียวที่เป็นดินเหนียวปนทราย ดินค่อนข้างเหนียวจนถึงดินเหนียวมาก ในพื้นที่ที่เป็นดินทรายมักประสบปัญหาเรื่องการเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรเนื่องจากดินทรายจะเก็บน้ำได้น้อย ส่วนในพื้นที่ที่เป็นดินเหนียวจะมีการเก็บกักน้ำได้ดี แต่จะประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วมในเขตที่เป็นดินเหนียวมาก

พื้นที่ในคาบสมุทรมุขที่พระตามเขตการปกครองยังมีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกัน บ้างดังที่ นมาดล ชูพล, วิชัย อินทวงศ์ และสุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์¹ ศรีอมร ศรีเบญจพลางกูร² ปิยนุช ไกรหาญ³ และกมล จิตต์รัตนพงศ์⁴ ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นที่ของอำเภอต่าง ๆ ในคาบสมุทรมุขที่พระไว้สอดคล้องกันสรุปได้ว่า พื้นที่ในอำเภอระโนดเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล โดยทางทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูงแล้วค่อยลาดต่ำไปทางทิศตะวันตก ดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว และในพื้นที่จะมีลำคลองเล็ก ๆ หลายสายไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา พื้นที่ในอำเภอกระแสดินธุ์จะเป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนมาก โดยพื้นที่ทางทิศตะวันตกของถนนสายเขาแดง – ระโนด จะเป็น

¹ นมาดล ชูพล, วิชัย อินทวงศ์ และสุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์. "ระโนด, อำเภอ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 8. 2529. หน้า 3029.

² ศรีอมร ศรีเบญจพลางกูร. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. 2539. หน้า 236.

³ ปิยนุช ไกรหาญ. "กระแสดินธุ์, กิ่งอำเภอ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. 2529. หน้า 42.

⁴ กมล จิตต์รัตนพงศ์. วัฒนธรรมที่ปรากฏในปริศนาคำทายอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. 2538. หน้า 27.

จะค่อย ๆ ลาดต่ำตามแนวชายทะเล ทั้งทางทิศตะวันออกด้านทะเลอ่าวไทย และทางทิศตะวันตกด้านทะเลสาบสงขลา ส่วนทางทิศใต้เป็นภูเขาลาดต่ำลงริมฝั่งทะเล

ภูมิอากาศของคาบสมุทรสทิงพระจะมีความแตกต่างกันมาก ดังที่ กาย เทรบุญลี¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ลักษณะทางภูมิอากาศของคาบสมุทรสทิงพระจะมีความแปรปรวนทุกปี และในแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกัน คาบสมุทรสทิงพระจะรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะการกระจายของฝนในแต่ละพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ และมีปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีไม่แน่นอน บางปีมีฝนตกมากจนน้ำท่วม แต่บางปีมีฝนตกน้อยจนแห้งแล้ง

3. ประวัติการตั้งชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระ

คาบสมุทรสทิงพระเป็นแหล่งชุมชนโบราณและเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแหล่งหนึ่งในภาคใต้ บริเวณนี้เคยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงโดยเฉพาะทางด้านการค้าและด้านศาสนา ดังที่ ธราพงศ์ ศรีสุชาติ² ศรีศักร วัลลิโภดม³ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์⁴ และประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์⁵ ได้ศึกษาความเป็นมาของคาบสมุทรสทิงพระสรุปได้ว่า ชุมชนในคาบสมุทรสทิงพระเป็นชุมชนโบราณสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของภาคใต้ประกอบด้วยชุมชนใหญ่ ๆ 6 ชุมชน คือ

¹ กาย เทรบุญลี. ระบบการปรับปรุงที่ดินเพื่อการเกษตร และวิวัฒนาการในช่วงเวลาที่เพิ่งล่วงมาของสทิงพระ. แปลโดย สมยศ หุ่นหว้า และอิงอร เทรบุญลี. 2526. หน้า 16 – 23.

² ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. "สทิงพระ, ชุมชนโบราณ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3650 – 3663.

³ ศรีศักร วัลลิโภดม. "สทิงพระและลังกาสุกะ," เมืองโบราณ. 10 (1) : 23 - 27 ; มกราคม – มีนาคม 2527.

⁴ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สทิงพระ, อำเภอ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529. เล่ม 9. 2529. หน้า 3664 – 3671.

⁵ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. "สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของดินแดนรอบทะเลสาบสงขลา," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. 2526. หน้า 54 – 58.

ชุมชนโบราณอยู่ตะเภา - ระโนด ชุมชนโบราณพังยาง ชุมชนโบราณสี่หยัง - เจตียังาม ชุมชนโบราณเขาควหา - ชะแม ชุมชนโบราณสทิงพระ และชุมชนโบราณปะโอ ซึ่งจากหลักฐานโบราณวัตถุสถานต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นจากการสำรวจค้นพบของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงการเป็นชุมชนที่มีการติดต่อค้าขายกับชาติต่าง ๆ มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 และพบหลักฐานที่แสดงว่าในพุทธศตวรรษที่ 11 ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกนี้เป็นกลุ่มคนที่มีพัฒนาการทางวัตถุที่ก้าวหน้ามาก รู้จักทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการประมง ทำเครื่องนุ่งห่ม ทำภาชนะดินเผา ตลอดจนรู้จักการชลประทาน เช่น การสร้างตระพังเก็บกักน้ำไว้ใช้ในยามแห้งแล้ง เป็นต้น

พุทธศตวรรษที่ 12 บริเวณคาบสมุทรมุทสทิงพระเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่และความเจริญทางวัฒนธรรมมากขึ้น โดยพบศาสนสถานบนที่สูง และพบรูปเคารพตามลัทธิศาสนาฮินดูบริเวณเขาควหา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาฮินดูมาก่อน

พุทธศตวรรษที่ 14 - 15 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากการนับถือศาสนาฮินดูมาเป็นพุทธศาสนาเถรวาท และการติดต่อค้าขายกับชุมชนต่างชาติได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งกับชาวจีน อินเดีย อาหรับ และชวา

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนเมืองหรือนครรัฐ โดยการสร้างศูนย์กลางทางศาสนาและสังคมขึ้นในลักษณะของเมืองโบราณ มีการพัฒนาเส้นทางน้ำสำหรับการคมนาคมและชลประทาน มีการผลิตสินค้าต่าง ๆ ออกไปจำหน่ายยังดินแดนข้างเคียงและดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไป เช่น เครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของชุมชนประกอบกับเป็นเมืองที่สามารถติดต่อค้าขายกับเมืองที่อยู่ไกลออกไปได้สะดวก จึงเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วกลายเป็นเมืองที่สำคัญแห่งหนึ่งของแหลมมลายูตอนเหนือ โดยมีศูนย์กลางที่เมืองสทิงพระ

พุทธศตวรรษที่ 18 - 19 ชุมชนทางฝั่งทะเลสาบตะวันตกเจริญมากขึ้น พร้อมกันนั้นศาสนาพุทธลัทธิลังกาวงศ์ได้เข้ามามีบทบาทและมีความเจริญสูง มีการสถาปนาให้เป็นชุมชนพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ร่วมสมัยอยุธยา โดยได้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์เป็นที่ตั้งคณะลังกาชาติ ดังปรากฏหลักฐานในเรื่องกัลปนาวัดต่าง ๆ ที่ขึ้นกับวัดพะโคะ ในแผนที่ภาพสมัยอยุธยา และปรากฏเรื่องราวชุมชนคาบสมุทรมุทสทิงพระในเอกสารตำนานโบราณที่มีความสัมพันธ์กับเมืองพัทลุง จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นการปกครองเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จนปัจจุบันบริเวณคาบสมุทรมุทสทิงพระประกอบด้วยอำเภอระโนด อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอลิงหนคร ซึ่งเป็นอำเภอที่ขึ้นกับจังหวัดสงขลา

4. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

คาบสมุทรสทิงพระประกอบด้วยพื้นที่ในเขตจังหวัดสงขลา รวม 4 อำเภอ คือ อำเภอระโนด กระแสสินธุ์ สทิงพระ และสิงหนคร ซึ่งสำนักงานจังหวัดสงขลา¹ และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา² ได้กล่าวถึงการแบ่งเขตการปกครองพื้นที่ และประชากรเมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 สรุปได้ว่า คาบสมุทรสทิงพระมีพื้นที่ทั้งหมด 1218.24 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรทั้งหมด 218,209 คน โดยมีรายละเอียดได้ดังนี้

1. อำเภอระโนด มีพื้นที่ทั้งหมด 783.84 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 12 ตำบล 70 หมู่บ้าน ตำบลเหล่านี้ได้แก่ ตำบลระโนด คลองแดน ตะเคียวะ ท่าบอน บ้านใหม่ บ่อตรู ปากแตระ พังยาง ระวังะ วัดสน บ้านขาว และแดนสงวน มีประชากรทั้งหมด 74,452 คน
 2. อำเภอกระแสสินธุ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 96.40 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 4 ตำบล 22 หมู่บ้าน ตำบลเหล่านี้ได้แก่ ตำบลเกาะใหญ่ โรง เขิงแสด และกระแสสินธุ์ มีประชากรทั้งหมด 17,330 คน
 3. อำเภอสทิงพระ มีพื้นที่ทั้งหมด 120 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 11 ตำบล 79 หมู่บ้าน ตำบลเหล่านี้ได้แก่ ตำบลจะติงพระ กระดังงา สนามชัย ดีหลวง ชุมพล คลองรีคูซุด ทำนิน วัดจันทร์ บ่อแดง และบ่อดาน มีประชากรทั้งหมด 50,662 คน
 4. อำเภอสิงหนคร มีพื้นที่ทั้งหมด 228 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 11 ตำบล 177 หมู่บ้าน ตำบลเหล่านี้ได้แก่ ตำบลชิงโค สทิงหม้อ ทำนบ รำแดง วัดขนุน ชะแล้ ปากรอ ป่าขาด หัวเขา บางเขียด และม่วงงาม มีประชากรทั้งหมด 75,765 คน
- ศรีอมร ศรีเบญจพลางกูร³ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์⁴ ปิยนุช ไกรหาญ⁵ และ

¹สำนักงานจังหวัดสงขลา. บรรยายสรุปจังหวัดสงขลา. 2542. หน้า 6 – 7.

²สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา. ข้อมูลจำนวนบ้าน / ประชากร / ผู้มีสิทธิแยกเป็นรายตำบลประจำเดือน พฤศจิกายน 2542. 2542. ไม่มีเลขหน้า.

³ศรีอมร ศรีเบญจพลางกูร. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. 2539. หน้า 234 – 253.

⁴สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. " สทิงพระ, อำเภอ, " ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3663.

⁵ปิยนุช ไกรหาญ. " กระแสสินธุ์, กิ่งอำเภอ, " ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529 เล่ม 1. 2529. หน้า 42.

กมล จิตต์รัตนพงศ์¹ ได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา และขนบธรรมเนียม ประเพณีของประชากรในคาบสมุทรมุขทิงพระไว้สรุปได้ว่า ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ในคาบสมุทรมุขทิงพระประกอบอาชีพหลักคือทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำประมง โดยบริเวณอำเภอสิงหนคร และสิงหนครจะเป็นแหล่งการทำน้ำตาลโตนดที่สำคัญของจังหวัดสงขลา ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเดิมอยู่มาก เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีลากพระหรือชักพระ และมี ประเพณีในท้องถิ่นที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีไหว้เจ้าแม่อยู่หัว ประเพณีทำบุญ สักการะพระเจดีย์วัดพะโคะ เป็นต้น และมีศิลปะการเล่นที่เด่นชัด เช่น หนังตะลุง โนรา ชนโค ชนไก่ เป็นต้น

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฎี และ คติความเชื่อเกี่ยวกับกุฎี ในคาบสมุทรมุขทิงพระ จังหวัดสงขลา ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการกำหนดกรอบความคิดในการศึกษาและใช้ เป็นแนวทางวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้

¹กมล จิตต์รัตนพงศ์. วัฒนธรรมที่ปรากฏในปรีศนาคำทายอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. 2538. หน้า 27 – 29.

บทที่ 3

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เนื่องจากวัดเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป วัดจึงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวพุทธ และส่งผลให้วัดมีบทบาทอื่น ๆ ในสังคมตามมาอีกมากมาย สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สืบมาช้านานจนถึงปัจจุบัน จึงมีวัดอยู่เป็นจำนวนมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ซึ่งวัดเหล่านั้นกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกระดับชั้นจึงให้ความสำคัญกับวัดเป็นอย่างมาก และมีความเชื่อว่าการสร้างวัดหรือบูรณะวัดตลอดจนศาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัดจะได้บุญได้กุศลเป็นอย่างยิ่ง การก่อสร้างหรือบูรณะวัดและศาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัดจึงกระทำด้วยความศรัทธาและภูมิปัญญาเชิงช่าง ผสมผสานกับคติความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น ศาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัด เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาธรรม เจดีย์ กุฏิ เป็นต้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมและคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานและมีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาสืบมาแต่อดีต ในภาคใต้จึงมีวัดกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคใต้นั้น ได้ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งเกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และหลักฐานหลายอย่างได้ชี้ชัดว่าบริเวณนี้เคยมีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาช้านาน ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระจึงมีวัดกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งที่เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่และที่สร้างขึ้นในชั้นหลัง ซึ่งจากข้อมูลของสำนักการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา¹ ได้ระบุไว้สรุปได้ว่า ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีวัดในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระที่กรมการศาสนาได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วจำนวน 123 วัด

¹สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา. บัญชีรายชื่อวัดที่ขึ้นทะเบียน ในจังหวัดสงขลา. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

ในจำนวนวัดต่าง ๆ เหล่านี้บางวัดเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ และมีศาสนสถานบางอย่างภายในวัดที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบริเวณนี้ กรมศิลปากรจึงได้ขึ้นทะเบียนให้วัดในคาบสมุทรลึงพระบางวัดเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ดังที่ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) วัดในบริเวณคาบสมุทรลึงพระที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติแล้ว มีจำนวน 19 วัด ซึ่งในจำนวนนี้มีวัดร้าง 2 วัด คือ วัดศิริวรรณवास ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และวัดสูงเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา นอกจากนั้นเป็นวัดที่ยังคงมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ ซึ่งมีจำนวน 17 วัด กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอสิงหนครมี 9 วัด ได้แก่ วัดภูผาเบิก วัดบ่อทรัพย์ วัดสุวรรณคีรี วัดโลการาม วัดสลักป่าเก่า วัดแหลมจาก วัดบางเขียด วัดดีหลวงโน วัดหนองหอย อำเภอลึงพระ มี 5 วัด ได้แก่ วัดจะทิ้งพระ วัดสนามชัย วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) วัดศิลาลอย และวัดดีหลวง อำเภอระโนดมี 3 วัด ได้แก่ วัดสีหยัง วัดเจดีย์งาม และวัดพังยาง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปฏิของวัดที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติและที่ยังคงมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ทั้ง 17 วัดดังกล่าวแล้ว จะศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับปฏิ

การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปฏิของวัดที่ใช้เป็นแหล่งศึกษาทั้ง 17 วัด ในบริเวณคาบสมุทรลึงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจะจำแนกปฏิต่าง ๆ เหล่านี้ตามวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ปฏิไม้ ปฏิก่ออิฐถือปูน และปฏิแบบผสม ผลจากการสำรวจปฏิของวัดต่าง ๆ ทั้ง 17 วัด ที่ใช้เป็นแหล่งศึกษาครั้งนี้พบว่าปฏิที่เป็นปฏิไม้ ปฏิก่ออิฐถือปูน และปฏิแบบผสม ดังปรากฏตามตาราง 1

¹สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10. โบราณสถานที่ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในจังหวัดสงขลา. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

ตาราง 1 แสดงจำนวนกุฏิของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามลักษณะทางสถาปัตยกรรม

หน่วย : หลัง

วัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถาน ในคาบสมุทรสทิงพระ	กุฏิไม้	กุฏิก่ออิฐถือปูน	กุฏิผสม	รวม
1. วัดภูผาเบิก	2	1	-	3
2. วัดบ่อทรัพย์	5	-	-	5
3. วัดสุวรรณคีรี	3	2	-	5
4. วัดโลการาม	1	1	2	4
5. วัดสลักป่าเก่า	3	1	3	7
6. วัดแหลมจาก	2	1	-	3
7. วัดบางเขียด	5	1	-	7
8. วัดดีหลวงใน	6	2	1	9
9. วัดหนองหอย	7	3	1	11
10. วัดจะทิ้งพระ	6	2	3	11
11. วัดสนามชัย	2	-	2	4
12. วัดราชประดิษฐฐาน	3	3	-	6
13. วัดศีลาลอย	-	1	-	3
14. วัดดีหลวง	5	-	-	7
15. วัดสี่หยัง	5	2	-	7
16. วัดพระเจดีย์งาม	3	3	1	7
17. วัดพังยาง	3	1	2	6
รวม	61	24	17	102

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่าวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลาที่ผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งศึกษา มีจำนวนกุฏิทั้งหมด 102 หลัง จำแนกตามวัสดุได้ดังนี้ กุฏิไม้มี จำนวน 61 หลัง กุฏิก่ออิฐถือปูน มีจำนวน 24 หลัง กุฏิแบบผสม 17 หลัง รวม 102 หลัง

การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิต่าง ๆ แต่ละกลุ่มคือ กุฏิไม้ กุฏิก่ออิฐถือปูน และกุฏิแบบผสม ผู้วิจัยจะศึกษาในด้านการวางผังพื้น รูปแบบ และโครงสร้าง ซึ่งผลการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

กุฏิไม้

กุฏิไม้เป็นกุฏิที่ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง กุฏิแบบนี้นิยมสร้างกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา แม้ในปัจจุบันยังคงมีการสร้างกุฏิไม้กันอยู่ไม่น้อย เพียงแต่นิยมลดลงกว่าสมัยก่อนมาก เนื่องจากไม้เป็นวัสดุหายากจึงมีราคาแพงขึ้น จึงนิยมสร้างด้วยวัสดุอย่างอื่นมากขึ้น ผลจากการศึกษาของวัดต่าง ๆ ที่ใช้เป็นแหล่งศึกษาทั้ง 17 วัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏว่ามีกุฏิที่สร้างด้วยไม้จำนวนมากที่สุด คือ มีถึง 61 หลัง จากจำนวนกุฏิทั้งหมด 102 หลัง กุฏิไม้ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นทั้งกุฏิรุ่นเก่าที่สร้างมาแต่อดีตและที่สร้างขึ้นใหม่ในชั้นหลังต่อ ๆ มา มีทั้ง " กุฏิเดี่ยว " ซึ่งเป็นกุฏิสำหรับพระภิกษุอาศัยอยู่เพียงรูปเดียว และกุฏิที่มีห้องหลายห้องซึ่งเรียกว่า " คณะกุฏิ " สำหรับพระภิกษุอาศัยอยู่หลายรูป กุฏิเหล่านี้มีทั้งที่ชาวบ้านอุทิศบ้านของตนเองหรือของญาติให้แก่วัด และที่ทางวัดได้สร้างขึ้นเองเพื่อเป็นที่อยู่ของพระภิกษุโดยเฉพาะ การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ การวางผังพื้นกุฏิ รูปแบบกุฏิ และโครงสร้างกุฏิ ซึ่งแต่ละประเด็นปรากฏมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางผังพื้นกุฏิไม้

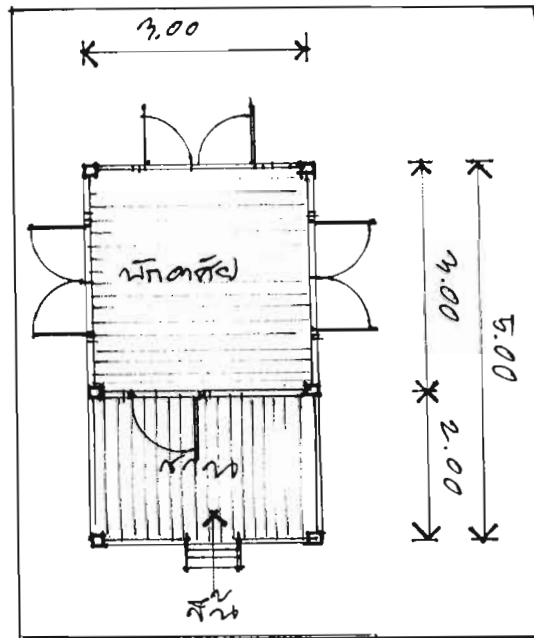
การวางผังพื้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากการกำหนดขอบเขต ขนาด ตำแหน่ง ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของอาคารให้เหมาะสมกับสถานภาพผู้อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม แต่เบื้องต้นก่อนที่จะลงมือก่อสร้าง กุฏิไม้ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นกุฏิที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป การวางผังพื้นกุฏิและวิธีการสร้างจึงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาเพื่อจะเอาชนะธรรมชาติของบรรพบุรุษซึ่งได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ไม่มีการเขียนแบบกำหนดวัสดุชัดเจนอย่างเช่นการก่อสร้างในปัจจุบัน การกำหนดทิศและตำแหน่งของห้องต่าง ๆ ภายในกุฏิไม้ล้วนส่วนใหญ่เป็นการทำตามครู สืบทอดโดยการฝึกฝนปฏิบัติจนชำนาญ และจดจำไว้ขึ้นใจ การวางผังพื้นกุฏิไม้ในบริเวณนี้จำแนกได้ดังต่อไปนี้

1.1. การวางผังพื้นที่กุฏิเดี่ยว เป็นการกำหนดขนาด ตำแหน่ง และความ สัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ของกุฏิให้เหมาะสมกับสถานภาพและจำนวนของผู้อาศัย กุฏิเดี่ยวเป็น กุฏิสำหรับพระภิกษุอาศัยอยู่เพียงรูปเดียว จึงมีห้องพักเพียงห้องเดียว การวางผังพื้นที่กุฏิเดี่ยวจึง มีลักษณะง่าย ๆ ไม่มีรูปแบบซับซ้อน ผลจากการศึกษาการวางผังพื้นที่กุฏิเดี่ยวของวัดในคาบ สมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 กุฏิเดี่ยว มีชานด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้นที่เป็นรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านกว้างมี 1 ช่วงเสา กว้างประมาณ 3.00 เมตร ด้านยาวมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาด้านในเป็นห้องพัก มีความยาวประมาณ 3.00 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าเป็น ชาน มีความยาวประมาณ 2.00 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดดีหลวง วัดดีหลวงใน วัดพะโคะ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 2 และ 3)

ภาพประกอบ 2 กุฏิเดี่ยว มีชานด้านหน้า วัดดีหลวง ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

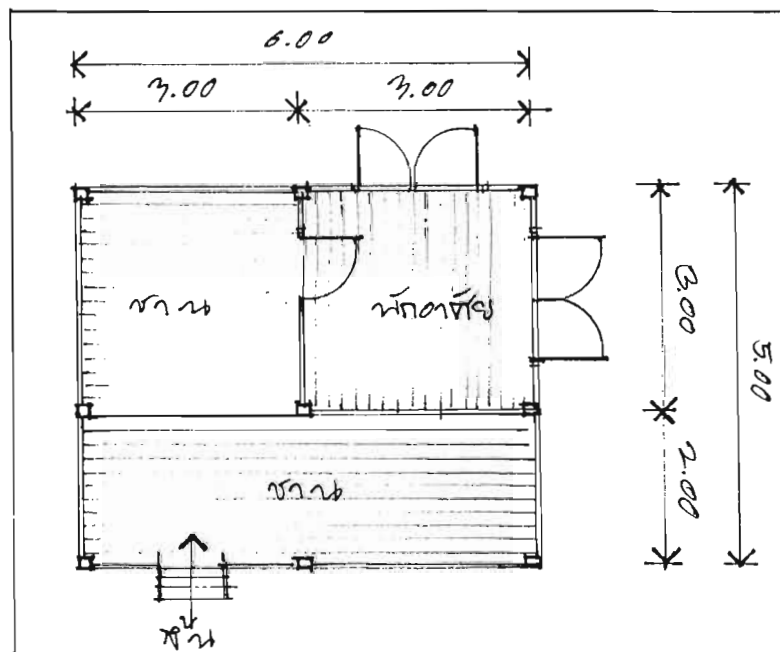

ภาพประกอบ 3 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นกุฏิไม้แบบกุฏิเดี่ยว มีชานด้านหน้า

ลักษณะที่ 2 กุฏิเดี่ยว มีโถงด้านข้าง และชานพะไลด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัส ด้านยาวมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาหนึ่ง ๆ ยาวประมาณ 3.00 เมตร ด้านในแบ่งเป็นห้องพัก 1 ช่วงเสา และโถง 1 ช่วงเสา ส่วนด้านนอกหรือด้านหน้าเป็นชานพะไล ด้านกว้างมี 2 ช่วงเช่นกัน ช่วงเสาด้านในที่เป็นห้องพัก และโถงมีความกว้างประมาณ 3.00 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าที่เป็นชานพะไล มีความกว้างประมาณ 2.00 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสลักป่าเก่า วัดจະທິงພະ វັດສຸວຣຸນດີຣີ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 4 และ 5)

ภาพประกอบ 4 กุฏิเดี่ยว มีโถงด้านข้าง และชานพะไลด้านหน้า วัดสลักป่าเก่า ตำบลชิงโค
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

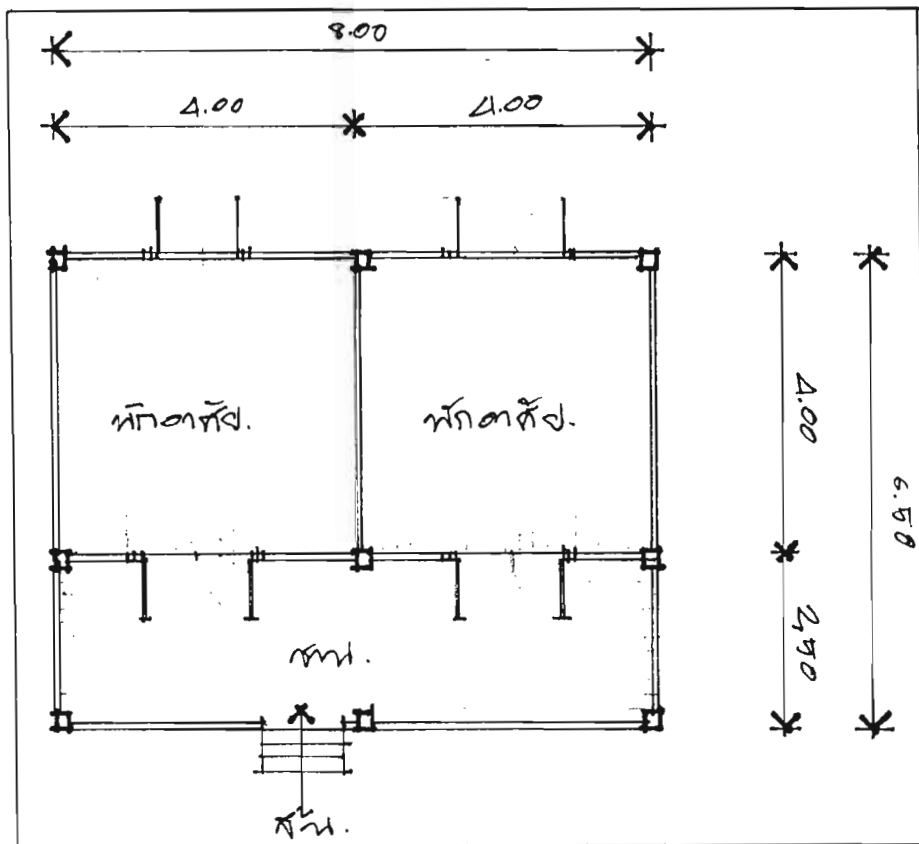
ภาพประกอบ 5 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นกุฏิไม้แบบกุฏิเดี่ยว มีโถงด้านข้าง
และมีชานพะไลด้านหน้า

1.2 การวางผังพื้นคณะกุฏิ เป็นการวางผังพื้นกุฏิที่มีความซับซ้อนมากกว่า การวางผังพื้นกุฏิเดี่ยว เนื่องจากมีพระภิกษุที่อยู่อาศัยมีจำนวน 2 รูปขึ้นไป จึงจำเป็นต้องมี ห้องพักและพื้นที่ใช้สอยอย่างอื่นเพิ่มขึ้น การวางผังพื้นของคณะกุฏิของวัดในคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 คณะกุฏิที่มี 2 ห้องพักติดกัน มีชานด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะ การวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านยาวมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาหนึ่ง ๆ ยาวประมาณ 4.00 เมตร ด้านในแบ่งเป็นห้องพัก 2 ห้อง ซึ่งอยู่ติดกัน ห้องพักละ 1 ช่วงเสา ส่วนด้านนอกหรือด้านหน้าเป็นชานพะไล ด้านกว้างมี 2 ช่วงเช่นกัน ช่วงเสาด้านในที่เป็นห้องพัก ความกว้างประมาณ 4.00 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าที่เป็นพะไล มีความกว้างประมาณ 2.50 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสี่หยัง วัดพระเจดีย์งาม วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 6 และ 7)

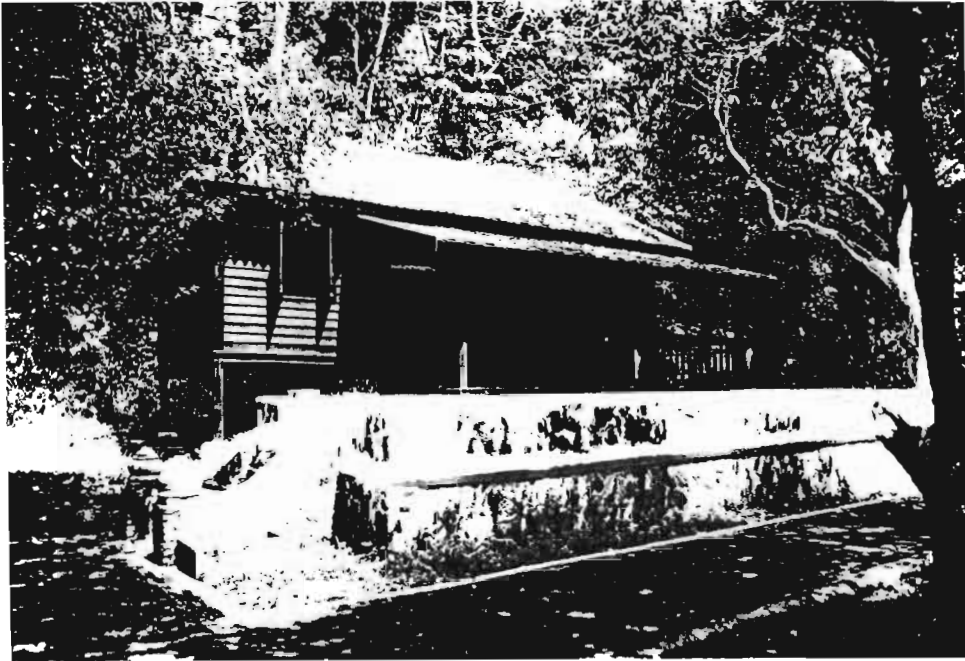

ภาพประกอบ 6 คณะกุฏิ จำนวน 2 ห้องพักติดกัน มีชานด้านหน้า
วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

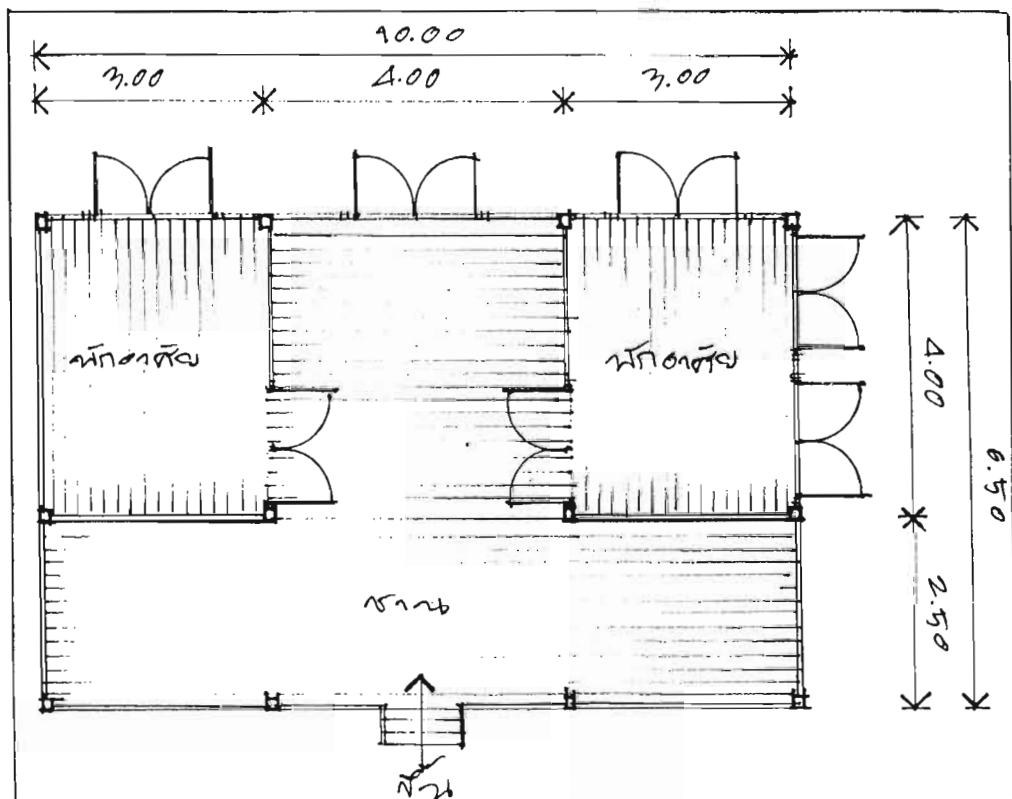

ภาพประกอบ 7 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกุฏิไม้ 2 ห้องพักติดกัน มีชานด้านหน้า

ลักษณะที่ 2 คณะกุฏิที่มีห้องพัก 2 ห้อง แยกกัน มีโถงอยู่ระหว่างห้องพัก และมีชานด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวมี 3 ช่วงเสา ช่วงเสาที่เป็นห้องพักยาวประมาณ 3.00 เมตร ช่วงเสาที่เป็นโถงยาวประมาณ 4.00 เมตร ช่วงเสาที่เป็นชานกว้างประมาณ 3.50 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดบ่อทรัพย์ วัดจะทิ้งพระ วัดสีหยัง วัดสนามชัย เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 8 และ 9)

ภาพประกอบ 8 คณะภิกษุ จำนวน 2 ห้องพัก แยกกัน วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

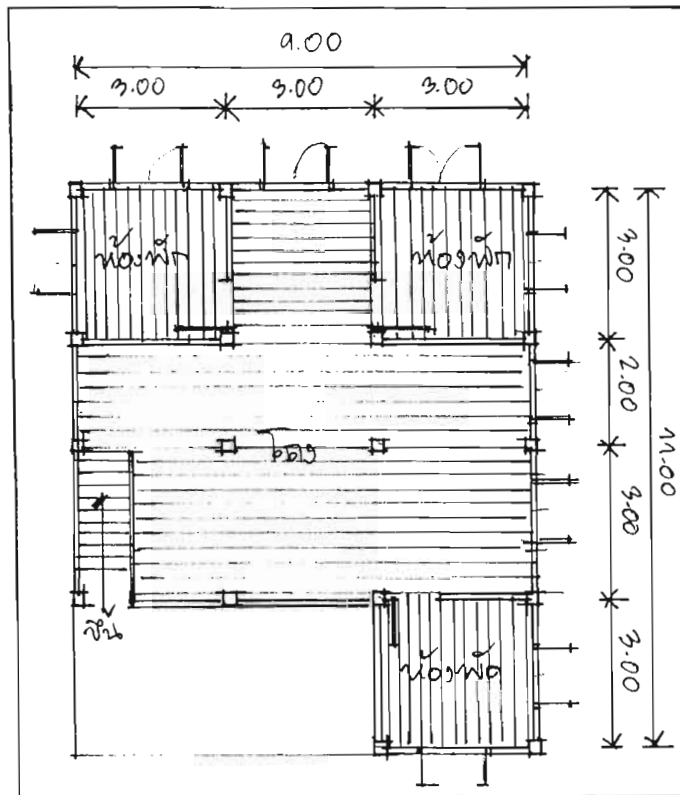

ภาพประกอบ 9 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คณะภิกษุไม้ 2 ห้องพัก แยกกัน
มีโถงตรงกลาง และมีชาน

ลักษณะที่ 3 คณະกุฎีที่มีห้องพักมากกว่า 2 ห้องพัก นอกจากคณະกุฎีที่มีห้องพัก 2 ห้อง ในลักษณะที่ 1 และลักษณะที่ 2 ซึ่งเป็นคณະกุฎีที่นิยมสร้างกันมากในบริเวณคาบสมุทระ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ดังกล่าวแล้ว ยังมีคณະกุฎีบางหลังของวัดบางวัดที่มีจำนวนห้องพักมากกว่า 2 ห้อง แต่คณະกุฎีเหล่านี้จะมีลักษณะการวางผังพื้นแตกต่างกันไปหลายแบบ ทั้งนี้แล้วแต่ วัดที่ก่อสร้างคณະกุฎีหลังนั้น ๆ จะกำหนดขึ้นตามที่ดินที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมี ลักษณะร่วมกัน คณະกุฎีที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดดีหลวงใน วัดบ่อทรัพย์ วัดสี่หยัง วัดพังยาง วัดบางเขียด เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 10 – 13)

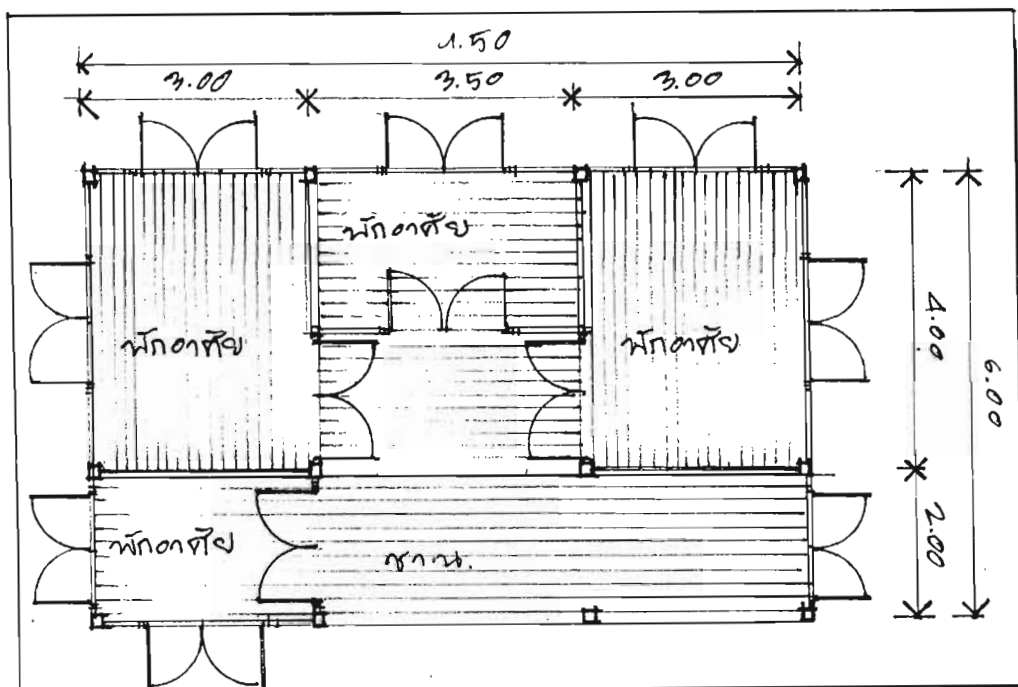
ภาพประกอบ 10 ตัวอย่างคณະกุฎีที่มีจำนวน 3 ห้องพัก วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 11 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณະกุฎีไม้ 3 ห้องพัก มีโถงตรงกลางห้อง

ภาพประกอบ 12 ตัวอย่างคณະกุฎีที่มีจำนวน 4 ห้องพัก วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 13 ภายลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกุฎีไม้ 4 ห้องนอน มีชานด้านหน้า

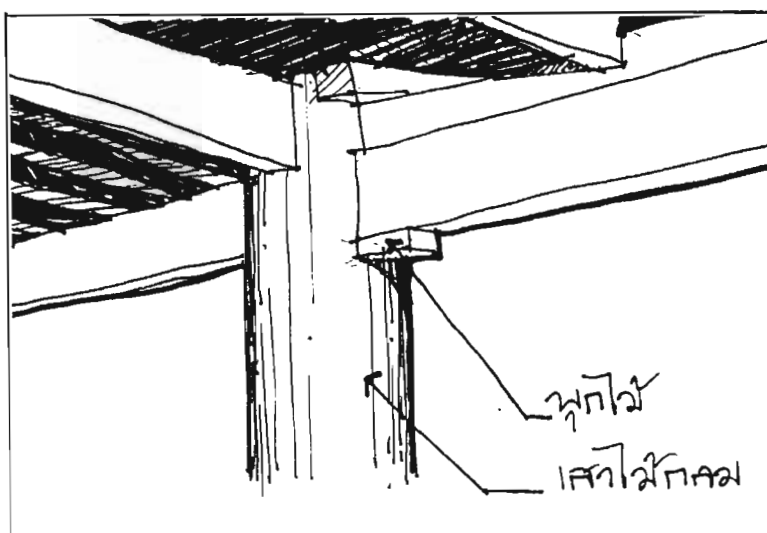
2. รูปแบบ และโครงสร้างของกุฎีไม้

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ของตัวอาคารซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ส่วน คือ รูปแบบส่วนฐาน รูปแบบส่วนตัวอาคาร และรูปแบบส่วนหลังคา ส่วนโครงสร้าง หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นโครงร่างของตัวอาคารด้วยกรรมวิธีหรือกระบวนการก่อสร้างอย่างมีระบบ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวอาคารสามารถโยงยึดทรงตัวอยู่ ได้โดยไม่พังทลายลงมา โครงสร้างของอาคารจำแนกได้เป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกับการจำแนกรูปแบบดังกล่าวแล้ว

กุฎีไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีรูปแบบและโครงสร้างไม่แตกต่างจากเรือนไทยภาคใต้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกุฎีเดี่ยว หรือกุฎีก็จะมีรูปแบบไม่แตกต่างกัน เพียงแต่คณะกุฎีเป็นกุฎีที่มีขนาดใหญ่กว่ากุฎีเดี่ยว ซึ่งรูปแบบและโครงสร้างมีลักษณะเหมือนกุฎีเดี่ยวต่อเชื่อมกันโดยใช้ชานหรือโถง จะมีหลังคาคลุมหรือไม่มีก็ได้ เช่น กุฎีแฝด กุฎีหลังเดี่ยวขนาดใหญ่ 3-6 ห้องพัก เป็นต้น รูปแบบและโครงสร้างของกุฎีในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนฐาน ส่วนฐานของกุฏิ หมายถึง ส่วนก่อนถึงตัวกุฏิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญคือ เสา และบันได แต่จากการสำรวจกุฏิของ วัดทั้ง 17 วัด ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่าเสาของกุฏิวัดต่างๆ จะมี " ตีนเสา " รองรับ อันเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของเรือนไทยภาคใต้ ดังนั้นจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของเสา รูปแบบและโครงสร้างของตีนเสา และรูปแบบและโครงสร้างของบันได ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 รูปแบบและโครงสร้างของเสา เสาของกุฏิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นเสาไม้ทั้งหมด ตั้งวางอยู่บนตีนเสาซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไป เสา กุฏิไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมขนาดต่าง ๆ กันตามความเหมาะสมกับกุฏิแต่ละหลัง เสา ลักษณะดังกล่าวพบที่วัดพังยาง วัดสีหยัง วัดดีหลวงใน วัดสลักป่าเก่า วัดบางเขียด เป็นต้น ส่วนที่เป็นเสาไม้กลมมีพบเพียงแห่งเดียว คือ กุฏิเจ้าอาวาสวัดบางเขียด เสาเป็นโครงสร้างส่วน ฐานที่ทำหน้าที่รับน้ำหนักของตัวกุฏิ จึงต้องทำด้วยไม้เนื้อแข็งที่มีความแข็งแรงทนทาน เช่น ไม้ เคี่ยม ไม้หลุมพอง เป็นต้น เสาจะวางอยู่บนตีนเสา มีการบาก เจาะ เพื่อรับคาน และส่วนโครงสร้างอื่น ๆ (ดู ภาพประกอบ 14 และ 15)

ภาพประกอบ 14 ภาพลายเส้นแสดงเสาไม้กลม กุฏิเจ้าอาวาสวัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 15 เสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.1.2 รูปแบบและโครงสร้างของดินเผา เป็นส่วนที่รองรับเสา อันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่นอย่างหนึ่งของเรือนไทยภาคใต้ ดังที่ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และ ศรีน มณีโชติ¹ ได้กล่าวถึงพัฒนาการของดินเผาไว้สรุปได้ว่า ดินเผามีการพัฒนาจากการใช้ก้อนหิน แผ่นหินปะการังมารองโคนเสา ต่อมาก็ใช้ไม้เนื้อแข็งที่สามารถปรับแต่งรูปทรงได้ง่าย ปัจจุบันดินเผามีการใช้แผ่นดินเผาหรือกระเบื้องปูพื้นดินเผามาเรียงซ้อนกันทำเป็นดินเผาซึ่งมีทั้งที่เปลือยและฉาบปูนทับ ยุคหลังดินเผาจะก่อด้วยปูนผสมทรายจนถึงการใช้ดินเผาคอนกรีต มีการปรับลักษณะและขนาดให้สัมพันธ์กับเสาเรือนที่ทำด้วยไม้

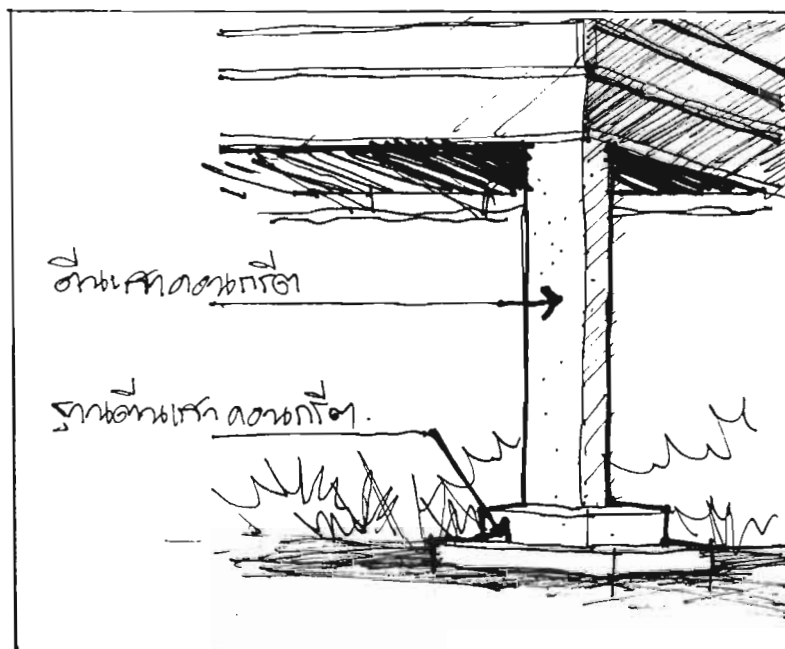
ภูมิไม้ในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นภูมิทรงไทยที่มีดินเผาที่ก่อด้วยปูนผสมทราย และคอนกรีต ดินเผามีความสูงหลายระดับ ซึ่งลักษณะและขนาดมีความ

¹มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และศรีน มณีโชติ. เรือนไทยภาคใต้. 2535. หน้า 74-75.

สัมพันธ์กับเสาของกุฎิที่ทำด้วยไม้ กุฎิบางหลังตีนเสาสูงมาถึงคานโดยใช้คานวางบนตีนเสา แล้ว
 บากเสามาสวมรอด ถ้าตีนเสาสูงมาก ๆ ฐานล่างของตีนเสาก็จะแผ่กว้างป้องกันไม่ให้ตีนเสาทรุดตัว
 (ดู ภาพประกอบ 16 - 22)

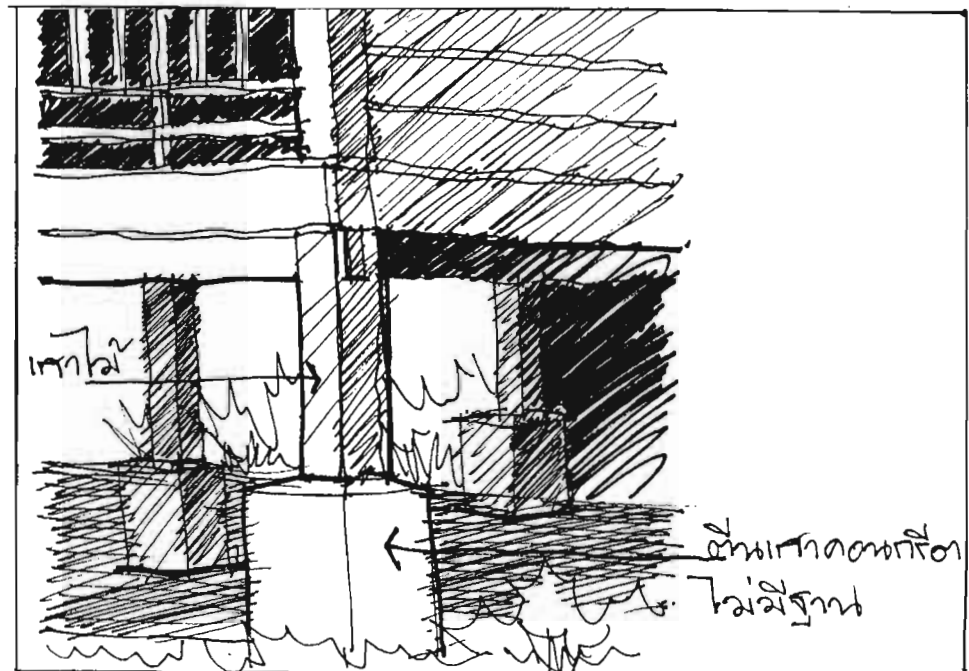
ภาพประกอบ 16 ตีนเสาคอนกรีตแบบมีฐานสูงถึงใต้ท้องคาน วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ
 อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 17 ภาพลายเส้นแสดงตีนเสาคอนกรีตแบบมีฐานสูงถึงใต้ท้องคาน

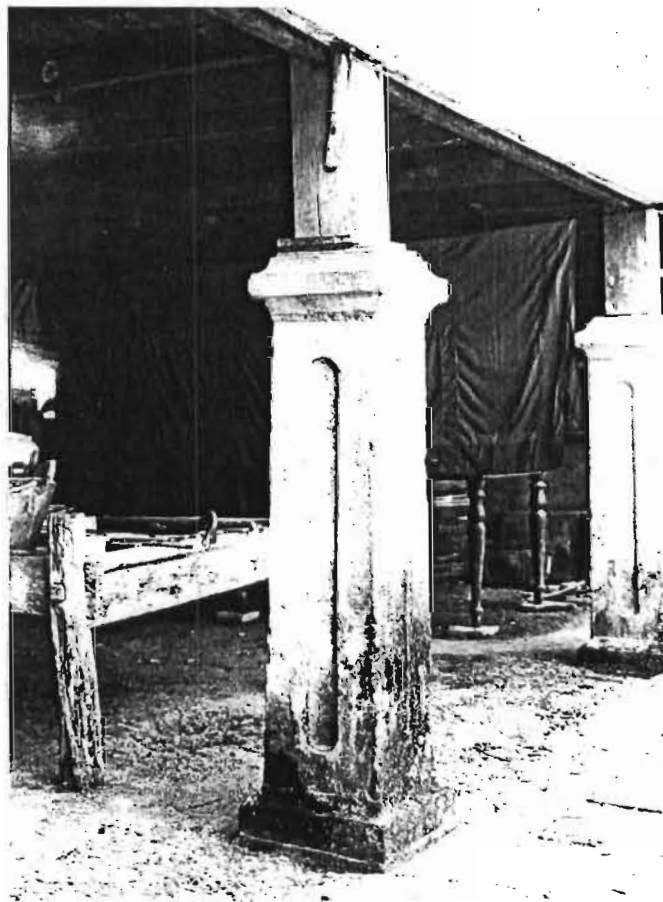
ภาพประกอบ 18 ดินเผาเต็ยรับเสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

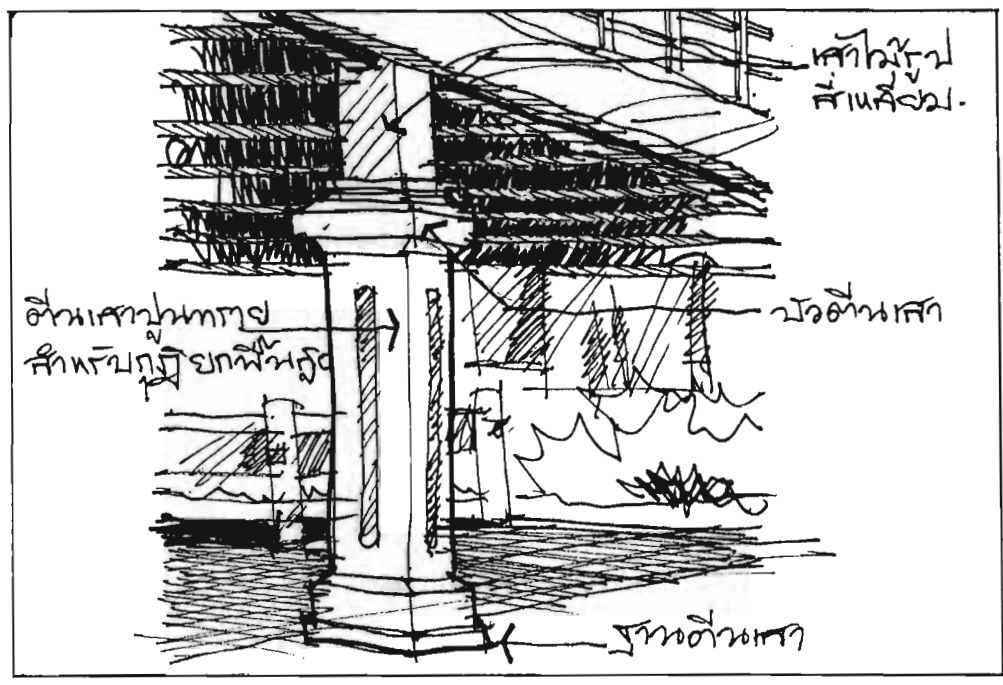
ภาพประกอบ 19 ภาพลายเส้นแสดงดินเผาเต็ยรับเสาไม้สี่เหลี่ยม

ภาพประกอบ 20 ภาพสายเส้นแสดงการตกแต่งดินเสาเดี่ยว วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
 อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 21 ดินเสาปูนทรายสูงรับเสาไม้สี่เหลี่ยม วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด
 อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

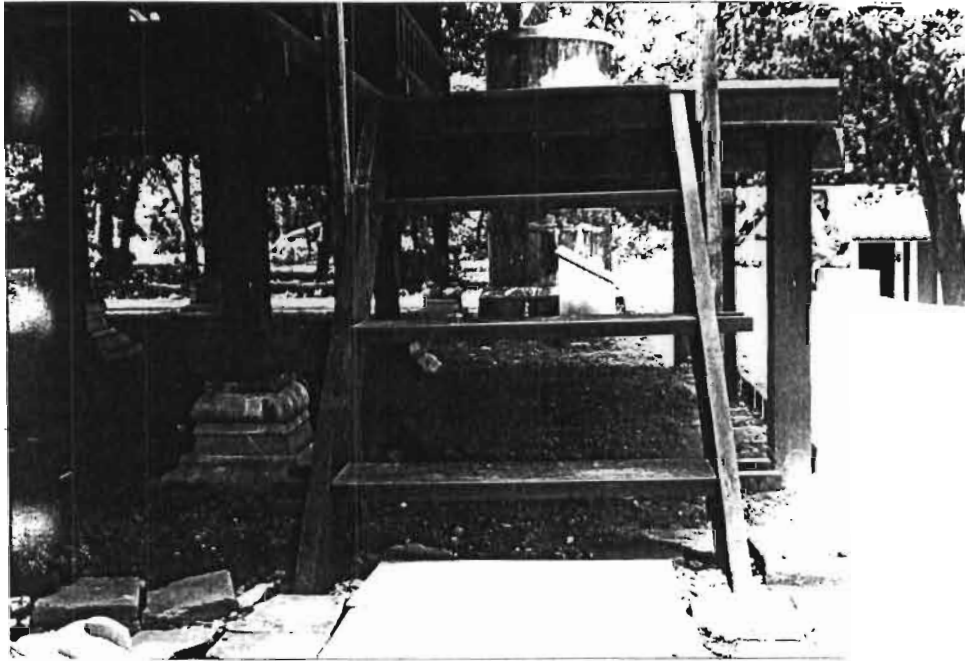

ภาพประกอบ 22 ภาพลายเส้นแสดงตึนเสาปูนทรายสูงรับเสาไม้สี่เหลี่ยม

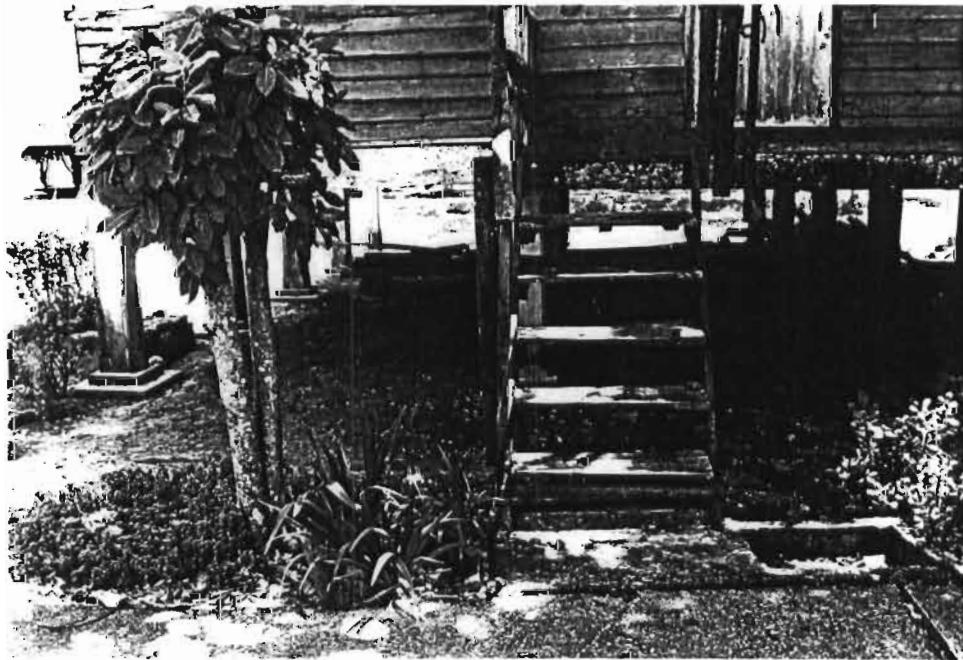
2.1.3 รูปแบบและโครงสร้างของบันได บันไดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของกุฏิไม้ เนื่องจากเป็นกุฏิที่ยกพื้นสูงจึงจำเป็นต้องมีบันไดขึ้นกุฏิ บันไดของกุฏิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกรูปแบบและโครงสร้างได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.3.1 บันไดโปร่ง เป็นบันไดที่ไม่มีลูกตั้งของชั้นบันได บันไดโปร่งสร้างด้วยไม้แปรรูป ชั้นบันไดมีลักษณะเป็นแผ่นไม้มีขนาดกว้างพอที่จะสะดวกต่อการย่างเหยียบขึ้นบนกุฏิ การประกอบชั้นบันไดใช้วิธีการบากเจาะใส่สลักไม้ค้ำคองแข็งแรง ติดตั้งยึดเข้ากับตัวเรือนแบบติดอยู่กับที่ ใกล้เคียง ๆ บันไดนิยมวางตุ้ม ไห หรืออ่างใส่น้ำสำหรับล้างเท้าก่อนขึ้นกุฏิ ต่อมามีการเทศอนกริตทำเป็นฐานบันได และตกแต่งเป็นอ่างสี่เหลี่ยม แทนการใช้ตุ้มหรือไห บันไดลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดภูผาเบิก วัดบ่อทรัพย์ วัดสี่หยัง เป็นต้น

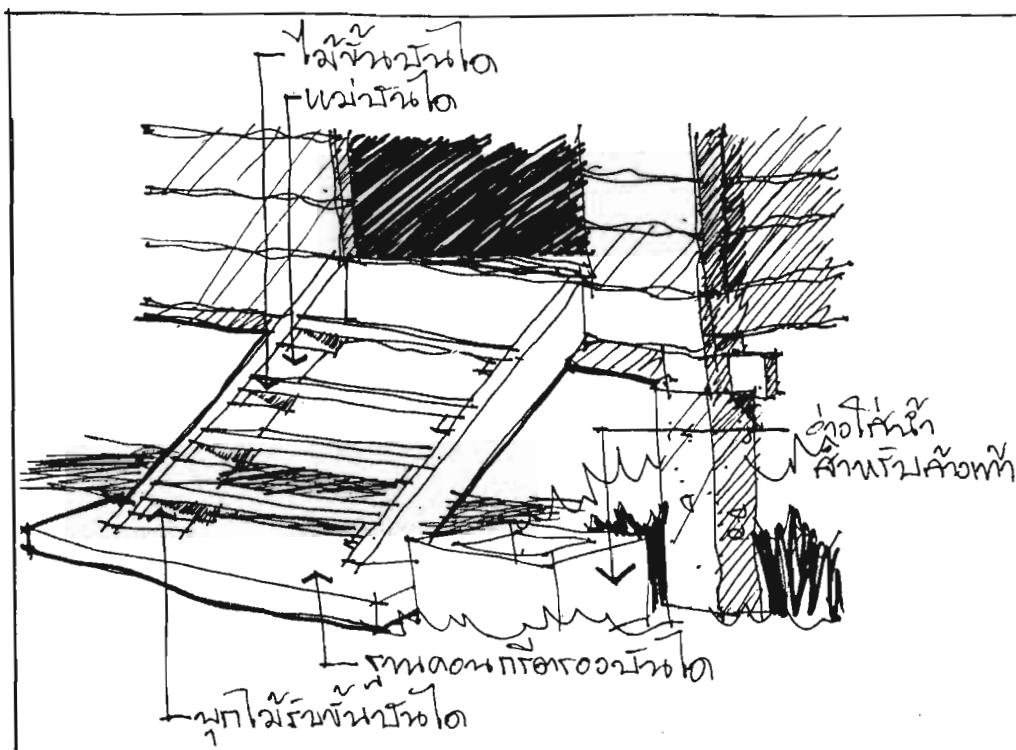
(ดู ภาพประกอบ 23 - 25)

ภาพประกอบ 23 บ้านไผ่แบบโปร่ง วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร
จังหวัดสงขลา

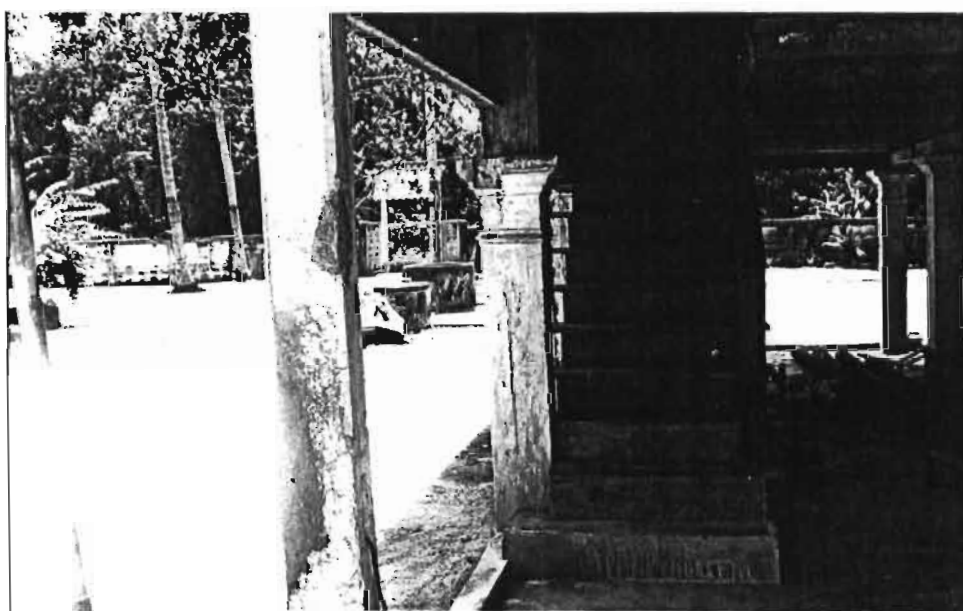
ภาพประกอบ 24 บ้านไผ่แบบโปร่งมีฐานคอนกรีต มีบ่อน้ำสี่เหลี่ยม วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 25 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างบ้านไม้แบบโปร่งมีฐานคอนกรีต มีปอน้ำสี่เหลี่ยม

2.1.3.2 บ้านไต่บ เป็นบ้านไม้ที่มีลูกตั้งของชั้นบ้านไต่บ บ้านไต่บของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยทั่วไปก่อสร้างด้วยคอนกรีต มีทั้งที่เสริมเหล็กและไม่เสริมเหล็ก ลักษณะบ้านไต่บดังกล่าวพบที่วัดพังยาง วัดบางเขียด วัดสีหยง เป็นต้น มีบ้านไต่บที่เป็นอิฐก่อพบเฉพาะที่วัดบ่อทรัพย์ และมีบ้านไต่บที่เป็นไม้พบเฉพาะที่วัดดีหลวงในเท่านั้น

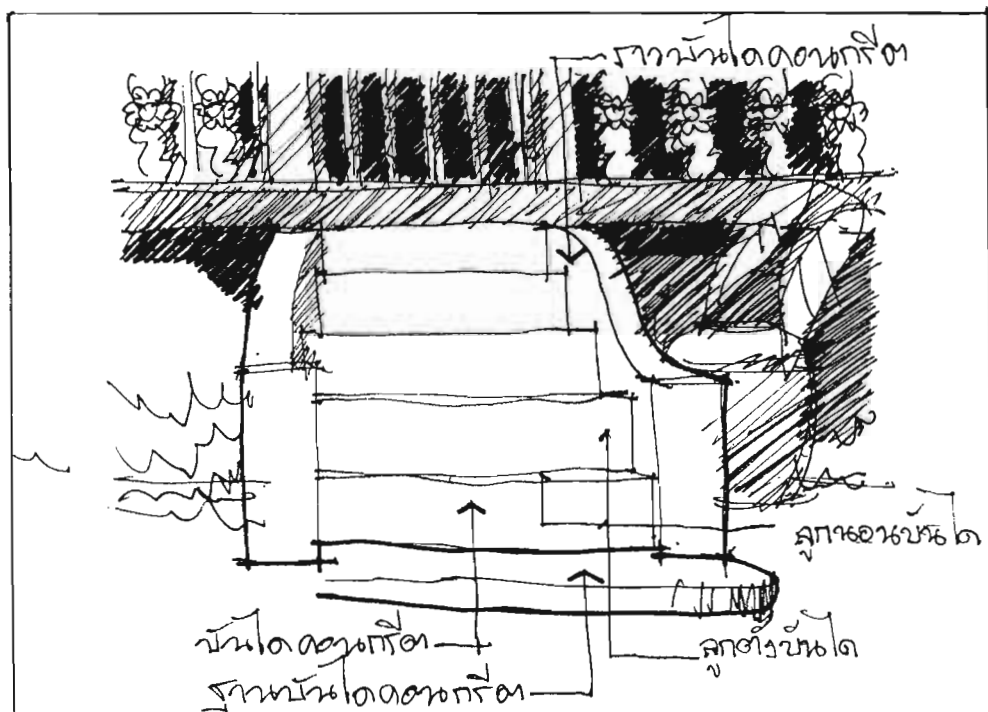
(ดู ภาพประกอบ 26 - 29)

ภาพประกอบ 26 บ้านไม้แบบไต่บ วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 27 บ้านไดคองกริต วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 28 ภาพลายเส้นแสดงส่วนประกอบบ้านไดคองกริต

ภาพประกอบ 29 บันไดก่ออิฐ วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

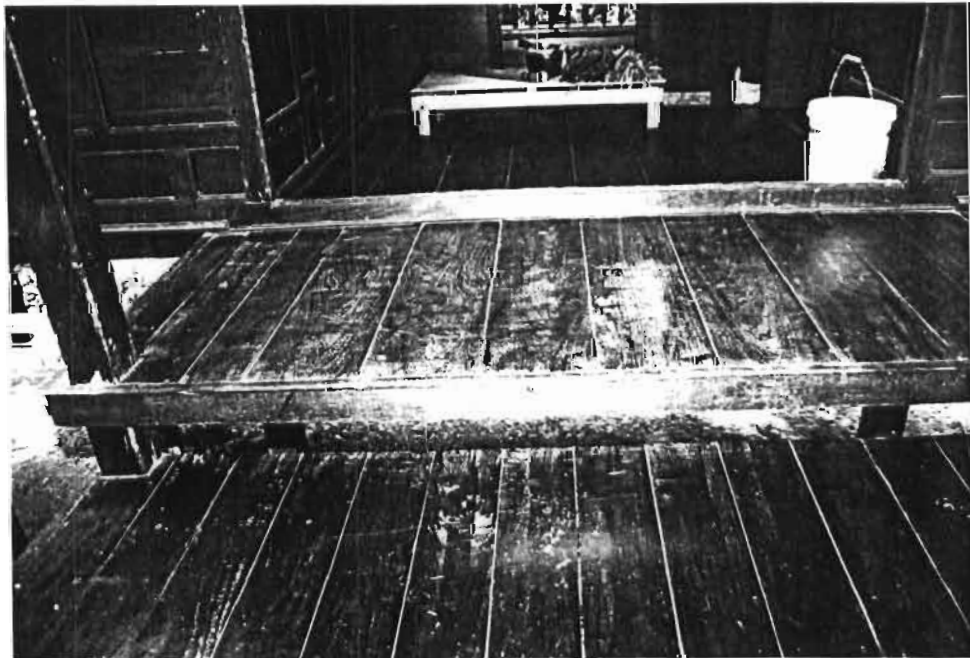
2.2 รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร ส่วนของตัวอาคารของกุฏิไม้ หมายถึง ส่วนของกุฏิที่นับตั้งแต่คานรับพื้นจนถึงคานรับหลังคา การศึกษารูปแบบและโครงสร้าง ส่วนตัวอาคารของกุฏิไม้ของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกประเด็นศึกษา ออกเป็น 5 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของพื้น รูปแบบและโครงสร้างของผนัง รูปแบบและโครงสร้างของประตู รูปแบบและโครงสร้างของหน้าต่าง และรูปแบบและโครงสร้างของราวกันตก ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.2.1 รูปแบบและโครงสร้างของพื้น พื้นเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีก อย่างหนึ่งของกุฏิ พื้นของกุฏิโดยทั่วไปทำด้วยไม้กระดาน ตั้งแต่สมัยดั้งเดิมมานิยมสร้างพื้นต่างระดับกัน พื้นที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหลับนอนจะมีระดับสูงกว่าพื้นระเบียง และชานซึ่งอยู่ต่ำลงมาตามลำดับ พื้นกุฏิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

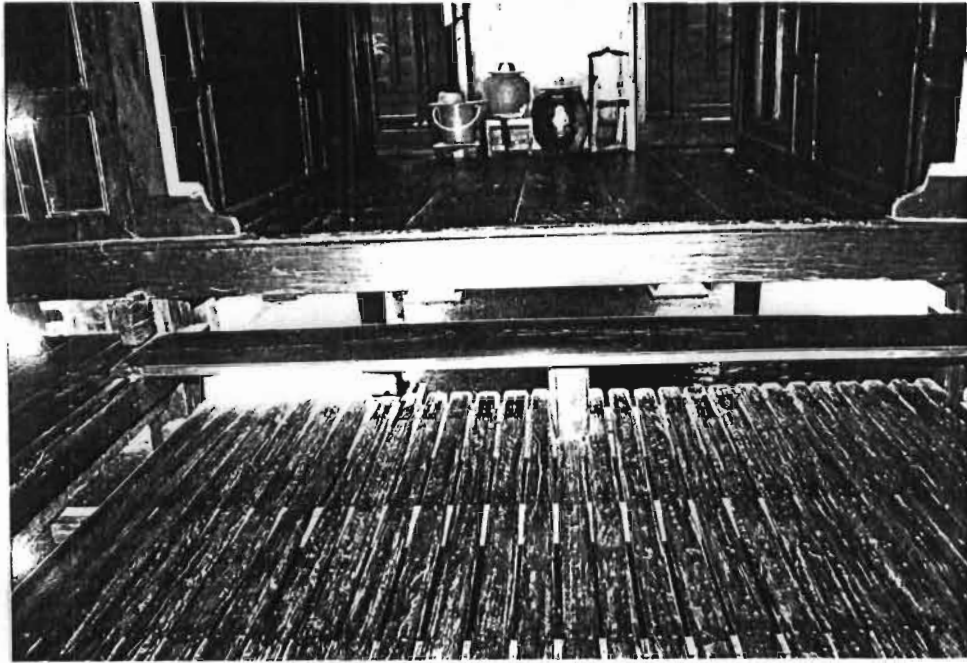
2.2.1.1 พื้นไม้กระดานปูแบบชิด โดยทั่วไปเป็นการปูพื้นที่เป็นตัว เรือนและชาน รูปแบบการปูพื้นลักษณะดังกล่าวพบที่วัดภูผาเบิก วัดบ่อทรัพย์ วัดสีหยัง เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 30 และ 32)

2.2.1.2 พื้นไม้ปูแบบฟาก เป็นการใช้ไม้เหลาชะโงนหรือไม้ชนิดอื่นมาปูให้เป็นช่องมองทะลุถึงใต้ถุนกุฏิ การปูพื้นแบบฟากส่วนใหญ่จะนิยมปูบริเวณชาน รูปแบบปูพื้นลักษณะดังกล่าวพบที่วัดภูผาเบิก วัดสีหยัง เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 31 และ 32)

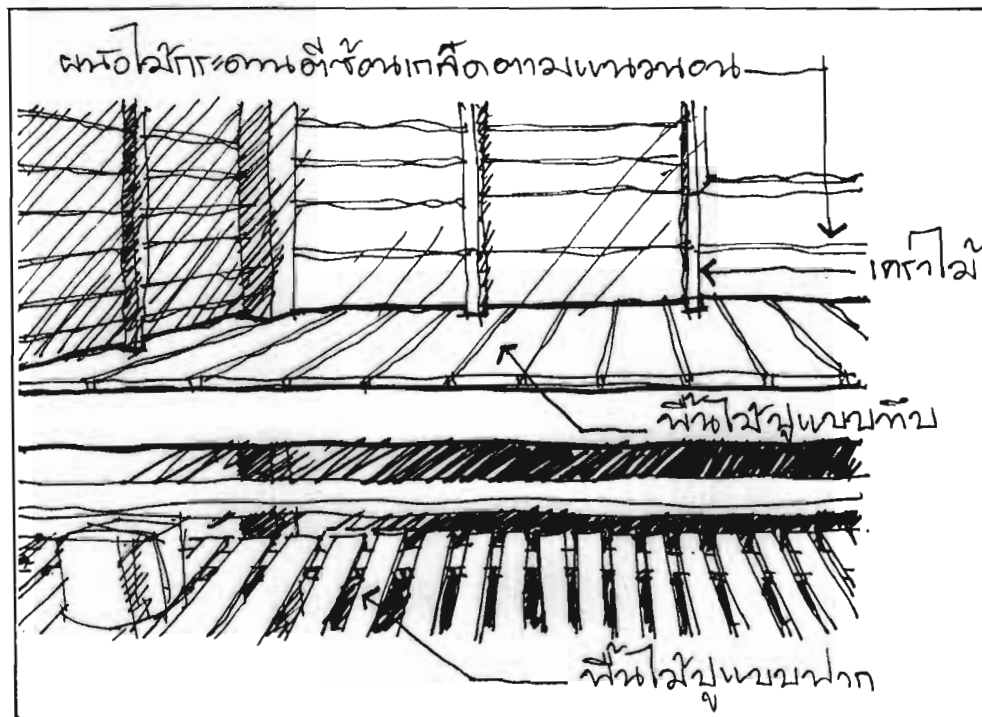
โครงสร้างพื้นกุฏิไม้ทั้งแบบเดิมและแบบยุคหลังยังคงใช้ระบบเสาและคานรับน้ำหนัก เพียงแต่การกำหนดขนาดหน้าไม้มีแนวโน้มที่สัมพันธ์กับหลักการถ่ายรับน้ำหนักมากขึ้น เช่น รอดตามแนวยาวทำหน้าที่เหมือนคานรับน้ำหนัก ตงวางเรียงตามแนวกว้างของกุฏิทำหน้าที่รับพื้น มีหน้าที่ตัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางเอาหน้าหนาขึ้น ซึ่งมีความเหมาะสมสามารถรับน้ำหนักได้ดี ต่อมาการเรียงโครงสร้างเป็นระบบขึ้น เสามีขนาดเล็กลงพอเหมาะ ไม่นิยมเจาะเสา แต่จะใช้วิธีบากประกบใส่สลัก จนพัฒนามาเป็นการใช้สกรูและตะปู แต่เสาเจาะใช้รอดและตงสอดเข้ารูเสาแล้วอัดด้วยลิ่มให้แน่นยังพบที่กุฏิวัดบางเขียด และวัดจะทิ้งพระ พื้นกุกินิยมใช้กระดานปูเรียงชิดติดกันตรึงติดกับตงด้วยตะปูแทนการวางเรียงไว้เฉย ๆ พื้นชานหรือพื้นระเบียงของกุฏิบางหลังปูเป็นฟาก ปัจจุบันการแปรรูปไม้พัฒนามาก เช่น การใช้เลื่อยผ่าแทนการใช้ขวาน การใช้กบ (กบมือ) ตกแต่งหน้าไม้ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 33)

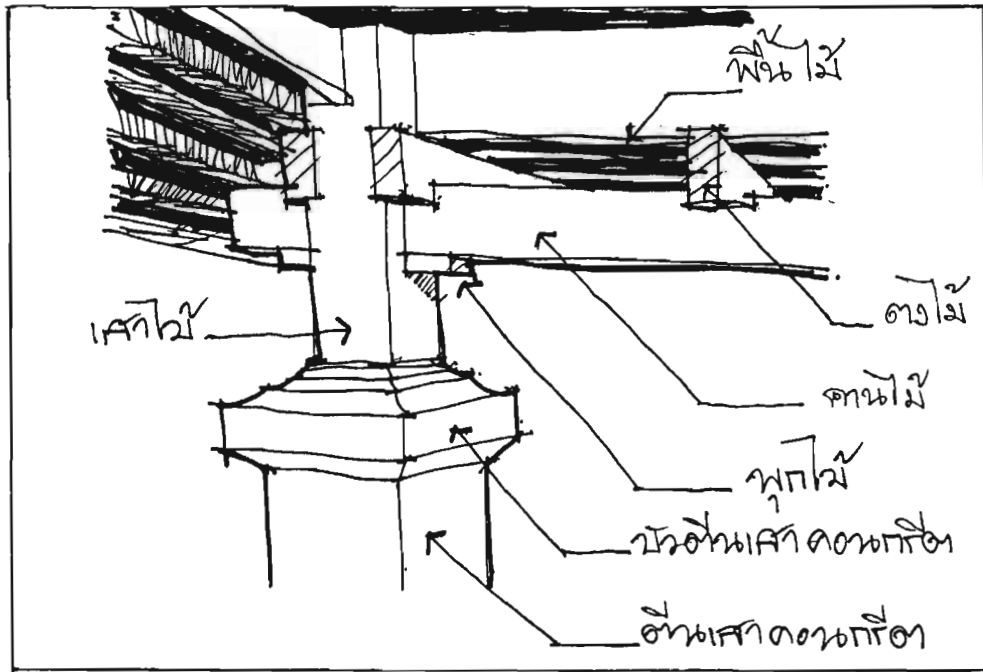
ภาพประกอบ 30 พื้นไม้กระดานต่างระดับ และการปูพื้นแบบปูชิด วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 31 พื้นไม้เหลาชะโอน และการปูพื้นแบบฟาก วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 32 ภาพลายเส้นแสดงลักษณะการปูพื้นปูแบบชิดและปูแบบฟาก

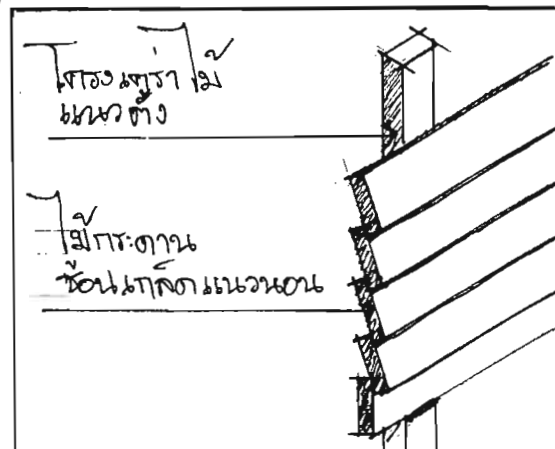

ภาพประกอบ 33 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างของพื้น

2.2.2 รูปแบบและโครงสร้างของฝาผนัง ฝาผนังเป็นส่วนที่กันเป็นห้องต่าง ๆ เพื่อแยกสัดส่วนของอาคารให้ชัดเจน ฝาผนังภูมิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกรูปแบบและโครงสร้างได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 ฝาผนังไม้กระดานแบบตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน เป็นฝาผนังที่นำเอาไม้กระดานมาตีเรียงซ้อนเกล็ดกันตามแนวนอน ตั้งแต่พื้นถึงช่อหรือใต้หลังคา มีภูมิบางหลังมีการตกแต่งฝาผนังด้านนอกด้วยการตีโครงไม้ทับในแนวตั้ง ลักษณะแบบฝาปะกน ด้านในของฝาผนังเป็นโครงคร่าไม้ในแนวตั้ง โครงคร่าแต่ละอันห่างกันประมาณ 50 - 70 เซนติเมตร สำหรับเป็นที่ตอกยึดฝาไม้กระดานแต่ละแผ่น ฝาผนังไม้ในลักษณะดังกล่าวปรากฏให้เห็นทั่วไป ดังพบที่ วัดบ่อทรัพย์ วัดจะตังพระ วัดสีหยัง วัดสุวรรณคีรี วัดพังยาง เป็นต้น

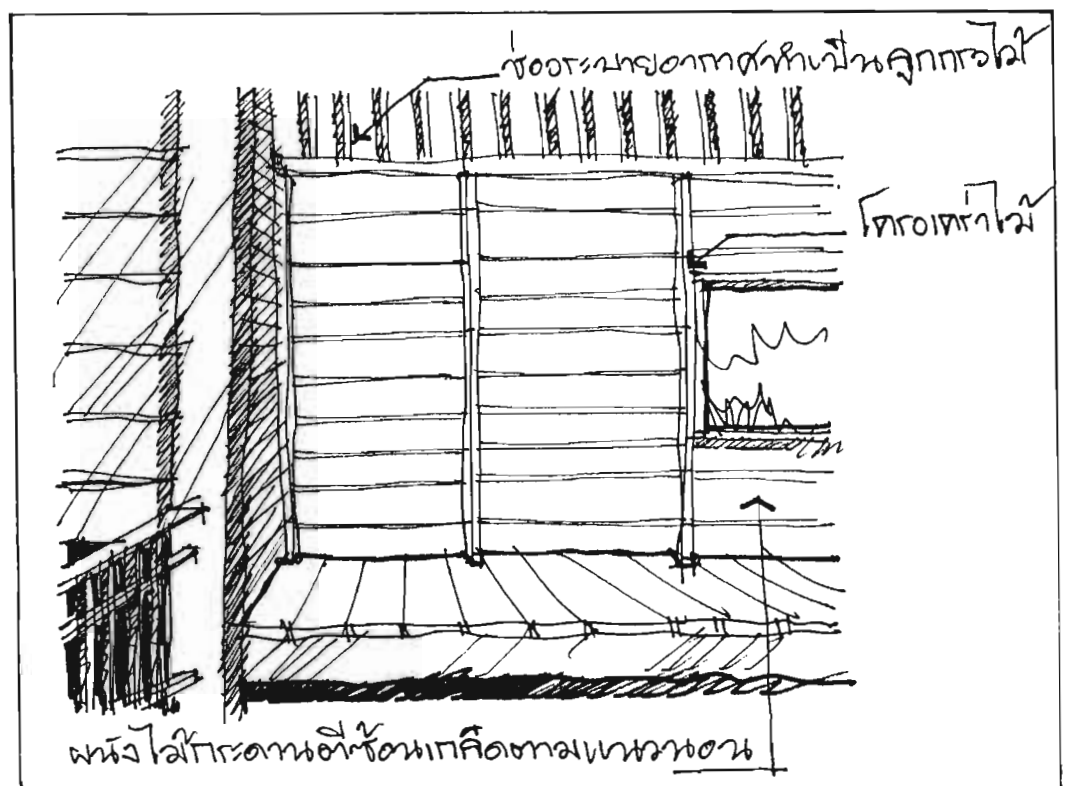
(ดู ภาพประกอบ 34 - 36)

ภาพประกอบ 34 ภาพลายเส้นแสดงลักษณะไม้กระดานตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน

ภาพประกอบ 35 ฝาผนังไม้กระดานตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

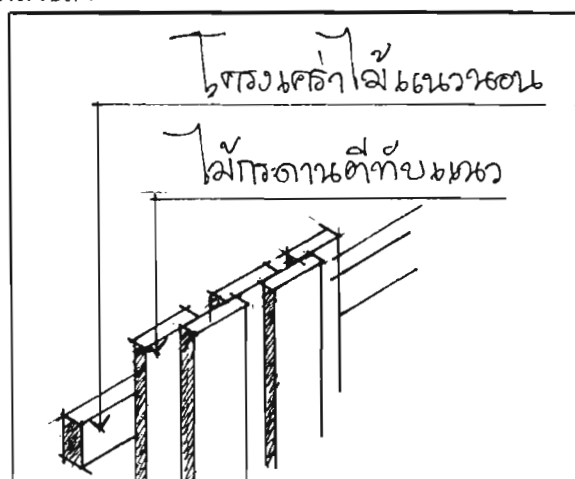

ภาพประกอบ 36 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างฝาผนังตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน

2.2.2.2 ฝาผนังไม้กระดานแบบตีทับแนวตามแนวตั้ง เป็นฝาผนังที่นำเอาไม้กระดานมาตีเรียงชิดกันตามแนวตั้งหรือให้ห่างกันเพียงเล็กน้อย แล้วใช้ไม้กระดานอีกแผ่นหนึ่งตีทับตรงแนวต่อนั้น สูงจากพื้นถึงใต้หลังคา ด้านในของฝาผนังเป็นโครงคร่าวไม้ในแนวนอน ห่างกันประมาณ 50 – 70 เซนติเมตร เช่นกัน สำหรับเป็นที่ตอกยึดฝาไม้กระดานแต่ละแผ่น ฝาผนังไม้ในลักษณะดังกล่าวนี้พบเฉพาะที่กุฏิวัดบางเขียด จำนวน 3 หลัง เท่านั้น (ดู ภาพประกอบ 37 และ 38)

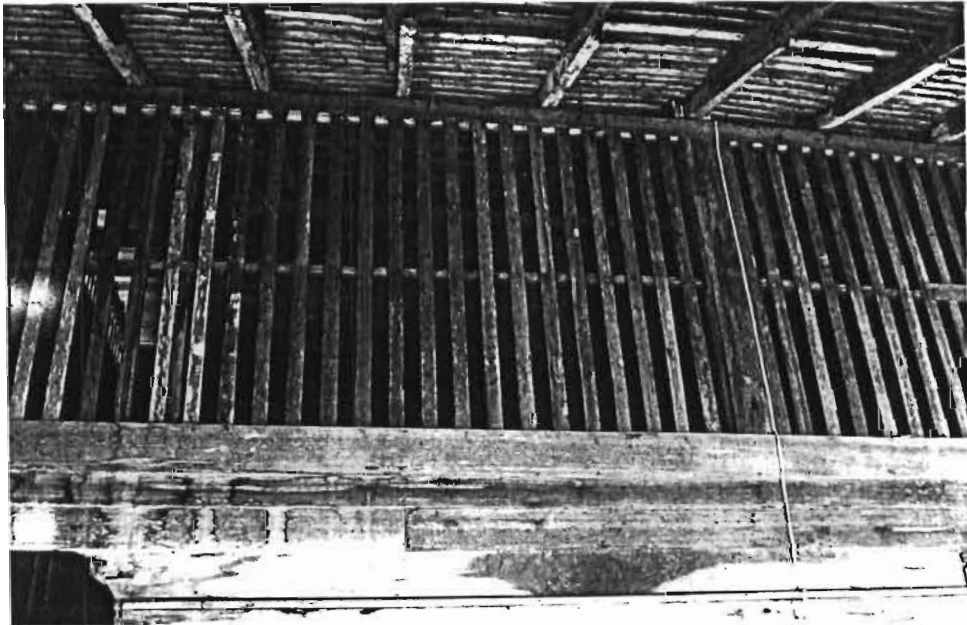

ภาพประกอบ 37 ฝาผนังไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้ง วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 38 ภาพลายเส้นแสดงลักษณะของไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้ง

2.2.2.3 ฝาผนังแบบโปรง เป็นฝาผนังที่ใช้กันบริเวณของชาน เพื่อให้เกิดความเป็นสัดส่วนของภูมิ และเป็นช่องระบายลมด้วย ส่วนใหญ่จะกั้นที่บใน ส่วนล่าง ประมาณ 80 เซนติเมตร มีโครงคร่าวยึดด้านใน ส่วนบนโปรง มีทั้งแบบไม้ระแนงตีเป็นช่องตามแนวตั้ง ไม้ระแนงตีในแนวเฉียงไขว้กัน และแบบอื่น ๆ ฝาผนังลักษณะดังกล่าวพบที่วัดหนองหอย วัดพังยาง วัดโลกอาราม เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 39-42)

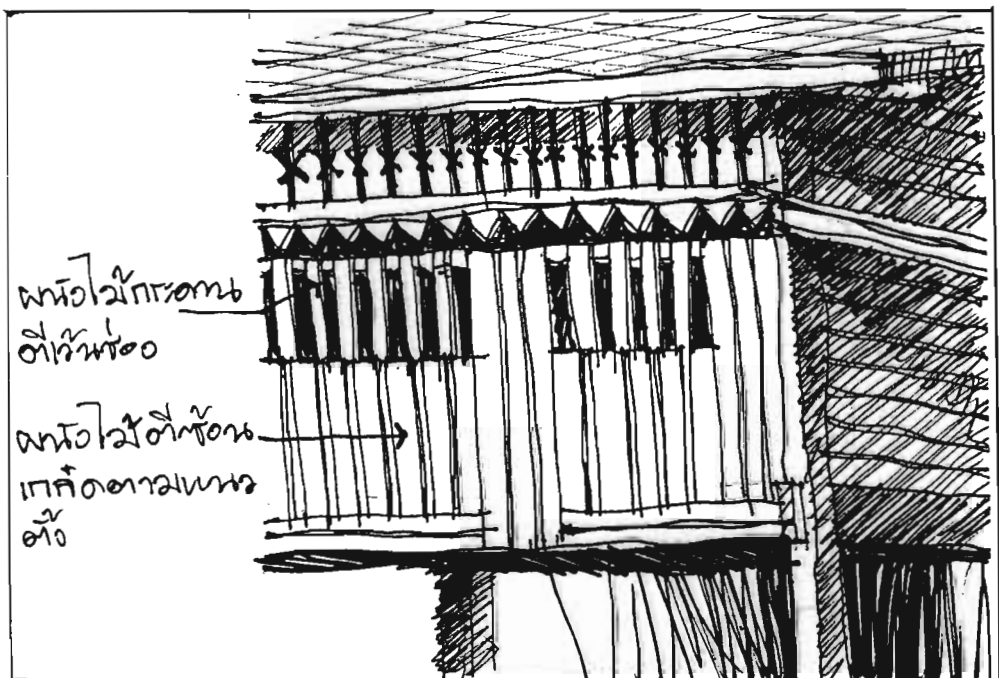
ภาพประกอบ 39 ฝาผนังแบบโปรง ลูกกรงแนวตั้ง วัดตีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 40 ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปรง ลูกกรงไม้แนวตั้ง

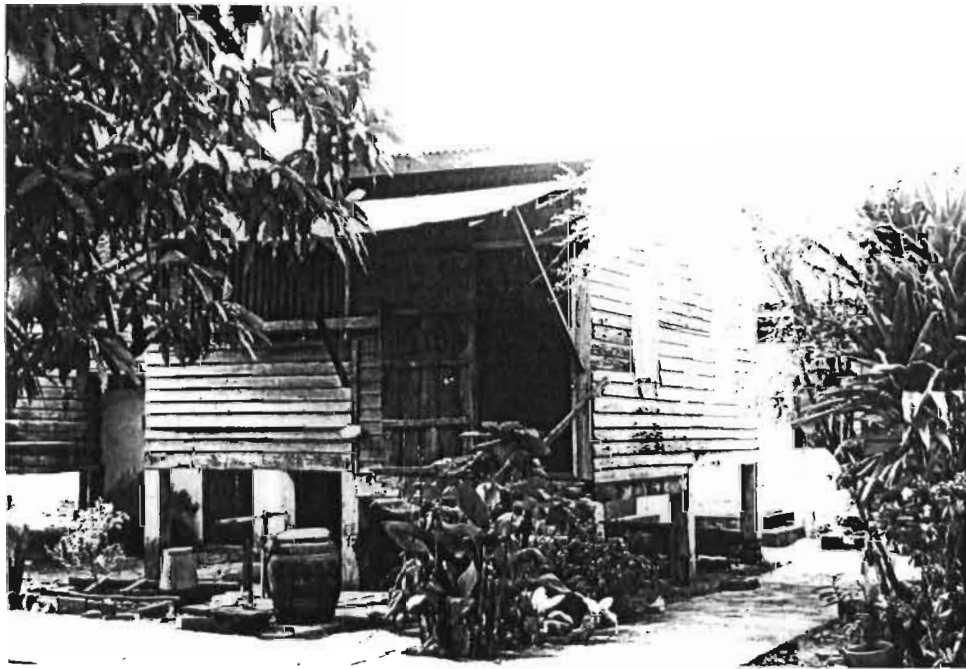
ภาพประกอบ 41 ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปร่ง ลูกกรงไม้ตีไขว้

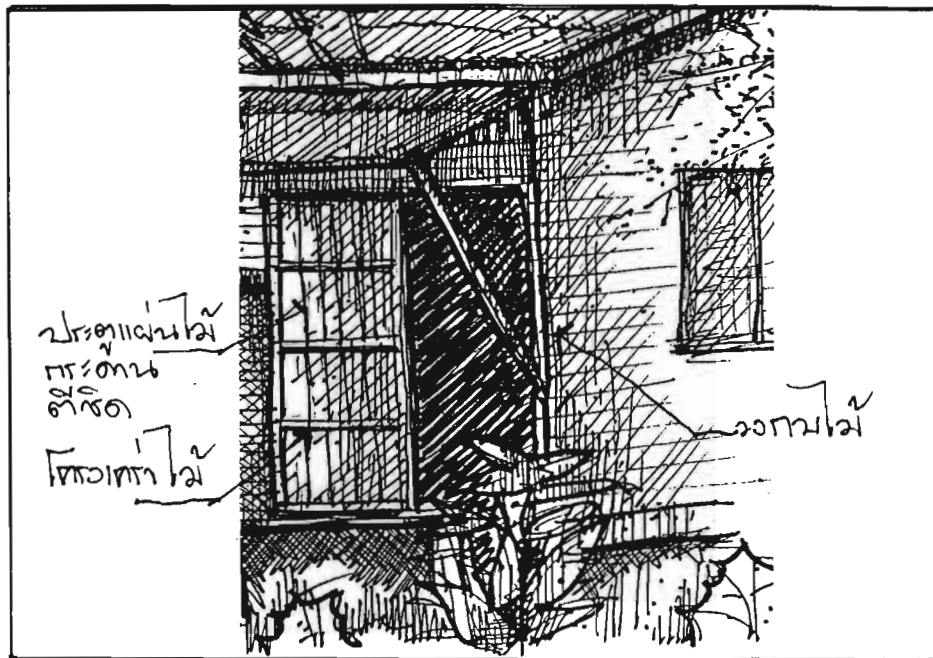
ภาพประกอบ 42 ภาพลายเส้นแสดงฝาผนังแบบโปร่ง ตกแต่งลายฉลุ

2.2.3 รูปแบบและโครงสร้างของประตู ประตูเป็นช่องทางเข้าออกที่มีบานเปิดปิดได้โดยมีวงกบเพื่อยึดบานประตู ซึ่งเป็นส่วนประกอบของฝาผนัง ประตูของกุฏิไม้ในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรูปแบบและโครงสร้างได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.3.1 ประตูแบบบานเดียว ส่วนใหญ่เป็นประตูไม้สำเร็จรูป มีบางหลังที่เป็นประตูไม้ที่ช่างทำขึ้นเองโดยการนำเอาไม้กระดานหลายแผ่นมาต่อเรียงชิดกันโดยมีโครงคร่าวอยู่ด้านในติดบานพับและใส่กลอนเหล็ก ประตูลักษณะแบบบานเดียว พบที่กุฏิบางหลังของวัดสี่หยัง วัดหนองหอย วัดสุวรรณคีรี วัดดีหลวงโน เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 43 และ 44)

ภาพประกอบ 43 ประตูไม้กระดานหลายแผ่นต่อเรียงชิดกันโดยมีโครงคร่าวอยู่ด้านใน
วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 44 ภาพลายเส้นแสดงประตูไม้กระดานหลายแผ่นต่อเรียงชิดกันโดย
มีโครงคร่าวอยู่ด้านใน

2.2.3.2 ประตูแบบบานคู่ เป็นบานประตู 2 บาน มีทั้งที่ทำด้วยไม้และเหล็ก ที่เป็นบานประตูไม้มีลักษณะเป็นบานประตูทึบทั้ง 2 บาน ส่วนใหญ่เป็นบานประตูสำเร็จรูป มีกุญแจหลังที่เป็นบานประตูไม้แผ่นเดียวและบานประตูไม้กระดานหลายแผ่นต่อกัน ส่วนที่เป็นบานประตูเหล็กมีลักษณะเป็นประตูเหล็กทั้ง 2 บาน เช่นกัน โดยแต่ละบานประตูทำเป็นประตูโปร่งในลักษณะต่าง ๆ กัน ลักษณะประตูบานคู่พบที่วัดบ่อทรัพย์ วัดภูผาเบิก วัดพังยาง เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 45 และ 46)

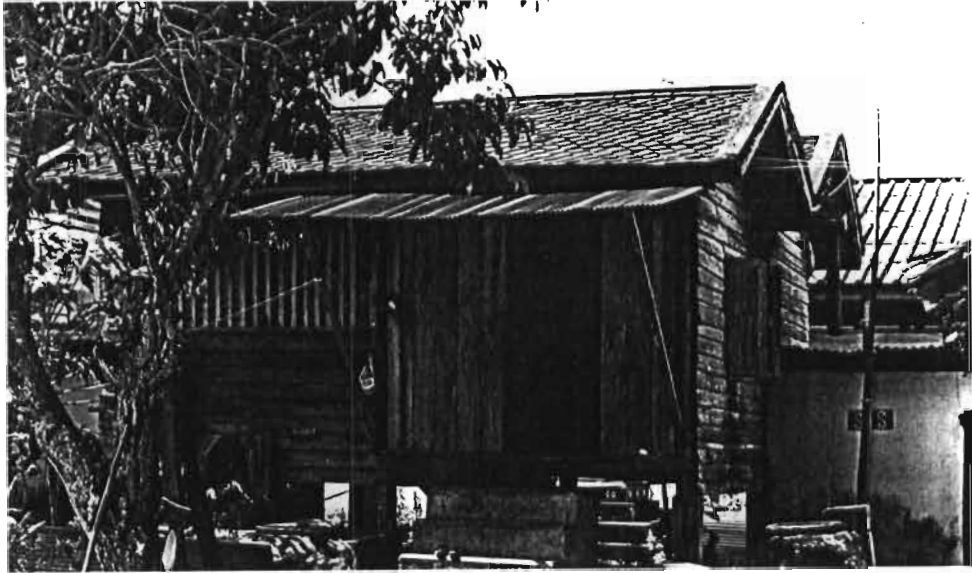

ภาพประกอบ 45 ประตูไม้แผ่นเดี่ยวแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

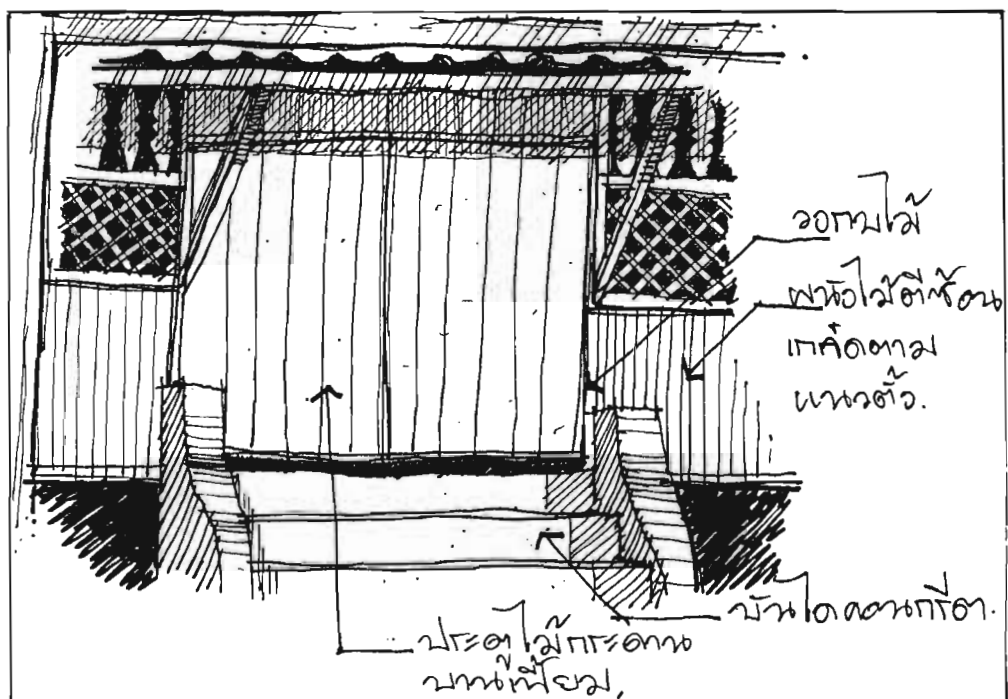

ภาพประกอบ 46 ประตูเหล็กแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2.3.3 ประตูแบบบานเฟี้ยม เป็นประตูบานไม้กระดานหลายแผ่น เรียงต่อกันตามแนวตั้งโดยแต่ละแผ่นยึดติดกันด้วยบานพับ 2-3 อัน ตามความเหมาะสม เมื่อจะเปิดหรือปิดประตูก็จะใช้วิธีคลี่และพับ ประตูแบบบานเฟี้ยมจะปิดโดยการใช้ไม้หลักประตูดวาง ทาบบานเฟี้ยมด้านใน ประตูแบบบานเฟี้ยมดังกล่าวพบที่กุฎิบางหลังของวัดพังยาง วัดหนองหอย เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 47 และ 48)

ภาพประกอบ 47 ประตูแบบบานเฟี้ยมไม้ วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

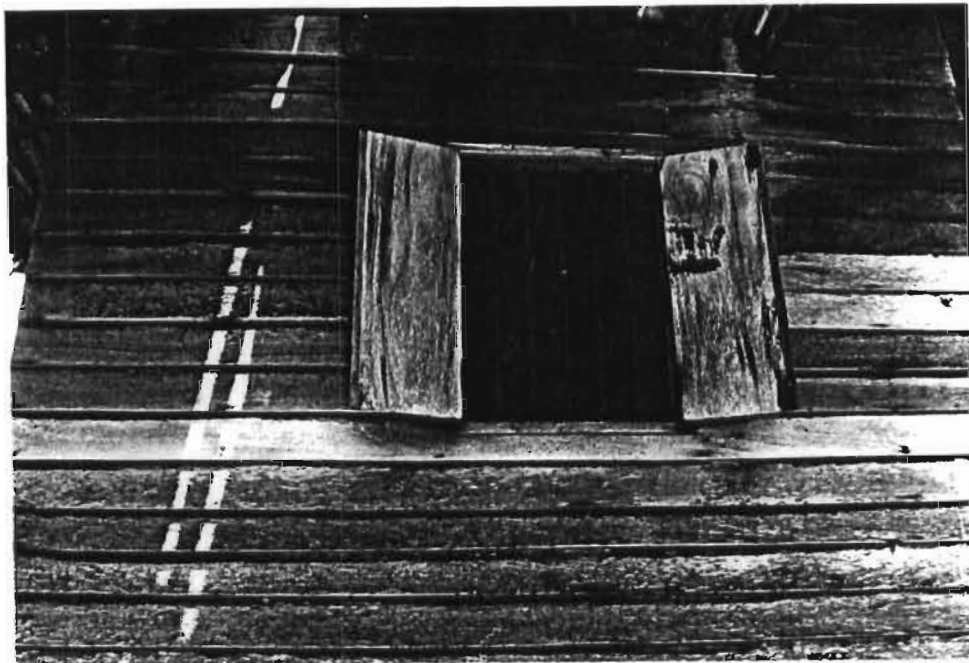

ภาพประกอบ 48 ภาพลายเส้นประตูแบบบานเฟี้ยมไม้

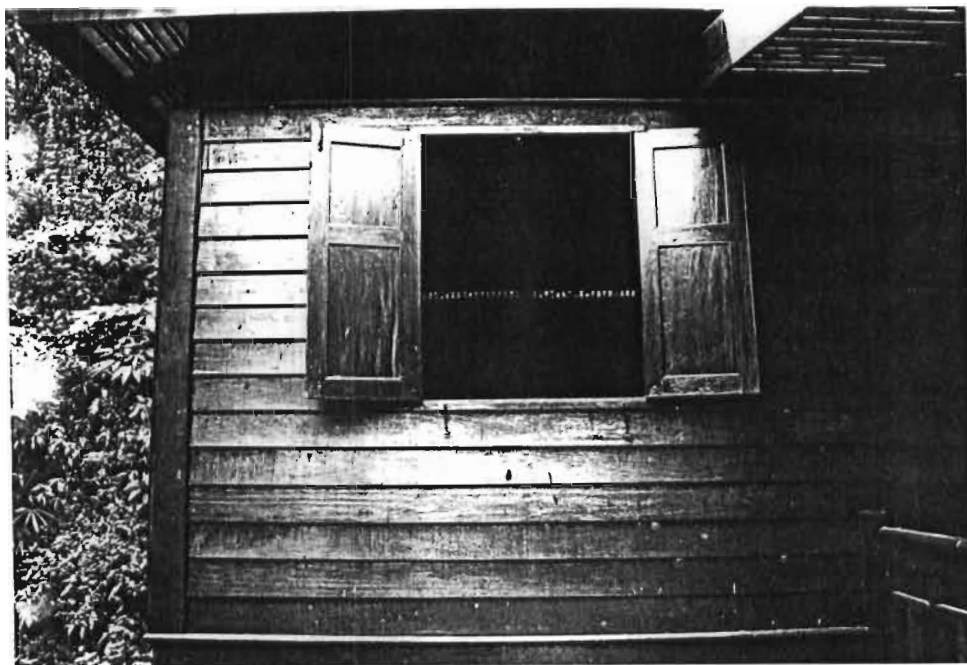
2.2.4 รูปแบบและโครงสร้างแบบหน้าต่าง เป็นช่องฝาผนังที่เปิดปิดได้ เพื่อรับแสงสว่าง อากาศ และลม โดยมีวงกบเพื่อยึดหน้าต่าง หน้าต่างของกุฏิไม้ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรูปแบบและโครงสร้างได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.4.1 หน้าต่างแบบบานเดี่ยว เป็นหน้าต่างที่ช่างทำขึ้นเองโดยการนำเอาไม้กระดานหลายแผ่นมาเรียงต่อกัน โดยมีโครงคร่าวอยู่ด้านใน ติดบานพับและใส่กลอนเหล็ก หน้าต่างแบบบานเดี่ยวพบที่กุฏิเพียงหลังเดียวของวัดสี่หยัง

2.2.4.2 หน้าต่างแบบบานคู่ เป็นบานหน้าต่าง 2 บาน ส่วนใหญ่เป็นบานสำเร็จและบานหน้าต่างที่ช่างทำขึ้นเอง ซึ่งทั้งที่เป็นแบบไม้แผ่นเดียวทั้ง 2 บาน มีขนาดเล็ก ไขได้โดย ไม้เป็นแกนหมุน เปิดเข้าด้านใน ปิดโดยใช้ไม้ขัด และบานหน้าต่างไม้กระดานหลายแผ่นต่อกัน โดยมีโครงคร่าวยึดอยู่ด้านใน หน้าต่างแบบบานคู่พบที่กุฏิบางหลังของวัดภูผาเบิก วัดป่อทรัพย์ วัดสี่หยัง วัดสลักป่าเก่า วัดดีหลวงโน เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 49 - 52)

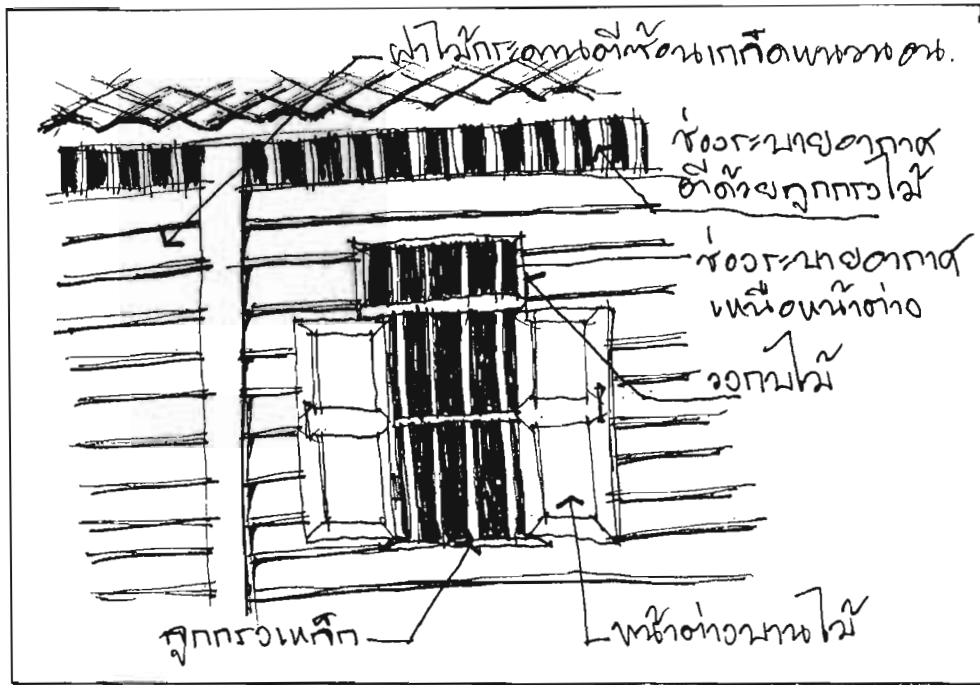
ภาพประกอบ 49 หน้าต่างบานคู่แบบไม้กระดานแผ่นเดียว วัดสี่หยัง ตำบลป่อตรู อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 50 หน้าต่างบานคู่แบบบานสำเร็จรูป วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 51 หน้าต่างบานคู่แบบไม้กระดานแผ่นเดียวเปิดเข้าใน วัดภูผาเบิก
ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

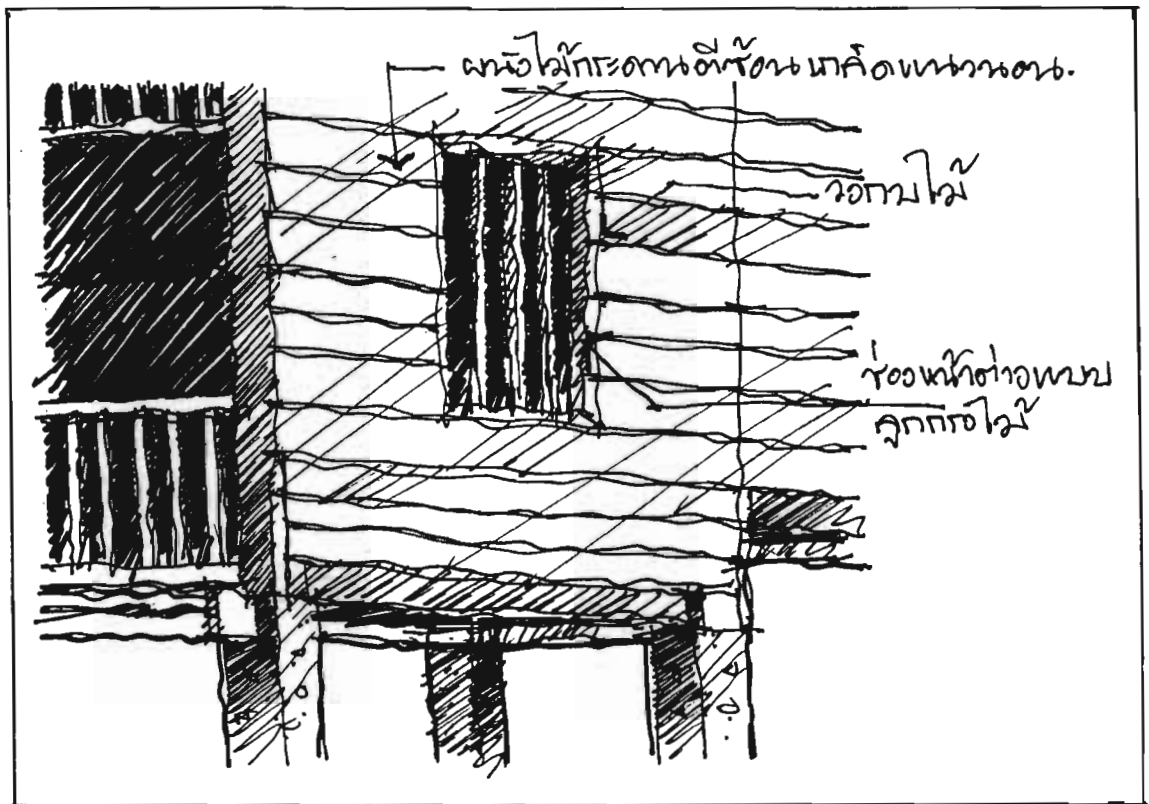

ภาพประกอบ 52 ภาพลายเส้นแสดงส่วนประกอบของหน้าต่างแบบบ้านคู่

2.2.4.3 หน้าต่างแบบไม่มีบานเปิดปิด เป็นหน้าต่างที่มีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ ไม่มีบานหน้าต่างเปิดปิด แต่ใช้ไม้ตีเว้นช่องเป็นลูกกรง และใช้เหล็กเส้นติดตั้งในแนวยืนเรียงขนานกันเหมือนลูกกรง หน้าต่างแบบไม่มีบานเปิดปิดพบที่กุฎิบางหลังของ วัดภูผาเบิก วัดสีหยัง วัดบางเขียด เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 53 และ 54)

ภาพประกอบ 53 ช่องหน้าต่างลูกกรงไม้ ไม่มีบานเปิดปิด วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอลำลูกกา จังหวัดสงขลา

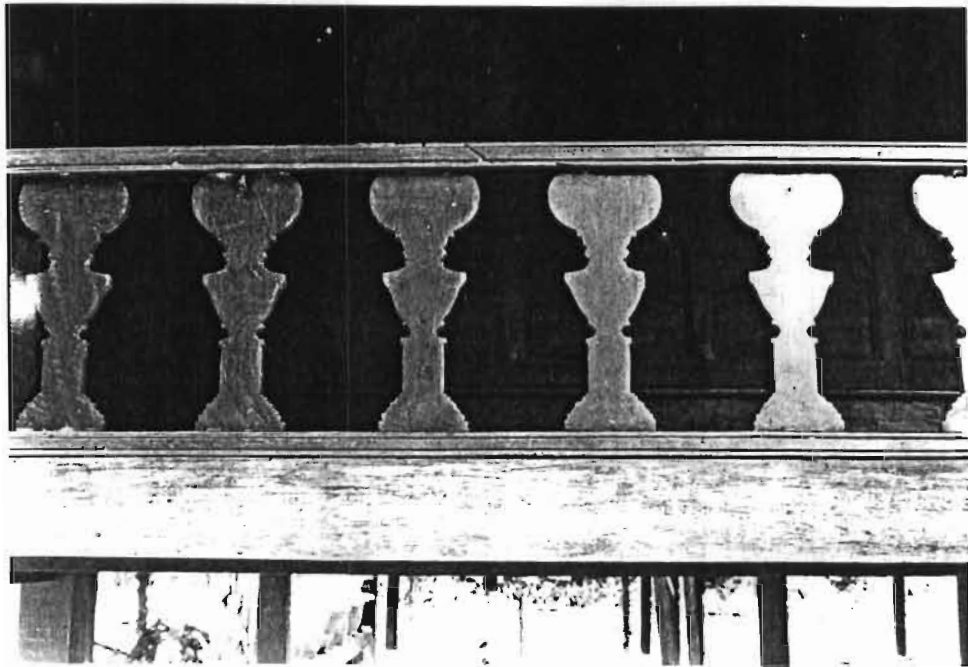

ภาพประกอบ 54 ภาพลายเส้นแสดงช่องหน้าต่างลูกกรงไม้ ไม่มีบานเปิดปิด

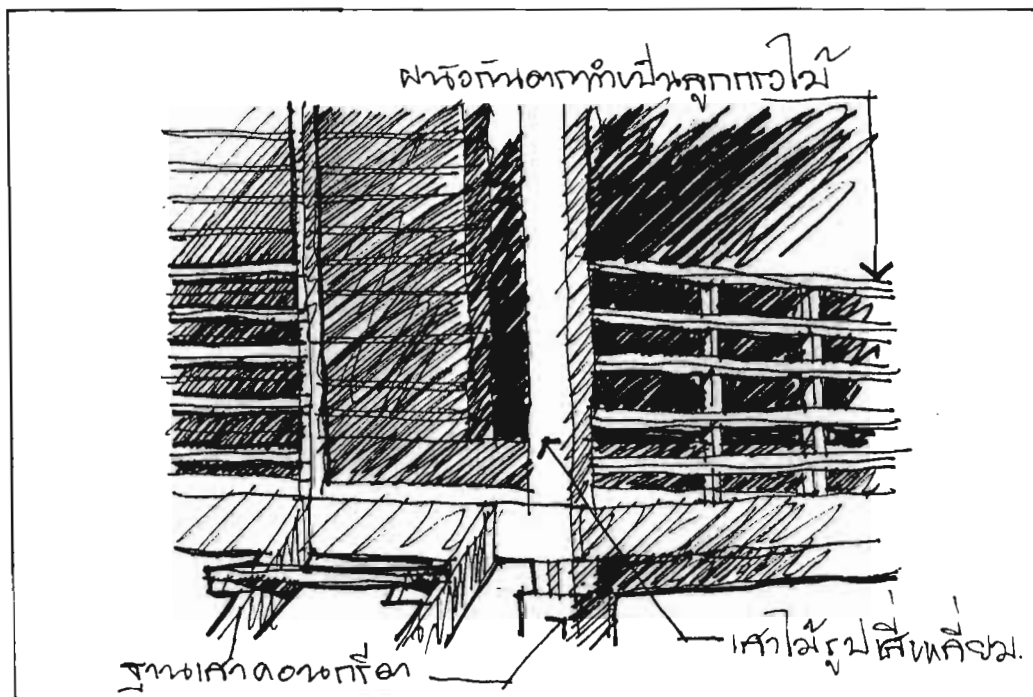
2.2.5 รูปแบบและโครงสร้างราวกันตก ราวกันตกของกุฏิไม้เป็นส่วนกันขอบชาน ขอบระเบียง และเฉลียง เพื่อกันตก สูงประมาณ 80 เซนติเมตร ซึ่งนิยมสร้างแบบโปร่ง ราวกันตกของกุฏิไม้ในคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.5.1 ราวกันตกแบบโปร่ง เป็นราวกันตกที่มีลักษณะเป็นช่อง ๆ ซึ่งมีทั้งราวกันตกที่ทำด้วยไม้ และราวกันตกคอนกรีต ราวกันตกไม้ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกกรงวางเรียงกันในแนวตั้ง ซึ่งมีหลายรูปแบบ ราวกันตกลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของ วัดภูผาเบิก วัดบ่อทรัพย์ วัดโลการาม เป็นต้น ส่วนราวกันตกคอนกรีตที่มีลักษณะเป็นลูกกรงเซรามิค ดังพบที่วัดบางเขียดเพียงวัดเดียว (ดู ภาพประกอบ 55 - 59)

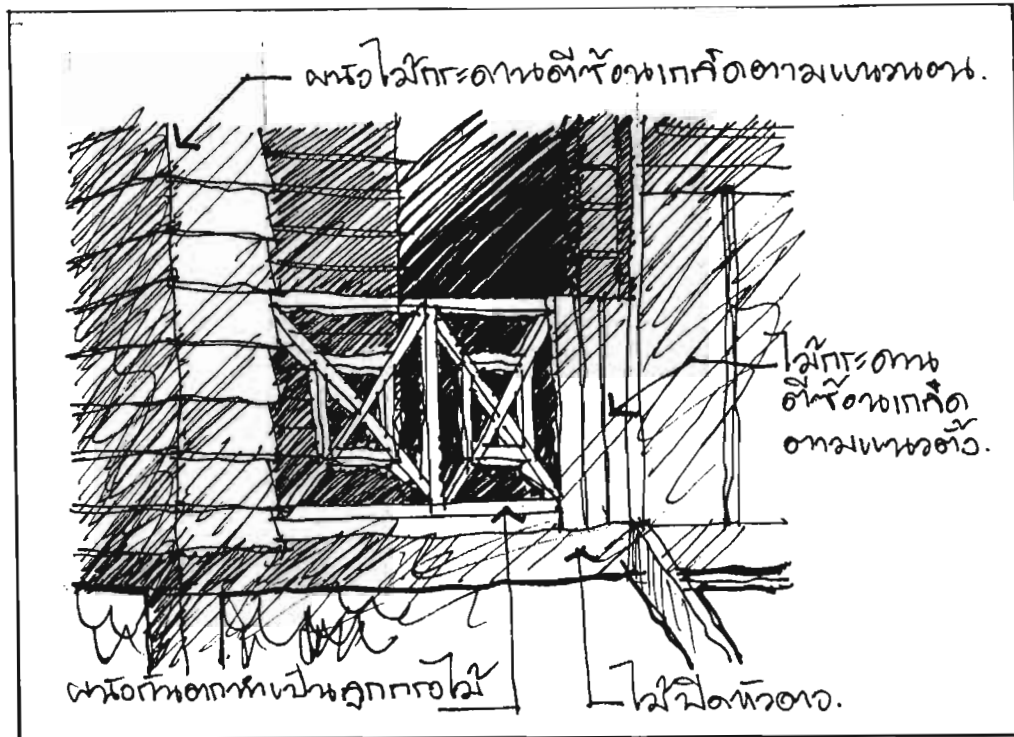
2.2.5.2 ราวกันตกแบบทึบ เป็นราวกันตกที่ทำด้วยอิฐเรียงซ้อนกัน ราวกันตกลักษณะดังกล่าวพบที่วัดบ่อทรัพย์ (ดู ภาพประกอบ 60)

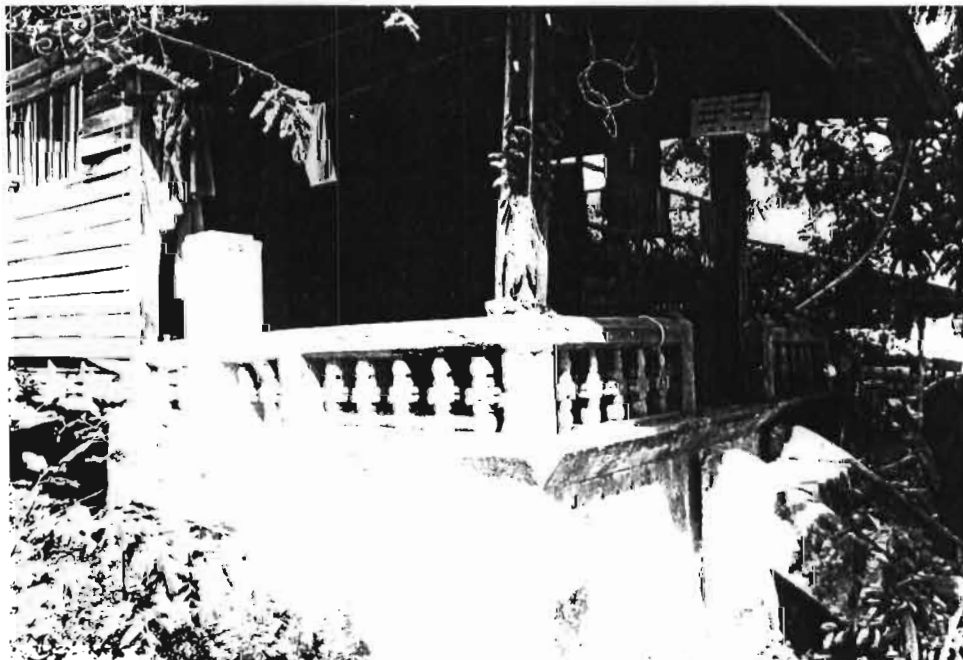
ภาพประกอบ 55 ราวกันตกลูกทรงไม้แนวตั้ง วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

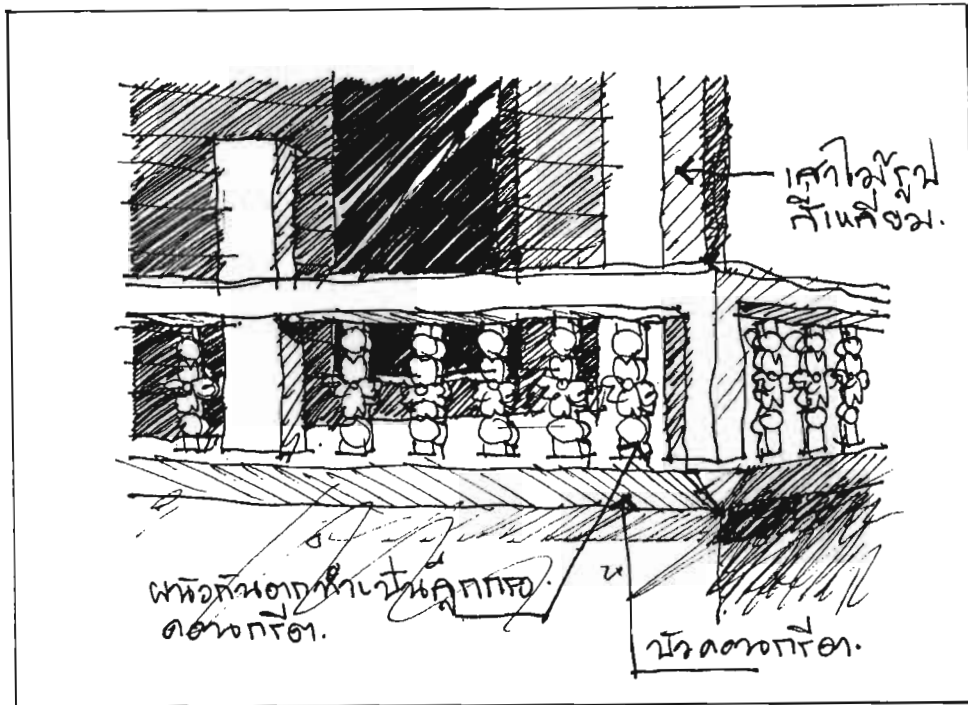
ภาพประกอบ 56 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกลูกทรงไม้แนวอน วัดดีหลวงใน
ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

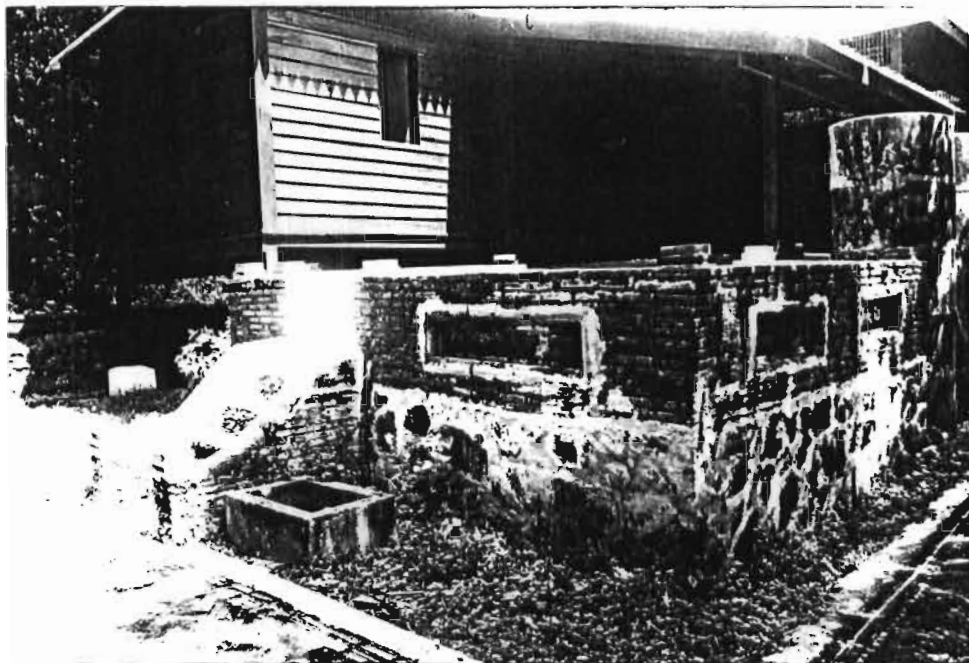
ภาพประกอบ 57 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกไม้แบบตีไขว้ วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 58 ราวกันตกลูกทรงเซรามิค วัดบางเจียด ตำบลบางเจียด
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 59 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกเซรามิค

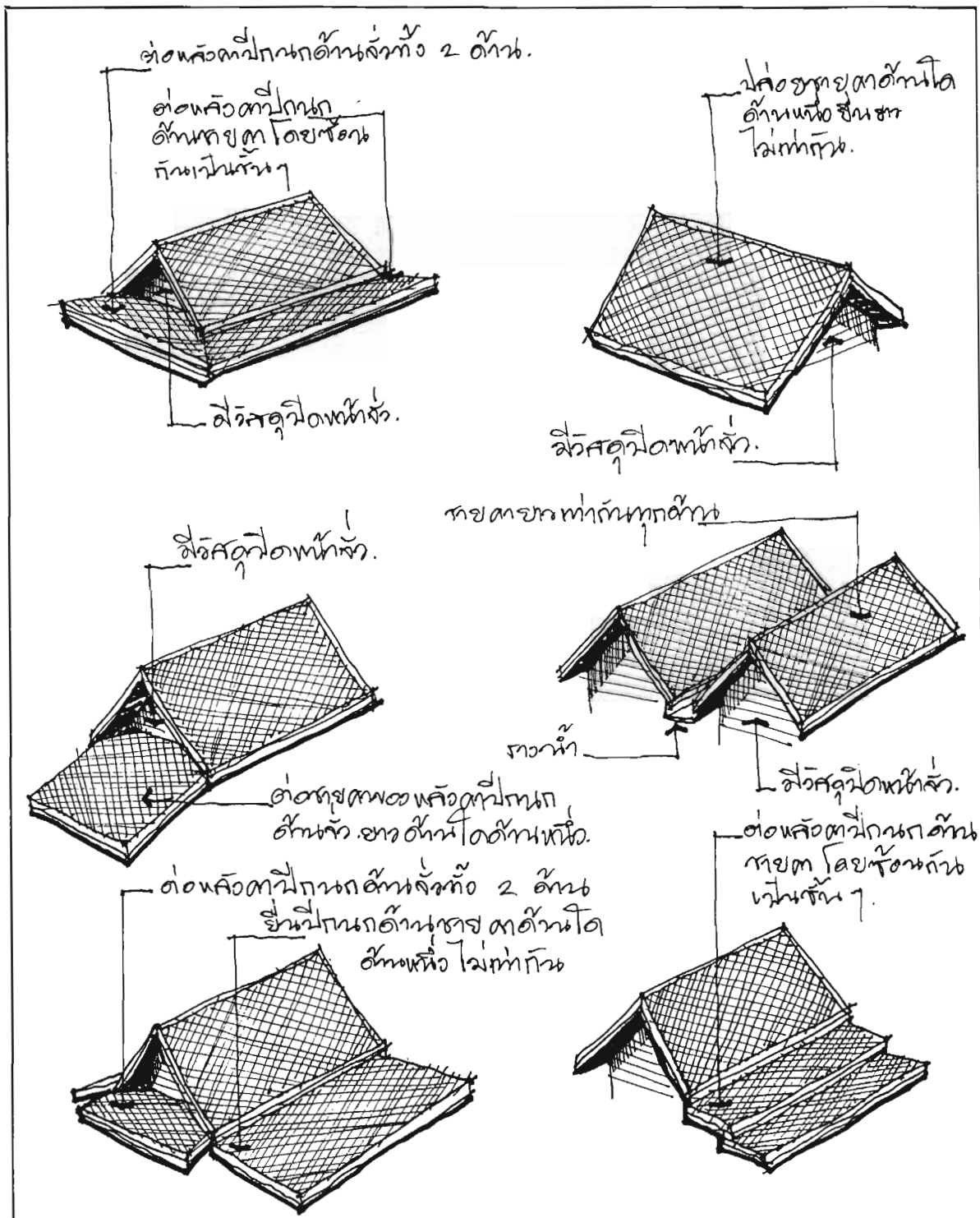
ภาพประกอบ 60 ราวกันตกอิฐก่อแบบทึบ วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.3 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนหลังคา หลังคา เป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก ส่วนหนึ่งของอาคาร เพราะเป็นส่วนที่กันแดดกันฝนให้กับตัวอาคาร ภูมิไม้ในคาบสมุทรมหิงษา จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นเรือนไทยภาคใต้ดั้งเดิม และเรือนไทยภาคใต้ยุคหลัง ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า และรูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบผสม และรูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบบลานอ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.3.1 หลังคาแบบจั่ว เป็นหลังคาที่มีจั่วรูปสามเหลี่ยมยึดด้านสกัด หลังคาด้านยาวมีวัสดุคลุม เช่น กระเบื้องดินเผา กระเบื้องคอนกรีตคลุมทั้งสองด้าน ภูมิไม้หลังคาจั่วมีจำนวน 43 หลัง จากภูมิไม้ทั้งหมด 61 หลัง ซึ่งเป็นหลังคาจั่วที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น หลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนก หลังคาแบบจั่วที่มีความลาดเอียงไม่มาก หลังคาลักษณะดังกล่าวพบที่ภูมิไม้บางหลังของวัดภูผาเบิก วัดบ่อทรัพย์ วัดสุวรรณคีรี วัดสีหยัง วัดดีหลวงโน เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 61 และ 62)

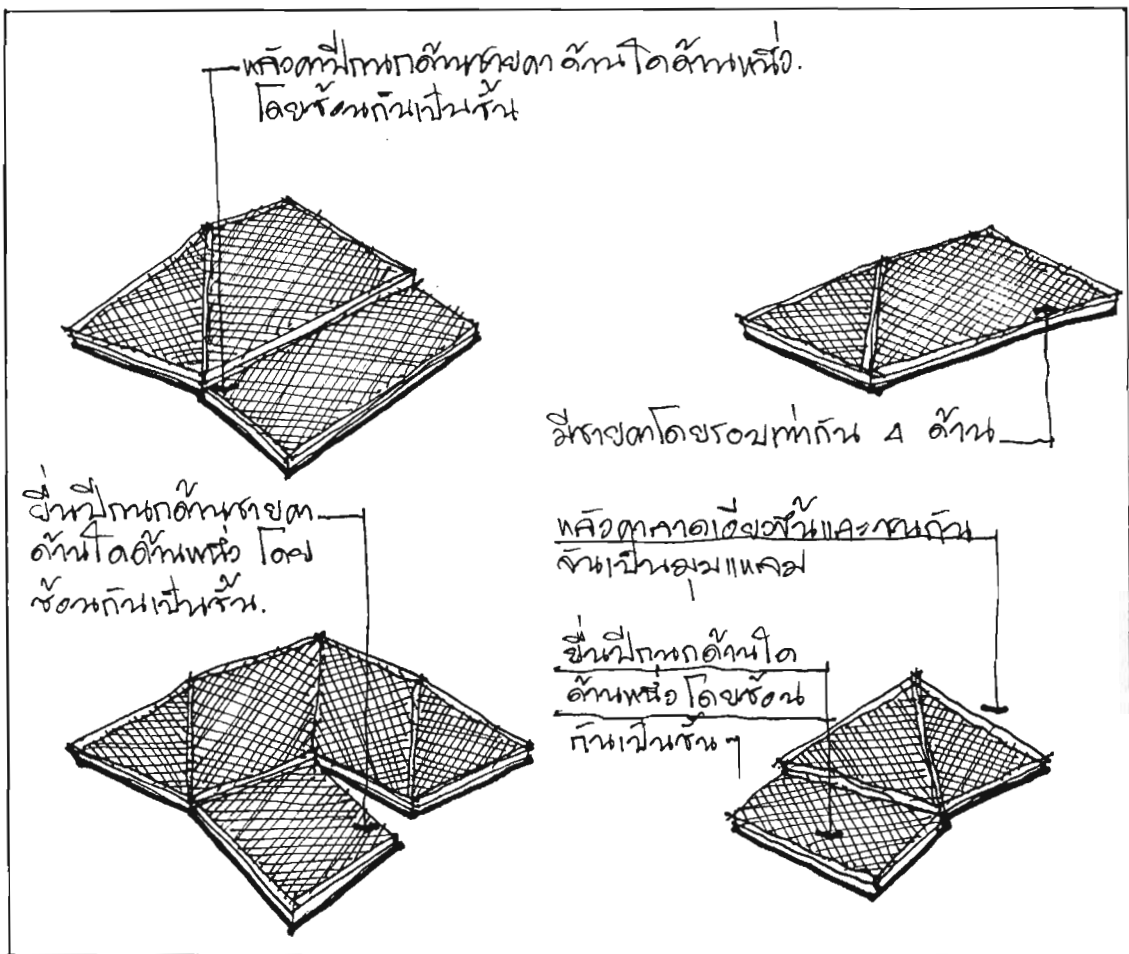

ภาพประกอบ 61 ภูมิไม้หลังคาแบบจั่ว วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 62 ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบจั่วของภูมิไม้

2.3.2 หลังคาแบบปั้นหย่า เป็นหลังคาที่มีกระเบื้องมุงทั้ง 4 ด้าน ภูมิไม้ที่มี หลังคาแบบปั้นหย่ามีจำนวน 6 หลัง จากภูมิไม้ทั้งหมด จำนวน 61 หลัง ซึ่งมีทั้งลักษณะเป็น หลังคาแบบปั้นหย่ายื่นชายคา และหลังคาแบบปั้นหย่าต่อกันเป็นรูปตัวแอล หลังคาแบบปั้นหย่า ลักษณะดังกล่าวพบที่ภูมิบางหลังของวัดบ่อทรัพย์ วัดดีหลวงโน วัดสีหยัง เป็นต้น (ดู ภาพ ประกอบ 63 และ 64)

ภาพประกอบ 63 ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบปั้นหย่าของภูมิไม้

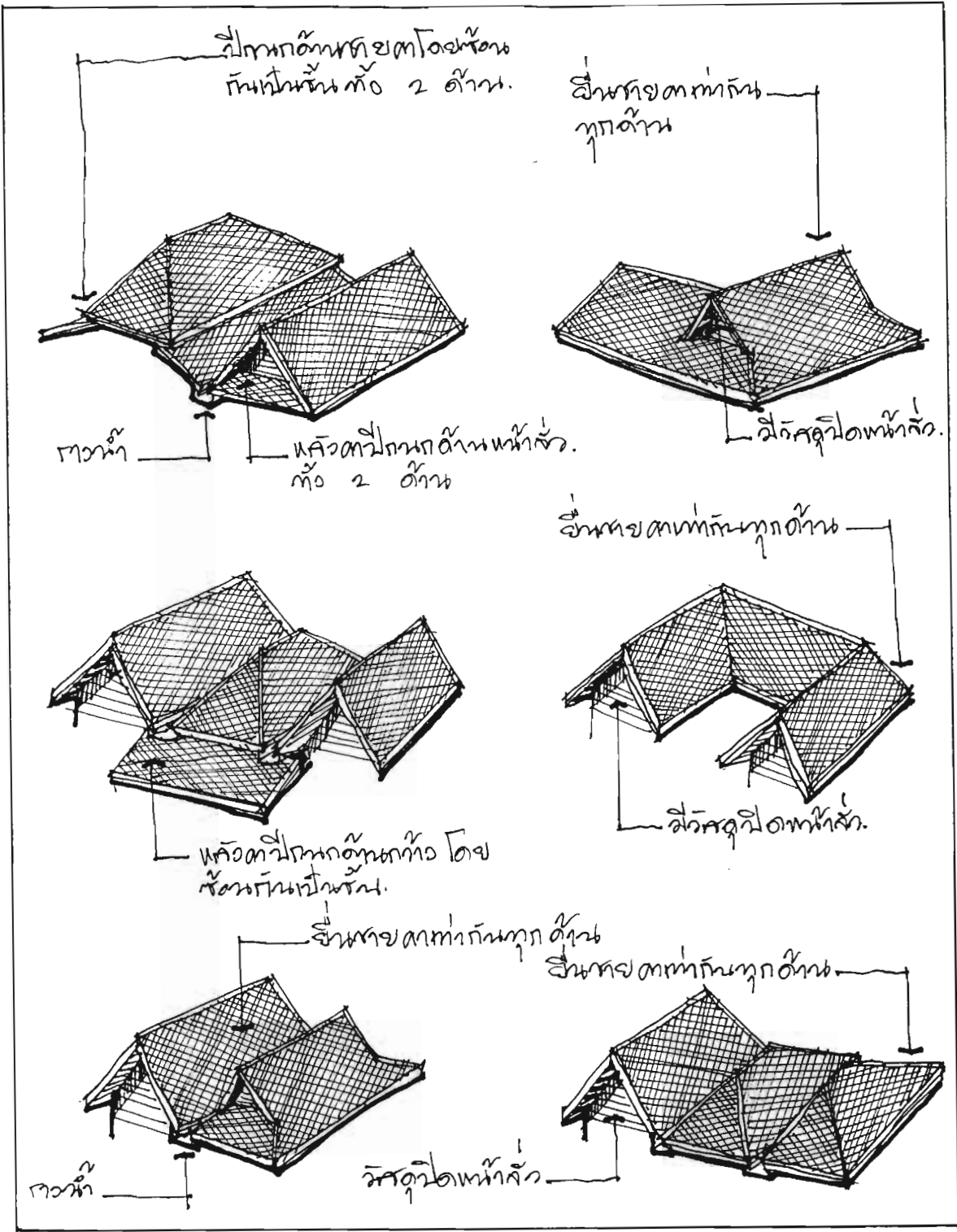

ภาพประกอบ 64 กุฏิไม้หลังคาแบบปั้นหย้า วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2.3 หลังคาแบบผสม เป็นรูปแบบหลังคาที่นำหลังคาหลาย ๆ รูปแบบมารวมกันในกุฏิหลังเดียว หลังคาของกุฏิไม้รูปแบบนี้มีจำนวน 11 หลัง จากกุฏิไม้ทั้งหมดจำนวน 61 หลัง หลังคาแบบผสมลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดสี่หยัง วัดพังยาง วัดภูผาเบิก เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 65 และ 66)

ภาพประกอบ 65 กุฏิไม้หลังคาแบบผสม วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 66 ภาพลายเส้นแสดงตัวอย่างหลังคาแบบผสมของภูมิไม้

2.3.4 หลังคาแบบบลานอ มีลักษณะหลังคาแบบจั่วและแบบปั้นหยาผสม กันในหลังคาตัวเดียว ภูมิไม้หลังคาแบบบลานอพบเพียงหลังเดียวที่วัดดีหลวง (ดู ภาพประกอบ 67)

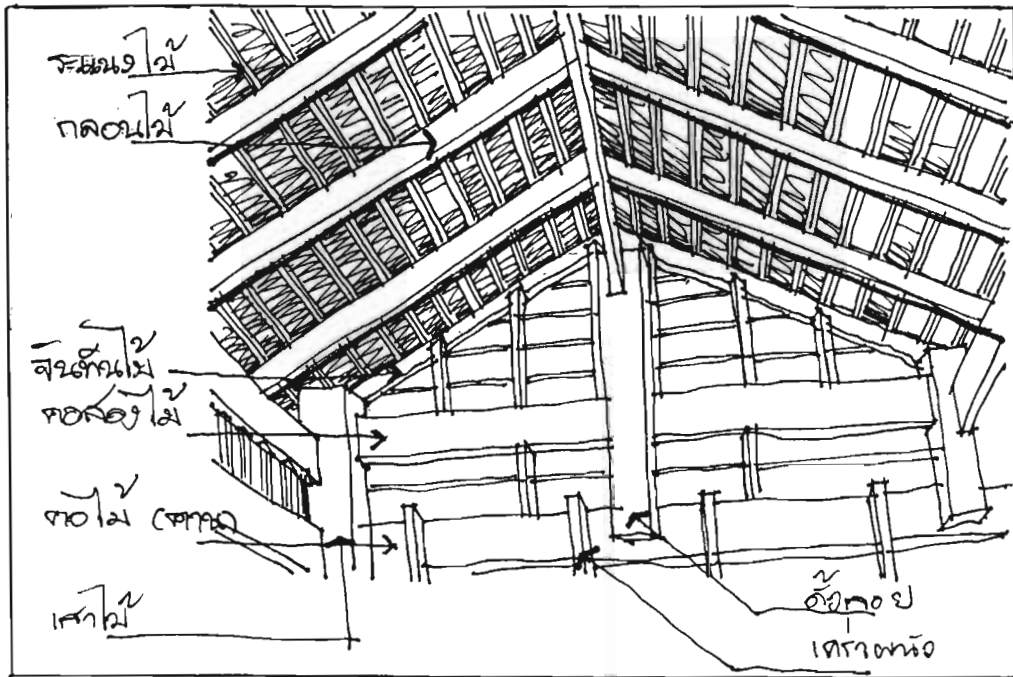
ภาพประกอบ 67 ภูมิไม้หลังคาแบบบลานอ วัดดีหลวง ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

โครงสร้างหลังคาภูมิไม้แบบเรือนไทยภาคใต้ สำหรับหลังคาแบบจั่วจะมีตั้งเป็นตัวหลัก รับโครงสร้างหลังคาทั้งหมด ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เรียกตั้งว่า เสาดั่ง ภูมิแบบเรือนไทยภาคใต้ที่เป็นเรือนเครื่องสับ ตั้งหรือเสาดั่งจะมี 2 แบบ คือ ตั้งที่สูงจากรอดถึงแปทหรืออกไก่ และตั้งที่สูงจากช่อหรือคอสองถึงแปท เรียกว่าตั้งลอย ภูมิแบบเรือนไทยภาคใต้แบบดั้งเดิมจะเป็นแบบแรกโดยตั้งจะวางคร่อมรอดขึ้นไปรับแปท มีลักษณะเป็นตั้งที่เจาะให้ช่อหรือคอสอง (ต่ำลงจากช่อ 1 คอก) สอดผ่านเข้ารูตั้งเรียก " ช่อเสียบตั้ง " ช่อจะวางเอาหน้าหนาขึ้นปลายทั้งสองเสียบเข้ารูเสาด้านข้าง (หรือเสามุม) ลักษณะหลังส่วนของตั้งจากช่วงช่อถึงแปท จะถูกถากแต่งให้แบนเรียกใบตั้ง สำหรับสอดผ่านรูเจาะตรงกลางช่อเรียก " ตั้งเสียบช่อ " โดยช่อจะวางเอาหน้ากว้างขึ้น ปลายทั้งสองวางบนปลายเสาด้านข้าง (หรือเสามุม) ซึ่งทำเป็นเดือยรับเสียบเข้าช่อพอดี

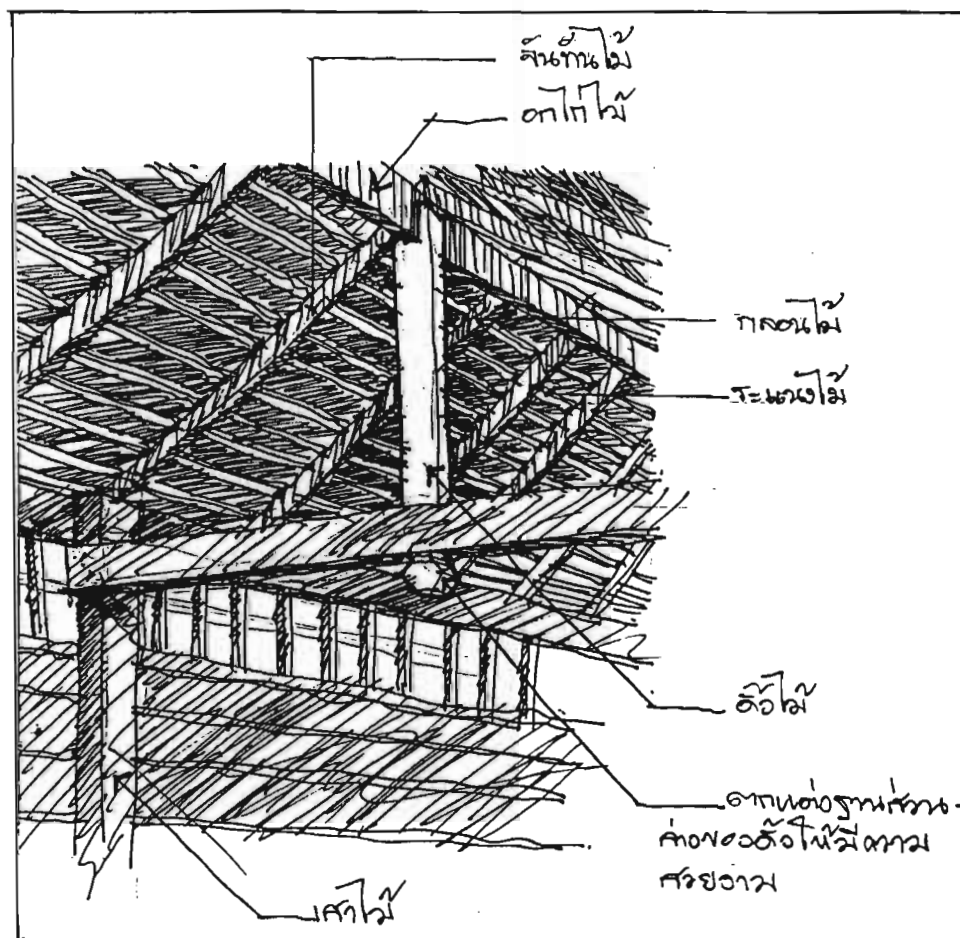
โครงสร้างหลังคาภูมิทรงไทยแบบภาคใต้ดั้งเดิม แปจะเป็นตัวสำคัญในการรับแรงหลังคา เพราะว่าจะมีจันทันคู่เพียง 3-4 คู่เท่านั้น (ไม่มีจันทันพราง) ซึ่งจะถ่ายแรงลงเสาสู่พื้นเลยทีเดียว เสาแต่ละต้นจะเจาะสำหรับรับสอดเต้า (คล้ายค้ำยันแต่ตั้งฉากกับเสา) สำหรับรับพานหนูรับปลายกลอนและติดเชิงชาย แต่เดิมหลังคามุงด้วยจากโดยผูกไว้กับกลอนที่วางเรียง

บนแป เรือนไทยภาคใต้แบบดั้งเดิมไม่มีตั้งลอย (สูงจากช่อหรือคอสองถึงแปทุหรืออกไก่) ตั้งลอยจะพบในภูมิภาคใต้ยุคหลัง ซึ่งเป็นเรือนเครื่องสับมีหลังคาทั้งแบบจั่ว แบบปั้นหย่า แบบบลานอ และแบบผสม การวางผังชนิดนี้มีหลายลักษณะ เช่นสอดเข้ารูเจาะกลางช่อ ส่วนล่างทำเป็นหัวตอกแต่ง บากประกบช่อและคอสองวางคร่อมช่อ วางระหว่างช่อคู่ วางคร่อมพานหนู (แผ่นไม้ที่วางทาบทรงกลางช่อตลอดแนวยาวของเรือนไทยเอาน้ำหน้าขึ้น)

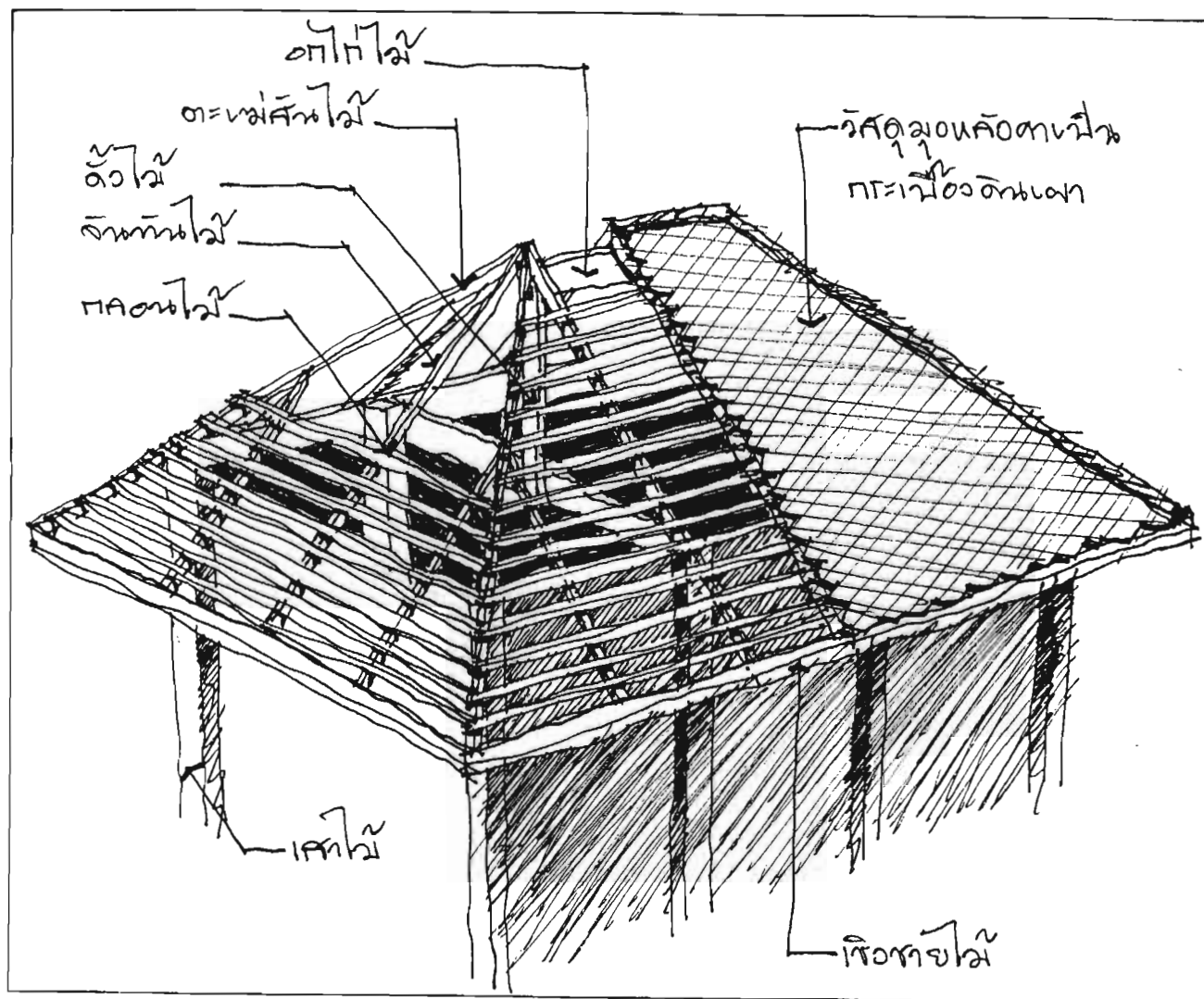
โครงสร้างหลังคาภูมิภาคใต้ยุคหลังมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง นอกจากลักษณะของดั่งที่มีหลายแบบดังกล่าวแล้ว เช่น การประกอบโครงสร้าง แต่เดิมที่ใช้วิธีบากเจาะเข้าลิ้ม เข้าเดือย ก็คงมีอยู่บ้างเท่าที่จำเป็น แต่จะใช้วิธีบากประกบใช้ตะปูหรือสลักยึด (เดิมยึดด้วยสลักหรือลูกกระบุด) ไม่โครงสร้างขนาดใหญ่ เช่น อกไก่ แป (ซึ่งมีหน้าตัดเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัส) จะลดขนาด มีหน้าตัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าลดขนาดและความเหอะทะลง ต่อมาเมื่อมีกระเบื้องเข้ามาแทนที่จากมุงหลังคาเรือนไทยภาคใต้แบบดั้งเดิมจะเสริมระแนงเรียงไว้บนกลอนอีกที แต่เรือนไทยภาคใต้ยุคหลัง อกไก่จะใช้ไม้วางเอาน้ำหน้าขึ้นเพื่อจะรับจันทันพรางที่เข้ามาเสริมจันทันคู่หลายดุ้น ตัดแปออกไปและจะวางระแนงเรียงบนจันทันเลยทีเดียว ส่วนหลังคาแบบปั้นหย่าและแบบบลานอจะมีไม้ขนาดเดียวกับจันทันวางเฉียงเข้ามุมอาคาร เรียกว่า “ เข้ ” หัวจันทันจะวางบนแปทุ (อกไก่ซึ่งต่อมาใช้แผ่นไม้หนาวางเอาน้ำหน้าขึ้นรับแรง) ซึ่งพบทั้งแบบคู่และแบบเดี่ยว หางจันทันวางบนคอกหรือบี (อยู่แนวเดียวกับแปหัวเสาและที่เรียกว่า ช่อยาว) การต่อหลังคากระเบื้องของเรือนไทยภาคใต้โดยทั่วไปจะวางจันทันสอดได้ชายคาเดิม แต่ในแถบภาคใต้ตอนล่างจันทันช่วงกระเบื้องจะทาบทงเข้ากับหางจันทันเดิม เจาะใส่สลักแน่นทำให้หลังคาเป็นผืนเดียวกัน โครงสร้างหลังคาของเรือนไทยภาคใต้ยุคหลัง จันทันจะเป็นตัวสำคัญในการรับแรงหลังคาและถ่ายแรงลงแปทุคอกหรือบีและเสา (ดู ภาพประกอบ 68 - 74)

ภาพประกอบ 68 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว มองจากด้านใน วัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

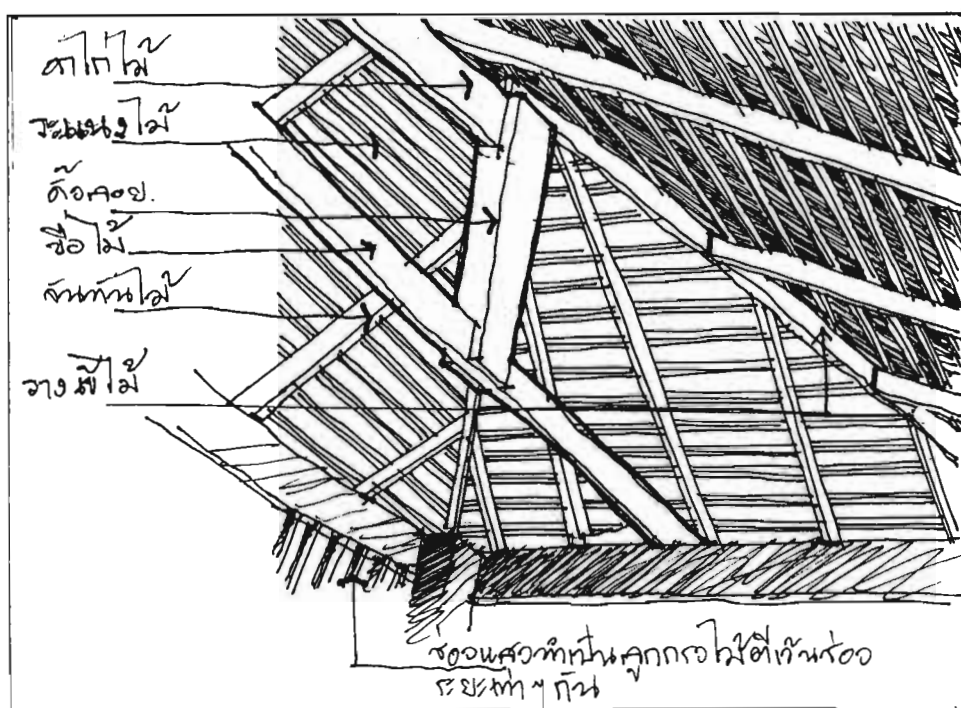
ภาพประกอบ 69 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคา มองจากด้านใน และตั้งลอย

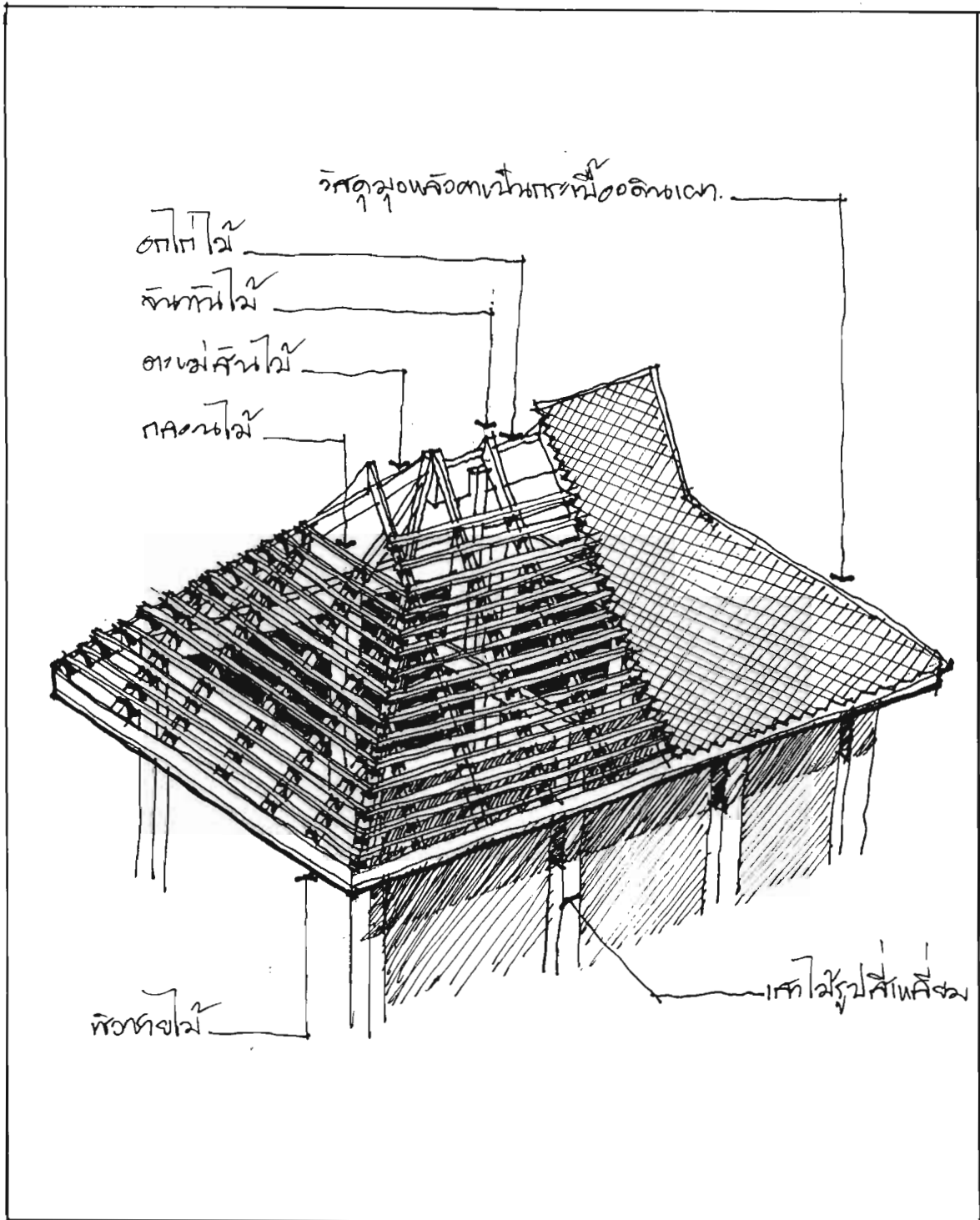
ภาพประกอบ 71 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า

ภาพประกอบ 72 โครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า มองจากด้านใน วัดป่อثرีย์
ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 73 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า มองจากด้านใน

ภาพประกอบ 74 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบบานอ

กระเบื้องมุงหลังคามี 2 ชนิด เรียงลำดับจากที่เก่าแก่ที่สุด คือกระเบื้องหางว้าวทำด้วยดินเผา (นิยมกันมาก) และกระเบื้องลอนคู่ทำด้วยคอนกรีต (ดูภาพประกอบ 75 และ 76)

ภาพประกอบ 75 หลังคากระเบื้องหางว้าว วัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอลำลูกกา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 76 หลังคากระเบื้องลอนคู่ วัดพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

กฎีก่ออิฐถือปูน

กฎีก่ออิฐถือปูน เป็นกฎีก่อที่มีโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผันก่อกด้วยอิฐถือปูน มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมไทยประเภทเรือนเครื่องก่อ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชาติตะวันตก ผสมผสานกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทย กฎีก่ออิฐถือปูนเป็นพัฒนาการทางด้านวัสดุและเทคนิควิธีใช้ในการก่อสร้างอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งในสังคมไทยเป็นที่นิยมกันมากขึ้นหลังจากการก่อสร้างด้วยไม้ ด้วยความแตกต่างทางด้านวัสดุและเทคนิควิธีการก่อสร้างนี้เองจึงทำให้กฎีก่ออิฐถือปูนมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแตกต่างจากกฎีก่อไม้หลายประการ ทั้งทางด้านการวางผังพื้นกฎีก่อ รูปแบบกฎีก่อ และโครงสร้างกฎีก่อ ผลจากการศึกษากฎีก่ออิฐถือปูนของวัดต่างๆ ทั้ง 17 วัด ในคาบสมุทรลพพิงพระ จังหวัตสงขลา ปรากฏว่ามีกฎีก่ออิฐถือปูนจำนวนรองลงมาจากกฎีก่อไม้ คือมีจำนวน 24 หลัง จากจำนวนกฎีก่อทั้งหมด 102 หลัง ในการศึกษากฎีก่ออิฐถือปูนผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ด้าน เช่นเดียวกับกฎีก่อไม้ คือ การวางผังพื้นกฎีก่อ รูปแบบกฎีก่อ และโครงสร้างกฎีก่อ ซึ่งแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางผังพื้นกฎีก่ออิฐถือปูน

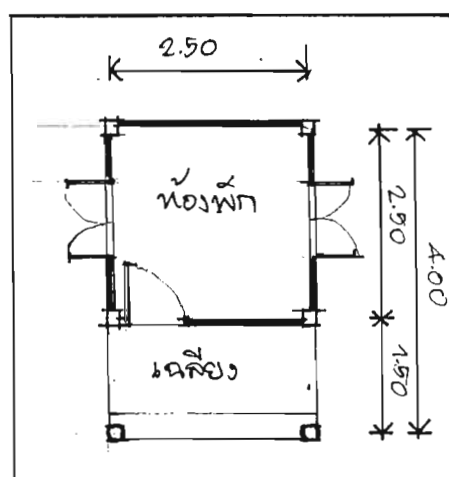
กฎีก่ออิฐถือปูนเมื่อทำการก่อสร้างแล้วไม่สามารถรื้อถอนหรือโยกย้ายไปไหนได้ เนื่องจากโครงสร้างทุกส่วนเชื่อมต่อกันเป็นเนื้อเดียวกันและมีฐานฐานฝังลงไปนดิน ดังนั้นการวางผังกฎีก่ออิฐถือปูนจึงต้องมีการกำหนดตำแหน่งอย่างชัดเจน แต่ลักษณะของส่วนประกอบห้องต่างๆ จำนวนห้อง ขนาด ก็มีลักษณะคล้ายกับกฎีก่อไม้ เพียงแต่กฎีก่ออิฐถือปูนมีวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่แข็งแรงกว่ากฎีก่อไม้และมีเทคนิควิธีการก่อสร้างแตกต่างกันออกไป ผลจากการศึกษาการวางผังพื้นของกฎีก่ออิฐถือปูน ในบริเวณคาบสมุทรลพพิงพระ จังหวัตสงขลา จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 การวางผังพื้นกฎีก่อเดียว เป็นการกำหนดขนาด ตำแหน่ง และความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของกฎีก่อ ให้เหมาะสมกับสภาพและจำนวนของผู้อยู่อาศัย กฎีก่อเดียวเป็นกฎีก่อสำหรับพระภิกษุอาศัยอยู่เพียงรูปเดียว จึงมีห้องพักเพียงห้องเดียว การวางผังพื้นกฎีก่อเดียวจึงมีลักษณะง่าย ๆ ไม่มีรูปแบบซับซ้อน ผลจากการศึกษาการวางผังพื้นกฎีก่ออิฐถือปูนที่มีลักษณะเป็นกฎีก่อเดียวของวัดในคาบสมุทรลพพิงพระ จังหวัตสงขลา ปรากฏว่ากฎีก่อเดียวก่ออิฐถือปูนจะเป็นกฎีก่อที่มีห้องพัก มีห้องน้ำ และมีโถงหรือเฉลียง กฎีก่อลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสี่หยัง วัดหนองหอย วัดบางเขียด วัดพระเจดีย์งาม เป็นต้น มีกฎีก่อเดียวก่ออิฐถือปูนเพียงหลังเดียวที่มีเฉพาะห้องพักและเฉลียง คือกฎีก่อเดียวก่ออิฐถือปูนที่วัดหนองหอย

กุฎิเดี่ยว มีเฉลียงด้านหน้า เป็นกุฎิที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านกว้างมี 1 ช่องเสา กว้างประมาณ 2.50 เมตร ด้านยาวมี 2 ช่องเสา ช่องเสาด้านใน เป็นห้องพัก มีความยาวประมาณ 2.50 เมตร ช่องเสาด้านนอกหรือด้านหน้าเป็นเฉลียง มีความยาวประมาณ 1.00 เมตร (ดู ภาพประกอบ 77 และ 78)

ภาพประกอบ 77 กุฎิเดี่ยว มีเฉลียงด้านหน้า วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

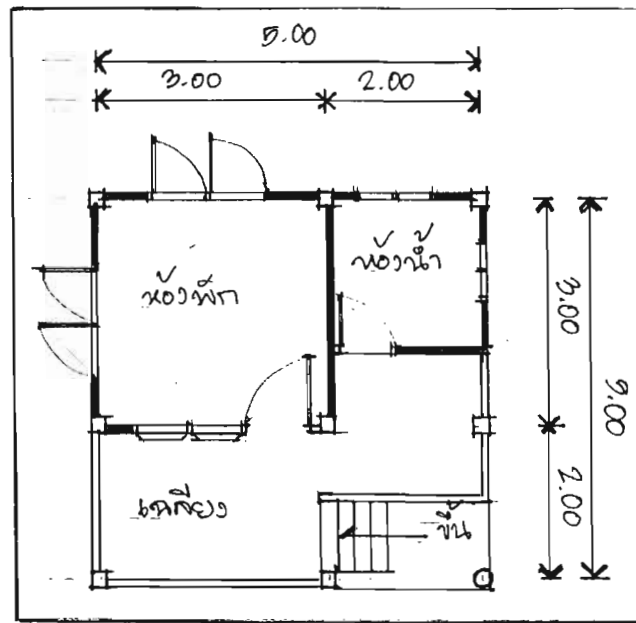

ภาพประกอบ 78 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นกุฎิก่ออิฐถือปูนแบบมีเฉลียงด้านหน้า

กุฏิเดี่ยว มีห้องน้ำ และโถงหรือเฉลียงด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้น รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านยาวมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาด้านในแบ่งห้องพัก 1 ช่วงเสา ยาวประมาณ 3.00 เมตร และห้องน้ำ 1 ช่วงเสา ยาวประมาณ 2.00 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้า เป็นเฉลียง บันได และโถงหน้าห้องน้ำ ด้านกว้างมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาที่เป็นห้องนอน กว้างประมาณ 3.00 เมตร ช่วงเสาที่เป็นเฉลียง กว้างประมาณ 2.00 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสีหยัง วัดสุวรรณคีรี วัดพระเจดีย์งาม เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 79 และ 80)

ภาพประกอบ 79 กุฏิเดี่ยว มีห้องน้ำ และโถงหรือเฉลียงด้านหน้า วัดสีหยัง ตำบลป่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 80 ภาพลายเส้นแสดงกุฏิเดี่ยว มีห้องน้ำ และโถงหรือเฉลียงด้านหน้า

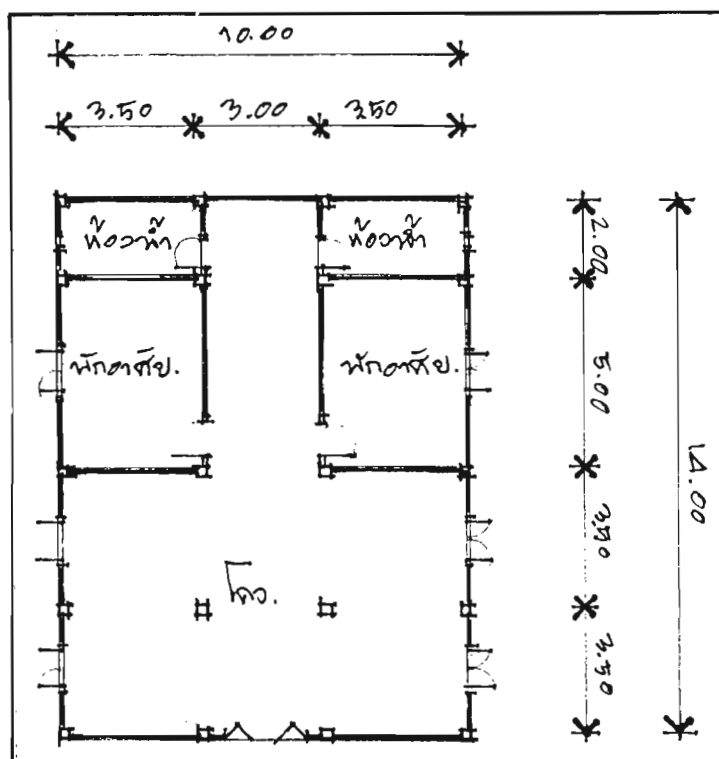
1.2 การวางผังพื้นคณะกุฏิ เป็นการวางผังพื้นที่มีความซับซ้อนมากกว่า การวางผังพื้นกุฏิเดี่ยว เนื่องจากมีพระภิกษุที่อยู่อาศัยมีจำนวน 2 รูปขึ้นไป จึงจำเป็นต้องมีห้องพักและพื้นที่ใช้สอยอย่างอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งมีทั้งคณะกุฏิชั้นเดียวและคณะกุฏิ 2 ชั้น ผลจากการศึกษาการวางผังพื้นของคณะกุฏิที่อริสุทธูปถุณของวัดในคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1.2.1 การวางผังพื้นคณะกุฏิชั้นเดียว เป็นการกำหนดขนาดและส่วนประกอบของกุฏิ มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 2-4 ห้อง ส่วนใหญ่จะมีห้องน้ำ (วัจจกุฏิ) อยู่ภายในมีเพียงกุฏิที่อริสุทธูปถุณวัดโลการามที่ไม่มีห้องน้ำอยู่ภายใน ซึ่งมีลักษณะการวางผังเหมือนกุฏิไม้ที่มี 2 ห้องพักติดต่อกันมีชานด้านหน้า ขนาดของโถงรับแขกจะลดลงไปตามความจำเป็น ไม่ใหญ่หรือโล่งเหมือนกุฏิไม้ การวางผังกุฏิที่อริสุทธูปถุณแบบชั้นเดียว มีส่วนแตกต่างไปตามความต้องการใช้ประโยชน์ของกุฏิแต่ละหลัง ดังต่อไปนี้

คณะกุฏิชั้นเดียวที่มีห้องพัก 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีโถงด้านหน้า เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวมี 4 ช่วงเสา มีด้านกว้าง 3 ช่วงเสา กุฏิที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดหลวงใน วัดหนองหอย เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 81 และ 82)

ภาพประกอบ 81 คณะภูมิจังหวัดเดียวที่มีห้องพัก 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีโถงด้านหน้า
วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

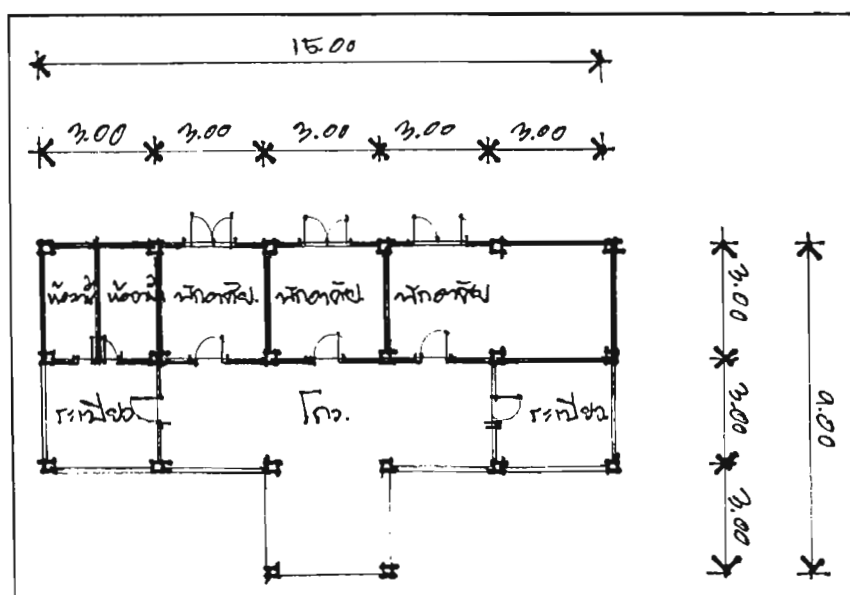

ภาพประกอบ 82 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะภูมิจังหวัดเดียวที่มีห้องพัก 2 ห้อง
มีห้องน้ำ 2 ห้อง และมีโถงด้านหน้า

คณะภูษัชั้นเดียวที่มีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงและเฉลียงด้านหน้า เป็นภูษัที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีด้านยาว 5 ช่วงเสา มีด้านกว้าง 3 ช่วงเสา การวางผังพื้นลักษณะดังกล่าวพบที่วัดดีหลวงโน (ดู ภาพประกอบ 83 และ 84)

ภาพประกอบ 83 คณะภูษัชั้นเดียวที่มีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงและเฉลียงด้านหน้า วัดดีหลวงโน ตำบลสิงโค อำเภอสิงนคร จังหวัดสงขลา

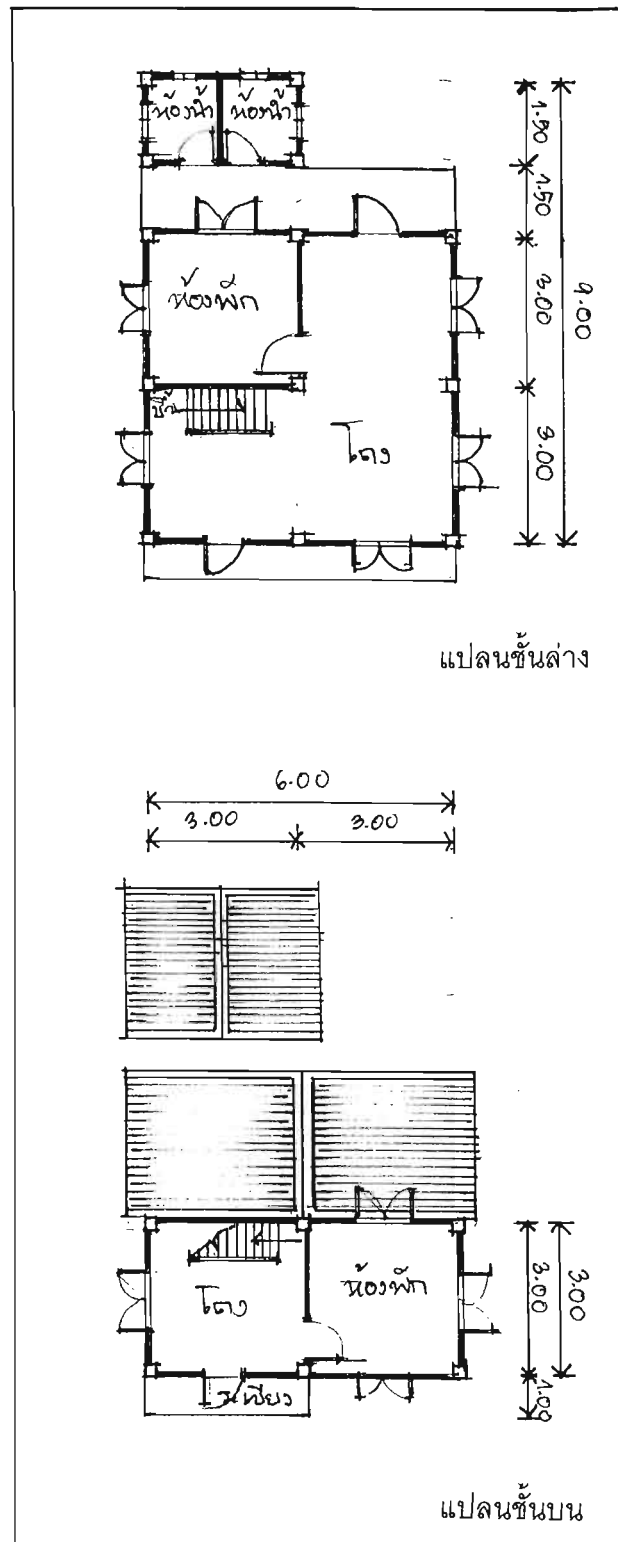
ภาพประกอบ 84 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะภูษัชั้นเดียวที่มีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงและเฉลียงด้านหน้า

1.2.2 การวางผังคณะกุฏิ 2 ชั้น เป็นการนำพื้นที่ใช้สอยมาซ้อนกันในแนวตั้ง แทนที่จะวางเรียงกันในแนวระนาบบนพื้นดิน โดยมีบันไดเชื่อมระหว่างชั้น เพื่อเป็นการลดการใช้พื้นที่ในแนวระนาบและเพิ่มพื้นที่ใช้สอยให้มากขึ้น การวางผังพื้นที่ของคณะกุฏิก่ออิฐถือปูน 2 ชั้นของวัดในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา มีลักษณะแตกต่างกันตามความต้องการใช้พื้นที่ของกุฏิแต่ละหลัง เช่น คณะกุฏิ 2 ชั้น ดังต่อไปนี้

คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพักชั้นละ 1 ห้อง มีโถงหน้าห้องพัก มีห้องน้ำแยก เป็นกุฏิที่มีลักษณะการวางผังพื้นที่ชั้นล่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านกว้างและด้านยาว มี 2 ช่วงเสา มีห้องน้ำแยกไปด้านหลังกุฏิ 2 ห้อง ส่วนลักษณะการวางผังพื้นที่ชั้นบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีด้านยาว 2 ช่วงเสา มีด้านกว้าง 1 ช่วงเสา และมีระเบียงยื่นจากโถง ประมาณ 1.00 เมตร กุฏิที่มีการวางผังพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดจะทิ้งพระ (ดูภาพประกอบ 85 และ 86)

ภาพประกอบ 85 คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพักชั้นละ 1 ห้อง มีโถงหน้าห้องพัก มีห้องน้ำแยก วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

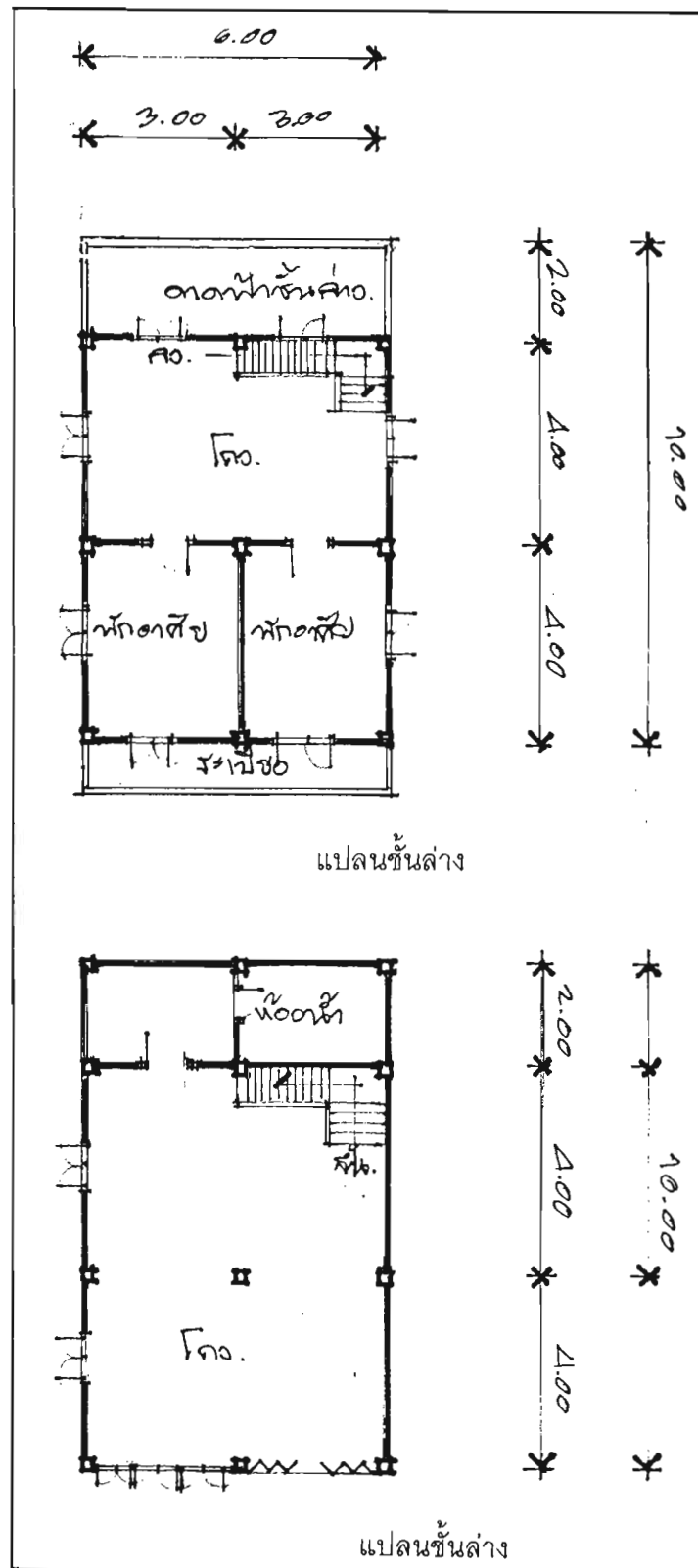

ภาพประกอบ 86 ภาพลายเส้นและการวางผังพื้นคณะภูมิ 2 ชั้น มีห้องพักชั้นละ 1 ห้อง มีโถง
หน้าห้องพัก มีห้องน้ำแยก

คณะภูมิ 2 ชั้น มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง มีห้องน้ำ 1 ห้อง เป็นภูมิที่มีลักษณะการวางผังพื้นที่ชั้นล่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีด้านกว้าง 2 ช่วงเสา ด้านยาว 3 ช่วงเสา ช่วงเสาด้านในสุดเป็นห้องน้ำ ยาวประมาณ 2.00 เมตร ส่วนลักษณะการวางผังพื้นที่ชั้นบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเช่นกัน มีด้านกว้าง 2 ช่วงเสา มีด้านยาว 2 ช่วงเสา ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าเป็นห้องพัก 2 ห้อง มีระเบียงยื่นออกมาด้านหน้า ประมาณ 1.00 เมตร ภูมิที่มีการวางผังพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดภูผาเบิก (ดู ภาพประกอบ 87 และ 88)

ภาพประกอบ 87 คณะภูมิ 2 ชั้น มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง มีห้องน้ำ 1 ห้อง
วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

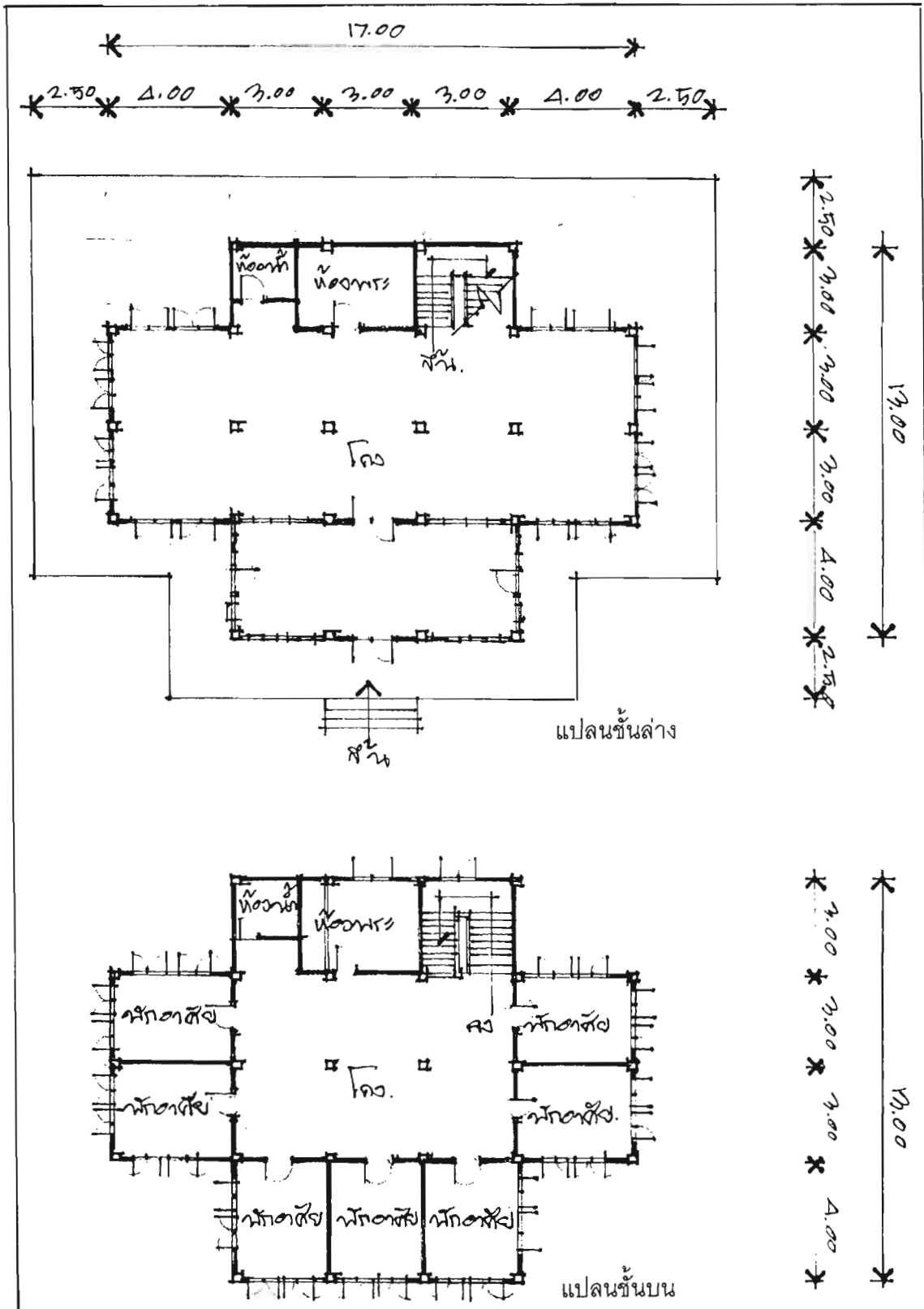

ภาพประกอบ 88 ภาพลายเส้นแสดงการผังพื้นที่คณะกฏ 2 ชั้น มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง มีห้องน้ำ 1 ห้อง

คณະกุฎี 2 ชั้น มีห้องพัก 7 ห้อง มีห้องพระ 2 ห้อง มีห้องน้ำ มีโถงขนาดใหญ่ เป็นกุฎีที่มีลักษณะการวางผังพื้นที่ทั้งชั้นล่าง และชั้น 2 เป็นรูปจัตุรมุข ชั้นล่างมีโถง มีห้องน้ำ มีห้องพระ และมีบันได ชั้น 2 มีห้องน้ำ มีห้องพระ มีบันได ซึ่งตรงกับชั้นล่าง พื้นที่ที่เหลือเป็นห้องพัก 7 ห้อง และโถง การวางผังพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสีหยัง และยังมีการวางผังพื้นที่ ลักษณะคล้ายๆ กันนี้ที่วัดพังยาง และวัดพะโคะ (ดูภาพประกอบ 89 และ 90)

ภาพประกอบ 89 คณະกุฎี 2 ชั้น มีห้องพัก 7 ห้อง มีห้องพระ 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงขนาดใหญ่ วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 90 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้น คณะภูมิ มีห้องพัก 7 ห้อง มีห้องพระ 2 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง มีโถงขนาดใหญ่

กฎก่อกออิฐถือปูนเป็นกฎที่ผนังสร้างแบบก่อกออิฐถือปูน กฎแบบนี้มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุหลักที่ใช้ในการปลูกสร้างจากไม้มาเป็นการขัดแตะถือปูน และต่อมาพัฒนากฎก่อกออิฐถือปูนทั้งหลัง นิยมสร้างให้เสร็จในคราวเดียว ไม่นิยมสร้างต่อเติมภายหลัง เนื่องจากข้อจำกัดของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง คือคอนกรีต ซึ่งถ้าสร้างต่อเติมในระยะเวลาที่ห่างกันมาก จะทำให้เกิดการแตกร้าวระหว่างส่วนใหม่กับส่วนเก่าได้ ผลการศึกษาภูมิของวัดต่าง ๆ ที่ใช้เป็นแหล่งศึกษาทั้ง 17 วัด ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏว่ามีกฎก่อกออิฐถือปูน จำนวน 24 หลังจากกฎทั้งหมด 102 หลัง กฎก่อกออิฐถือปูนเหล่านี้เป็นกฎที่สร้างขึ้นในยุคหลัง ลักษณะโครงสร้างเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นสถาปัตยกรรมไทยประเภทเรือนเครื่องก่อ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทแพร่หลาย และผสมผสานกับงานสถาปัตยกรรมไทย มีทั้งลักษณะกฎก่อกออิฐถือปูนชั้นเดียว และกฎก่อกออิฐถือปูน 2 ชั้น การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎก่อกออิฐถือปูนของวัดต่าง ๆ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจะจำแนกเป็น 3 ด้าน เช่นเดียวกับภูมิไม้ คือ การวางผังพื้นภูมิ รูปแบบภูมิ และโครงสร้างภูมิ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

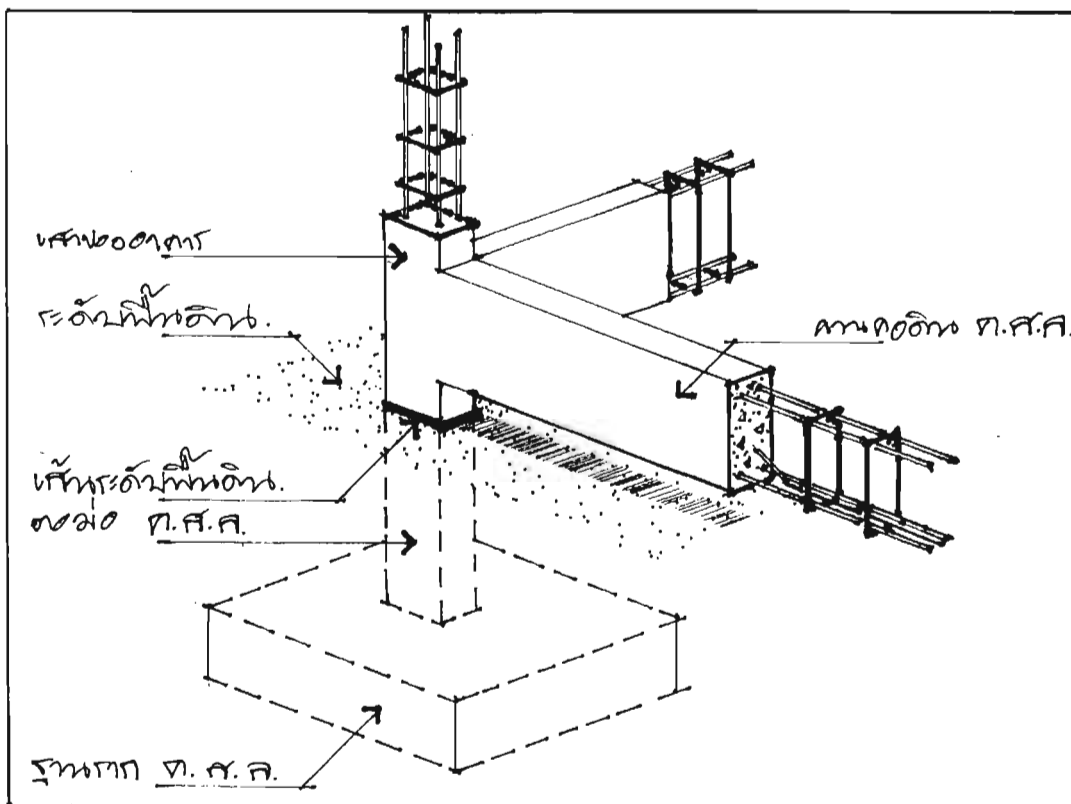
2. รูปแบบ และโครงสร้างกฎก่อกออิฐถือปูน

กฎก่อกออิฐถือปูนในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทั้งแบบชั้นเดียว และแบบ 2 ชั้น สามารถจำแนกตามรูปแบบได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง กฎแบบเรือนไทยประยุกต์ ซึ่งมีอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ ลักษณะที่สอง กฎแบบสากล มีลักษณะเหมือนบ้านพักอาศัยของชาวบ้านในปัจจุบัน อาคารส่วนใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาแบบจั่วลาดต่ำ และหลังคาแบบบานอ ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างที่ผู้วิจัยแยกเป็น 3 ประเด็นคือรูปแบบและโครงสร้างส่วนฐาน รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร และรูปแบบและโครงสร้างของหลังคา ซึ่งแต่ประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนฐาน ฐานฐานของกฎก่อกออิฐถือปูน หมายถึง ส่วนที่รองรับตัวอาคาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกฎก่อกออิฐถือปูนเพราะเป็นส่วนที่รับน้ำหนักของตัวอาคารทั้งหมด ในการศึกษาในรูปแบบและโครงสร้างส่วนฐานของกฎก่อกออิฐถือปูนของวัดในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของฐานราก รูปแบบและโครงสร้างของเสาตอม่อ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 รูปแบบและโครงสร้างของฐานราก ฐานรากเป็นโครงสร้างกฏีก่ออิฐถือปูนที่อยู่ใต้ดิน และทำการก่อสร้างเป็นชุดแรก รูปแบบของฐานรากขึ้นอยู่กับขนาดของอาคารสภาพพื้นที่ที่จะสร้างอาคาร และวิศวกรผู้ออกแบบให้เหมาะสมตามหลักวิชา เพราะฐานรากเป็นโครงสร้างส่วนที่รับแรงของกฏีกั้งหลัง รูปแบบที่นิยมเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าฝังลงใต้ดิน ส่วนความลึกวิศวกรจะเป็นผู้กำหนดเช่นกัน โครงสร้างฐานรากของกฏีก่ออิฐถือปูนเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ลักษณะฐานรากดังกล่าวนี้พบทั่วไปในกฏีก่ออิฐถือปูนของทุก ๆ วัด (ดู ภาพประกอบ 91)

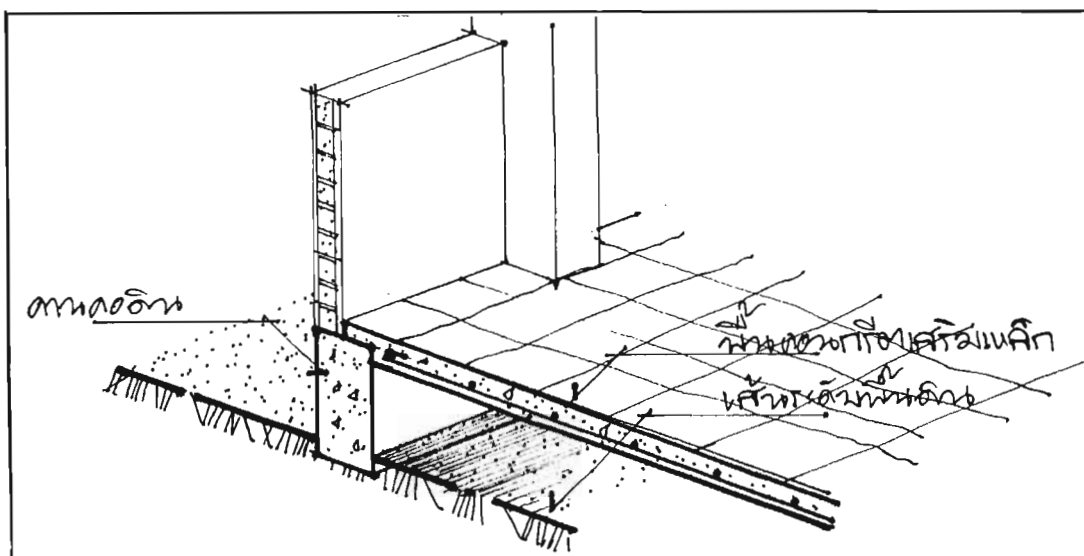
2.1.2 รูปแบบและโครงสร้างของเสาตอม่อ เป็นโครงสร้างที่ต่อจากฐานรากอยู่ใต้คานคอดิน ลักษณะเสาตอม่อส่วนใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โครงสร้างเสาตอม่อของกฏีก่ออิฐถือปูนเป็นโครงสร้างที่สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งขนาดและจำนวนการเสริมเหล็กวิศวกรจะเป็นผู้ออกแบบตามความเหมาะสมของแต่ละอาคาร ลักษณะเสาตอม่อดังกล่าวนี้พบทั่วไปในกฏีก่ออิฐถือปูนเช่นกัน (ดู ภาพประกอบ 91)

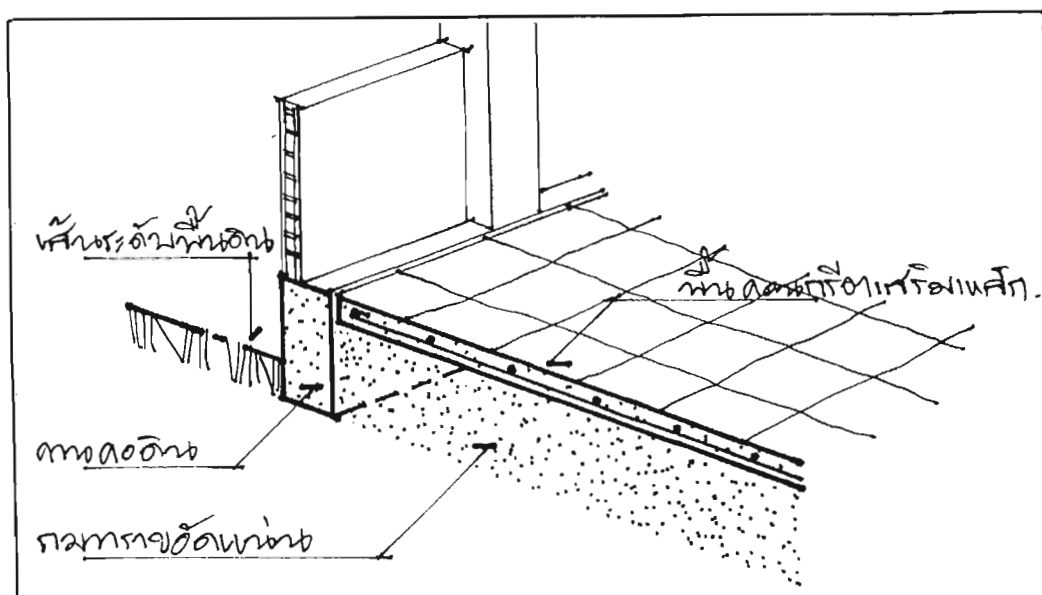
ภาพประกอบ 91 ภาพลายเส้นแสดงรูปแบบฐานรากและเสาตอม่อ

2.2 รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร ส่วนของตัวอาคาร หมายถึง ส่วนของอาคารที่นับตั้งแต่คานคอดินจนถึงคานรับหลังคา ในการศึกษารูปแบบ และโครงสร้างส่วนตัวอาคารของกฎีก่ออิฐถือปูนของวัด ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 6 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของพื้น รูปแบบและโครงสร้างของฝ้าผนัง รูปแบบและโครงสร้างของราวกันตก และรูปแบบและโครงสร้างของบันได ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 รูปแบบ และโครงสร้างของพื้น เมื่อเทศอนกรีตฐานราก เสา และคานคอดิน ส่วนต่อไปก็คือพื้น พื้นกฎีก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทั้งพื้นชั้นล่าง และชั้น 2 มีลักษณะดังนี้ คือ พื้นคอนกรีตวางบนดิน (Slab on Ground) น้ำหนักของพื้นจะถูกถ่ายลงดินพื้นลักษณะนี้จะใช้กับพื้นที่ระดับพื้นจากดินเดิมไม่สูงนักสามารถถมดินได้ และพื้นคอนกรีตวางบนคาน (Slab on Beam) น้ำหนักของพื้นจะถูกถ่ายลงไปยังคานแล้วคานจะถ่ายน้ำหนักลงเสา ฐานราก และลงดินต่อไป พื้นลักษณะนี้ใช้เป็นพื้นชั้นล่าง หรือชั้น 2 ก็ได้ ในยุคหลังมีการใช้แผ่นพื้นสำเร็จรูปทำด้วยคอนกรีตวางบนคานแล้วเทพูนผสมทรายทับบนแผ่นพื้นสำเร็จรูปหนาประมาณ 5 เซนติเมตร เพื่อสะดวกในการก่อสร้าง และประหยัดเวลาในการก่อสร้าง มีการตกแต่งพื้นด้วยวัสดุปูพื้น เช่น กระเบื้องเซรามิค ปาร์เก้ไม้ และกระเบื้องยาง เป็นต้น โครงสร้างพื้นกฎีก่ออิฐถือปูนเป็นโครงสร้างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเหมือนพื้นกฎีไม้ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงสร้างพื้นจะประกอบไปด้วย พื้น และคาน ซึ่ง (Slab on Beam) น้ำหนักของพื้นจะถ่ายลงคาน เสา และฐานรากลงสู่ดิน ในกรณีที่พื้นวางอยู่บนดิน (Slab on Beam) น้ำหนักพื้นจะถ่ายลงสู่ดิน (ดู ภาพประกอบ 92 และ 93)

ภาพประกอบ 92 ภาพลายเส้นแสดงพื้นคอนกรีตวางบนคาน

ภาพประกอบ 93 ภาพลายเส้นแสดงพื้นคอนกรีตวางบนดิน

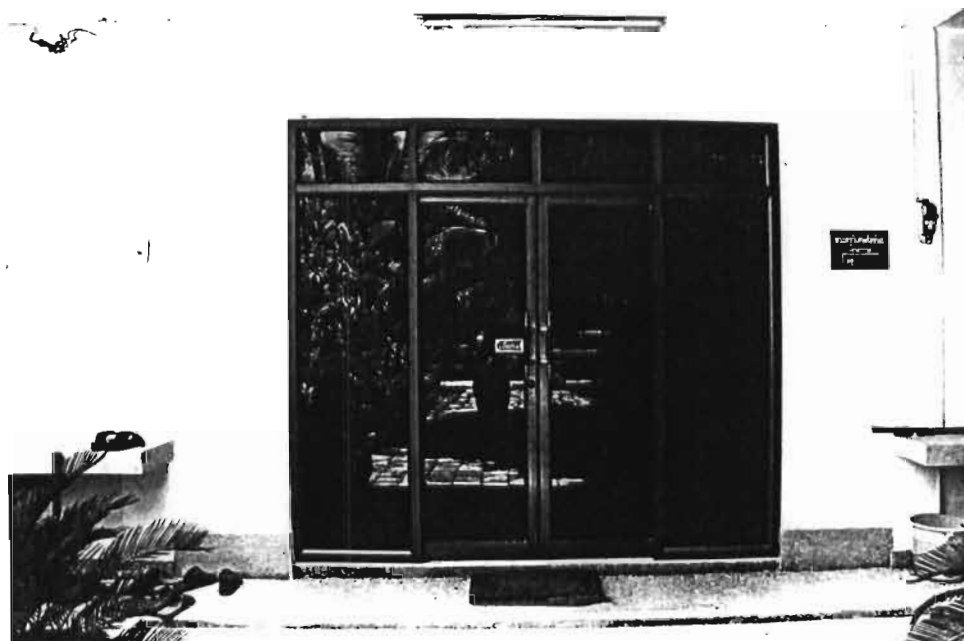
2.2.2 รูปแบบและโครงสร้างของฝาผนัง เป็นผนังก่อด้วยอิฐมอญ 4 รู ฉาบด้วยปูนผสมทราย ทาสี ในกรณีที่มีผนังกว้างจะมีเสาเอ็นเพื่อกันผนังร้าวและพัง ลักษณะดังกล่าวปรากฏให้เห็นทั่วไปดังพบที่กุฏิก่ออิฐถือปูนของวัดโลกอาราม วัดพะโคะ วัดดีหลวงใน วัดหนองหอย วัดสี่หยัง เป็นต้น

2.2.3 รูปแบบและโครงสร้างของประตู รูปแบบประตูของกุฏิก่ออิฐถือปูน ได้พัฒนารูปแบบมาจากประตูของกุฏิไม้ จึงทำให้มีทั้งส่วนคล้ายคลึงกัน และส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีทางด้านวัสดุ และการก่อสร้าง ประตูของกุฏิก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรูปแบบและโครงสร้างได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.3.1 ประตูแบบบานเดี่ยว ส่วนใหญ่เป็นประตูสำเร็จรูป มีทั้งที่เป็นแบบประตูบานไม้มีวงกบเป็นไม้ และเป็นแบบประตูบานกระจก มีกรอบบานและวงกบเป็นอลูมิเนียม ประตูบานแบบเดี่ยว ลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดสี่หยัง วัดพังยาง วัดหนองหอย เป็นต้น

2.2.3.2 ประตูแบบบานคู่ เป็นบานประตูที่มี 2 บานโดยทั่วไปเป็นบานสำเร็จรูป มีทั้งที่เป็นบานประตูไม้ มีวงกบเป็นไม้ และบานประตูกระจก มีกรอบบานและวง

กบเป็นบานประตูไม้ มีวงกบเป็นอลูมิเนียมเช่นกัน ลักษณะประตูแบบคู่ดังกล่าวนี้พบที่กุฏิบางหลังของวัดสีหยัง วัดโลกอาราม วัดพะโคะ วัดพระเจดีย์งาม เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 94)

ภาพประกอบ 94 ประตูกระจกบานคู่ วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

2.2.3.3 ประตูแบบบานเฟี้ยม เป็นประตูบานเหล็กแผ่นลักษณะเหมือนไม้กระดานเรียงต่อกันตามแนวตั้งโดยแต่ละแผ่นยึดติดกันด้วย เมื่อจะเปิดหรือปิดประตูก็จะใช้วิธีคลี่และพับ มีทั้งประตูบานเฟี้ยมแบบบานเดี่ยว และแบบคู่ ประตูแบบบานเฟี้ยมดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดหนองหอย วัดตีหลวงโน เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 95)

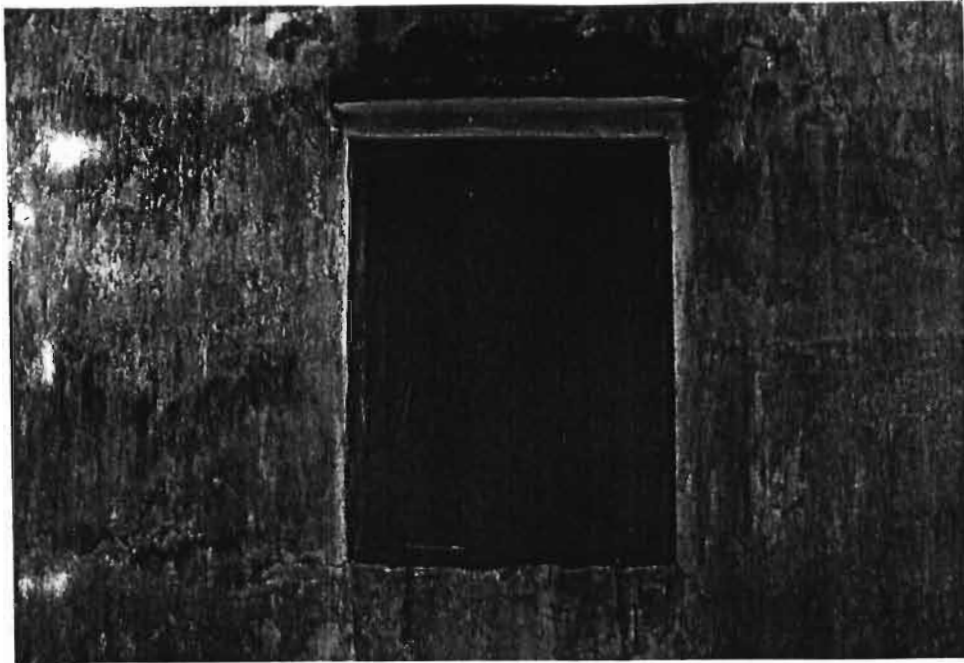

ภาพประกอบ 95 ประตูลีกล้วยไม้ วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร
จังหวัดสงขลา

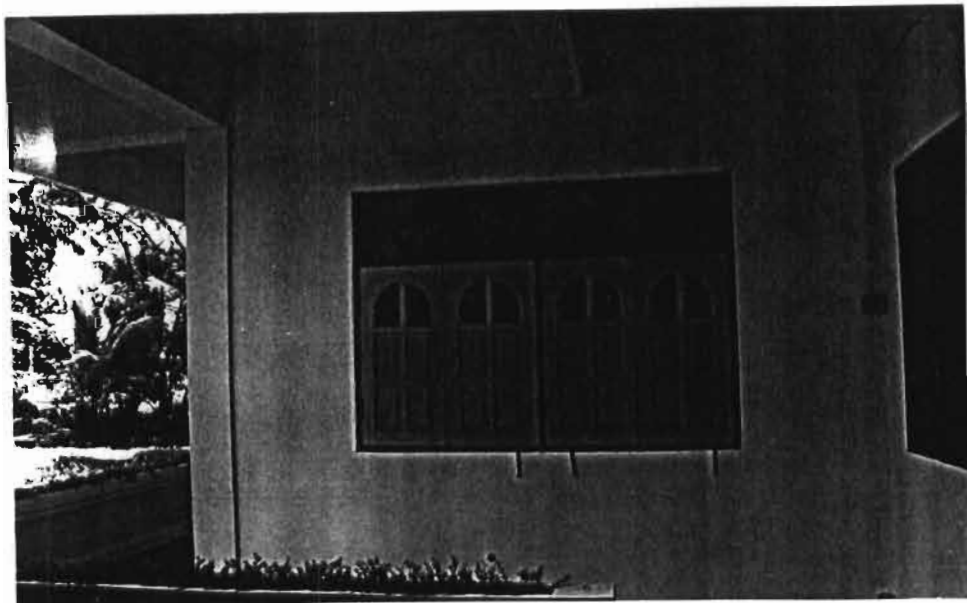
2.2.4 รูปแบบและโครงสร้างของหน้าต่าง รูปแบบหน้าต่างของกุฏิที่อธิฐ
ถือปุ่นได้พัฒนารูปแบบมาจากหน้าต่างของกุฏิไม้ จึงทำให้มีส่วนคล้ายคลึงกันและส่วนที่เปลี่ยน
แปลงไปตามเทคโนโลยีทางด้านวัสดุและการก่อสร้าง เช่นเดียวกับประตู หน้าต่างของกุฏิที่อธิฐ
ถือปุ่นในคาบสมุทสรทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรูปแบบและโครงสร้างได้ 3 ลักษณะ
ดังต่อไปนี้

2.2.4.1 หน้าต่างแบบบานเดี่ยว ส่วนใหญ่เป็นหน้าต่างบานสำเร็จรูป
มีทั้งที่เป็นแบบหน้าต่างบานไม้ มีวงกบเป็นไม้ และเป็นหน้าต่างบานกระจก มีกรอบบานและวง
กบเป็นอลูมิเนียม แต่ก็ยังมีอยู่บ้างที่บานหน้าต่างกระจกมีกรอบบานและวงกบเป็นไม้ หน้าต่างบาน
เดี่ยวลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังในวัดดีหลวงโน วัดหนองหอย เป็นต้น

2.2.4.2 หน้าต่างแบบบานคู่ เป็นลักษณะหน้าต่างของกุฏิที่อธิฐถือปุ่น
ที่ใช้กันทั่วไปมีทั้งบานหน้าต่างแบบไม้กระดานต่อเรียงชิดกันที่ช่างทำขึ้นเองดังเช่นหน้าต่างของกุฏิ
ไม้ และหน้าต่างบานหน้าต่างสำเร็จรูปแบบบานเดี่ยว หน้าต่างแบบบานคู่ลักษณะดังกล่าวพบที่
วัดสี่หยัง วัดพะโคะ วัดหนองหอย เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 96 และ 97)

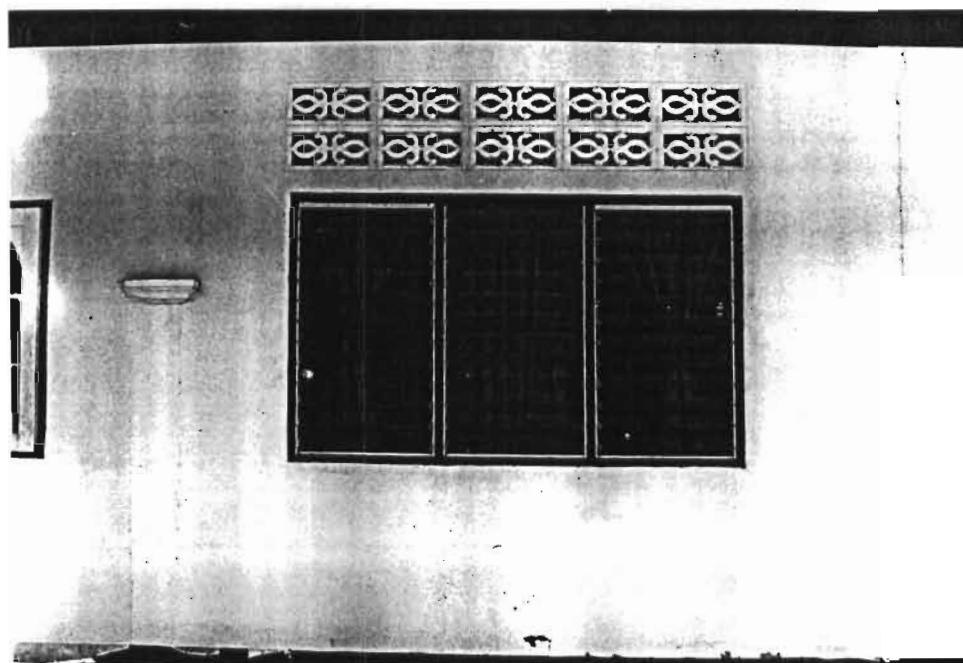

ภาพประกอบ 96 หน้าต่างไม้กระดานแบบบานคู่ วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

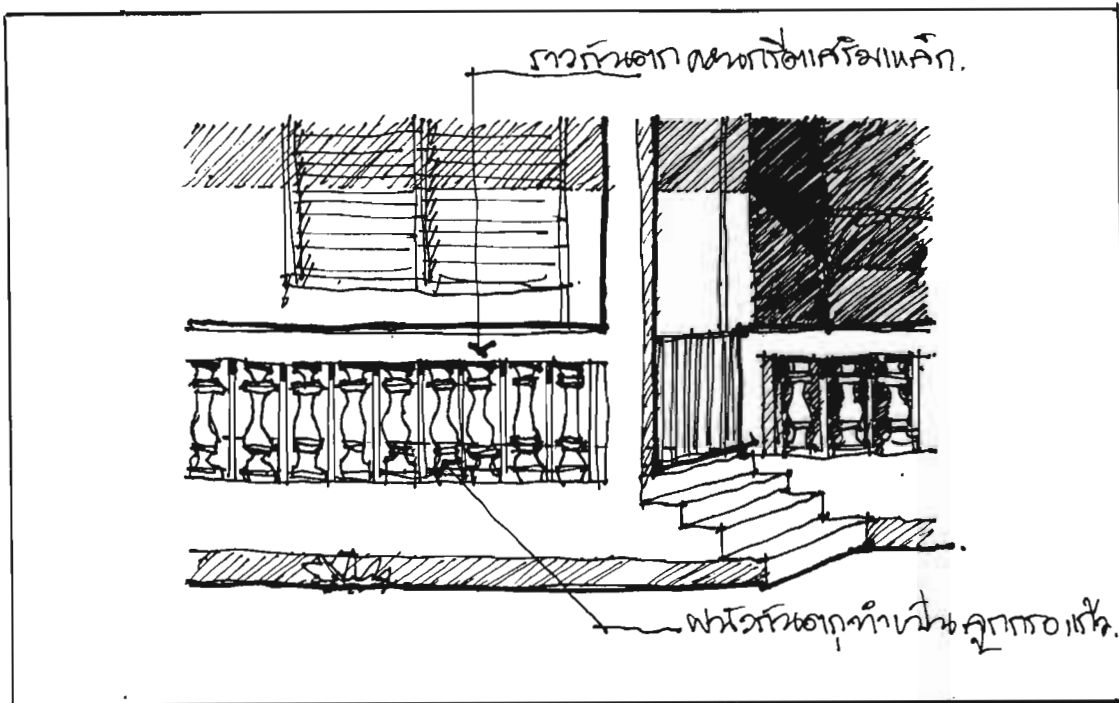
ภาพประกอบ 97 หน้าต่างไม้สำเร็จรูปตกแต่งด้วยกระจกแบบบานคู่ วัดสี่หยัง
ตำบลป่อตรู อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

2.2.4.3 หน้าต่างแบบบานเกล็ด เป็นหน้าต่างที่มีแผ่นกระจกลูกเล็กมีความยาวเท่ากับความกว้างของหน้าต่าง และมีความกว้างประมาณ 10 เซนติเมตร พาดขวางซ้อนเหลื่อมกันเป็นเกล็ด สามารถหมุนให้เกล็ดเหล่านั้นเปิดปิดได้ หน้าต่างลักษณะนี้พบที่กุฏิบางหลังของวัดบางเขียด วัดสี่หยัง เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 98)

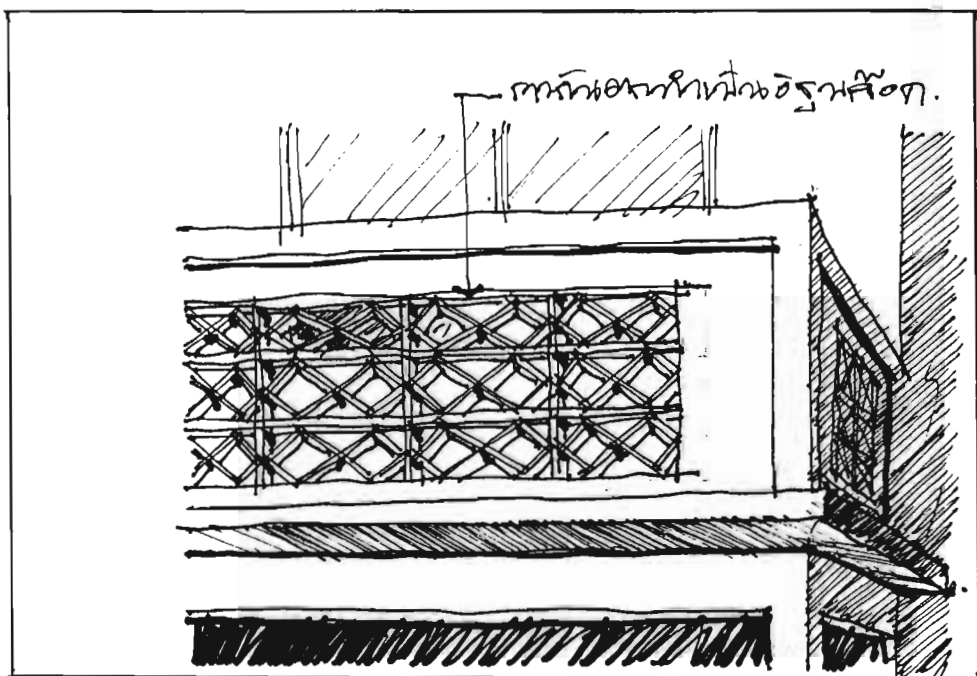

ภาพประกอบ 98 หน้าต่างกระจกแบบบานเกล็ด วัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

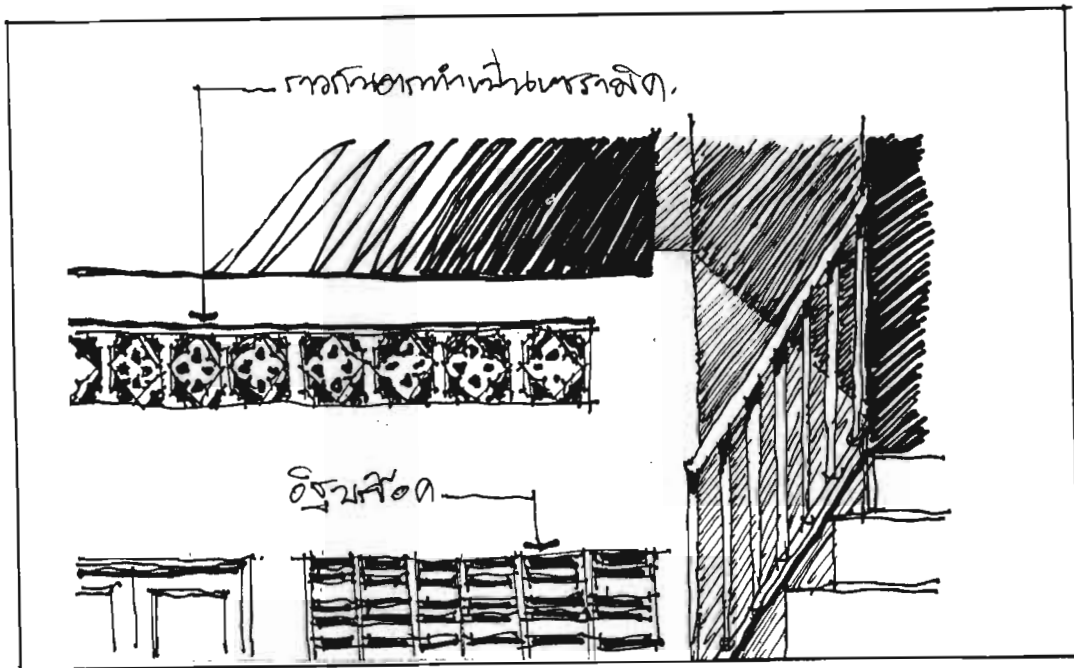
2.2.5 รูปแบบและโครงสร้างราวกันตก ราวกันตกใช้กันช่องบันไดเป็นราวบันไดและกันตรงขอบแนวระเบียง มีความสูงประมาณ 80 เซนติเมตร ในการศึกษาราวกันตกของกุฏิก่ออิฐถือปูน ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏราวกันตกในลักษณะโปร่ง ซึ่งมีทั้งราวกันตกแบบลูกกรงแก้วดังพบที่กุฏิบางหลังของวัดสี่หยัง วัดพังยาง เป็นต้น ราวกันตกแบบอิฐบล็อกจากพบที่กุฏิบางหลังของวัดพระเจดีย์งาม วัดภูผาเบิก วัดสุวรรณคีรี เป็นต้น และราวกันตกเหล็กดัดที่วัดจะหังพระ (ดู ภาพประกอบ 99 – 102)

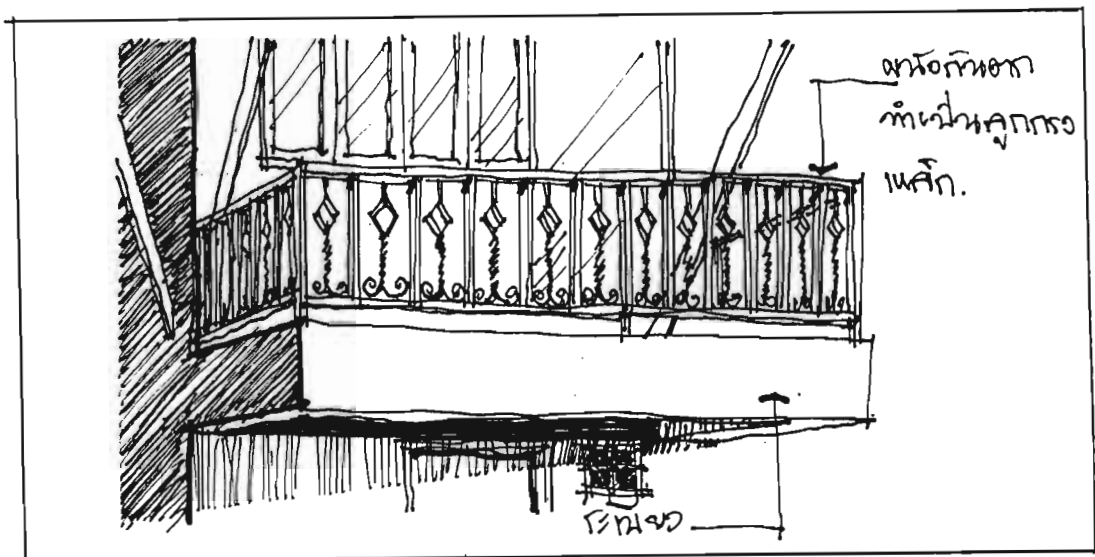
ภาพประกอบ 99 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบลูกกรงแก้ว วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 100 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบอิฐบล็อก วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 101 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกแบบอิฐบล็อกเซรามิก วัดสุวรรณคีรี
ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 102 ภาพลายเส้นแสดงราวกันตกเหล็กดัด วัดเจ้ทั้งพระ ตำบลเจ้ทั้งพระ
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2.2.4 รูปแบบและโครงสร้างบันได บันไดเป็นองค์ประกอบของอาคารที่เชื่อมพื้นที่ที่ต่างระดับกัน ผลจากการศึกษา รูปแบบและโครงสร้าง บันไดของกุฎีก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏบันไดแบบทึบ ซึ่งมีทั้งบันไดที่สร้างด้วยไม้ และบันไดที่สร้างด้วยคอนกรีต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รูปแบบและโครงสร้างบันไดไม้ รูปแบบของบันไดไม้ของกุฎีก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา มี 2 ลักษณะ คือ บันไดแบบไม่มีชานพัก มีลักษณะความชันมากกว่า บันไดปกติ ลักษณะที่ 2 คือบันไดแบบมีชานพัก ลักษณะเป็นรูปตัวแอล บันไดไม้ทั้ง 2 ลักษณะ มีราวบันไดเป็นลักษณะลูกกรงไม้โครงสร้างบันไดไม้ ประกอบด้วยแม่บันไดทำหน้าที่ยึดลูกชั้นบันได และรับน้ำหนักของบันได ชั้นบันไดซึ่งมี ลูกตั้ง ลูกนอน ราวบันได และพุกรับรับลูกนอนบันได บันไดลักษณะดังกล่าวนี้พบที่วัดภูผาเบิก วัดเจ้ทิงพระ วัดพะโคะ เป็นต้น

รูปแบบและโครงสร้างบันไดคอนกรีต มีลักษณะเป็นบันไดแบบมีชานพัก ลักษณะเป็นบันไดรูปตัวยู ส่วนใหญ่ราวบันไดจะเป็นลูกกรงแก้ว โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ไม่ว่าจะเป็แม่บันได ลูกตั้ง ลูกนอน จะเป็นเนื้อเดียวกัน บันไดลักษณะดังกล่าวพบที่กุฎีบางหลังของวัดสี่หยัง วัดพังยาง เป็นต้น

2.3 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนหลังคา หลังคาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกุฎีก่ออิฐถือปูน รูปแบบและโครงสร้างหลังคาของกุฎีก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรทิงพระ จังหวัดสงขลา มีลักษณะเช่นเดียวกับรูปแบบและโครงสร้างหลังคาของกุฎีไม้จะแตกต่างกันเพียงวัสดุ และเทคโนโลยีในการก่อสร้างหลังคาเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหย่า และรูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบบลานอ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.3.1 หลังคาแบบจั่ว หลังคาแบบจั่วปรากฏทั้งหมด 22 หลัง จากจำนวนกุฎีก่ออิฐถือปูนทั้งหมด 24 หลัง เป็นหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ จำนวน 13 หลัง หลังคาแบบจั่วต่ำ 9 หลัง หลังคาแบบจั่วลักษณะดังกล่าวพบที่กุฎีบางหลังของวัดสี่หยัง วัดพังยาง วัดพะโคะ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 103 และ 104)

2.3.2 หลังคาแบบบลานอ หลังคาบลานอ ปรากฏเพียง 1 หลัง จากจำนวนกุฎีก่ออิฐถือปูนทั้งหมด 24 หลัง หลังคาลักษณะดังกล่าวพบที่กุฎีวัดตีหลวงโน (ดู ภาพประกอบ 105)

2.3.3 หลังคาแบบคอนกรีต (SLAB) เป็นหลังคาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นของกุฎีก่ออิฐถือปูน ซึ่งปรากฏเพียง 1 หลัง จากกุฎีทั้งหมด 24 หลัง หลังคาลักษณะดังกล่าวพบที่กุฎีวัดภูผาเบิก (ดู ภาพประกอบ 106)

ภาพประกอบ 103 กุฏิหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ วัดสีหยัง ตำบลบ่อตรุ
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 104 กุฏิหลังคาแบบจั่วต่ำ วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร
จังหวัดสงขลา

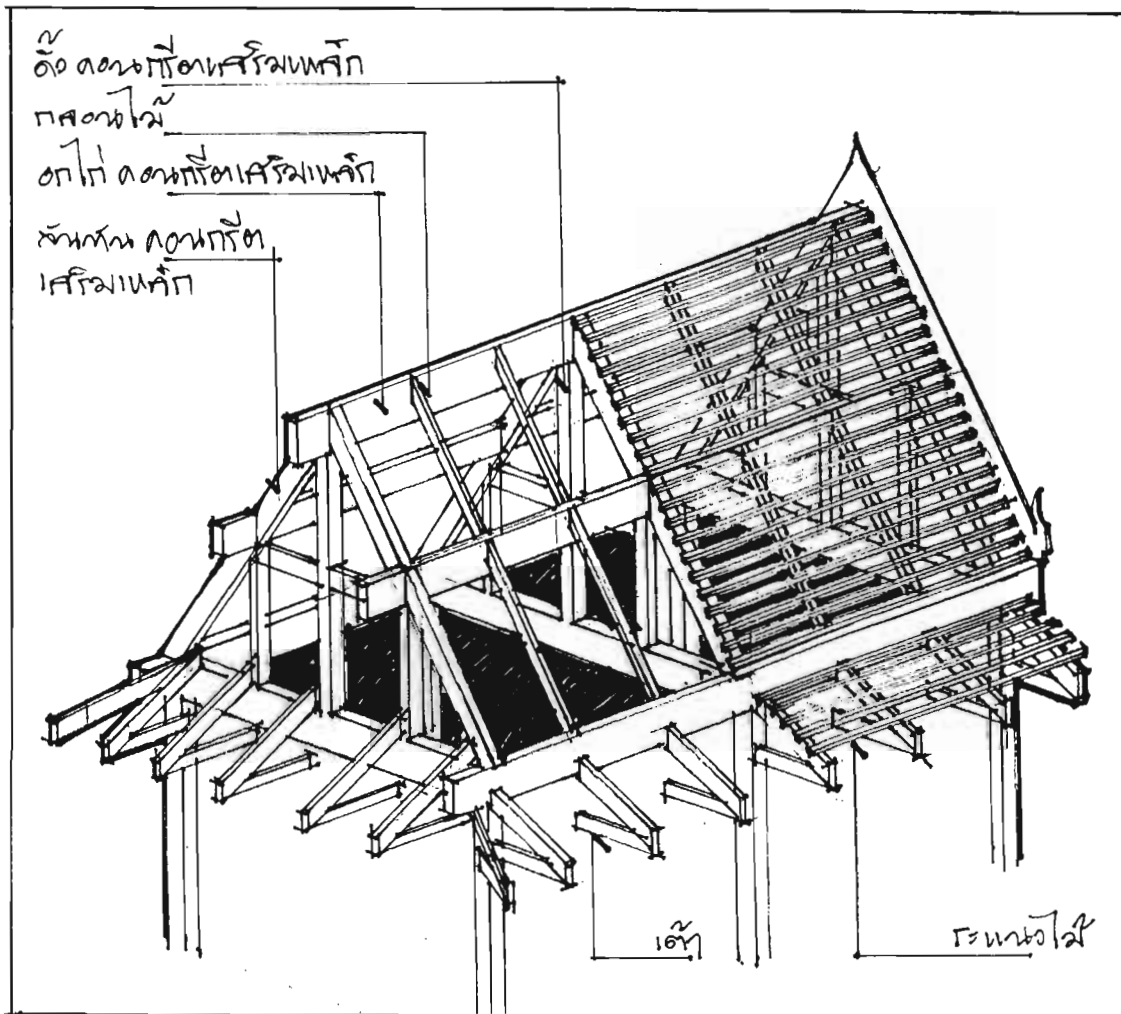

ภาพประกอบ 105 ภูมิหลังคาแบบบลานอ วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร
จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 106 ภูมิหลังคาแบบพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก (Slab) วัดภูผาเบิก ตำบลหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

กฎีก่ออิฐถือปูนในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นกฎุก่ออิฐถือปูนที่สร้างขึ้นในยุคปัจจุบัน ลักษณะโครงสร้างหลังคาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวัสดุและเทคโนโลยีที่ใช้ในการก่อสร้าง เพื่อความสะดวกและประหยัดเวลาในการก่อสร้าง วัสดุที่ทำหลังคากฎุก่ออิฐถือปูนมีทั้งโครงสร้างหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้กับกฎุก่ออิฐถือปูนเพียงหลังเดียวคือ กฎุก่ออิฐถือปูนหลังคาตั้ง ออกไก่ และจันทันส่วนหัวและท้ายกฎุก่ออิฐถือปูนเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก หน้าจั่วเป็นก่อก่ออิฐถือปูน ส่วนจันทันตัวอื่น ๆ ระบายใช้ไม้เป็นวัสดุ มุงด้วยกระเบื้องดินเผา โครงสร้างหลังคาไม่ใช้กับหลังคากฎุก่ออิฐถือปูนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นหลังคาแบบจั่วแหลม หรือหลังคาแบบจั่วต่ำ ตั้ง ออกไก่ จันทัน ใช้ไม้แปรรูปากยึดด้วยน๊อตและตะปู แป้ไม้วางบนจันทันเรียงห่างกัน 0.50 - 1.00 เมตร แล้วแต่ขนาดของกระเบื้อง ไม่มีระแนง เพราะวัสดุมุงเป็นกระเบื้องลอนคู่ที่มีขนาดใหญ่กว่ากระเบื้องดินเผา และ โครงสร้างหลังคาลักษณะสุดท้ายคือ โครงสร้างเหล็ก เป็นโครงสร้างของหลังคากฎุก่ออิฐถือปูนที่เพิ่งสร้างใหม่ ตั้ง ออกไก่ จันทัน และแปเป็นเหล็กยึดติดกันด้วยวิธีการเชื่อม วัสดุมุงเป็นกระเบื้องลูกฟูกลอนคู่ที่ใช้กันในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 107 ภาพลายเส้นแสดงโครงสร้างหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบที่มีออกไก่ จันทัน ตั้งเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก

กฎแบบผสม

กฎแบบผสม เป็นกฎที่มีลักษณะผสมระหว่างสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของไทยกับแบบสมัยใหม่ จึงทำให้ลักษณะเป็นกฎครึ่งไม้ครึ่งก่ออิฐถือปูน ส่วนใหญ่จะเป็นกฎ 2 ชั้น ชั้นล่างนิยมสร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนตามการก่อสร้างสมัยใหม่ ชั้นบนยังเป็นไม้อย่างเรือนไทยเดิม กฎแบบผสมมีทั้งที่เป็นกฎต่อเติมจากกฎไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง โดยการก่ออิฐถือปูนกันใต้ถุนให้เป็นห้องต่าง ๆ และที่เป็นกฎแบบผสมซึ่งสร้างขึ้นใหม่ทั้งหลัง กฎแบบผสมสร้างขึ้นเนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่มากขึ้น ในขณะที่กฎไม้แบบยกพื้นใต้ถุนสูงปล่อยพื้นที่ชั้นล่างให้เป็นที่โล่ง ทำให้ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ จึงมีการสร้างกฎแบบผสมขึ้น ผลจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎแบบผสม ในคาบสมุทรลทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏว่ามีกฎแบบผสมจำนวน 17 หลัง จากจำนวนกฎทั้งหมด จำนวน 102 หลัง ซึ่งเป็นกฎที่พบจำนวนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับจำนวนของกฎไม้และจำนวนของกฎก่ออิฐถือปูน ทั้งนี้เนื่องจากกฎแบบผสมนิยมสร้างกันในช่วงเชื่อมต่อระหว่างความนิยมก่อสร้างกฎไม้กับกฎก่ออิฐถือปูน จึงมีช่วงเวลาที่นิยมก่อสร้างค่อนข้างสั้น ทำให้กฎแบบผสมมีจำนวนน้อยไปด้วย การศึกษากฎแบบผสม ในคาบสมุทรลทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น เช่นเดียวกับการศึกษากฎไม้และกฎก่ออิฐถือปูน คือ การวางผังพื้นกฎ รูปแบบกฎ และโครงสร้างกฎ ซึ่งแต่ละประเด็นปรากฏมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

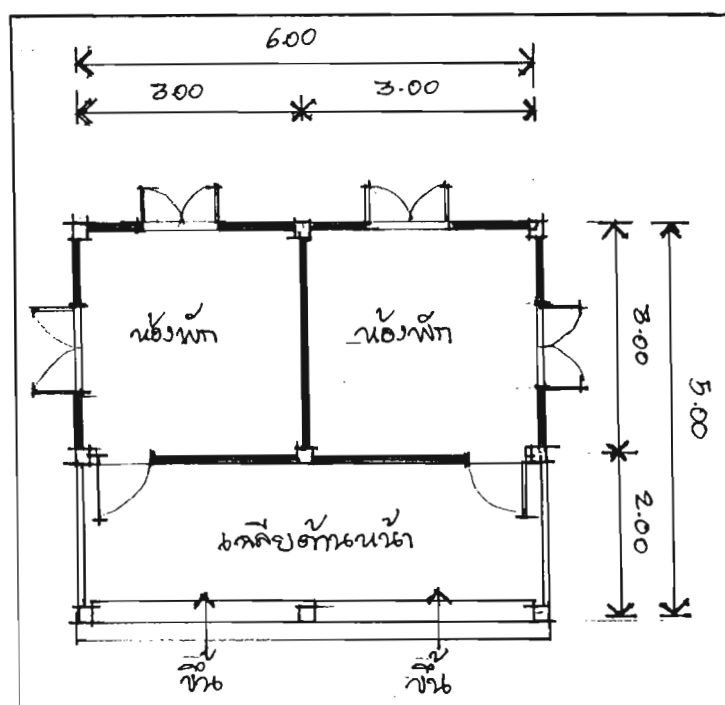
1. การวางผังพื้นกฎแบบผสม

การวางผังพื้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับกฎไม้และกฎก่ออิฐถือปูน การจัดตำแหน่งของส่วนประกอบต่าง ๆ มีลักษณะคล้ายกับกฎก่ออิฐถือปูน กฎแบบผสมส่วนใหญ่เป็นกฎ 2 ชั้น มีห้องพัก ตั้งแต่ 2 ห้องขึ้นไป ส่วนกฎชั้นเดียวมีเพียง 2 หลัง ซึ่งมีการวางผังพื้นที่เหมือนกันคือ มี ห้องพัก 2 ห้อง และมีชานด้านหน้า ดังนั้นกฎแบบผสมจึงไม่มีการวางผังพื้นแบบกฎเดียว การวางผังพื้นของกฎแบบผสม ในบริเวณคาบสมุทรลทิงพระ จังหวัดสงขลา จึงมีเพียงการวางผังพื้นคณะกฎ มีส่วนแตกต่างกันไปตามความต้องการใช้ประโยชน์ของกฎแต่ละหลัง เช่น การวางผังพื้นคณะกฎดังต่อไปนี้

คณะกฎชั้นเดียว มีห้องพัก 2 ห้องติดกันและมีชานด้านหน้า เป็นกฎที่มีลักษณะการวางผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาหนึ่ง ๆ ยาวประมาณ 3.50 เมตร ด้านกว้างมี 2 ช่วงเสา ช่วงเสาด้านในที่เป็นห้องพักความกว้างประมาณ 3.50 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าที่เป็นชาน มีความกว้างประมาณ 2.50 เมตร กฎที่มีการวางผังพื้นในลักษณะดังกล่าวพบที่วัดสลักป่าเก่า (ดู ภาพประกอบ 108 และ 109)

ภาพประกอบ 108 คณะกุฎีชั้นเดียว มีห้องพัก 2 ห้องติดกันและมีชานด้านหน้า
วัดสลักป่าเก่า ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

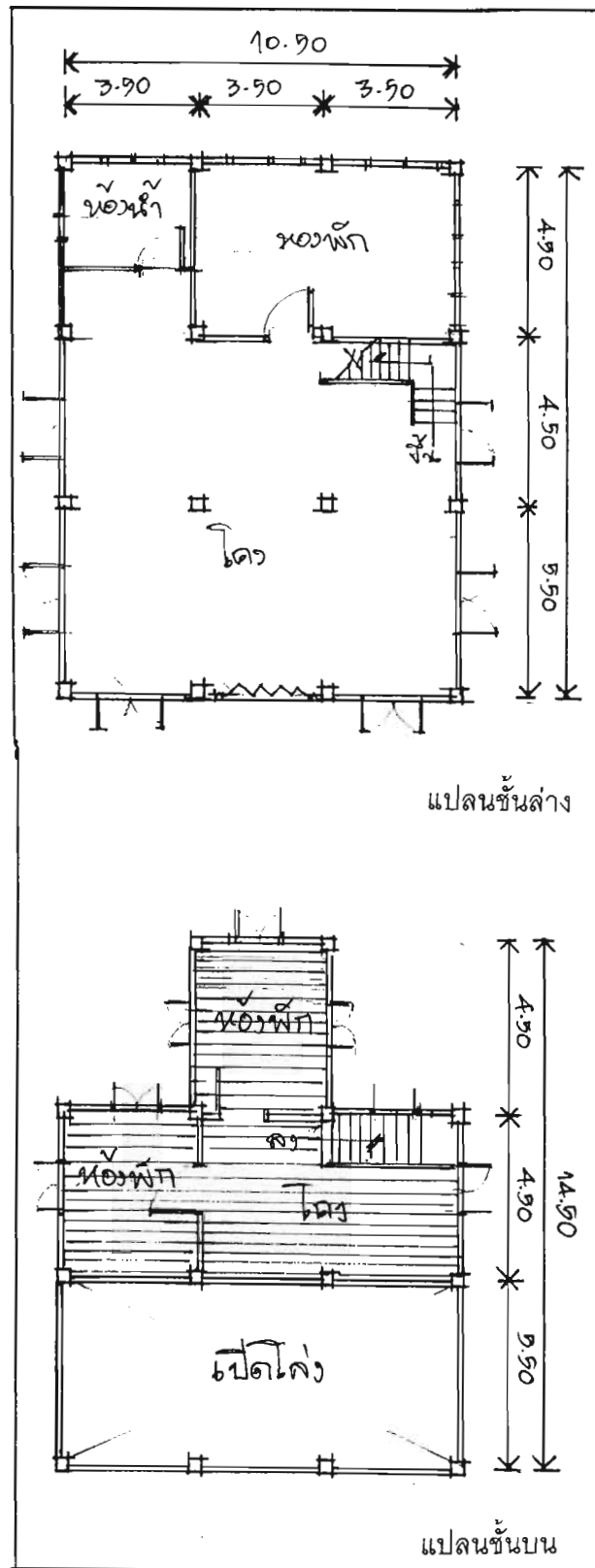

ภาพประกอบ 109 ภาพลายเส้นแสดงการวางผัง คณะกุฎีชั้นเดียว มีห้องพัก 2
ห้องติดกันและมีชานด้านหน้า

คณะภิกษุ 2 ชั้น มีห้องพัก 3 ห้อง เป็นชั้นลอย เป็นกุฏิที่มีลักษณะผังพื้นชั้นล่าง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านกว้างมี 3 ช่วงเสา ช่วงเสาหนึ่งกว้างประมาณ 3.50 เมตร ด้านยาวมี 3 ช่วงเสา 2 ช่วงเสา ด้านในมีความยาวประมาณช่วงเสาละ 4.50 เมตร ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้ามีความประมาณ 5.50 เมตร ช่วงเสาด้านในสุดเป็นห้องน้ำ 1 ห้อง และห้องพัก 1 ห้อง ช่วงเสาด้านนอกหรือด้านหน้าเป็นโถง ส่วนลักษณะการวางผังพื้นชั้น 2 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นจัตุรัส มีมุขยื่นด้านหลัง มีห้องพัก 2 ห้อง มีโถง และมีบันได กุฏิที่มีการวางผังลักษณะดังกล่าวพบที่วัดดีหลวงโน (ดู ภาพประกอบ 110 และ 111)

ภาพประกอบ 110 คณะภิกษุ 2 ชั้น มีห้องพัก 3 ห้อง ชั้นบนเป็นชั้นลอยวัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

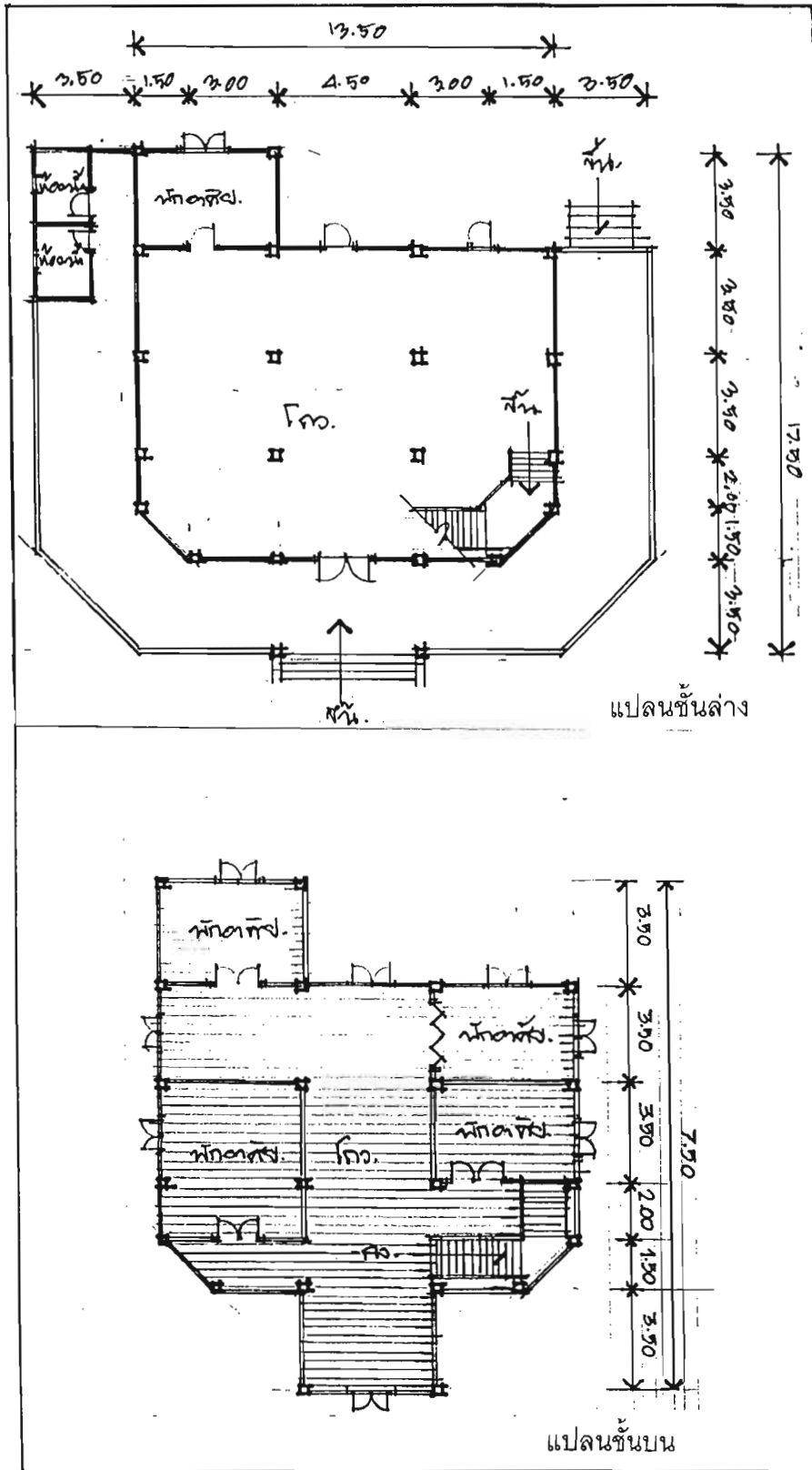

ภาพประกอบ 111 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คนงะภู 2 ชั้น มีห้องพัก 3 ห้อง
ชั้นบนเป็นชั้นลอย

คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 5 ห้อง ห้องน้ำแยกจากตัวกุฏิ เป็นกุฏิที่มีลักษณะ
 ผังพื้นชั้นล่างและชั้น 2 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นด้านหน้า ชั้น
 ล่าง มีห้องพัก 1 ห้อง มีโถงขนาดใหญ่ มีบันได และมีห้องน้ำ 2 ห้องแยกออกจากตัวกุฏิ ชั้น
 บนมีห้องพัก 4 ห้อง มีโถง กุฏิที่มีการวางผังพื้นลักษณะดังกล่าวพบที่วัดจะทิ้งพระ
 (ดู ภาพประกอบ 112 และ 113)

ภาพประกอบ 112 คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 5 ห้อง ห้องน้ำแยกจากตัวกุฏิ วัดจะทิ้งพระ
 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

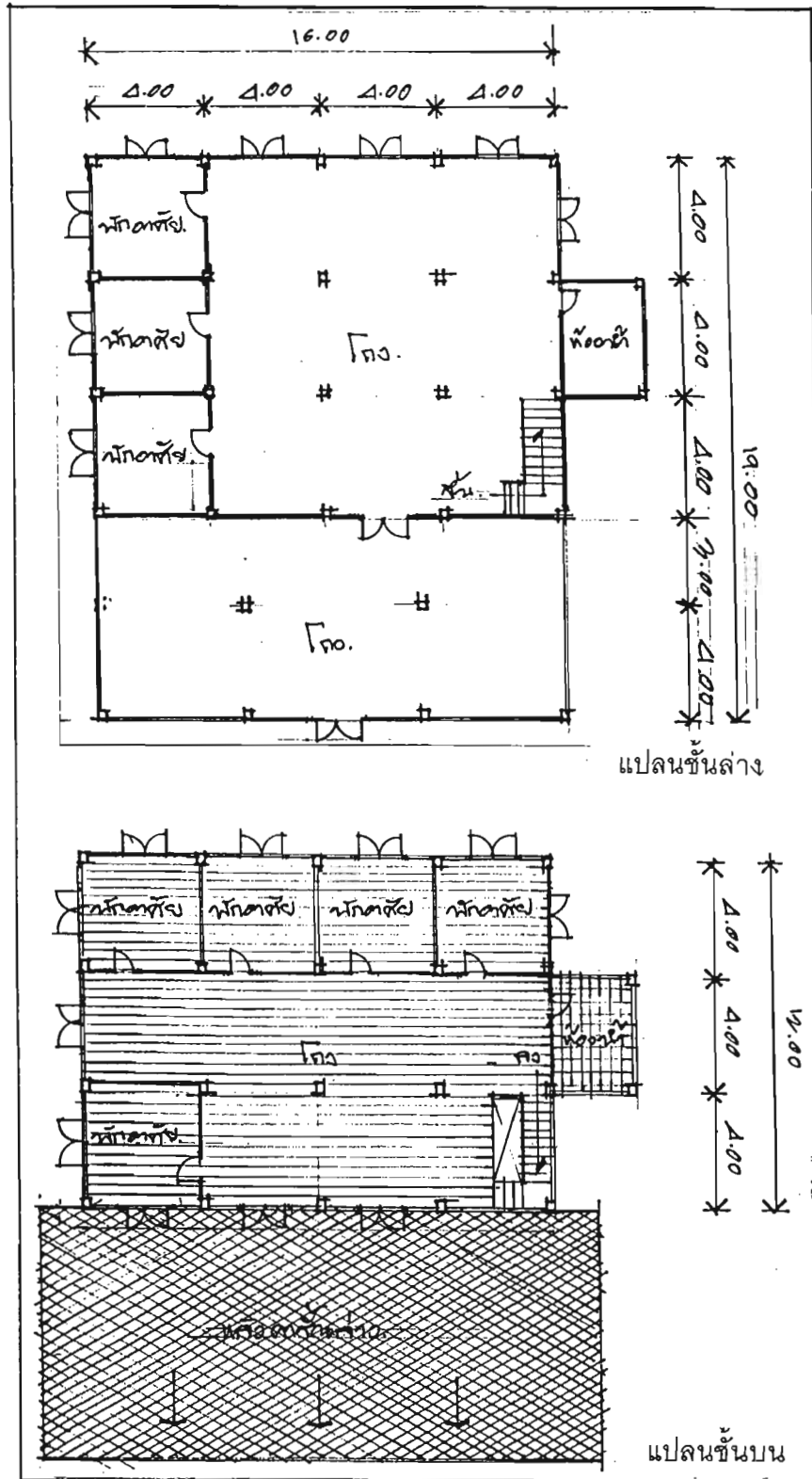

ภาพประกอบ 113 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นคณะกฎฎิ 2 ชั้น มีห้องพัก 5 ห้อง
 ห้องน้ำแยกจากตัวกฎฎิ

คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 8 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง เป็นกุฏิที่มีโถงชั้นล่างขนาดใหญ่ทั้งด้านหน้า และด้านใน ที่มีลักษณะผังพื้นชั้นล่างและชั้น 2 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นจัตุรัส ด้านกว้างมี 4 ช่วงเสา ด้านยาวมี 5 ช่วงเสา ชั้นล่างมีห้องพัก 3 ห้อง มีห้องน้ำ 1 ห้อง มีโถงด้านใน และมีโถงใหญ่ด้านหน้า ชั้นบนมีห้องพัก 5 ห้อง มีห้องน้ำ 1 ห้องตรงกับชั้นล่าง มีโถงและมีช่องบันได กุฏิที่มีการวางผังพื้นลักษณะดังกล่าวพบที่วัดโลกอาราม (ดู ภาพประกอบ 114 และ 115)

ภาพประกอบ 114 คณะกุฏิ 2 ชั้น มีห้องพัก 8 ห้อง มีห้องน้ำ 2 ห้อง วัดโลกอาราม ตำบลสิงหน้อย อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 115 ภาพลายเส้นแสดงการวางผังพื้นที่คณะภูมิ 2 ชั้น มีห้องพัก 8 ห้อง
 มีห้องน้ำ 2 ห้อง

2. รูปแบบและโครงสร้างกฎแบบผสม

กฎแบบผสมในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลจากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งรูปแบบของกฎแบบผสมเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ รูปแบบไทยประยุกต์ มีลักษณะเป็นกฎ 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนรูปแบบและโครงสร้างเหมือนชั้นล่างของกฎก่ออิฐถือปูน ส่วนชั้นบนสร้างด้วยไม้รูปแบบและโครงสร้างเหมือนกฎไม้ลักษณะที่สอง กฎแบบผสมรูปแบบไทยสากล มีทั้งกฎชั้นเดียว และกฎ 2 ชั้น ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคารคล้ายกับแบบเรือนไทยประยุกต์ จะแตกต่างกันที่ลักษณะของหลังคาที่มีวาลาดชันน้อยกว่าส่งผลให้โครงสร้างหลังคาต่างกันเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหลังคาจั่ว รูปแบบของหลังคากฎแบบผสมมีหลายรูปแบบ เช่น หลังคาจั่วแหลมมีปีกนก หลังคาปั้นหย่า หลังคาบลานอ เป็นต้น ดังที่ผู้วิจัยจะแยกเป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐานรูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร รูปแบบและโครงสร้างของหลังคา ซึ่งแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนฐาน ส่วนฐานของกฎอิฐแบบผสม

หมายถึง ส่วนที่รองรับตัวอาคาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกฎแบบผสม เพราะเป็นส่วนที่รับน้ำหนักของตัวอาคารทั้งหมดดังเช่นกฎก่ออิฐถือปูนและกฎไม้ ในการศึกษา รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐานของกฎก่ออิฐถือปูน ของวัดในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของฐานราก และรูปแบบและโครงสร้างของเสาตอม่อ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 รูปแบบและโครงสร้างฐานราก ฐานรากเป็นโครงสร้างหนึ่งของกฎแบบผสมที่อยู่ใต้ดิน และทำการก่อสร้างเป็นชุดแรก ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างฐานรากของกฎก่ออิฐถือปูนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

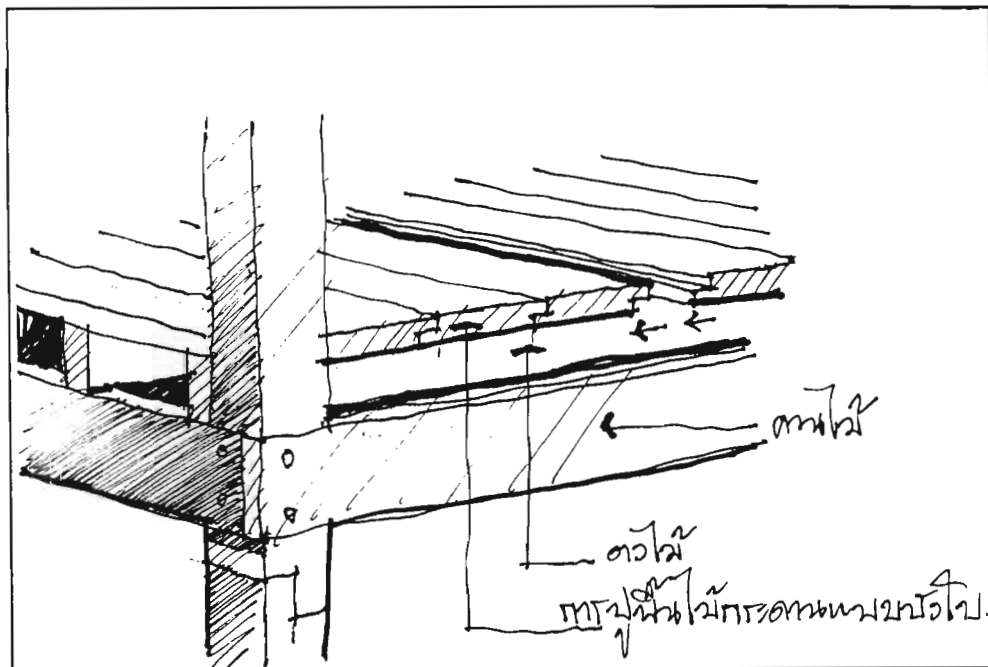
2.1.2 รูปแบบและโครงสร้างเสาตอม่อ เป็นโครงสร้างที่ต่อจากฐานรากและอยู่ใต้คานคอดิน ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างเสาตอม่อของกฎก่ออิฐถือปูนดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเช่นกัน

2.2 รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร ส่วนของตัวอาคารของกฎแบบผสม หมายถึง ส่วนของกฎที่นับตั้งแต่คานคอดินจนถึงคานรับหลังคา ในการศึกษา รูปแบบและโครงสร้างส่วนตัวอาคารของกฎแบบผสมของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 6 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างพื้น รูปแบบและโครงสร้างฝ้าผนังรูปแบบและโครงสร้างประตู รูปแบบและโครงสร้างหน้าต่าง รูปแบบและโครงสร้างราวกันตก และรูปแบบและโครงสร้างบันได ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

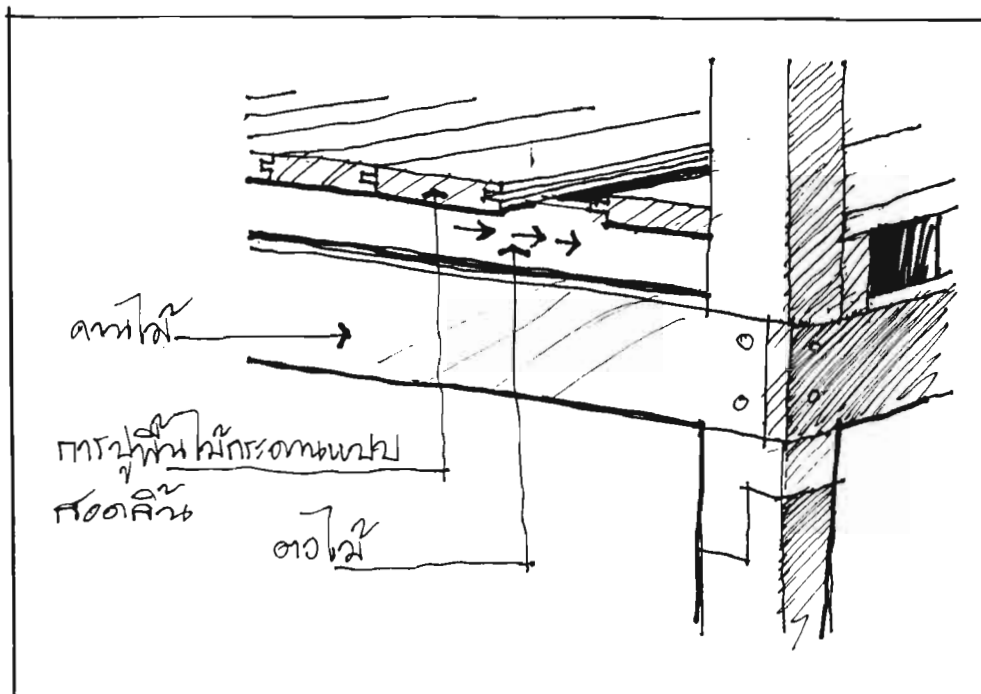
2.2.1 รูปแบบและโครงสร้างพื้น ภูมิแบบผสมในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีรูปแบบและโครงสร้างพื้นอยู่ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบและโครงสร้างพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก และรูปแบบและโครงสร้างพื้น

2.2.1.1 พื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นพื้นที่ชั้นล่างของภูมิก่ออิฐถือปูน ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างเหมือนกับพื้นของภูมิก่ออิฐถือปูนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2.2.1.2 พื้นไม้ เป็นพื้นที่ชั้นบน มีรูปแบบและโครงสร้างพื้นเหมือนกับพื้นของภูมิไม้ ในลักษณะพื้นไม้กระดานปูเรียงกันแบบทึบ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ลักษณะการปูพื้นไม้กระดานของภูมิแบบผสมบางหลังเป็นการปูพื้นด้วยวิธีสอดลิ้น และบังใบ (ดู ภาพประกอบ 116 และ 117)

ภาพประกอบ 116 ภาพลายเส้นแสดงการปูพื้นไม้กระดานแบบบังใบ

ภาพประกอบ 117 ภาพลายเส้นแสดงการผูกพันไม้กระดานแบบสอดลิ้น

2.2.2 รูปแบบและโครงสร้างฝ้าผนัง เนื่องจากรูปแบบและโครงสร้างของ กุฎีแบบผสม เป็นการผสมระหว่างรูปแบบและโครงสร้างของกุฎีก่ออิฐถือปูนกับรูปแบบและโครงสร้างของกุฎีไม้ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นรูปแบบและโครงสร้างของฝ้าผนังของกุฎีแบบผสม จำแนก ได้ 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 ฝ้าผนังก่ออิฐถือปูน เป็นฝ้าผนังชั้นล่างของกุฎี ซึ่งเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างผนังของกุฎีก่ออิฐถือปูน

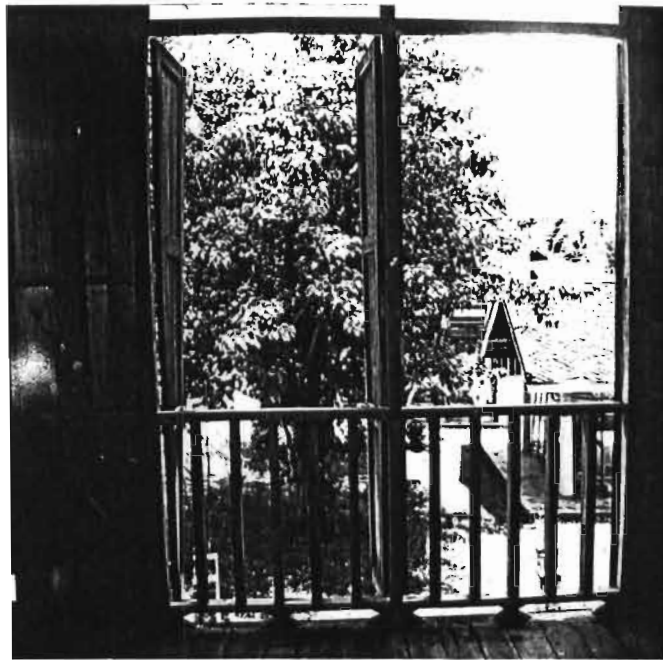
2.2.2.2 ฝ้าผนังไม้ เป็นฝ้าผนังชั้น 2 ของกุฎี ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างฝ้าผนังของกุฎีไม้ คือ เป็นฝ้าผนังไม้กระดานแบบตีซ้อน เกิดตามแนวนอน และยังมีฝ้าผนังไม้ในลักษณะผสมระหว่างไม้กระดานตีซ้อนเกิดตามแนวนอน กับไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้ง ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กระดานตีซ้อนเกิดตามแนวนอนสูงจาก พื้นชั้นบนขึ้นไป ประมาณ 8 เมตร ต่อจากนั้นเป็นไม้กระดานตีทับแนวตามแนวตั้งสูงถึงใต้หลังคา (ดู ภาพประกอบ 118) นอกจากนี้ยังมีฝ้าผนังของกุฎีแบบผสมที่เป็นกุฎีชั้นเดียว ซึ่งมีลักษณะ เป็นฝ้าผนังก่ออิฐถือปูน สูงจากพื้นประมาณ 80 เซนติเมตร ต่อจากนั้นเป็นฝ้าผนังไม้กระดานตี ทับแนวนอน แนวตั้งสูงถึงใต้หลังคา

ภาพประกอบ 118 ภูมิสถาปัตยกรรมไม้กระดานแบบผสม วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2.3 รูปแบบและโครงสร้างของประตู ประตูของภูมิแบบผสม จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ประตูแบบบานเดี่ยว ประตูแบบบานคู่ และประตูแบบบานเฟี้ยม ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างประตูของภูมิไม้ และภูมิก่ออิฐถือปูน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในส่วนของประตูบานเฟี้ยมมีส่วนที่แตกต่างบ้าง คือ ใช้ประตูแบบที่ช่างทำขึ้นเอง ลักษณะคล้ายบานสำเร็จมาทำบานเฟี้ยม ดังที่ภูมิบางหลังของวัดหนองหอย วัดเจ้ทั้งพระ

2.2.4 รูปแบบและโครงสร้างของหน้าต่าง หน้าต่างของประตูแบบผสม จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ หน้าต่างบานเดี่ยว หน้าต่างบานคู่ และหน้าต่างบานเกล็ด ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับรูปแบบและโครงสร้างหน้าต่างของภูมิไม้ และภูมิก่ออิฐถือปูน จะต่างกันตรงขนาดและการตกแต่ง เช่น หน้าต่างบานคู่ บานสูงจากพื้นโดยมีราวกันตก หน้าต่างลักษณะดังกล่าวพบที่ ภูมิบางหลังของวัดหนองหอย วัดเจ้ทั้งพระ วัดศิลาลอย เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 119)

ภาพประกอบ 119 หน้าต่างยาวจากพื้น มีราวกันตกสูง 80 เซนติเมตร วัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2.5 รูปแบบและโครงสร้างของราวกันตก ราวกันตกของกุฏิแบบผสม ใช้กับช่องบันได ราวบันได ช่องหน้าต่างที่เปิดยาวถึงพื้น มีความสูงประมาณ 80 เซนติเมตร ในการศึกษาราวกันตกของกุฏิแบบผสม ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏ รูปแบบ ราวกันตก 2 ลักษณะ คือ ราวกันตกแบบโปร่ง และราวกันตกแบบทึบ ซึ่งราวกันตกแบบทึบ เป็นราวกันตกคอนกรีต ซึ่งมีทั้งแบบคอนกรีตและราวกันตกแบบอิฐบุล็อก ส่วนใหญ่ใช้กันเป็น ราวบันไดที่อยู่ภายในกุฏิ ราวกันตกลักษณะแบบผสมนี้ พบที่กุฏิแบบผสมของวัดจะทิ้งพระ และรั้วกันขอบเขตของกุฏิแต่ละหลัง และราวกันตกแบบโปร่งเป็นราวกันตกแบบลูกกรงไม้ ส่วน ใหญ่ใช้กันราวบันได ช่องบันได และกันตกตรงช่องหน้าต่างยาว ราวกันตกลักษณะนี้พบที่กุฏิ บางหลังของวัดจะทิ้งพระ วัดศีลาลอย วัดหนองหอย วัดดีหลวงโน เป็นต้น

2.2.6 รูปแบบและโครงสร้างของบันได บันไดเป็นองค์ประกอบ ของอาคารที่เชื่อมพื้นที่ต่างระดับกัน ผลจากการศึกษารูปแบบและโครงสร้างบันไดของกุฏิแบบ ผสมในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามได้ 2 ลักษณะ คือ บันไดไม้เป็น บันไดที่อยู่ภายในกุฏิ และบันไดคอนกรีตเป็นบันไดภายนอกกุฏิ โดยทั่วไปเป็นบันไดไม้ ซึ่งมี ลักษณะแตกต่างจากบันไดของกุฏิไม้และกุฏิก่ออิฐถือปูนที่มีประตูเปิดปิดช่องบันได บันไดลักษณะ ดังกล่าวพบที่กุฏิแบบผสมของวัดจะทิ้งพระ วัดศีลาลอย เป็นต้น และบันไดภายนอกกุฏิเป็น

บ้านโคกอนกักริต บ้านโคกลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิแบบผสมของวัดจะทิ้งพระ รูปแบบและโครงสร้างของบ้านโคกมีลักษณะเดียวกันกับโครงสร้างบ้านโคกของกุฏิก่ออิฐถือปูน

2.3 รูปแบบและโครงสร้างของส่วนหลังคา หลังคาของกุฏิแบบผสมของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีรูปแบบและโครงสร้างเหมือนกับหลังคาของกุฏิไม้ และกุฏิก่ออิฐถือปูน ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบจั่ว รูปแบบและโครงสร้างหลังคาแบบปั้นหยาลง รูปแบบและโครงสร้างนี้หลังคาแบบคานานอ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละประเด็นปรากฏดังนี้

2.3.1 หลังคาแบบจั่ว หลังคาแบบจั่วมีทั้งหมด 7 หลัง จากกุฏิแบบผสมทั้งหมด 17 หลัง มีทั้งหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบและจั่วลาดต่ำ หลังคาแบบจั่วลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดบางเขียด วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 121)

2.3.2 หลังคาแบบปั้นหยาลง หลังคาแบบปั้นหยาลงมีทั้งหมด 5 หลัง จากกุฏิแบบผสมทั้งหมด 17 หลัง หลังคาแบบปั้นหยาลงลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดโลการาม วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น (ดู ภาพประกอบ 122)

2.3.3 หลังคาแบบคานานอ หลังคาแบบคานานอ มีทั้งหมด 5 หลัง จากกุฏิแบบผสมทั้งหมด 17 หลัง หลังคาแบบคานานอลักษณะดังกล่าวพบที่กุฏิบางหลังของวัดศิลาลอยเพียงแห่งเดียว (ดู ภาพประกอบ 123)

โครงสร้างหลังคาของกุฏิแบบผสมมีลักษณะเหมือนโครงสร้าง หลังคาของกุฏิไม้เว้นแต่โครงสร้างหลังคา แบบจั่วต่ำมีลักษณะโครงสร้างเหมือนโครงสร้างของหลังคาแบบจั่วต่ำของกุฏิก่ออิฐถือปูน โดยโครงสร้างทุกตัวทำด้วยไม้

ภาพประกอบ 120 ภูมิแบบผสมหลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนก วัดดีหลวงโน ตำบลชิงโค
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 121 ภูมิแบบผสมหลังคาแบบจั่วต่ำ วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 122 ภูมิแบบผสมหลังคาแบบปั้นหย่า วัดศิลาลอย ตำบลชุมพล
อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 123 ภูมิแบบผสมหลังคาแบบบลานอ วัดศิลาลอย ตำบลชุมพล
อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

บทที่ 4

คติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

คติความเชื่อ เป็นการยอมรับว่าอำนาจเหนือธรรมชาติมีอยู่จริงและสามารถที่จะให้คุณให้โทษต่อมนุษย์ได้ จึงต้องมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติตามความเชื่อนั้น คติความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อมนุษย์มีคติความเชื่อเช่นไรก็จะมีกรปฏิบัติคติความเชื่อนั้น คติความเชื่อที่สำคัญอย่างหนึ่งคือคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ซึ่งได้รับการสั่งสมและสืบทอดกันมาช้านานในสังคมแต่ละแห่ง เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงมีการยึดถือคติความเชื่อสืบทอดต่อ ๆ กันมาเพื่อความเป็นสิริมงคลในการอยู่อาศัย กฎเป็นที่อยู่อาศัยลักษณะหนึ่งทีสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา แต่ก็มีคติความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ไม่น้อยทั้งในการเตรียมการก่อสร้าง การก่อสร้าง และการอยู่อาศัย ในการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. คติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง
2. คติความเชื่อในการก่อสร้าง
3. คติความเชื่อในการอยู่อาศัย

ผลการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา แต่ละประเด็นปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

คติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง

การก่อสร้างกฎจะมีคติความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ในขั้นเตรียมการก่อสร้างเช่นเดียวกับ การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านโดยทั่วไป เพียงแต่โดยทั่วไปแล้วคติความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับการก่อสร้างกฎจะยึดถือกันหย่อนกว่าอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลสำคัญคือการที่ถือนั้น วัดเป็นเขตภิกษุสถานดังกล่าวแล้วนั่นเอง ดังที่ พระครูบวรศีลคุณ¹ เจ้าอาวาสวัดพังยาง ตำบล

¹พระครูบวรศีลคุณ (อโศโก) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

พังยาง อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา พระครูประสาทศีลพรต¹ เจ้าอาวาสวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และพระครูวิเศษศีลขันธ² เจ้าอาวาสวัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สอดคล้องกันสรุปได้ว่า โดยทั่วไปถือกันว่าวัดเป็นเขตอภัยทาน ภายในเขตวัดจึงมีแต่สิ่งที่เป็นมงคล สิ่งอัปมงคลไม่สามารถเข้ามาภายในวัดได้ คติความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นภายในเขตวัดจึงค่อนข้างจะมีน้อยกว่าที่สร้างขึ้นนอกเขตวัด เช่น ชาวบ้านจะไม่นำเอาไม้ตะเคียน ไม้หลุมพอง เป็นต้น มาสร้างบ้าน ด้วยเชื่อว่าเป็นไม้มที่มีสิ่งอยู่ จะไม่เป็นมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย แต่วัดนำไม้เหล่านี้มาสร้างกุฏิได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการก่อสร้างกุฏิก็ยังคงปรากฏคติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้างอยู่ไม่น้อย ซึ่งก็มีลักษณะคล้าย ๆ กับคติความเชื่อในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านนั่นเอง ซึ่งจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศ

โดยทั่วไปภายในวัดจะแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 เขต คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส กุฏิจะสร้างขึ้นในเขตสังฆาวาส ซึ่งเป็นเขตที่พิกสงฆ์ การกำหนดทิศในการสร้างกุฏิถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการก่อสร้างกุฏิของเจ้าอาวาส พระภิกษุบางรูปและชาวบ้านบางคนเชื่อว่าถ้าสร้างกุฏิไม่ถูกต้องทิศจะส่งผลให้มีอันเป็นไปในทางที่ไม่ดีต่อเจ้าอาวาส เช่น มีเรื่องเดือดร้อนที่ต้องลาสิกขาาก่อนกำหนด หรือถึงขั้นมีเหตุจำเป็นไปทำให้ถึงกับมรณภาพ เป็นต้น ดังที่ พระมงคล จกกวโร³ เจ้าอาวาสวัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า กุฏิเจ้าอาวาสของวัดหนองหอยสร้างผิดตำแหน่งทิศ จึงทำให้เจ้าอาวาสซึ่งอยู่อาศัยที่กุฏินี้อยู่ได้ไม่นาน ดังเช่นเจ้าอาวาสสองรูปที่ผ่านมา เจ้าอาวาสรูปแรกมาอยู่ได้ 2 ปี ก็มรณภาพ เจ้าอาวาสอีกรูปหนึ่งบวชมาหลายพรรษาแล้ว เมื่อมาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดหนองหอย

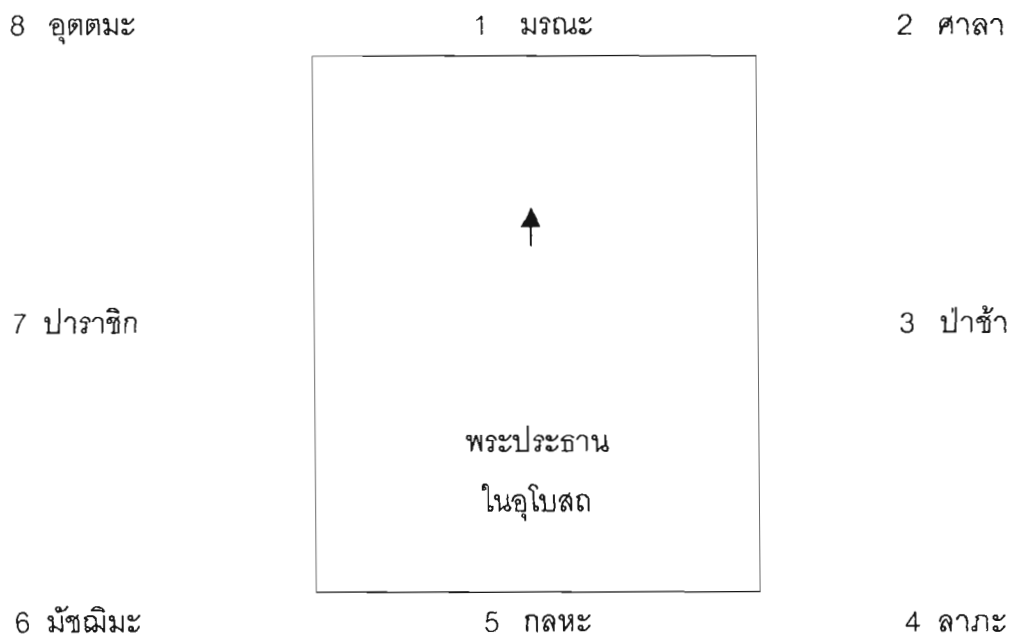
¹พระครูประสาทศีลพรต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระครูวิเศษศีลขันธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดสี่หยัง หมู่ที่ 3 บ้านบ้านสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³พระมงคล จกกวโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดหนองหอย หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ได้พรรษาว่า ๆ ก็ต้องลาสิกขาไป ชาวบ้านจึงคิดสร้างกุฏิเจ้าอาวาสหลังใหม่ขึ้น โดยการสร้างให้ถูกทิศตามคติความเชื่อ ส่วนกุฏิของพระภิกษุรูปอื่น ๆ ในวัดเชื่อกันว่าควรสร้างบริเวณรอบ ๆ หรือทางผ่านเข้าออกของกุฏิเจ้าอาวาส นอกจากนี้ พระทิพย์ อติเทโว¹ วัดปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการสร้างกุฏิเจ้าอาวาสไว้สรุปได้ว่า การสร้างกุฏิเจ้าอาวาสส่วนใหญ่จะยึดถือทิศตามที่ปรากฏในหนังสือคู่มือพระอุปัชฌาย์ ของพระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน)² ซึ่งสรุปได้ดังนี้

แผนผังแสดงคติความเชื่อเกี่ยวกับทิศของกุฏิเจ้าอาวาสตามโบราณคดี

อธิบายความหมาย

- 1 มรณะ เชื่อว่าเจ้าอาวาสจะมีอายุไม่ยืน
- 2 ศาลา เชื่อว่าวัดเป็นเสมือนศาลาพักร้อน
- 3 ป่าช้า เชื่อว่าเจ้าอาวาสจะอยู่อย่างสงบ

¹พระทิพย์ อติเทโว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). คู่มือพระอุปัชฌาย์. 2539. หน้า 171.

- 4 ลากะ เชื่อว่าเจ้าอาวาสจะมีลาภสักการะสมบุญรณ
- 5 กลหะ เชื่อว่าเจ้าอาวาสมักจะมีเรื่องทะเลาะกับผู้อื่นไม่สิ้นสุด
- 6 มัชฌิมะ เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะดีปานกลาง
- 7 ปาราชิก เชื่อว่าเจ้าอาวาสมักไม่ที่นับถือของผู้อื่น
- 8 อุตตมะ เชื่อว่าเจ้าอาวาสจะมีบารมีธรรมสูง

2. คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม

คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เป็นคติความเชื่อในการดูวันเวลาสำหรับเริ่มดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งจะต้องอาศัยผู้รู้ซึ่งอาจจะเป็นชาวบ้านหรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ในด้านนี้ก็ได้ เพื่อกำหนดเวลาที่เป็นมงคลในการเริ่มกิจการนั้น ๆ ผู้รู้จะยึดตามหลักโหราศาสตร์นับตั้งแต่การเลือกเวลา เลือกวัน เลือกเดือน การสร้างกฎีก็นับคติความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเหมือนกับการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั่วไปเช่นกัน แต่ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามในการก่อสร้างกฎีกจะทำให้ความสำคัญกับการก่อสร้างกฎีกของเจ้าอาวาสมากกว่ากฎีกของพระภิกษุทั่วไป คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามในการสร้างกฎีก ในคาบสมุทรสังฆพระ จังหวัดสงขลา มีอยู่หลายประการดังต่อไปนี้

2.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เวลา ก่อนที่จะมีการก่อสร้างกฎีกจะต้องมีการเตรียมการหลายอย่าง ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการดูฤกษ์เวลา ดังที่ พระอธิการเฉลิม ชุตินฺธโร¹ เจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า การสร้างกฎีกจะดูฤกษ์เวลาอันเป็นปฐมฤกษ์ โดยเชื่อว่าเวลาที่ดีที่สุดในการสร้างกฎีกคือเวลาในยามพระปลงจีวร หรือตอนย่ำรุ่งนั่นเอง ซึ่งเป็นคติความเชื่อที่เหมือนกับการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน หากเกินไปจากเวลานี้เชื่อว่าจะไม่ดี ไม่เป็นมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย

2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์วัน การหาฤกษ์วันในการก่อสร้างกฎีกนั้น พระครูโสภาสธรรมรัตน์² เจ้าอาวาสวัดศีลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การดูฤกษ์วันในการก่อสร้างกฎีกจะต้องดูควบคู่กับฤกษ์เดือน โดยส่วนใหญ่

¹พระอธิการเฉลิม ชุตินฺธโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพระเจดีย์งาม หมู่ที่ 2 บ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระครูโสภาสธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศีลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

แล้วจะดูจากตำราห้วง ซึ่งจะกล่าวถึงวันดีและวันไม่ดีในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย อันหมายรวมถึง การก่อสร้างกุฎซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ด้วย วันดี เช่น วันพุธหรือวันพฤหัสบดี วันลาภ วัน อัมฤตโชค วันมหาสิทธิโชค เป็นต้น ส่วนวันไม่ดี เช่น วันคยหรือวันดับ วันจมนหรือวันเนา วันทินสูญหรือซินสูญ วันทรุด เป็นต้น

การดูฤกษ์วันเหล่านี้มักจะดูควบคู่ไปกับการดูฤกษ์เดือนต่าง ๆ ด้วย ฤกษ์วันที่เป็นวัน ข้างขึ้นในตำรานี้จะนำไปใช้ทั้งในการก่อสร้างและการอยู่อาศัย โดยเชื่อกันว่าฤกษ์วันนั้นบ่งบอก ถึงความเป็นมงคลและอัปมงคล ชาวบ้านในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีคติ ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์วันดังนี้

2.2.1 ฤกษ์วันข้างขึ้นและวันข้างแรม การก่อสร้างกุฎต้องเตรียมดูฤกษ์ วันที่จะทำการก่อสร้าง ซึ่งส่วนใหญ่นิยมก่อสร้างในวันข้างขึ้น ด้วยเชื่อว่าจะทำให้ประสบแต่ความ ก้าวหน้า เหมือนกับคำว่า "ขึ้น" ส่วนวันข้างแรมนั้นไม่นิยมทำการก่อสร้าง ด้วยเชื่อว่าจะทำให้ ประสบแต่ความตกอับ มีดมน เหมือนกับคำว่า "แรม" ในการก่อสร้างกุฎในคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่จะถือว่าฤกษ์วันข้างขึ้นและข้างแรมดังกล่าวนี้ใช้ได้กับการดูฤกษ์ เดือนทุกเดือน ดังที่ พระครูโสภาธรรมรัตน์¹ เจ้าอาวาสวัดศีลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์วันข้างขึ้นข้างแรมไว้สรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1 คำ ปลุกเรื่อนดี ขโมยจะส่งลาภให้
- 2 คำ อย่าปลุกเรื่อน จะร้อนถึงตัว
- 3 คำ ปลุกเรื่อนจะได้ลาภ
- 4 คำ และ 5 คำ จะแพ้พ่อเรื่อน หมายความว่าพ่อเรื่อนจะตายก่อน
- 6 คำ ปลุกเรื่อนดี เจ้าเรื่อนจะได้ลาภ และอยู่เย็นเป็นสุข
- 7 คำ ปลุกเรื่อนดี จะอยู่อย่างมีความสุข
- 8 คำ อย่าปลุกเรื่อน จะมีแต่ความทุกข์
- 9 คำ ปลุกเรื่อนดี ศัตรูจะนำลาภมาให้
- 10 คำ ปลุกเรื่อนดี จะได้รับแต่ความบรมสุข
- 11 คำ อย่าปลุกเรื่อน จะมีแต่ทุกข์โศก
- 12 คำ อย่าปลุกเรื่อน จะมีแต่ทุกข์

¹พระครูโสภาธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดศีลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- 13 คำ ปลุกเรื่อนดี จะอยู่ดีกินดี
 14 คำ ปลุกเรื่อนดี จะได้ลาภ
 15 คำ ปลุกเรื่อนดี จะได้ลาภตลอดตั้งแต่เดือนข้างขึ้นจนถึงเดือนข้างแรม แต่

จากเดือนข้างแรมไปถึงเดือนข้างขึ้นไม่สู้ดี

2.2.2 **ฤกษ์วันดอย** วันดอย หมายถึงวันที่เชื่อว่าเป็นวันไม่ดี ไม่เหมาะสมที่จะกระทำการใด ๆ เช่นเดียวกับวันจุมและวันหุด ซึ่ง พระมงคล จุกวโร¹ เจ้าอาวาสวัดหนองหอย ตำบลวัดขุ่น อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึง วันดอย ไว้สรุปได้ว่า การนับหรือกำหนดว่าวันใดเป็นวันดอยนั้นให้ยึดวันข้างขึ้นของแต่ละเดือนดังนี้

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันอาทิตย์วันดอยจะตรงกับวันอังคาร

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันจันทร์วันดอยจะตรงกับวันจันทร์

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันอังคารวันดอยจะตรงกับวันอาทิตย์

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันพุธวันดอยจะตรงกับวันเสาร์

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันพฤหัสบดีวันดอยจะตรงกับวันศุกร์

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันศุกร์วันดอยตรงกับวันพฤหัสบดี

เดือนที่วันข้างขึ้นตรงกับวันเสาร์วันดอยจะตรงกับวันพุธ

ผู้รู้จะต้องดูปฏิทินควบคู่ไปด้วยว่าในเดือนนั้น ๆ มีวันข้างขึ้นตรงกับวันอะไร เพื่อที่จะได้บอกถูกว่าในเดือนนั้นมีวันดอยตรงกับวันอะไร ซึ่งจะห้ามทำการใด ๆ ในวันนั้นด้วยเชื่อว่าจะ เป็นอัปมงคล (คำว่า " ดอย " มีความหมายว่า ตาย ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่ดี)

2.2.3 **ฤกษ์วันดับ** วันดับ หมายถึง วันสิ้นเดือนทางจันทรคติ ซึ่งอาจตรงกับวันแรม 14 หรือ แรม 15 คำ บางทีอาจตรงกับวันขึ้น 1 คำ คนในสมัยโบราณเชื่อกันว่าห้ามทำการมงคลใด ๆ ในวันดับ ซึ่ง พระม่วง พุทธโร² วัดปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงวันดับไว้สรุปได้ว่า เชื่อกันว่าห้ามปลุกบ้านขึ้นบ้านใหม่ในวันดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยด้วยคำว่า " ดับ " มีความหมายไปในทางที่ไม่เป็นมงคล

¹พระมงคล จุกวโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดหนองหอย หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลวัดขุ่น อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระม่วง พุทธโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

2.2.4 **ฤกษ์ดีดีและดีร้ายประจำวัน** ฤกษ์ดีดีร้ายประจำวันเป็น เรื่องที่ผู้รู้แต่โบราณกล่าวไว้ค่อนข้างละเอียด โดยการกำหนดไว้ว่าดีดีร้ายประจำวันมีวันอะไรบ้าง ที่เป็นดีดี และวันอะไรบ้างที่เป็นดีร้าย เชื่อว่าวันดีดีเป็นวันที่เหมาะแก่การทำกรใด ๆ ส่วน วันดีร้ายเป็นวันที่ไม่เหมาะแก่การทำกรใด ๆ ซึ่ง พระทิพย์ อติเทโว¹ วัดปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงฤกษ์วันดีดีและวันดีร้ายไว้สรุปได้ว่า ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งหมายรวมถึงกุฏิอันเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุด้วย มีการใช้กฎเกณฑ์ในการเลือกฤกษ์วันดีดีและวันดีร้าย แต่ใช้ชื่อเรียกว่า "เกณฑ์ล่องวัน" ดังนี้

ตาราง 2 แสดงเกณฑ์ล่องวัน (วันดีดี และวันดีร้าย)

1	2	3	4	5	6	7	วัน	ความหมาย
8	3	9	2	4	1	5	อำมฤกษ์โชค	สำเร็จผล ดี
14	12	13	4	7	10	15	มหาสิทธิโชค	สำเร็จดียิ่ง ดี
11	5	15	1	9	1	15	สิทธิโชค	สมปรารถนา ดี
12	11	7	3	6	8	9	ยมขันธ์	ไฟจะไหม้ ร้าย
1	6	11	11	8	9	7	ทรธีก	วันร้าย ร้าย
1	4	6	9	5	3	7	ทักษิณ	วันทักษ์ท้วงตีเตียน ร้าย
12	11	10	9	5	3	6	อมฤตยู	ร้าย
12	10	10	9	8	7	3	ทักษิณไฟ	เล็กล้าง ร้าย

จากตาราง 2 หมายความว่า เลข 1 - 7 แถวบนสุดใช้แทนวันอาทิตย์จนถึงวันเสาร์ ส่วนตัวเลขที่ปรากฏในแนวนอนหรือแนวตั้งเป็นเลขที่บอกว่าวันขึ้นหรือแรมอะไร และให้ดูคำทำนายว่าวันขึ้นหรือวันแรมของวันนั้นมีดีดีร้ายเช่นไร เช่น วันอาทิตย์ตรงกับวันขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ เป็นวันที่ทำการใด ๆ ดีจะสำเร็จผล เป็นวันดีวันหนึ่ง วันจันทร์ที่ตรงกับวันขึ้นหรือวันแรม 3 ค่ำ ก็

¹พระทิพย์ อติเทโว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

เป็นวันที่ทำการมงคลดี ประสบความสำเร็จ และวันพุธตรงกับวันขึ้นหรือวันแรม 7 ค่ำ เป็นวันร้าย ห้ามทำการใด ๆ อาจเกิดไฟไหม้ ดังนี้ เป็นต้น

2.2.5 ฤกษ์วันพุธหรือวันฟู วันทฤต และวันจุมหรือวันเนา วันพุธหรือวันฟู วันทฤต และวันจุมหรือวันเนา หมายถึง วันที่คนในสมัยโบราณได้กำหนดไว้ว่าเป็นวันที่ดี และไม่ ดี หรือเป็นวันที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย หรือกระทำพิธีมงคลต่าง ๆ ซึ่ง พระรชชัช ฐานธมฺโม¹ วัดดีหลวงใน ตำบลชิ่งโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า วันพุธหรือวันฟู เชื่อว่าเป็นวันที่มีความเจริญรุ่งเรือง เฟื่องฟูเป็นสิริมงคล เป็นวันที่เหมาะในการก่อสร้างกุฏิยั้งนั้ก ส่วนวันทฤต และวันจุมหรือวันเนา เชื่อว่าเป็นขัดข้อง ไม่สะดวก ไม่รุ่งเรือง ไม่ทำให้สุขภาพสบายใจ เป็นวันห้ามปลูกเรือนหรือประกอบพิธีกรรมใด คนในสมัยก่อนได้กำหนดวันพุธหรือวันฟู วันจุมหรือวันเนาไว้ดังนี้

ตาราง 3 แสดงวันพุธหรือวันฟู วันทฤต และวันจุมหรือวันเนา ของแต่ละเดือน

5	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	เดือนไฟ
5	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	วันจุม
3	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	วันทฤต
1	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	วันฟู

จากตาราง 3 สามารถจะบ่งบอกวันจุม วันทฤต และวันฟูของแต่ละเดือนได้ ยกเว้นเดือน 6 ไม่ได้กล่าวเอาไว้ในตาราง ดังตัวอย่าง เช่น ในเดือน 5 วันจุมเป็นวันพฤหัสบดี วันทฤตเป็นวันอังคาร และวันฟูเป็นวันอาทิตย์ เป็นต้น หากจะทำการใด ๆ เกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัยในเฉพาะเดือน 5 นั้นควรจะเลือกเอาวันอาทิตย์เป็นดีที่สุด ดังนี้ เป็นต้น

2.2.6 ฤกษ์วันทินสุญหรือชินสุญ วันทินสุญหรือชินสุญ เป็นวันที่คนในสมัยโบราณห้ามทำการใด ๆ เพราะเชื่อว่าเป็นวันไม่ดี ซึ่ง พระมหากมศักดิ์ คัมภีโร²

¹พระรชชัช ฐานธมฺโม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดดีหลวงใน หมู่ที่ 9 บ้านดีหลวง ตำบลชิ่งโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.

²พระมหากมศักดิ์ คัมภีโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดแหลมจาก หมู่ที่ 6 บ้านปากrohr ตำบลปากrohr อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.

วัดแหลมจาก ตำบลปากกรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวได้ถึงวันทินสุญหรือ
ชินสุญไว้สรุปได้ว่า คนในสมัยโบราณได้กำหนดวันทินสุญหรือชินสุญไว้ดังนี้

ตาราง 4 แสดงวันที่ถือว่าเป็นวันทินสุญหรือชินสุญ

วัน	วันทินสุญหรือชินสุญ	
	ขึ้น (ค่ำ)	แรม (ค่ำ)
อาทิตย์	5	5
จันทร์	2	2
อังคาร	8	8
พุธ	3	3
พฤหัสบดี	1	1
ศุกร์	9	9
เสาร์	8	8

2.2.7 **ฤกษ์วันดีและวันร้าย** วันดี หมายถึง วันที่เหมาะแก่การก่อสร้างที่
อยู่อาศัยซึ่งรวมถึงการก่อสร้างกุฎด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถือเป็นฤกษ์วันยกเสาภูมิ ส่วนวันร้าย
หมายถึง วันที่ไม่เหมาะแก่การก่อสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งรวมถึงการก่อสร้างกุฎด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่ง
สว่าง ไพบูรย์¹ ชาวบ้านตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงวันดีวันร้ายไว้
สรุปได้ว่า ในการก่อสร้างกุฎเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลนั้นจะต้องให้ผู้รู้เป็นผู้กำหนดวันที่เป็นสิริ
มงคลในการทำพิธียกเสาภูมิของกุฎ จากคติความเชื่อเกี่ยวกับการกำหนดวันดีวันร้ายสำหรับการ
ก่อสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งรวมถึงกุฎด้วยตามที่คนในสมัยโบราณได้กำหนดไว้ ทำให้คติความเชื่อ
เกี่ยวกับวันดีวันร้ายในการก่อสร้างกุฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกได้ 2 กลุ่ม
คือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าฤกษ์วันอาทิตย์และวันพฤหัสบดีเป็นวันดี และอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าฤกษ์วัน
จันทร์ วันพุธ และวันพฤหัสบดีเป็นวันดี

¹สว่าง ไพบูรย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัด
สุวรรณคีรี หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

คติความเชื่อที่เชื่อว่าฤกษ์วันอาทิตย์และวันพฤหัสบดีเป็นวันดี คนในสมัยโบราณยึดถือ
ว่าวันอาทิตย์กับวันพฤหัสบดีเป็นวันดีสำหรับการก่อสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งรวมถึงการก่อสร้างกุฏิด้วย
ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระมงคล ปญญาวุโท¹ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณคีรี ตำบลหัวเขา อำเภอ
สิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงฤกษ์วันดีวันร้ายไว้สรุปได้ว่าดังนี้

วันอาทิตย์ เป็นวันลาภ

วันจันทร์ เป็นวันเย็น เจ้าของเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นทำไม่แล้วเสร็จ

วันอังคาร เป็นวันแข็ง เป็นวันไฟ ชอบทะเลาะวิวาท

วันพุธ เป็นวันหลุดถึงดิน หมายความว่า การก่อสร้างที่อยู่อาศัยก็จะไม่แล้วเสร็จใน
เบื้องต้นด้วยมีอุปสรรคเกิดขึ้น

วันพฤหัสบดี เป็นวันครุ เป็นวันดีมีสิริมงคล

วันศุกร์ เป็นวันมรณะ หมายความว่าเจ้าของอาจตายและทำไม่สำเร็จด้วยมีอุปสรรค
เกิดขึ้น

วันเสาร์ เป็นวันเกิด เชื่อกันว่าดี แต่ไม่นิยมใช้ในการยกเสาภูมิของบ้าน ด้วยโบราณ
กล่าวไว้ว่าวันเสาร์ห้ามยื่นเสาบ้าน

ส่วนคติความเชื่อที่เชื่อว่าฤกษ์วันจันทร์ วันพุธ และวันพฤหัสบดี เป็นวันดี คนในสมัย
โบราณได้ปฏิบัติตามวันในการสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งรวมถึงการก่อสร้างกุฏิด้วย โดยเชื่อว่าวันจันทร์
วันพุธ และวันพฤหัสบดีเป็นวันดี ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระบุญศักดิ์ ตโมนุโท² รักษาการเจ้า
อาวาสวัดบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงฤกษ์วันดีวันร้าย
ไว้สรุปได้ดังนี้

วันอาทิตย์ จะเกิดทุกข์อุบาทว์

วันจันทร์ ทำแล้ว 2 เดือน จะได้ลาภ ผ่าผอนและของชาวเหลือง

วันอังคาร ทำแล้ว 3 วันจะเจ็บป่วย และไฟจะไหม้เรือน

วันพุธ จะได้ลาภ

¹พระมงคล ปญญาวุโท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสุวรรณคีรี หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระบุญศักดิ์ ตโมนุโท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ่อทรัพย์ หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

วันพฤหัสบดี มีความสุขดี หากทำเสร็จในเวลา 5 เดือนจะได้ลาภ

วันศุกร์ ทำแล้ว 3 เดือนจะได้ลาภและทุกข์พอ ๆ กัน

วันเสาร์ จะมีโรครพยาธิ มีเลือดออก ทำแล้ว 4 เดือนจะเจ็บป่วย อย่าทำเลยไม่ดี

2.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เดือน ในการก่อสร้างภูมิมีคติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เดือนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่ง พระครูโสภาธรรมรัตน์¹ เจ้าอาวาสวัดศิลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ ไว้สรุปได้ว่า การก่อสร้างภูมิมีความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เดือนเช่นเดียวกับการปลูกเรือน ดังนี้

ปลูกเรือนในเดือน 5	ทุกข์เท่าฟ้าจะมาถึงตน
เดือนนั้นไม่เป็นผล	จะเกิดพยาธิเปียดปีศา
ปลูกเรือนในเดือน 6	จะอิมอกต่างภาษา
สิ่งของอันนานา	พูนมามากอยู่เนืองนอง
ปลูกเรือนในเดือน 7	เสียบำเหน็จและสิ่งของ
สารพัดอันตนครอง	จะเกิดความและไฟไหม้
ปลูกเรือนในเดือน 8	ให้ร้อนแรงแท้ทุนใจ
สิ่งสิ้นเท่าใดใด	อาจทำได้แต่ไว้มิคง
ปลูกเรือนในเดือน 9	ยื่นจนเฒ่าอยู่มั่นคง
สิ่งสิ้นอันจำนง	เกิดสวัสดิพูนมา
ปลูกเรือนในเดือน 10	จะฉิบหายต้องช็อค
ทั้งพยาธิจะปีศา	อันตรายจะปะปน
ปลูกเรือนในเดือน 11	อันความเท็จจะถึงตน
เดือนนั้นบ่เป็นผล	จะเกิดทุกข์อันตราย
ปลูกเรือนในเดือน 12	ทั้งเงินทองมากเหลือหลาย
ช้างม้าและวัวควาย	มีทั้งทาสและทาสี
ปลูกเรือนในเดือน 1	ย่อมจะได้เป็นเศรษฐี
สิ่งสิ้นจะพูนมี	เพราะในเดือนนี้เป็นผล

¹พระครูโสภาธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศิลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ปลูกเรือนในเดือน 2	เมื่อดิถีก็ชอบกล
บังเกิดลาภสถาผล	อาจกันทั้งศัตรู
ปลูกเรือนในเดือน 3	ภัยติดตามดุจดล
พี่น้องเป็นศัตรู	มักจะเกิดอันตราย
ปลูกเรือนในเดือน 4	เพื่อนมากมีสุขสบาย
ทุกข์โศกบรรเทาหาย	จะเกิดทรัพย์นับเนืองนอง

จากคติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เดือนในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งหมายรวมถึงฤกษ์อันเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ด้วย สรุปได้ว่า เดือนที่นิยมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยมากที่สุดคือ เดือน 4, 6, 9 รองลงมาคือเดือน 1, 2, และ 12 และเดือนที่ห้ามปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเด็ดขาดคือเดือน 3, 5, 10 และ 11 รองลงมาคือเดือน 7 และเดือน 8 ส่วนเดือนอื่นๆ จะปลูกสร้างก็พอใช้ได้ ถ้าจำเป็นต้องทำก็ไม่เสียหายแต่ประการใด ขอเพียงแต่ให้กระทำฤกษ์ข้างขึ้นเท่านั้น

3. คติความเชื่อเกี่ยวกับการจัดเตรียมวัสดุ

เนื่องจากในอดีตฤกษ์ส่วนใหญ่เป็นฤกษ์ที่สร้างด้วยไม้ มีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับ ดังนั้นในการสร้างฤกษ์ต้องมีการเตรียมจัดหาวัสดุที่เป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของฤกษ์ เช่น เสา ตั้ง จันทัน แปท (อกไก่) เป็นต้น เมื่อออกปากชาวบ้านให้มา "ยกฤกษ์" (สร้างฤกษ์) จะได้ประกอบได้อย่างรวดเร็ว การเตรียมจัดหาวัสดุ ส่วนประกอบเหล่านี้ก็มีความสำคัญและสัมพันธ์กับคติความเชื่อไม่ว่าจะเป็นการจัดหา ขนาด จำนวน ลักษณะของวัสดุ ก็มีคติความเชื่อว่าจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ของผู้อาศัย

ฤกษ์ส่วนใหญ่ผู้คนจะเป็นผู้สร้างถวายเป็นตน หรือนำอุปกรณ์มาถวาย เช่น ไม้ กระเบื้อง เป็นต้น ไม้ที่นำมาถวายวัดเพื่อสร้างฤกษ์อาจจะเป็นไม้ที่นิยมใช้ในการสร้างบ้านเรือน หรือไม้ที่ไม่นิยมนำมาสร้างบ้านเรือนเพราะเชื่อว่ามีผีหรือชื่อไม่เป็นมงคล แต่วัดสามารถนำไม้เหล่านั้นมาสร้างฤกษ์ได้ทั้งสิ้น ดังนั้นคติความเชื่อเกี่ยวกับชนิดของไม้สำหรับฤกษ์จึงไม่ค่อยปรากฏ บางครั้งพระสงฆ์เป็นผู้สร้างเอง หรืออาจจะเป็นช่างชาวบ้าน ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับจัดเตรียมวัสดุในการสร้างฤกษ์จึงเป็นคติความเชื่อในขั้นตอนการเตรียมการก่อสร้างฤกษ์อีกขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าเมื่อทำถูกต้องตามคติความเชื่อแล้วจะเป็นมงคล ซึ่งพอจะจำแนกได้ดังต่อไปนี้

3.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมเสาฤกษ์ เสาเป็นโครงสร้างสำคัญของอาคารทุกประเภท ในการก่อสร้างฤกษ์จะต้องมีการจัดเตรียมเสาเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องคำนึงถึงขนาดของเสาและวิธีการทำเสาเชื่อว่าจะเป็นมงคล ดังนี้

3.1.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับขนาดของเสา เสาทุกเสาจะใช้ขนาดเท่า ๆ กับเสาเรือน โดยใช้หลักการแบบง่าย ๆ ในการวัดความยาวของเสาที่ดีที่สุด คือ ขนาด 1 บัดเกล้า (คือความสูงของผู้สร้างจากเท้าถึงปลายผม ความสูงของเสา 1 บัดเกล้า ถ้าเดินผ่านก็จะปิดผมพอดี) นอกจากการวัดแบบนี้แล้วยังมีการวัดอีก 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง เป็นการวัดด้วยข้อศอก คืบ หรือนิ้วหัวแม่มือ ดังที่ ต่วน ฝ่องสัน¹ ชาวบ้านตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา กล่าวถึง การวัดเสาดด้วยข้อศอก คืบ และนิ้วหัวแม่มือ ไว้สรุปได้ว่าการวัดความยาวของเสาดด้วยวิธีดังกล่าว โดยให้ผู้สร้างกุฏิเป็นผู้วัดด้วยข้อศอก คืบ และนิ้วหัวแม่มือ อย่างใดอย่างหนึ่ง และนับไปตามคำกล่าวต่อไปนี้ เرينร้าย เรินดี เรินผี เรินคน เรินเงิน และเรินทอง โดยใช้คำดังนี้ วัดครั้งที่ 1 ว่า เรินร้าย วัดครั้งที่ 2 ว่า เรินดี วัดครั้งที่ 3 ว่า เรินผี วัดครั้งที่ 4 ว่า เรินคน วัดครั้งที่ 5 ว่า เรินเงิน และวัดครั้งที่ 6 ว่า เรินทอง โดยความยาวของหน่วยที่ใช้วัด ไม่ว่าจะ เป็น ข้อศอก คืบ และนิ้วหัวแม่มือ ไม่ว่าจะ ใช้หน่วยใดก็ให้หน่วยนั้นวัดความยาวต่อกันไปเรื่อย ๆ จนหมดความยาวของเสา หากวัดแล้วตรงกับเรินดี เรินคน เรินเงิน และเรินทอง เชื่อว่าจะ เป็น มงคล แต่หากตกตรงคำว่า เรินร้าย กับ เรินผี เชื่อว่าจะ ไม่ดี หรือ ไม่เป็นมงคล และลักษณะที่สองคือ การวัดด้วยข้อศอก ฝ่าเท้า และความกว้างของหน้าไม้ การนับในลักษณะนี้ พระครูโสภาธรรมรัตน์² เจ้าอาวาสวัดศิลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าการวัดด้วยวิธีนี้ให้นับว่า ชัยยัง ลากัง วิวาทั้ง มรณัง และสุขัง โดยใช้ข้อศอก ฝ่าเท้า หรือความกว้างของหน้าไม้ ให้เลือกอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าใช้ความกว้างของหน้าไม้ให้ใช้เชือกวัดความกว้างของหน้าแวน (เส้นรอบหน้าตัดไม้) มาก่อน แล้วนำมาใช้วัดความยาวของเสาอีกครั้งหนึ่ง โดยนับไปตามคำกล่าวต่อไปนี้ วัดครั้งที่ 1 ให้นับว่า ชัยยัง วัดครั้งที่ 2 ให้นับว่า ลากัง วัดครั้งที่ 3 ให้นับว่า วิวาทั้ง วัดครั้งที่ 4 ให้นับว่า มรณัง และวัดครั้งที่ 5 ให้นับว่า สุขัง ถ้าหากวัดด้วยข้อศอกหรือ ฝ่าเท้าก็ปฏิบัติเช่นกัน ถ้านับตรงกับคำว่า ชัยยัง ลากัง และสุขัง เชื่อว่าจะดีที่สุด ส่วนการนับที่ตรงกับคำว่า วิวาทั้ง และมรณัง เชื่อว่าจะไม่ดี ควรละเว้นไม้

¹ต่วน ฝ่องสัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 9 บ้านดีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระครูโสภาธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดศิลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

นั้นเสีย ถ้าวัดได้ความดังก่อแล้วให้ใช้ฝ่ามือ กำมือ หรือคืบของผู้วัด วัดให้ยาวออกไปอีกเพื่อเป็นการแก้เคล็ด

3.1.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับการทำผ้ายันต์ใส่ตีนเสาหรือเสา บางครั้ง ก่อนที่จะทำการยกเสากฎีต้องมีการทำผ้ายันต์ไว้เพื่อใส่ตีนเสา เพราะเชื่อว่าจะช่วยป้องกันสิ่งไม่ดี และจะทำให้เกิดสิริมงคล การทำผ้ายันต์ใส่ตีนเสาที่ส่วนใหญ่จะทำใส่ตีนเสาของบ้าน ในส่วนกฎี นั้นจะมีเพียงบางหลังเท่านั้นที่มีการทำผ้ายันต์ใส่ตีนเสา ซึ่งจะทำผ้ายันต์โดยพระภิกษุหรือชาวบ้าน ที่มีความรู้ในด้านนี้ การทำผ้ายันต์ใส่เสาคงนิยมใส่ไว้ใต้ตีนเสาดั้งทั้ง 3 เสา กับตีนเสาอย่างน้อย 4 เสา ซึ่งจะใช้ผ้าสีขาวหรือสีแดงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยมด้านเท่า หรือวงกลม เขียน ตารางแบบต่าง ๆ แล้วลงเลขไทยกับอักษรขอมลงไป ผ้ายันต์เหล่านี้จะมีลักษณะการเขียนที่ แตกต่างกันไป นิยมใช้กับกฎีในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ ดังที่ พระครูบรรพตคุณ¹ เจ้าอาวาสวัดพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงกรณีดังกล่าวไว้สรุปได้ว่า การทำผ้ายันต์ใส่ตีนเสาลักษณะแรกคือ ผ้ายันต์สำหรับใส่ตีน เสา ดัง กฎีจะมีเสาดั้งอยู่ 3 เสา คือ เสาด้านทิศบูรพา เสากลาง กับเสาด้านทิศปัจฉิม การทำ ผ้ายันต์ใส่ตีนเสาดั้งจึงมักจะใส่ทั้ง 3 เสดังกล่าว

3.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับไม้พื้นกฎี การเตรียมไม้สำหรับปูพื้นกฎีในคาบสมุทร สทิงพระ จังหวัดสงขลา มีคติความเชื่อเกี่ยวกับขนาดและจำนวนของโครงสร้างพื้น เช่น รอด ตง กระดานปูพื้น เป็นต้น ดังที่ กล้าย จันทรเจริญ² ชาวบ้าน ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และพระครูโสภาธรรมรัตน์³ เจ้าอาวาสวัดศีลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสทิง พระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงคติความเชื่อดังกล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน ซึ่งสรุปว่า คติความเชื่อ เกี่ยวกับการเตรียมขนาดของไม้พื้นกฎีคือ ถ้ารอดยาว 6 ศอกคืบ ไม้กระดานปูพื้นควรวาว 5

¹พระครูบรรพตคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2544.

²กล้าย จันทรเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพระเจดีย์งาม หมู่ที่ 2 บ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2544.

³พระครูโสภาธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศีลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านกระ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544.

5 ศอกคืบ หรือความยาวรอด 7 ศอกคืบ ไม้กระดานปูพื้นควรวาว 6 ศอกคืบ ความยาวส่วนที่เกินมา 1 คืบนั้นเชื่อว่าจะดีต่อผู้ที่อยู่อาศัย จะทำให้ชีวิตมีความคืบหน้าหรือก้าวหน้านั่นเอง ส่วนคติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมจำนวนของไม้โครงสร้างพื้น เช่น รอด ตง กระดานปูพื้น เป็นต้น ให้นับจำนวนตามคำกล่าวต่อไปนี้เรียงกันตามลำดับ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เชื่อกันว่าถ้า ตกตรงคำว่า ดิน จะดีที่สุด ตกตรงคำว่า น้ำ ดีรองลงมาตามลำดับ ตกตรงคำว่า ลม เชื่อว่าลม จะพัดทำให้กุฏิพังได้จะอยู่ไม่เป็นสุข และตกตรงคำว่า ไฟ เชื่อว่า จะทำให้เกิดไฟไหม้ มีแต่ความ ร้อนรน

3.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับไม้กั้นฝากุฏิ การเตรียมไม้สำหรับกั้นฝากุฏิ มีคติ ความเชื่อเกี่ยวกับชนิดของไม้ขนาด จำนวน และวิธีการกั้นฝากุฏิ เมื่อปฏิบัติตามคติความเชื่อด้ กกล่าวก็จะเป็นมงคลแก่ผู้สร้างและผู้อยู่อาศัย ดังที่ พระมวง พุทธโร¹ วัดปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา กล่าวไว้สรุปได้ว่า ไม้กระดานที่นำมาทำฝากุฏิถ้าจะให้ดีจริง ๆ ต้องเป็นไม้ชนิดเดียวกับเสา ขนาดความยาวของไม้กระดานกั้นฝา ควรจะมีความยาว ประมาณ 5 – 6 ศอก จำนวนไม้กระดานฝากุฏิ ให้นับเช่นเดียวกับจำนวนพื้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เช่นกัน ส่วนวิธีการกั้นชื่อกันว่าให้กั้นในลักษณะแนวนอนซ้อนทับกันประมาณหัวนมมือจะดี หากกั้นในแนวตั้งทำให้งูขึ้นกุฏิได้ จึงไม่เป็นมงคล แต่ในกรณีที่จำเป็นต้องกั้นในแนวตั้ง จะต้อง กั้นแนวนอนก่อนประมาณ 10 แผ่นกระดาน คือ กั้นในแนวนอน แล้วจึงจะกั้นในแนวตั้งได้

3.4 คติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมไม้เครื่องบน ในอดีตก่อนก่อสร้างกุฏิใน คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่จะนิยมสร้างเป็นกุฏิไม้ คติความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์จึงเป็นคติความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับไม้ ทั้งในส่วนของไม้เครื่องบน ดัง จันทน์ แปะ ดังที่ พระอธิการเฉลิม เตชปญฺโญ² เจ้าอาวาสวัดสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงคติความเชื่อในเรื่องนี้ สรุปได้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับจันทน์ และแปะ มีคติความเชื่อเรื่องจำนวนว่าในกุฏิ 1 หลัง จำนวนจันทน์ และแปะ จะต้องนับดังนี้ ดิน น้ำ ลม ไฟ นับตกที่คำว่าดินเชื่อว่าดีที่สุด นับตกที่คำว่าน้ำเชื่อว่าดีรองลงมา นับตกที่คำว่าลมเชื่อว่า

¹พระมวง พุทธโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2544.

²พระอธิการเฉลิม เตชปญฺโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสนามชัย หมู่ที่ 2 บ้านสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2544.

จะพัตฎกพิง นันตทที่ค้ำว่าไฟเชื่อว่าไฟจะไหม้ ดังที่ เอียน เดซาภิบาล¹ ชาวบ้าน ตำบล พังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงประสบการณ์ในเรื่องคติความเชื่อที่เกี่ยวกับ จำนวนจันทัน ทรัพย์ได้ดังนี้ ศาลาธรรมของวัดแห่งหนึ่งในบริเวณใกล้เคียง ๗ วัดพังยาง ได้สร้างหลังคาที่มีจำนวนจันทันนับแล้วตกที่ค้ำว่าลม มีคนเฒ่าคนแก่หลายคนได้ทักท้วง แต่เจ้าอาวาสก็ไม่ยอมเชื่อ หลังจากสร้างเสร็จ 1 อาทิตย์ ศาลาธรรมหลังนั้นก็พังลงเนื่องจากถูกพายุพัด ส่วนคติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมตั้งฎก จะต้องมีการตั้งอย่างน้อย 2 ตั้ง คือตั้งส่วนหัว และตั้งส่วนท้าย แต่บางแห่งจะมีเพิ่มอยู่ตรงกลาง เรียกว่าตั้งกลาง ทั้งนี้เป็นเสาที่รองรับแปท เป็นการแบ่งหลังคาออกเป็นสองส่วน ความสูงของเสาตั้งจะเท่ากับครึ่งหนึ่งของความกว้างของห้อง บริเวณใต้เสาดังนิยมนำผ้ายันตร์รองเอาไว้ เชื่อว่าช่วยคุ้มครองป้องกันภัยนานาประการได้

คติความเชื่อในการก่อสร้าง

หลังจากเตรียมการก่อสร้างฎกแล้ว ต่อไปก็จะเป็นขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การขุดหลุมเสาเอก การหาฤกษ์ยามยกเสาเอก พิธีกรรมการยกเสาเอก การสร้างบันได เป็นต้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนปรากฏคติความเชื่อดังนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับการหันทิศของฎก

ในขั้นตอนการสร้างฎกจะต้องกำหนดทิศของฎกว่าจะจัดวางอย่างไร หันด้านกว้าง ด้านยาวไปทางทิศใด เพื่อให้ลงในพื้นที่ที่กำหนดได้ตามคติความเชื่อเกี่ยวกับการหาพื้นที่ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอย่างเหมาะสม ดังที่ อั้น สรรพพันธุ์² ชาวบ้านตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พระอธิการช้อย ปิยธมโม³ เจ้าอาวาสวัดดีหลวงใน ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร

¹เอียน เดซาภิบาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2544.

²อั้น สรรพพันธุ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ่อทรัพย์ หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544.

³พระอธิการช้อย ปิยธมโม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดดีหลวงใน หมู่ที่ 9 บ้านดีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2544.

จังหวัดสงขลา และพระครูกล่อม ถานิกสโร¹ เจ้าอาวาสวัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวสอดคล้องกันสรุปได้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับการหันทิศของกุฏิ นั้น เชื่อกันว่า ไม่ปลูก “ขวางหวัน” ให้ปลูก “ลอยหวัน” คือ ให้สร้างหันด้านกว้าง (ด้านหน้าจั่ว) ของกุฏิไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก หันด้านยาว (ด้านสันจั่ว) ไปทางทิศเหนือและทิศใต้ เชื่อกันว่าจะเป็นสิริมงคลต่อผู้อยู่อาศัย

2. คติความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมเสาเอกหรือเสาภูมิของกุฏิ

เสาเอก หรือ เสาภูมิ คือ เสาแรกที่ยกขึ้นก่อนเสาอื่น เป็นเสาที่เชื่อว่ามี ความสำคัญ มาก เพราะเป็นเสมือนตัวแทนของกุฏิทั้งหลัง กุฏิจะดีเป็นสิริมงคลหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับเสาเอก ประการหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นการขึ้นเสาเอกจึงต้องพิถีพิถันอย่างมาก เมื่อได้ฤกษ์เวลาจะปลูกสร้าง กุฏิแล้ว เจ้าอาวาสหรือผู้รู้ที่เป็นชาวบ้านจะมาชี้แนะหาจุดขุดหลุมเสาเอกหรือเสาภูมิเสียก่อน จะ ด้รู้ว่าตัวกุฏิจะวางอย่างไร ตรงไหน เพื่อให้เข้ากับพื้นที่ ต่อจากนั้นจะดูว่าจะระดับพื้นดินลาดเท ไปอย่างไร โดยดูจากการไหลของน้ำ มีการตรวจดูระดับพื้นดินจนแน่ใจว่าอยู่ในระดับเดียวกันจึง ใช้ไม้ดอกหมุดแล้วซึ่งเชือกวางแนวเอาไว้ ในการขุดหลุมนั้นจะต้องให้ลึกประมาณหนึ่งศอกคืบเท่า กันทุกหลุม ในกรณีที่สร้างกุฏิโดยใช้เสาด่อมรองรับก็มีคติความเชื่อเช่นเดียวกับการปลูกบ้านด้วย การฝังเสาลงดิน การสร้างกุฏิในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีคติความเชื่อเกี่ยวกับ การขุดหลุมเสาเอกดังนี้

2.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการหาจุดตั้งหลุมเสาเอก การหาจุดตั้งเสาเอกหรือเสา ภูมิของกุฏิสามารถกระทำได้ 2 วิธี ดังที่ พระครูโสภาสธรรมรัตน์² เจ้าอาวาสวัดศีลาชย ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปว่า โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้กำหนด ความยาวของกุฏิไว้ก่อน แล้ววัดจากเสาทิศตะวันออกไปยังเสาทิศตะวันตก ครึ่งหนึ่งของความยาว เป็นจุดเสาเอกหรือเสาภูมิของกุฏิ หรือโดยดูตำแหน่งจากตำรา หลังจากได้ฤกษ์ขุดหลุมเสาเอกหรือ เสาภูมิเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะลงมือขุดหลุม จะต้องให้ผู้รู้พื้นที่ที่จะสร้างกุฏิเพื่อจะได้หาหลุมเสา

¹พระครูกล่อม ถานิกสโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบางเขียด หมู่ที่ 2 บ้านบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสทิงพระ จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544.

²พระครูโสภาสธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้ สัมภาษณ์, ที่วัดศีลาชย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544.

เอกหรือเสภาภูมิ ให้ทำแคว้ไม้วางไว้รอบทั้ง 4 ด้าน แล้วใช้ไม้อีก 2 อัน วางทแยงมุม ตรงจุดตัดของเส้นทแยงมุมหรือบริเวณรอบ ๆ ที่ตรงกับคำทำนายว่าดี จะเป็นหลุมเสภาเอกหรือเสภาภูมิได้

2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการเริ่มขุดหลุมเสภาเอกและโกยมูลดินกลบโคนเสภาเอก การก่อสร้างกุฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา บางครั้งก็มีคติความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการเริ่มขุดและโกยมูลดินกลบโคนเสภาเอก ซึ่งมีคติความเชื่อกันดังนี้

เดือน 4-5-6 ให้ขุดหลุมเสภาหรีดก่อน ให้โกยมูลดินไว้บูรพา

เดือน 7-8-9 ให้ขุดหลุมเสภาพายัพก่อน ให้โกยมูลดินไว้ปัจฉิม

เดือน 10-11-12 ให้ขุดหลุมเสภาอีสานก่อน ให้โกยมูลดินไว้ปัจฉิม

เดือน 1-2-3 ให้ขุดหลุมเสภาภาคเนย์ก่อน ให้โกยมูลดินไว้อุดร

2.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับเวลาขุดหลุมเสภาเอก ให้ใช้ฤกษ์เวลายามพระปลงจิวรประกอบกับความรู้สึกปลอดภัยของใจของผู้ที่สร้างกุฎ หรือผู้ที่จะทำพิธีขณะนั้น ถ้าตอนเที่ยงและตอนบ่ายไม่นิยมนำมาเป็นฤกษ์เวลาขุดหลุม เพราะเชื่อว่าจะไม่เป็นมงคล

3. คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามการยกเสภาเอก

ในการยกเสภาเอกหรือเสภาภูมิของกุฎนั้น ผู้รู้จะเป็นผู้กำหนดให้โดยยึดฤกษ์ยามดังที่กล่าวมาแล้วในคติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามสำหรับปลูกกุฎ กล่าวคือนิยมกระทำพิธีในยามพระปลงจิวร หรือยามพระบิณฑบาตเท่านั้น

4. คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธียกเสภาเอก

ในการปลูกกุฎถือว่าการยกเสภาเอกต้องกระทำตามระเบียบแบบแผน มิฉะนั้นจะได้รับทุกข์โศกตามมา ดังที่ พระอธิการเฉลิม เดชบุญโญ¹ เจ้าอาวาสวัดสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และพระครูกล่อม ถานิกสโร² เจ้าอาวาสวัดบางเขียด ตำบล

¹พระอธิการเฉลิม เดชบุญโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส, เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสนามชัย หมู่ที่ 2 บ้านสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระครูกล่อม ถานิกสโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส, เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบางเขียด หมู่ที่ 2 บ้านบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

บางเขียด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา กล่าวไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า ในการสร้างกฎ การยกเสาเอกถือเป็นพิธีสำคัญที่จะต้องทำให้ถูกแบบแผนตามประเพณีนิยม มิฉะนั้นจะเกิดอาเพศให้ ได้ทุกซั่ได้โทษต่าง ๆ หลังจากชุดหลุมเสาครบทุกเสาแล้วก็จะเป็นการยกเสาเอกหรือเสาภูมิเป็นเสา แรก ในพิธียกเสาดั้งนี้จึงนับว่าเป็นพิธีสำคัญที่สุด จึงปรากฏคติความเชื่อสามารถจำแนกเป็น ประเด็นย่อย ๆ ได้ 4 ประเด็น ดังนี้

4.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศ ในการยกเสาเอกหรือเสาภูมินั้น ต้องดูทิศดูทาง ตามเดือน การเอาเสาหลุมจะต้องมีการหามคู่ คือ หามหัว หามท้าย จะหามสามคนไม่ได้ ดังที่ พระครูโสภาธรรมรัตน์¹ เจ้าอาวาสวัดศิลาลอย ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัด สงขลา กล่าวไว้สรุปได้ว่า

เดือน 4-5-6 ให้ยกเสาอาคนเญ่ก่อน

เดือน 7-8-9 ให้ยกเสาอีสานก่อน

เดือน 10-11-12 ให้ยกเสาหรีดก่อน

เดือน 1-2-3 ให้ยกเสาอุดรก่อน

ผู้ที่ยกเสาหลุมจะต้องหันหน้าไปทางทิศลาภ ห้ามหันไปในทิศเสาห้าม ทุก ๆ คนที่ มาช่วยยกจะต้องปฏิบัติในเรื่องนี้เสมือนกับเป็นเจ้าของเรือนด้วย เมื่อปักเสาเอกหรือเสาภูมิเสร็จ แล้วก็ปักเสาอื่นตามลำดับ โดยใช้วิธีทำนองเดียวกันแต่ให้ปักเสาเวียนไปขวามือ

4.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับเวลา ในการยกเสาเอกหรือเสาภูมินั้น ควรทำก่อนเที่ยง อยู่ในเวลายามพระปลงจีวร หรือพระบิณฑบาต เพราะเชื่อว่าหากเลยเวลาเที่ยงไปแล้วเทวดาจะ ไปเฝ้าพระอิศวรกันหมด การกระทำใด ๆ ไม่มีใครรับรู้ เป็นฤกษ์ที่ไม่ดี

4.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับปลายเสาเอน เป็นคติความเชื่อของภูมิไม้ทรงไทยเดิม ลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับ โดยปกติในการแรกยกเสานั้นให้พยายามยกเสาโดยให้ปลายเสานั้น เอนเข้าในเล็กน้อย ทุกเสา เพื่อให้เสาทุกต้นมีปลายเสาล้มสอดเข้าหากัน เชื่อว่าเป็นลักษณะเสา ภูมิที่ดีเป็นสิริมงคล แต่ถ้าปลายเสาบานออกหรือตรงเป็นรูปสี่เหลี่ยม เชื่อว่าเป็นลักษณะของโลงผี

¹พระครูโสภาธรรมรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส, เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดศิลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ไม่ดี ไม่มีใครต้องการ ดังที่ พระครูกล่อม ถานิกสโร¹ เจ้าอาวาสวัดบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสงขลา กล่าวไว้สรุปได้ว่า ลักษณะนี้ แต่กระนั้นคนในสมัยโบราณได้กล่าวเอาไว้เป็นคำทำนายเกี่ยวกับการเอนของปลายเสาไว้ดังนี้

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปอีสานจะมีความสุขสบาย

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปภาคเหนือจะมีความสวัสดิมีชัย ได้ลาภ

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปหรีดี อยู่ดีมีลาภ

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปพายัพ มีฤทธิ์มาก

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปบูรพา ไฟจะไหม้เรือน

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปปัจฉิม เจ้าของเรือนจะตาย

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปอุดร มักจะทะเลาะกัน

เมื่อยกเสาหลงหลุม ถ้าปลายเสาเอนไปทักษิณ จะอยู่ดี กินดี

และในขณะเดียวกันควรจะให้ปลายเสาเอนให้สอดคล้องกับเดือนที่ปลูกเรือนด้วย ซึ่งปรากฏอยู่ในตำราดังนี้

เดือน 4 - 5 - 6 ให้ปลายเสาเอนไปภาคเหนือ

เดือน 7 - 8 - 9 ให้ปลายเสาเอนไปอีสาน

เดือน 10 - 11 - 12 ให้ปลายเสาเอนไปพายัพ

เดือน 1 - 2 - 3 ให้ปลายเสาเอนไปหรีดี

4.4 คติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของที่แขวนไว้กับเสาเอกหรือเสาภูมิ สิ่งของที่แขวนไว้ในเสาภูมิ ดังที่ พระมงคล จกกวโร เจ้าอาวาสวัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสงขลา กล่าวไว้สรุปได้ว่า สิ่งของดังกล่าวอันประกอบด้วยผ้าสีต่าง ๆ ผ้าดิบ มะพร้าว หน่อกล้วย ต้นอ้อย รวงข้าว หมากเหนียด ดังกล่าวนั้น หลีกจากยกเสาภูมิแล้วให้แขวนเอาไว้เช่นนั้น ประมาณ 3 - 7 วัน หลังจากนั้นชาวบ้านจะนำไปเก็บไว้ดังนี้ ผ้าสีกับด้าย นั้นเก็บไว้ในที่ที่มิดชิด เช่น ที่พระ บนเชิง รวงข้าวนำไปไว้ในยุ้งข้าวตามเดิม มะพร้าว ต้นอ้อย และหน่อกล้วยให้นำไปปลูกในบริเวณวัดตามที่เห็นสมควร หรือชาวบ้านที่ช่วยสร้างกุฏิ นำกลับไปปลูกที่บ้านของตน ถือว่าดี และเป็นมงคลต่อผู้ที่นำไปปลูก จึงต้องหมั่นดูแลให้เจริญงอกงาม เชื่อว่าชีวิตของผู้ปลูกก็จะเจริญงอกงามดังเช่นต้นไม้ที่ปลูกเช่นกัน

¹ พระครูกล่อม ถานิกสโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส, เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบางเขียด หมู่ที่ 2 บ้านบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

5. คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันไดกุฏิ

คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันได หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ได” ถือว่ามีความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยในกุฏิมากประการหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นการหาไม้มาทำบันไดจะต้องคัดเลือกอย่างดี โดยต้องใช้ไม้เนื้อแข็ง เพราะสามารถทนแดดทนฝนได้ดี คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันไดกุฏิ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เชื่อเรื่องจำนวนของชั้นบันได ดังที่ ฉิม แสงงาม¹ ชาวบ้านตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และพระทิพย์ อิตเทโว² พระวัดปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวสอดคล้อง สรุปได้ว่า จำนวนของชั้นบันไดของกุฏินิยมสร้างเป็นจำนวนคี่ เช่น 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น เป็นต้น เชื่อว่าดี ห้ามทำชั้นบันไดเป็นจำนวนคู่ เพราะเชื่อว่าเป็นมงคล ดังคำกล่าวที่ว่า “ไดคนไดคี่ ไดผีไดคู่” ส่วนคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างกุฏิอีกประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา คือ คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการพาดบันได นิยมพาดบันไดในทางทิศตะวันออก และทิศเหนือ เชื่อว่าดี ไม่นิยมพาดบันไดทางทิศใต้ เชื่อว่าเป็นบันไดโจร และทิศตะวันตกก็ไม่นิยม เชื่อว่าจะทำให้ผู้อยู่อาศัยตกอับ ไม่เจริญรุ่งเรือง

คติความเชื่อในการอยู่อาศัย

คติความเชื่อในการอยู่อาศัยกุฏิจะปรากฏอยู่น้อยมาก ดังที่ พระชัยยศ สุวันชโย³ พระวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และพระครูประสาทศีลพรต⁴

¹ ฉิม แสงงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโลการาม หมู่ที่ 4 บ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

² พระทิพย์ อิตเทโว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³ พระชัยยศ สุวันชโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴ พระครูประสาทศีลพรต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

เจ้าอาวาสวัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า เนื่องจากกฎเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุ ซึ่งมีพุทธบัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการประกอบกิจของสงฆ์ที่เคร่งครัด อันแตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป คติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัยของกฎจึงปรากฏอยู่น้อยกว่าคติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัยของชาวบ้านมาก เพราะคติความเชื่อต่าง ๆ ในขั้นตอนการอยู่อาศัยที่ชาวบ้านเชื่อถือเป็นปฏิบัติจะถูกกำหนดเป็นข้อห้ามในพุทธบัญญัติ เพื่อให้เหมาะกับการครองสมณเพศเกือบทั้งสิ้น ส่วนคติความเชื่อที่ควรปฏิบัติในขั้นอยู่อาศัยของชาวบ้าน เช่น พิธีการขึ้นบ้านใหม่ การยกศาลพระภูมิ เป็นต้น สำหรับกฎไม่มีคติความเชื่อดังกล่าว เนื่องจากกฎเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นภายในวัด แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อบางความเชื่อก็ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจากตอนเป็นฆราวาส ดังนั้นคติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัยของกฎ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่ปรากฏอยู่สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. คติความเชื่อเกี่ยวกับการนอน (จำวัด)

คติความเชื่อเกี่ยวกับการนอนในกฎส่วนใหญ่เป็นคติความเชื่อที่ยึดถือมาตั้งแต่เป็นฆราวาส คติความเชื่อดังกล่าวมีดังนี้

1.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการหันหัวนอน ในอดีตความเชื่อในการหันหัวนอนเป็นความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทั่วไป ดังที่พระครูไพบูลย์กัลยาณวัตร¹ เจ้าอาวาสวัดสลักป่าเก่า และพระครูบุญญาวรภิจ (อ่วม)² เจ้าอาวาสวัดโลการามได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับทิศในการหันหัวนอนไว้สรุปได้ว่า ความเชื่อในการหันหัวนอนในกฎมี 2 ลักษณะ คือ ไม่ให้หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตก เพราะเชื่อว่าเป็นทิศสำหรับหันหัวนอนของคนตาย ลักษณะที่สอง คือ ไม่นอนหันเท้าไปทางทิศที่พระพุทธรูปในกฎหันพระพักตร์ ซึ่งส่วนใหญ่พระพุทธรูปจะนิยมตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เพราะเชื่อว่าเป็นการไม่เคารพต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

¹พระครูไพบูลย์กัลยาณวัตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสลักป่าเก่า หมู่ที่ 1 บ้านปลายนา ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระครูบุญญาวรภิจ (อ่วม) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโลการาม หมู่ที่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

1.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับการนอนใต้ซื่อ ซื่อคือ ไม้ที่นอนขวางห้องหัวท้ายสวม อยู่ปลายเสา ใช้บังคับปลายเสาไม่ให้เซ มีความเชื่อว่าห้ามนอนตรงกับซื่อเด็ดขาดเพราะสิ่งชั่วร้าย อาจเข้าสิงสู่ร่างกายทำให้เจ็บปวดได้

2. คติความเชื่อเกี่ยวกับการนั่ง

คติความเชื่อเกี่ยวกับการนั่งในกฎเป็นความเชื่อที่ยึดถือมาตั้งแต่โบราณ มีปรากฏดังนี้

2.1 คติความเชื่อในการนั่งตรงธรรณีประตุ การนั่งในกฎไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สงฆ์หรือฆราวาส ห้ามไม่ให้นั่งตรงธรรณีประตุ หรือนั่งเหยียบยัดเท้าพาดหัวบันไดเชื่อว่าไม่ดีไม่เป็นมงคล

2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับระดับในการนั่ง การนั่งในกฎจะต้องนั่งในระดับต่ำกว่า พระภิกษุสงฆ์ หรือไม่ก็อาจนั่งเสมอกันแต่ต้องนั่งคนละฝั่ง ห้ามนั่งสูงกว่าเป็นอันขาด เชื่อว่าเป็น การไม่ดีเพราะจะทำให้ตนเองไม่เจริญก้าวหน้า

3. คติความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะดีและไม่ดีของสัตว์ที่เข้ามาในกฎ

ความเชื่อดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อที่ยึดถือมาตั้งแต่ตอนเป็นฆราวาส ซึ่งดั่งแยก กล่าวได้ดังนี้

3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะดีของสัตว์ที่เข้ากฎ พระจัน อภินโท¹ วัด พระโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา กล่าวไว้สรุปได้ว่า เชื่อกันว่าถ้าหาก แมวสามสีเพศผู้เข้ามาอาศัยอยู่ในกฎจะทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุข

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะไม่ดีของสัตว์ที่เข้ากฎ สัตว์บางอย่างเมื่อเข้าไป ในกฎแล้วถือว่าเป็นอุบาทว์ เช่น ผึ้ง แตน ต่อ เข้ามาทำรังในกฎ โดยเฉพาะผึ้ง มีทั้งให้คุณและ ให้โทษ ดังที่ พระอธิการเฉลิม เฑชปัญโญ² เจ้าอาวาสวัดสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงคำทำนายเหตุการณ์เกี่ยวกับผึ้ง ไว้สรุปได้ว่า

ผึ้งจับทางบูรพา	จะมีลาภ
ผึ้งจับทางอากาศ	จะผิดใจกัน

¹พระจัน อภินโท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดพระโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²พระอธิการเฉลิม เฑชปัญโญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดสนามชัย หมู่ที่ 2 บ้านสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

ฝั่งจับทางพายัพ	ท่านจักให้สิ่งของแก่เรา ดีนัก
ฝั่งจับทางอุดร	จะผิดแยกกัน
ฝั่งจับอีสาน	ท่านว่าตัวจะตาย

และยังมีตัวแลน กุรา ตึกแก ภูพิชทุกชนิด เข้ามาในภูฏีกก็ถือว่าเป็นอัปมงคลทั้งนั้น แม้แต่พวก นกรุ่ง แร้ง นกฮูก บินมาเกาะบนหลังคาก็เชื่อว่าไม่ดี ไก่ สุนัข หรือแมวที่เลี้ยงขึ้นมาเหยียบกัน บนภูฏีก หรือกินลูกตัวเอง หรือคาบลูกตัวเองเข้ามาเลี้ยงในบ้าน เป็นสิ่งไม่ดีเช่นกัน โดยเฉพาะ สุนัขปีนขึ้นไปเห่าหอนบนหลังคาภูฏีก หรือไก่ขันกระต๊ากในเวลาพลบค่ำ แมงมุมตีก จิ้งจกร้องทัก กัน หนูกัดเสื้อผ้าและสิ่งของต่าง ๆ เป็นกลางบอกเหตุไม่ดีอันจะเกิดขึ้นแก่ภูฏีก การเกิดหนอนใน ตัวเล็ก ๆ ในที่ที่มีน้ำแช่ขังก็เชื่อว่าไม่ดี และในยามพลบค่ำมีจิ้งจันหรือนกแสกมาร้องโกล่า ๆ ภูฏีกก็ ไม่ดีเช่นกัน

4. คติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในบริเวณภูฏีก

คติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในบริเวณรอบภูฏีกนั้นไม่ได้ยึดถือกันอย่างเคร่งครัด จากการสอบถามชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า ส่วนใหญ่นิยมปลูกต้นไม้หลังจากเข้าอยู่อาศัยแล้ว พระสงฆ์อาจเป็นผู้ปลูกเอง หรือชาวบ้านนำมาปลูกให้ เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุดนั่นเอง และผลที่ได้รับคือร่มเงาเพื่อใช้พักผ่อน คติความเชื่อดังกล่าว ซึ่งต้นไม้ที่นำมาปลูกในบริเวณภูฏีกนั้นโบราณได้ว่าไว้ จะต้องปลูกต้นไม้ที่ให้ คุณ และปลูกให้ตรงทิศที่ไว้ทุกอย่าง ต้นไม้ที่ปลูกแล้วจะให้โทษ เช่น ต้นลูกประ ต้นตะแบก ต้นแค ต้นตะเคียน ต้นสารภี ต้นละมุด ต้นมะพร้าวไฟ ต้นกล้วยตานี และต้นโคก เป็นต้น ต้นไม้เหล่านี้ในบริเวณวัดก็มีอยู่ แต่รอบ ๆ ภูฏีกจะไม่ค่อยมี นอกจากต้นไม้ที่มีอยู่ก่อนแล้ว ต้นไม้ รอบ ๆ ภูฏีกที่ชาวบ้าน หรือพระสงฆ์ปลูกนั้นส่วนใหญ่ นำเมล็ดพันธุ์มาจากชาวบ้าน ดังนั้นความ เชื่อเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้บริเวณรอบภูฏีก ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มี 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ที่ไม่นิยมปลูก ต้นไม้ที่ไม่นิยมปลูกรอบภูฏีก เพราะเชื่อว่าไม่เป็นมงคล ดังที่พระมงคล จกกวโร¹ เจ้าอาวาสวัดหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ที่ไม่นิยมปลูกรอบภูฏีก ไว้สรุป

¹พระมงคล จกกวโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดหนองหอย หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ได้ว่า ต้นไม้ที่ไม่นิยมปลูกรอบกุฏิ มักเป็นต้นไม้ชนิดเดียวกับที่ชาวบ้านไม่นิยมปลูกรอบ ๆ บ้าน เช่นกัน การที่ไม่ปลูกต้นไม้เหล่านี้ เพราะมีคติความเชื่อดังต่อไปนี้

ต้นตะเคียน และต้นหลุมพอง เป็นต้นไม้ใหญ่มีรากและพุ่มใบใหญ่เชื่อกันว่ามักมีวิญญาณเข้าสิงสู่ได้ง่าย อาจนำความเดือดร้อนมาสู่เจ้าของบ้านได้

ต้นลูกประ ตันตะแบก ต้นแค และต้นละมุด เป็นต้นไม้ที่ชื่อไม่เป็นมงคล

ต้นมะพร้าวไฟ เป็นต้นไม้ที่ชื่อไม่เป็นมงคล และหากนำมาปลูกจะทำให้ต้นไม้อื่น

ตายหมด

ต้นโคก เป็นต้นไม้ที่มีความหมายว่าเศร้าโศก เสียใจ เป็นชื่อที่ไม่เป็นมงคล

ต้นกล้วยตานี เป็นต้นไม้ที่เป็นที่สิงสู่ของนางไม้ที่เรียกว่านางตานี

4.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ที่นิยมปลูก ต้นไม้ที่นิยมปลูกบริเวณกุฏิ เช่น มะม่วง ชมพู จำปี จำปา ขนุน จัน เป็นต้น เพราะเชื่อว่าการปลูกต้นไม้ดังกล่าวในตำแหน่งที่ถูก ต้องจะให้คุณแก่ผู้อยู่อาศัย ดังที่ พระชัยยศ ฐานชโย¹ วัดจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ที่นิยมปลูกรอบกุฏิ ไว้สรุปได้ว่า

ทิศบูรพา ไม้ไผ่ มะพร้าว มะยม ต้นดอกรัก มะม่วง ขนุน มังคุด

ทิศอาคเนย์ ทิ้ง ยอบ้าน ดินรักขาว

ทิศทักษิณ มะม่วง

ทิศเหนือ ราชพฤกษ์ สะเดา ขนุน

ปัจฉิม มะขาม มะยม พุทรา

ทิศพายัพ มะกรูด มะนาว

ทิศอุดร มะขาม พุทรา

ทิศอีสาน มะตูม

การศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และการบันทึกภาพ แล้วนำมารวบรวม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง สภาพทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนได้ระดับหนึ่ง

¹พระชัยยศ ฐานชโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาเรื่อง "ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา" มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว่าดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยจำแนกประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

- 1.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ
- 1.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ

2. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

2.1 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษากุฏิของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนให้วัดนั้นเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) มีจำนวน 17 วัด ดังนี้

- 2.1.1 วัดภูผาเบิก
- 2.1.2 วัดป่อทรัพย์
- 2.1.3 วัดสุวรรณคีรี
- 2.1.4 วัดโลกอาราม
- 2.1.5 วัดสลักป่าเก่า
- 2.1.6 วัดแหลมจาก
- 2.1.7 วัดบางเขียด
- 2.1.8 วัดดีหลวงโน
- 2.1.9 วัดหนองหอย

2.1.10 วัดเจ้ทังพระ

2.1.11 วัดสนามชัย

2.1.12 วัดราชประดิษฐฐาน

2.1.13 วัดศิลาลอย

2.1.14 วัดดีหลวง

2.1.15 วัดสีหยัง

2.1.16 วัดเจดีย์งาม

2.1.17 วัดพังยาง

2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

2.2.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ โดยผู้วิจัยจะศึกษาลักษณะการวางผังพื้น และรูปแบบและโครงสร้าง ของกุฏิแต่ละกลุ่มดังนี้

2.2.1.1 กุฏิไม้

2.2.1.2 กุฏิก่ออิฐถือปูน

2.2.1.3 กุฏิแบบผสม

2.2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

2.2.2.1 คติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง

2.2.2.2 คติความเชื่อในการก่อสร้าง

2.2.2.3 คติความเชื่อในการอยู่อาศัย

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษา และใช้ประกอบการเขียนเค้าโครงวิจัย

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ถ่ายภาพประกอบและเขียนภาพลายเส้น การสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึก ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้

2.1 พระภิกษุที่อยู่จำพรรษาอยู่ในวัดที่ศึกษาและเป็นคนในท้องถิ่นประมาณ

จำนวน 25 รูป

2.2 ช่างก่อสร้างกฎและชาวบ้านที่ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาประมาณ
จำนวน 10 คน

3. ขั้นตอนจัดทำกับข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

3.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง
มาถอดความโดยการสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2 นำข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จดบันทึกไว้จากการ
สัมภาษณ์และการสังเกตมาตรวจสอบความสมบูรณ์และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดความ
สมบูรณ์

3.3 นำข้อมูลที่ได้บันทึกไว้จากการสังเกตตลอดจนข้อมูลที่เป็นภาพถ่ายและภาพถ่าย
เส้นมาตรวจสอบและจัดหมวดหมู่ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.4 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องแล้วทั้งหมดมาศึกษาตามประเด็น
ที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

4. ขั้นตอนผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนา
วิเคราะห์ มีตารางและภาพประกอบบางตอน

สรุปผล

การศึกษาเรื่อง " ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ ใน
คาบสมุทรสิงหพระ จังหวัดสงขลา " ปรากฏผลสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎ ในคาบสมุทรสิงหพระ จังหวัดสงขลา สามารถ
จำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ กฎไม้ กฎก่ออิฐถือปูน และกฎแบบผสม ซึ่งกฎแต่ละลักษณะจะ
กล่าวถึง 3 ประเด็น คือ การวางผังพื้น รูปแบบ และโครงสร้าง

1.1 กฎไม้ วัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถาน ในคาบสมุทรสิงหพระ
จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งข้อมูล ปรากฏกฎไม้จำนวน 61 หลัง จากจำนวนกฎทั้งหมด
102 หลัง ซึ่งเมื่อศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎไม้ สรุปได้ดังนี้

1.1.1 การวางผังพื้น การวางผังพื้นของกฎไม้มี 2 ลักษณะ คือ การวาง
ผังพื้นกฎเดี่ยว และการวางผังพื้นคณะกฎ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

การวางผังพื้นกฎเดี่ยวห้องพักของพระภิกษุสงฆ์ 1 ห้อง มีขนาดด้านหน้าเพื่อไว้สำหรับ

รับแขก และบันไดจัดวางตำแหน่งอย่างเหมาะสม มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนผนังทึบเดียวที่พบอีกลักษณะหนึ่ง เป็นผนังที่มีส่วนประกอบเหมือนลักษณะแรก แต่มีขนาดเล็กกว่า คือมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

การวางผังพื้นคณะกฐิ เป็นการวางผังที่มีส่วนประกอบเพิ่มขึ้นจากกฐิเดียวมีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 2 – 5 ห้อง มีโถงขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางระหว่างห้องพัก พื้นโถงมักจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือระดับพื้นชาน ผังพื้นคณะกฐิมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นจัตุรัส

1.1.2 รูปแบบและโครงสร้าง รูปแบบและโครงสร้างของกฐิไม้ ในบริเวณคาบสมุทรลทิงพระ จังหวัดสงขลา มีรูปแบบเป็นกฐิแบบเรือนไทยภาคใต้ดั้งเดิม และเรือนไทยภาคใต้ยุคหลัง ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐาน รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร และรูปแบบโครงสร้างของหลังคา ซึ่งแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐาน หมายถึง ส่วนก่อนถึงตัวกฐิ มีเสาคือเป็นโครงสร้างหลักซึ่งทำหน้าที่รับน้ำหนักรวมไปถึงดินเสาดด้วย จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 รูปแบบและโครงสร้างของเสาคือ เป็นเสาไม้มีทั้งเสารูปสี่เหลี่ยม และเสารูปวงกลม ประเด็นที่ 2 รูปแบบและโครงสร้างดินเสาคือ ดินเสาคือเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่นอย่างหนึ่งของเรือนไทยภาคใต้ ทำด้วยคอนกรีตหรือปูนทราย มีทั้งดินเสาสองถึงใต้ห้องคาน และดินเสาคือ ประเด็นที่ 3 รูปแบบและโครงสร้างของบันได มี 2 ลักษณะ คือ บันไดแบบโปร่งโดยทั่วไปทำด้วยไม้ และบันไดแบบที่บิที่ทำด้วยไม้และคอนกรีต

รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร หมายถึง ส่วนของกฐิที่นับตั้งแต่คานรับพื้นจนถึงคานรับหลังคา ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 5 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของพื้น ผาผนัง ประตู หน้าต่าง และราวกันตก ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประเด็นที่ 1 รูปแบบและโครงสร้างพื้นของกฐิไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นไม้กระดานแปรรูปแบบชิด มีบางหลังที่ส่วนชานปูด้วยไม้เหลาชะโอนแบบฟาก โครงสร้างของพื้นกฐิไม้ประกอบไปด้วยจรอด ตง และกระดานปูพื้น ประเด็นที่ 2 รูปแบบและโครงสร้างผนัง ผนังมีลักษณะเป็นผาผนังไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้กระดานตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน มีอยู่บางหลังเป็นไม้กระดานทับแนวตามแนวตั้ง ประเด็นที่ 3 รูปแบบและโครงสร้างประตู มี 3 ลักษณะ คือ ประตูแบบบานเดี่ยว ประตูแบบบานคู่ และประตูบานพับไม้กระดาน ประเด็นที่ 4 รูปแบบและโครงสร้างหน้าต่าง มี 2 ลักษณะ คือ หน้าต่างแบบบานเดี่ยว และหน้าต่างแบบบานคู่ ประเด็นที่ 5 รูปแบบและโครงสร้างราวกันตก มี 2 ลักษณะ คือ ราวกันตกแบบที่บิ ทำด้วยอิฐหรือคอนกรีต และราวกันตกแบบโปร่ง ทำด้วยไม้หรืออิฐบล็อก

รูปแบบและโครงสร้างส่วนของหลังคา รูปแบบหลังคาของกุฏิไม้ที่ปรากฏมี 4 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นหลังคาแบบจั่ว เป็นหลังคาแบบปั้นหยา หลังคาแบบบลานอ และหลังคาแบบผสม ลักษณะโครงสร้างหลังคาของกุฏิไม้ มีการประกอบโครงสร้าง ซึ่ง แต่เดิมที่ใช้วิธีบากเจาะเข้าลิ้มเข้าเดือย ต่อมาเมื่อมีกระเบื้องเข้ามา หลังคาของกุฏิแบบดั้งเดิมจะเสริมระแนงเรียงไว้บนกลอนอีกที แต่เรือนไทยภาคใต้ยุคหลัง ออกไปจะใช้ไม้วางเอาหน้าหน้าขึ้นเพื่อจะรับจันทันพรางที่เอามาเสริมจันทันคู้ ตัดแปออก และจะวางระแนงเรียบบนจันทัน ส่วนหลังคาแบบปั้นหยาและแบบบลานอจะมีไม้ขนาดเดียวกับจันทันวางเฉียงเข้ามุมอาคารเรียกว่า “ เฒ ” หัวจันทันจะวางบนแปทู่ ทางจันทันวางบนคอกหรือปีกกระเบื้องหลังคามี 2 ชนิด คือ กระเบื้องขอ และกระเบื้องหางว่าว

1.2 กุฏิก่ออิฐถือปูน วัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณคดีในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งข้อมูล ปรากฏกุฏิก่ออิฐถือปูน จำนวน 24 หลัง จากจำนวนกุฏิทั้งหมด 102 หลัง ผลจากการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิก่ออิฐถือปูน สรุปได้ดังนี้

1.2.1 การวางผังพื้น การวางผังพื้นของกุฏิก่ออิฐถือปูนมี 2 ลักษณะ คือ การวางผังพื้นของกุฏิเดี่ยว และการวางผังพื้นของคณะกุฏิ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

การวางผังพื้นกุฏิเดี่ยว เป็นกุฏิที่มีห้องพักห้องเดียวมีชานหรือเฉลียงด้านหน้า ส่วนใหญ่มีห้องน้ำ ผังพื้นโดยรวมจะมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส

การวางผังพื้นคณะกุฏิ มีทั้งที่เป็นกุฏิชั้นเดียว และกุฏิ 2 ชั้น โดยการจัดตำแหน่งห้องต่าง ๆ ให้เหมาะสม ประกอบด้วยห้องพักตั้งแต่ 2 ห้องขึ้นไป โดยทั่วไป โถง และห้องน้ำ

1.2.2 รูปแบบและโครงสร้าง รูปแบบและโครงสร้างของกุฏิก่ออิฐถือปูน ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบคล้ายเรือนเครื่องก่อ และรูปแบบสากลลักษณะเหมือนบ้านชาวบ้านทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเด็น เช่นเดียวกับรูปแบบและโครงสร้างของกุฏิไม้ แต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐาน หมายถึง ส่วนที่หน้าหน้าของตัวอาคาร และอยู่ใต้คานคอดินที่ใช้สำหรับรับพื้น ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของฐานราก ที่อยู่ใต้ดิน รูปแบบและขนาดของฐานรากขึ้นอยู่กับอาคารแต่ละหลัง ส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า และสี่เหลี่ยมจัตุรัส กับรูปแบบและโครงสร้างของเสาตอม่อ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ต่อจากฐานราก อยู่ใต้คานคอดิน รูปแบบส่วนใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส โครงสร้างของฐานราก อยู่ใต้คานคอดิน รูปแบบส่วนใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทั้งฐานรากและเสาตอม่อทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

รูปแบบและโครงสร้างของตัวอาคาร หมายถึง ส่วนของอาคารที่นับตั้งแต่คานคอดินจะถึงคานรับหลังคา ซึ่งจำแนกได้เป็น 6 ประเด็น คือ รูปแบบและโครงสร้างของพื้น ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง ราวกันตก และบันได ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประเด็นที่ 1 รูปแบบและโครงสร้างของพื้น มี 2 ลักษณะ คือ พื้นคอนกรีตวางบนคาน และพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กวางบนดิน ประเด็นที่ 2 รูปแบบและโครงสร้างของฝาผนัง เป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน ประเด็นที่ 3 รูปแบบและโครงสร้างของประตู มีลักษณะเหมือนรูปแบบและโครงสร้างประตูของกุฏิไม้ เพียงแต่ประตูแบบบานพับเป็นแบบประตูเหล็ก และวัสดุทำบานประตูมีกระจกกรอบบานอลูมิเนียมเพิ่มขึ้น ประเด็นที่ 4 รูปแบบและโครงสร้างของหน้าต่าง มีลักษณะเหมือนรูปแบบและโครงสร้างหน้าต่างของกุฏิไม้เช่นกัน แต่มีหน้าต่างกระจกแบบบานเกล็ด และมีหน้าต่างบานกระจกกรอบบานอลูมิเนียมเพิ่มขึ้นจากหน้าต่างของกุฏิไม้ ประเด็นที่ 5 รูปแบบและโครงสร้างราวกันตก เป็นแบบโปร่งมีหลายลักษณะ เช่น ราวกันตกลูกกรงแก้ว และราวกันตกอิฐบล็อก เป็นต้น และประเด็นที่ 6 รูปแบบและโครงสร้างบันไดเป็นบันไดแบบทึบ มีทั้งที่ทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก และไม้ ซึ่งโครงสร้างของบันไดไม้มีลักษณะเช่นเดียวกับโครงสร้างบันไดไม้ของกุฏิไม้

รูปแบบและโครงสร้างหลังคา กุฏิก่ออิฐถือปูนทั้งแบบค้ำยเรือนเครื่องก่อ และแบบสากล มีรูปแบบหลังคา 2 ลักษณะ คือ หลังคาแบบจั่ว และหลังคาแบบบลานอ หลังคาแบบจั่ว มี 2 ลักษณะ คือ หลังคาแบบจั่วแหลมมีปีกนกโดยรอบ ส่วนใหญ่เป็นหลังคาของกุฏิแบบค้ำยเรือนเครื่องก่อ โครงสร้างหลังคาส่วนใหญ่เป็นไม้ มีเพียงบางหลังที่อกไก่ จันทันหัว – ท้าย และจั่วเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีบางหลังต่อด้วยกระเบื้องลอนคู่ ส่วนหลังคาแบบจั่วต่ำเป็นหลังคาของกุฏิแบบสากล และหลังคาแบบบลานอ ซึ่งมีโครงสร้างหลังคาเป็นไม้ แต่มีบางหลังเป็นโครงสร้างเหล็ก หลังคา 2 ลักษณะนี้ ส่วนใหญ่จะมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ จึงทำให้แปมีระยะห่าง ไม่มีกอลอน

1.3 กุฏิแบบผสม วัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถานในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งข้อมูลปรากฏกุฏิแบบผสมจำนวน 17 หลัง จากจำนวนกุฏิทั้งหมด 102 หลัง ผลจากการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิแบบผสม สรุปได้ดังนี้

1.3.1 การวางผังพื้น การวางผังพื้นของกุฏิแบบผสมเป็นการวางผังพื้นของคณะกุฏิ ส่วนใหญ่เป็นกุฏิ 2 ชั้น มีกุฏิชั้นเดียวอยู่ 2 หลัง ผลจากการศึกษารูปได้ดังนี้

การวางผังพื้นของคณะกุฏิชั้นเดียว ประกอบด้วยห้องพัก 2 ห้อง และชานด้านหน้า ลักษณะผังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

การวางผังพื้นของคณะกุฏิ 2 ชั้น องค์ประกอบส่วนใหญ่เหมือนกับกุฏิก่ออิฐถือปูน แต่จะมีจำนวนห้องพักมากกว่า คือ ตั้งแต่ 3 – 8 ห้อง และมีบางหลังที่มีห้องน้ำแยกออกจากตัวกุฏิ

1.3.2 **รูปแบบและโครงสร้าง** เนื่องจากกฎแบบผสมเป็นการผสมระหว่างกฎไม้กับกฎก่อกออิฐถือปูน จึงทำให้รูปแบบและโครงสร้างส่วนใหญ่มีลักษณะเหมือนกับกฎทั้งสองลักษณะ กล่าวคือชั้นบนมีลักษณะเหมือนกฎไม้ ชั้นล่างเหมือนกฎก่อกออิฐถือปูน รูปแบบและโครงสร้างของกฎแบบผสมในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีรูปแบบ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบไทยประยุกต์ และรูปแบบไทยสากล ซึ่งจำแนกเป็น 3 ประเด็น เช่นเดียวกับรูปแบบและโครงสร้างกฎไม้ และรูปแบบและโครงสร้างกฎก่อกออิฐถือปูน ซึ่งแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

รูปแบบและโครงสร้างส่วนฐาน มีลักษณะเหมือนรูปแบบและโครงสร้างส่วนฐานของกฎก่อกออิฐถือปูน

รูปแบบและโครงสร้างส่วนตัวอาคาร หมายถึง ส่วนของอาคารนับตั้งแต่คานคอดินจนถึงคานรับหลังคา ซึ่งจำแนกได้เป็น 6 ประเด็น เช่นเดียวกับรูปแบบและโครงสร้างตัวอาคารของกฎก่อกออิฐถือปูน สรุปได้ดังนี้ ประเด็นที่ 1 รูปแบบโครงสร้างของพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเหมือนพื้นที่ชั้นล่างของกฎก่อกออิฐถือปูน และรูปแบบและโครงสร้างของพื้นที่ชั้นบนมีลักษณะเหมือนพื้นที่ของกฎไม้ ประเด็นที่ 2 รูปแบบและโครงสร้างของฝ้าผนัง ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ คือ ส่วนใหญ่ ฝ้าผนังชั้นล่างเหมือนฝ้าของกฎก่อกออิฐถือปูน และฝ้าผนังชั้นบนเหมือนฝ้าของกฎไม้แต่ จะแตกต่างกันในรายละเอียด ประเด็นที่ 3 รูปแบบและโครงสร้างประตู มีลักษณะเหมือนประตูของกฎไม้ และกฎก่อกออิฐถือปูน ประเด็นที่ 4 รูปแบบและโครงสร้างของหน้าต่าง มีลักษณะเหมือนหน้าต่างกฎไม้ และกฎก่อกออิฐถือปูน ประเด็นที่ 5 รูปแบบและโครงสร้างราวกันตกส่วนใหญ่เป็นแบบโปร่ง เช่น ราวกันตกแบบลูกกรงไม้ และราวกันตกแบบอิฐบุล็อก เป็นต้น และประเด็นที่ 6 รูปแบบและโครงสร้างบันไดโดยทั่วไปเป็นบันไดแบบทึบ ที่เป็นบันไดไม้มักจะเป็นบันไดที่อยู่ในตัวอาคาร และที่เป็นบันไดคอนกรีตมักจะเป็นบันไดที่อยู่นอกอาคาร

รูปแบบและโครงสร้างหลังคา รูปแบบหลังคาของกฎแบบผสม มี 3 ลักษณะ คือ หลังคาแบบจั่วแหลม หลังคาแบบปั้นหย้า และหลังคาแบบบลานอ โครงสร้างหลังคามีลักษณะเหมือนโครงสร้างหลังคากฎไม้ดังที่กล่าวมาแล้ว

2. **คติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ**

คติความเชื่อเกี่ยวกับกฎมีลักษณะคล้ายกับคติความเชื่อเกี่ยวกับที่พักอาศัยของชาวบ้านทั่วไป แต่ก็มีแตกต่างกันบางอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะ เนื่องจากกฎเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติตนที่แตกต่างไปจากฆราวาส การศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎในที่นี้ผู้วิจัยจึงจำแนกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 คติความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง

การสร้างกฎก็เหมือน ๆ กับการก่อสร้างสิ่งอื่น ๆ ทั่วไปคือต้องมีการเตรียมการก่อสร้าง ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศ การกำหนดทิศในการสร้างกฎถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการก่อสร้างกฎของเจ้าอาวาส เพราะมีความเชื่อว่าถ้าสร้างไม่ถูกทิศจะส่งผลให้มีอันเป็นไปในทางที่ไม่ดีต่อเจ้าอาวาส เช่น เจ้าอาวาสมรณภาพ หรือต้องลาสิกขาก่อนกำหนด เป็นต้น

2.1.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับการกำหนดวันเวลาในการกระทำการใด ๆ ด้วยเห็นว่าวันเวลานั้นมีความเหมาะสมและจะทำให้เกิดมงคล คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามจะต้องเตรียมการล่วงหน้าก่อนที่จะลงมือกระทำการการเตรียมก่อสร้างกฎก็มีคติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามเข้ามาเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1.2.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เวลา การสร้างกฎจะดูฤกษ์เวลาอันเป็นปฐมฤกษ์และเวลาที่ดีที่สุดในการสร้างกฎคือในยามพระปลงจีวรเท่านั้น หากเกินไปจากเวลานี้แล้วเชื่อว่าจะไม่เป็นมงคล

2.1.2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์วัน การดูฤกษ์วันนั้นบ่งบอกความเป็นสิริมงคลและอัปมงคล มีความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์วันหลายลักษณะ ดังนี้

วันที่เป็นวันข้างขึ้นและวันข้างแรมในการทำการมงคลใด ๆ อันเนื่องกับการปลุกสร้างกฎ ทั้ง 3 ขั้นตอนของการปลุกสร้างกฎ นิยมกระทำในวันข้างขึ้น ด้วยเชื่อว่าจะประสบแต่ความก้าวหน้า ส่วนวันข้างแรมนั้นไม่นิยมด้วยเชื่อว่าจะประสบแต่ความตกอับ

วันที่กำหนดเป็นวันดอย วันดอยหมายถึงวันที่คนโบราณห้ามทำการใด ๆ เพราะเป็นวันไม่ดี

วันที่กำหนดเป็นวันดับ วันดับหมายถึงวันสิ้นเดือนทางจันทรคติ ซึ่งอาจตรงกับวันแรม 14 หรือ 15 ค่ำ บางที่อาจตรงกับขึ้น 1 ค่ำ วันดับนี้คนโบราณห้ามทำการมงคลใด ๆ

วันที่กำหนดเป็นวันดีดี่ร้ายประจำวัน มีการกำหนดดีดี่ร้ายประจำวันเอาไว้ว่าวันอะไรบ้างที่เป็นดีดี่ร้าย หรือดีดี่ร้ายที่ใช้เฉพาะสำหรับการปลุกสร้างกฎโดยเฉพาะ

วันที่กำหนดเป็นวันจุมหรือวันเนาและวันพุหรือวันฟู หมายถึงวันที่คนโบราณกำหนดไว้ว่าเป็นวันไม่ดี ไม่เหมาะ ถือว่าขัดข้อง ไม่รุ่งเรือง ไม่สุขกายสบายใจ เป็นวันห้ามปลุกกฎ ส่วนวันพุหรือวันฟู ถือว่าเป็นวันดีมีความรุ่งเรือง เพื่อพุเป็นสิริมงคลเหมาะในการปลุกสร้างกฎ

วันที่กำหนดเป็นวันทินสุญหรือชินสุญ วันทินสุญหรือชินสุญเป็นวันที่ห้ามทำการมงคล

ใด ๆ วันทินสถุหรือชินสถุจะมีหลายวัน เช่น วันอาทิตย์ ขึ้น 5 ค่ำ แรม 5 ค่ำ วันจันทร์ ขึ้น 2 ค่ำ แรม 2 ค่ำ วันอังคาร ขึ้น 8 ค่ำ แรม 8 ค่ำ เป็นต้น

วันที่กำหนดเป็นวันดีและวันร้าย มีความเชื่อในการกำหนดวันดีวันร้ายอยู่ 2 ลักษณะ คือ เชื่อว่าฤกษ์วันอาทิตย์ และวันพฤหัสบดีเป็นฤกษ์ดี เพราะถือว่าวันอาทิตย์เป็นวันลาภ และวันพฤหัสบดีเป็นวันครุ เหมาะในการสร้างกุญแจ ส่วนวันอื่นไม่นิยมสร้างกุญแจเชื่อกันว่าเป็นวันไม่ดี

ลักษณะที่ 2 เชื่อว่าฤกษ์วันจันทร์ วันพุธและวันพฤหัสบดีเป็นวันดี เพราะเชื่อว่าจันทร์และวันพุธเป็นวันลาภ วันพฤหัสบดีเป็นวันมีความสุจริต จึงนิยมสร้างกุญแจในวันดังกล่าว ส่วนวันอื่น ๆ ไม่นิยมสร้างกุญแจหรือทำการมงคลใด ๆ

2.1.2.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์เดือน เดือนที่นิยมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยมากที่สุดคือเดือน 4, 6 และ 9 รองลงมาคือเดือน 1, 2 และ 12 และเดือนที่ห้ามปลูกสร้างที่อยู่อาศัยจึงหมายถึงรวมถึงฤกษ์เด็ดขาดคือเดือน 3, 5, 10 และ 11 รองลงมาคือเดือน 8 และเดือน 7 ส่วนเดือนอื่น ๆ จะปลูกสร้างก็ใช้ได้ ถ้าจำเป็นต้องทำก็ไม่เสียหายแต่ประการใด ขอเพียงแต่ให้กระทำฤกษ์ข้างขึ้นเท่านั้น

2.1.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับการจัดเตรียมวัสดุ เนื่องจากในอดีตกุญแจส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ ดังนั้นในการสร้างกุญแจต้องมีการจัดเตรียมจัดหาไม้ เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น เสา ตั่ง จันทัน แปทูล อกไก่ เป็นต้น ซึ่งมีคติความเชื่อดังต่อไปนี้

2.1.3.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมเสา การจัดเตรียมเสาจึงต้องคำนึงถึง ขนาดที่เป็นมงคล และวิธีการทำเสาที่เหมาะสมดังนี้

คติความเชื่อเกี่ยวกับขนาดของเสา ในการจัดความยาวของเสาที่ดีที่สุดคือ 1 ปัดเกล้า นอกจากการวัดแบบนี้แล้วยังมีการวัดอีก 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง การวัดด้วยข้อศอก คืบ หรือนิ้วหัวแม่มือ อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น และนับไปตามคำกล่าวต่อไปนี้ เرينร้าย เรินดี เรินผี เรินคน เรินเงิน และเรินทอง เชื่อว่าจะดีเป็นมงคล หากตกตรงคำว่าเรินร้ายกับเรินผีจะไม่ดี

ลักษณะที่สองเป็นการวัดด้วยข้อศอก ฝ่าเท้า หรือความกว้างของหน้าไม้ การวัดด้วยวิธีนี้นับไปตามคำกล่าวต่อไปนี้ ชัยยัง ลากัง วิวาทั้ง มรณัง และสุขัง ถ้านับตรงกับคำว่า ชัยยัง ลากัง และ สุขัง เชื่อว่าดีที่สุด ส่วนการนับที่ตรงกับคำว่า วิวาทั้ง และมรณัง เชื่อว่าไม่ดีควรละเสีย ถ้าวัดได้ความดังกล่าวแล้วให้ใช้ฝ่ามือ กำมือ หรือคืบของผู้วัดวัดให้ยาวออกไปอีกเพื่อเป็นการแก้เคล็ด

คติความเชื่อเกี่ยวกับการทำผ้ายันตีใส่ตีนเสา ก่อนที่จะทำการยกเสากุญแจต้องมีการเตรียมทำผ้ายันตีไว้เพื่อใส่ตีนเสา เพราะเชื่อว่าจะช่วยป้องกันสิ่งไม่ดี และเพื่อให้เป็นสิริมงคลโดยทั่วไปแล้ว การทำผ้ายันตีใส่ตีนเสาจะนิยมทำกับในการสร้างบ้านเรือนทั่วไป แต่ก็มีกุญแจบางหลังที่ทำ

ฝ้ายันตีไสตีเสลา

2.1.3.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับไม้พื้น การเตรียมไม้สำหรับปูพื้นภูมิ

ความเชื่อเกี่ยวกับขนาดและจำนวนของโครงสร้างพื้น เช่น รอด ตง และไม้กระดานปูพื้น เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมขนาดของไม้พื้นภูมิ คือ ถ้ารอดยาว 6 ศอกคืบ ไม้กระดานปูพื้นควรวาว 5 ศอกคืบ ความยาวส่วนที่เกินมา 1 คืบ นั้นเชื่อว่าทำให้ผู้อยู่อาศัยมีชีวิตคืบหน้า หรือก้าวหน้า ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนของไม้โครงสร้างพื้นให้นับจำนวนตามคำกล่าวต่อไปนี้ เรียงกันตามลำดับ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เชื่อว่าถ้าตกที่คำว่า ดิน ดีที่สุด ตกคำว่าน้ำ ติรงลงมา ตกคำว่าลม ลมจะพัดทำให้ภูมิพัง ตกคำว่ไฟไฟจะไหม้ภูมิ

2.1.3.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับไม้กั้นฝา การเตรียมไม้สำหรับกั้นฝาภูมิ

ความเชื่อเกี่ยวกับชนิดของไม้ ขนาด จำนวน และวิธีการกั้นฝาภูมิ ไม้กระดานที่นำมาทำฝาภูมิ ต้องเป็นไม้ชนิดเดียวกับเสาเชื่อว่าดี แต่ถ้าไม่ใช่ก็ไม่เป็นไร ขนาดความยาวของไม้กระดานกั้นฝา ประมาณ 5 - 6 ศอก จำนวนไม้กระดานฝาภูมิให้นับเช่นเดียวกับจำนวนพื้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนวิธีการกั้นเชื่อกันว่าให้กั้นในลักษณะแนวอนซ้อนทับกันประมาณหัวแม่มือจะดี

2.1.3.4 คติความเชื่อเกี่ยวกับการเตรียมไม้เครื่องบน ความเชื่อ

เกี่ยวกับไม้เครื่องบน เช่น ตั้ง จันทัน แป เป็นต้น จำนวนจะต้องนับตามคำกล่าว ดิน น้ำ ลม ไฟ เช่นเดียวกับจำนวนโครงสร้างพื้น และไม้กระดานกั้นฝา

2.2 คติความเชื่อในการก่อสร้าง

การดำเนินการก่อสร้างประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ เช่น การขุดหลุมเสาเอก การหาฤกษ์ยามยกเสาเอก พิธีกรรมการยกเสาเอก เป็นต้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนปรากฏความเชื่อดังนี้

2.2.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการวางแนว ความเชื่อเกี่ยวกับการหันทิศของภูมิ

นั้น เชื่อกันว่า ไม่ปลูกภูมิ " ขวางหวัน " คือ สร้างให้ด้านกว้าง (ด้านหน้าจั่ว) ของภูมิตั้งหันไปทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก เชื่อว่าจะเป็นที่ร่มเย็น

2.2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมเสาเอกหรือเสาภูมิ เสาเอกหรือ

เสาภูมิ เป็นเสาที่เชื่อว่ามีผลสำคัญ เพราะเป็นเสมือนตัวแทนของภูมิทั้งหลาย ได้มีความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมเสาเอกดังนี้

2.2.2.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการหาหลุมเสาเอกหรือเสาภูมิภูมิ การหาจุด

ตั้งเสาเอกหรือเสาภูมิของภูมิสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 โดยเจ้าอาวาสที่เป็นผู้กำหนดความยาวของภูมิไว้ก่อน แล้ววัดจากเสาทิศตะวันออกไปยังเสาทิศตะวันตก ครึ่งหนึ่งของความยาวเป็นจุดเสาเอกหรือเสาภูมิของภูมิ วิธีที่ 2 โดยดูตำแหน่งจากตำรา โดยผู้รู้พื้นที่ตรงที่จะสร้างภูมิ

ให้ทำแคร่ไว้วางไว้รอบทั้ง 4 ด้าน แล้วใช้ไม้อีก 2 อัน วางทแยงมุมตรงจุดตัดของเส้นทแยงมุม หรือบริเวณรอบ ๆ เชื่อว่าดีเหมาะสำหรับเป็นหลุมเสาเอก

2.2.2.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเดือนกับทิศในการขุดหลุม และโกยมูลดิน มีหลายลักษณะ เช่น เดือน 4-5-6 ใช้ขุดหลุมเสาหลักก่อน ให้โกยมูลดินไว้บูรพา เดือน 7-8-9 ให้ขุดหลุมเสาพ่ายก่อน ให้โกยมูลดินไว้ปัจฉิม เป็นต้น

2.2.2.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับเวลาขุดหลุม ให้ใช้ฤกษ์เวลายามพระปลงจิวร ประกอบกับความรู้สึกปลอดภัยไปรุ่งโล่งใจของผู้สร้างกุฏิ

2.2.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามการยกเสาเอก ในการยกเสาเอกหรือเสาภูมิของภูมินั้นนิยมกระทำพิธีในยามพระปลงจิวร หรือยามพระบดินทบาตเท่านั้น

2.2.4 คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธียกเสาเอก ในการปลุกกุฏิถือว่าการยกเสาเอกต้องกระทำตามระเบียบแบบแผน มิฉะนั้นจะได้รับทุกข์โศกตามมา

2.2.4.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับทิศ ในการยกเสาเอกหรือเสาภูมินั้นต้องดูทิศดูทางตามเดือน เช่น เดือน 4-5-6 ให้ยกเสาอากาศนัยก่อน เดือน 7-8-9 ให้ยกเสาอีสานก่อน เป็นต้น นอกจากนี้ในการยกเสาลงหลุมจะต้องมีการหาคู่ หรือหามหัว หามท้าย ห้ามหามสามคน และผู้ที่มาช่วยยกเสาลงหลุมจะต้องหันหน้าไปทางทิศลาภ ห้ามหันไปในทิศเสาห้าม

2.2.4.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับเวลา ในการยกเสาเอกหรือเสาภูมินั้นควรทำก่อนเที่ยง อยู่ในเวลายามพระปลงจิวร เพราะเชื่อว่าหากเลยเวลาเที่ยงไปแล้วเทวดาจะไม่รับรู้

2.2.4.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับปลายเสาเอก เป็นความเชื่อของกุฏิไม้ทรงไทย เดิมแบบเรือนเครื่องสับ ให้เสาทุกต้นมีปลายเสาล้อมสอปเข้าหากัน เชื่อว่าเป็นลักษณะเสาภูมิที่ดี เป็นสิริมงคล แต่ถ้าปลายเสาบานหรือตรงเป็นรูปสี่เหลี่ยม เชื่อว่าเป็นลักษณะโล่งผีไม่ดี

2.2.4.4 คติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของที่แขวนไว้กับเสาเอกหรือเสาภูมิ สิ่งของที่แขวนไว้ในเสาภูมิ อันประกอบด้วยผ้าสีต่าง ๆ ผ้าดิบ มะพร้าว หน่อกล้วย ต้นอ้อย รวงข้าว หมากเหนียว ดังกล่าวนั้น ให้แขวนไว้ที่เสาภูมิ ประมาณ 3-7 วัน หลังจากนั้นนำไปเก็บตามความเหมาะสม เช่น ผ้าสีกับด้ายเก็บไว้ที่ห้องพระ รวงข้าวนำไปไว้ในยุ้งข้าวตามเดิม เป็นต้น

2.2.5 คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันไดกุฏิ ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบันได หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ไค" ถือว่ามีความสัมพันธ์กับผู้อยู่อาศัยในกุฏิประการหนึ่งเช่นกัน ซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องจำนวนของชั้นบันไดของภูมินิยมสร้างเป็นจำนวนคี่ เช่น 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น เป็นต้น เชื่อว่าดี ห้ามทำชั้นบันไดเป็นจำนวนคู่ เชื่อว่าไม่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า "ไคคนไคคี่ ไคผีไคคู่"

3. คติความเชื่อในการอยู่อาศัย

เนื่องจากกฎเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีพุทธบัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ในการประกอบกิจของสงฆ์ที่เคร่งครัด คติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัยของกฎจึงปรากฏอยู่น้อยกว่าบ้านเรือนของชาวบ้านทั่วไปอยู่มาก คติความเชื่อในขั้นตอนการอยู่อาศัยของกฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่ปรากฏมีดังนี้

3.1 คติความเชื่อเกี่ยวกับการนอน คติความเชื่อดังกล่าวปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก คือ ไม่หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตก เพราะเชื่อว่าเป็นทิศของคนตาย และลักษณะที่ 2 ไม่หันเท้าไปทางหน้าพระ เพราะเชื่อว่าเป็นการไม่เคารพพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3.2 คติความเชื่อเกี่ยวกับการนั่ง คติความเชื่อดังกล่าวปรากฏอยู่ดังนี้ คือ ไม่ให้นั่งตรงธรณีประตู หรือนั่งเหยียดเท้าพาดบันได เชื่อว่าเป็นอัปมงคล และห้ามฆราวาส นั่งในระดับสูงกว่าพระเชื่อว่าเป็นการไม่ดี

3.3 คติความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะดี และไม่ดีของสัตว์ที่เข้ากฎ ซึ่งมีผลให้เป็นสิริมงคล และอัปมงคลต่อกฎ สัตว์ที่มีลักษณะดี คือ แมว 3 สี เพศผู้ เชื่อว่าจะทำให้มังมีศรีสุข ผึ้งมาทำรังแต่ต้องมาในทิศบูรพา และอุดรเท่านั้น ส่วนสัตว์บางชนิดเชื่อว่าถ้าเข้ากฎแล้วจะเป็นอัปมงคล เช่น แล่น นกฮูก แร้ง นกแสก ภูติภูตทุกชนิด เป็นต้น

3.4 คติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในบริเวณรอบกฎ ชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เชื่อว่าต้นไม้บางชนิดนำมาปลูกรอบกฎแล้วจะส่งผลในทางดีและไม่ดี ต้นไม้ที่นิยมปลูกโดยเชื่อว่าเป็นสิริมงคล ได้แก่ มะพร้าว มะยม มะม่วง ขนุน มะตูม พุทรา เป็นต้น แต่ต้องปลูกให้ถูกต้องตามทิศด้วย ส่วนต้นไม้ที่เชื่อว่าปลูกแล้วไม่เป็นมงคล ได้แก่ ต้นตะเคียน ต้นละมุด ต้นตะแบก ต้นโคก เป็นต้น

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาเรื่อง "ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา" ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ผลจากการศึกษาพบว่ากฎของวัดต่าง ๆ ทั้ง 17 วัด ที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติ ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็น "กฎไม้" มากที่สุด คือมีจำนวน 61 หลัง จากจำนวนกฎทั้งหลาย 102 หลัง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 59.80 นอกจากนั้นเป็นกฎก่ออิฐถือปูนและกฎแบบผสม การที่กฎของวัดต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่สร้างเป็นกฎไม้นั้น เนื่องจากวัดต่าง ๆ ทั้ง 17 วัด ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาตินั้นล้วนแต่เป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุมาช้านาน วัดบางวัดมี

ประวัติการสร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ก็มี (ดังปรากฏในภาคผนวก) ด้วยเหตุที่วัดเหล่านี้เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่มากนี้เองจึงทำให้ศาสนสถานหลายอย่างภายในวัด เช่น อุโบสถ เจดีย์ วิหาร ศาลาธรรม กุฏิ เป็นต้น มีอายุเก่าแก่ไปด้วย ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน บางอย่างอาจมีเค้ารอยของการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้เห็นอยู่บ้าง กุฏิเป็นศาสนสถานที่สำคัญอย่างหนึ่งภายในวัด จากการศึกษาพบว่ากุฏิหลายหลังของวัดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกุฏิที่มีอายุเก่าแก่ ซึ่งในอดีตนั้นการก่อสร้างกุฏิก็นิยมก่อสร้างด้วยไม้เช่นเดียวกับการก่อสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากในสมัยก่อนไม้ยังหาได้ไม่ยาก ราคาก็ไม่สูง และเทคโนโลยีการก่อสร้างด้านวัสดุอื่นยังไม่แพร่หลายมากนัก ชาวพื้นบ้านส่วนใหญ่จึงมีความชำนาญในการก่อสร้างด้วยไม้มากกว่าวัสดุอื่น จึงทำให้มีการก่อสร้างกุฏิไม้มากที่สุด แม้กุฏิบางหลังที่สร้างขึ้นใหม่ในชั้นหลังมีการก่อสร้างแบบก่ออิฐถือปูนบ้าง และแบบผสมบ้าง ครึ่งไม้ครึ่งก่ออิฐถือปูน แต่ก็ยังคงนิยมสร้างกุฏิไม้กันอยู่ไม่น้อย จึงทำให้กุฏิไม้มีมากกว่ากุฏิที่สร้างด้วยวัสดุอย่างอื่น ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการก่อสร้างกุฏิในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระได้ระดับหนึ่ง

2. กุฏิไม้ที่สร้างกันมากในวัดต่าง ๆ ที่ใช้เป็นแหล่งศึกษาทั้ง 17 วัด ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมกันหลายประการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของการก่อสร้างกุฏิในบริเวณนี้ ที่สำคัญ ได้แก่ การมีเสาสูง และการมีหลังคาทรงจั่วที่มีความลาดชันสูง การมีเสาสูงมีพื้นแบบที่มีตีนเสาและแบบไม่มีตีนเสา ลักษณะการมีตีนเสานั้นเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้ลักษณะหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างกุฏิหรือบ้านเรือนชาวบ้านทั่วไปจะปรากฏลักษณะให้เห็นอยู่เสมอ ลักษณะการก่อสร้างที่มีตีนเสานั้นเนื่องจากภาคใต้เป็นเขตที่มีอากาศชื้น การใช้เสาไม้ฝังลงไปในดินจะทำให้ไม้ส่วนที่ฝังดินผุเร็ว จึงต้องมีตีนเสาซึ่งส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตรองรับ ส่วนเสาที่ไม่มีตีนเสารองรับนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเสาคอนกรีต ซึ่งส่วนที่ฝังลึกลงไปในดินจะไม่ได้รับผลกระทบจากความชื้นของพื้นดิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เสาของกุฏิมีทั้งแบบมีตีนเสาและแบบไม่มีตีนเสา แบบมีตีนเสาส่วนใหญ่จะเป็นเสาไม้ แบบไม่มีตีนเสาส่วนใหญ่จะเป็นเสาคอนกรีต การที่สร้างกุฏิให้มีเสาสูงนั้นก็เพื่อให้มีเนื้อที่ใต้ถุนมากพอที่จะใช้ประโยชน์ในลักษณะอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม ส่วนการสร้างหลังคากุฏิให้เป็นแบบจั่วที่มีความลาดชันสูงนั้นเนื่องจากภาคใต้มักจะมีฝนตกชุกและบางครั้งมีพายุพัดแรง อีกทั้งกระเบื้องมุงหลังคามักใช้กระเบื้องแผ่นเล็ก ๆ ที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่น ดังนั้นแบบหลังคากุฏิไม้จึงมักจะเป็นแบบจั่วที่มีความลาดชันสูงเพื่อป้องกันน้ำฝนไหลซึมเข้าในกุฏิ และป้องกันแรงลมที่อาจพัดกระเบื้องมุงหลังคาไม่หลุดออกไป ลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดว่าการก่อสร้างกุฏิต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสภาพของท้องถิ่นภาคใต้เป็นอย่างมาก

3. ความเชื่อเกี่ยวกับกฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีลักษณะคล้ายกับความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั่วไปในบริเวณนี้ ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน เช่นเดียวกัน คือ ความเชื่อในการเตรียมก่อสร้าง ความเชื่อในการก่อสร้าง และความเชื่อในการอยู่อาศัย เพียงแต่ความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับกฎจะมีการยึดถือปฏิบัติกันค่อนข้างน้อยกว่าความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วถือกันว่าวัดเป็นเขตอภัยทาน จึงเชื่อกันว่าห่างไกลจากสิ่งชั่วร้ายหรือสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ อยู่แล้ว การปฏิบัติตนบางอย่างเกี่ยวกับการก่อสร้างและการเข้าพักอาศัยในกฎแม้จะยิ่งหย่อนไปจากที่เคยยึดถือกันมาบ้างก็ไม่ส่งผลให้เกิดความเป็นอัปมงคล แต่อย่างไรก็ตามพระภิกษุก็คือผู้ที่เคยเป็นฆราวาสมาก่อน และพระภิกษุบางรูปก็อุปสมบทตามประเพณีอยู่ในสมณเพศเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แล้วก็ลาสิกขาออกไปเป็นฆราวาสต่อไป ดังนั้นความเชื่อต่าง ๆ ที่เคยยึดถือเมื่อครั้งอยู่อาศัยในบ้านเรือนก็ยังคงติดมาเมื่อมาเป็นพระภิกษุ ถึงแม้จะทราบดีว่าวัดเป็นเขตอภัยทานที่ห่างไกลจากสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ก็ตาม นอกจากนั้นชาวบ้านที่มาทำบุญหรือมาเกี่ยวข้องกับวัดในลักษณะใด ๆ ก็ตาม นอกจากนั้นชาวบ้านที่มาทำบุญหรือมาเกี่ยวข้องกับวัดในลักษณะใด ๆ ก็ตาม ก็ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับกฎในลักษณะคล้าย ๆ กับความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของฆราวาส ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับกฎยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอไม่น้อย ทั้งในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์และในกลุ่มชาวบ้านที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวัด เพียงแต่ความเชื่อหลายอย่างลดหย่อนลงไปมาก ความเชื่อเกี่ยวกับกฎที่สำคัญ ๆ มักจะยังมีการยึดถือปฏิบัติกันอยู่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับทิศ ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเกี่ยวกับการยกเสาเอก ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับการอยู่อาศัยในกฎของพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้ปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบัน อันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของคนในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎ และความเชื่อเกี่ยวกับกฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรจะได้เผยแพร่การศึกษาวิจัยนี้โดยเฉพาะในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์และช่างพื้นบ้าน เพื่อจะได้ข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างและอยู่อาศัยอยู่กฎให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 ควรจะพัฒนาบทบาทของวัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลและภาพถ่าย ตลอดจน การอนุรักษ์กุฏิและศาสนสถานอื่น ๆ ภายในวัดนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาต่อไป

1.3 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อการสร้างจิตสำนึก ของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของกุฏิและศาสนสถานอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นสิ่งสะท้อน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนช่วยกันอนุรักษ์ให้เป็นมรดกของชุมชนสืบไป

2. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรจะมีการศึกษาวิจัยลักษณะทางสถาปัตยกรรมและคติความเชื่อของสิ่ง ก่อสร้างที่เป็นศาสนสถานอื่น ๆ ภายในวัดในแต่ละท้องถิ่นให้กว้างขวางขึ้น เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ ชุ่มประตู่วัด เป็นต้น

2.2 ควรจะมีการศึกษาวิจัยสิ่งก่อสร้างที่เป็นศาสนสถานในศาสนาอื่นในท้องถิ่น ต่าง ๆ ด้วย เช่น การศึกษามัสยิดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแง่มุมต่าง ๆ การศึกษาโบสถ์ คริสต์ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 ควรจะมีการศึกษาวิจัยในเชิงเปรียบเทียบลักษณะทางสถาปัตยกรรม คติความ เชื่อ หรือแง่มุมอื่น ๆ ของสิ่งก่อสร้างที่เป็นศาสนสถาน ซึ่งอาจจะเป็นการเปรียบเทียบสิ่งก่อสร้าง ที่เป็นศาสนสถานในศาสนาเดียวกันแต่แตกต่างกันพื้นที่ หรือศึกษาเปรียบเทียบสิ่งก่อสร้างที่เป็น ศาสนสถานของศาสนาอื่นก็ได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล จิตต์รัตนพงศ์. วัฒนธรรมที่ปรากฏในปริศนาคำทายอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ภาคใต้. 2538.
ถ่ายเอกสาร.
- กาย เทรบุญดี. ระบบการปรับปรุงที่ดินเพื่อการเกษตร และวิวัฒนาการในช่วงเวลาที่เพิ่งล่วงมา
ของสทิงพระ. แปลโดย สมยศ หุ่นหว่า และอิงอร เทรบุญดี. สงขลา : คณะ
ทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2526.
- การศาสนา, กรม. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,
2524. การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา, สำนัก.
บัญชีรายชื่อวัดที่
ขึ้นทะเบียน ในจังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา, 2543. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา, สำนักงาน. ข้อมูลจำนวนบ้าน/ประชากร/
ผู้มีสิทธิ แยกเป็นรายตำบล ประจำเดือนพฤศจิกายน. สงขลา : สำนักงานคณะ
กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา, 2542. ถ่ายเอกสาร.
- จากรวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2521.
- จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. "คติการปลุกเรื้อนเครื่องผูก," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ.
บรรณาธิการโดย เพ็ญศรี ดุ๊ก. หน้า 393-515. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- _____. "ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ไทยศึกษา หน่วยที่
8-15. หน้า 91-194. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.
- เฉลิม รัตนทัศนีย์. วิวัฒนาการศิลปสถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : สมาคม
สถาปนิกในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.
- ชัยวุฒิ พियะกุล. "จะทิ้งพระ, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3. หน้า
1475 - 1479. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์,
2542.

- ชัยวุฒิ พิชะกุล. "เจติยงาม, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 4. หน้า 1731. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- _____ "พังยาง, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11. หน้า 5348 - 5350. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- _____ "สีหยัง, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 16. หน้า 8042 - 8047. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- _____ "สุวรรณคีรี, วัด : สงขลา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 17. หน้า 8143 - 8150. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ. "ความเชื่อ - ประเพณี," ใน คติชนวิทยา. หน้า 87 - 117. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2520.
- ชุมศรี ศิวะศรียานนท์. สถาปัตยกรรมไทยพื้นฐานสำหรับช่างเทคนิค. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย - ญี่ปุ่น), 2541.
- โชติ กัลยาณมิตร. พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง. กรุงเทพฯ : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2518.
- _____ โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.
- ทวี บำรุงศักดิ์, จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง และอุทิศ สังขรัตน์. ความเข้าใจศิลปะ. สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2528.
- ทัศนีย์ ทานตวงนิช. คติชาวบ้าน. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2523.
- เทพเวที, พระ (ประยูทธ ปยุตโต) ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532.
- ธรรมวโรดม, พระ (บุญมา คุณสมปโน). คู่มือพระอุปัชฌาย์. กรุงเทพฯ : สหการพิมพ์, 2539.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. "ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณวัดพะโคะและใกล้เคียง," ใน วัดพะโคะ. หน้า 85 - 108. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2538.
- ธวัช ปุณโณทก. "ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. หน้า 350 - 398. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

- ธาดา สุทธิธรรม. สถาปัตยกรรมไทย. ขอนแก่น : บริษัทขอนแก่นพิมพ์พัฒนา จำกัด, 2542.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. " สทิงพระ : ชุมชนโบราณ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. หน้า 3650 – 3663. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.
- นงคินุช ไพโรพิบูลย์กิจ. เรือนไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.ที.พี. เวิลด์มีเดีย จำกัด, 2541.
- นาดล ชูพล, วิชัย อินทวงศ์ และสุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์. " ระโนด, อำเภอบาง," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529. เล่ม 8. หน้า 3029 – 3031. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.
- นุกูล ชมภูนิช. บ้านไทย เอกลักษณะของชาติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.
- เนตรนภิศ นาควิระ. ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10, สำนักงาน. โบราณสถานที่ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในจังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 10, 2543. ถ่ายเอกสาร.
- ประทีป มาลากุล. พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. " สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของดินแดนรอบทะเลสาบสงขลา," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. หน้า 53 – 62. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, 2526.
- ประยูร อุดชาภา. คติความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับการสร้างเรือน. โดย พลุลวง (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2526.
- ประสาธ อิศรปริดา. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2518.
- ประเสริฐ วิทาร์ฐ. ภูมิศาสตร์ปึกแผ่น. กรุงเทพฯ : อาร์. พรินต์, 2535.
- ปราณี วงษ์เทศ. " ความเชื่อและระบบความเชื่อในสังคมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย หน่วย 1 – 8. หน้า 50 – 56. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- ปิยนุช ไกรหาญ. " กระแสสินธุ์, กิ่งอำเภอบาง," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. หน้า 42 – 43. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.

- พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. พิธีของทุกคน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณกิจการพิมพ์, 2522.
- ไพโรจน์ นรชาติธำรงวิทย์. วิเคราะห์ความเชื่อในเรื่องพระอภัยมณี. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. ถ่ายเอกสาร.
- ไพโรจน์ แสงจันทร์. สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. "ความเชื่อ," วารสารรามคำแหง. 2 (2) : 54 – 72 ; กรกฎาคม 2518.
- มณี พยอมยงค์. "ความเชื่อของคนไทย," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. บรรณาธิการ โดย เพ็ญศรี ดูก. หน้า 66 - 122. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- _____. วัฒนธรรมล้านนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2529.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และศรีน มณีโชติ. เรือนไทยภาคใต้. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2535.
- เมฆพัทธ์ร หมอหลวง และอาจารย์ทอง (นามแฝง). พิธีมงคลต่าง ๆ พิธี 12 เดือน และประเพณีโบราณไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทยาคม, 2513.
- เมธินี จิระวัฒนา. "ภูมิปัญญาไทยจากที่อยู่อาศัย," ใน ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น. หน้า 45 – 58. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- ราชวรมณี, พระ (ประยुทธ ปยุตโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.
- เริงชัย ต้นสกุล. "ดีหลวง, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 5. หน้า 2403 - 2409. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- วาสนา ชลิกโท. ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา. ปริญญาโท ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2537. ถ่ายเอกสาร.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคนอื่น ๆ. พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมอดีต ปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2536.

- วิลาส ปริญญาานิยม. ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต.
 ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้,
 2538. ถ่ายเอกสาร.
- วิวัฒน์ เตมียพันธ์. แนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : คณะมัณฑนศิลป์
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2529. อัดสำเนา.
- _____. "อาคารพักอาศัยล้านนา : คติความเชื่อและประเพณีบางประการเกี่ยวกับการ
 ตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้าง และการวางผัง," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ
 บรรณาธิการโดย เพ็ญศรี ดูก. หน้า 518-601. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2528.
- ศรีวิสุทธิโมลี, พระ (ประยูทธ ปยุตโต). พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สยาม
 สมาคม, 2513.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณคาบสมุทรสทิงพระและบริเวณ
 ใกล้เคียง," ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดี คาบสมุทรสทิงพระ. หน้า 28-31.
 สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2528.
- _____. "สทิงพระและสังกาสูกะ," เมืองโบราณ. 10 (1) : 23-27 ; มกราคม -
 มีนาคม 2527.
- ศรีอมร ศรีเบญจพลางกูร. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. สงขลา : คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, 2529.
- ศิลปากร, กรม. โบราณสถานประเภทกลุ่มของสิ่งก่อสร้าง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร
 กระทรวงศึกษาธิการ, 2543. ถ่ายเอกสาร.
- _____. ประวัติวัดอรุณราชวรารามฯ. กรุงเทพฯ : มปท, 2511.
- สงขลา, สำนักงานจังหวัด. บรรยายสรุปจังหวัดสงขลา 2542. สงขลา : สำนักงานจังหวัด
 สงขลา, 2542.
- สงบ ส่งเมือง. "สงขลา, จังหวัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9.
 หน้า 3583-3589. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
 2529.
- สมภพ ภิรมย์. บ้านไทยภาคกลาง. กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร กองทัพเรือ, 2515.
- สมภพ ภิรมย์ และคนอื่น ๆ. บ้านไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท แอ็ดว็ानซ์อินเตอร์เนชั่นแนล
 พรินต์ติ้ง เซอร์วิส จำกัด, 2538.

- สมบัติ พลายน้อย. เกร็ดโบราณคดีประเพณีไทย. โดย ส. พลายน้อย (นามแฝง). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพิทยา, 2534.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2528.
- สุดจิต (เศวตจินดา) สนั่นไหว. การศึกษาเรื่องการออกแบบสถาปัตยกรรมวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม. กรุงเทพฯ : บริษัท กราฟิคอาร์ต 28 จำกัด, 2541.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "คติความเชื่อถิ่นภูเก็จ : วัฒนธรรมที่ส่งผลอย่างลึกซึ้งและท้าทาย," ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลาง. หน้า 238 - 240. ภูเก็ต : องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2528.
- _____. "บทบาทของวัดที่เคยมีและยังมีต่อสังคมภาคใต้," ใน ของดีวัดมัชฌิมาวาส สงขลา. สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2522.
- _____. "พะโคะ, วัด," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11. หน้า 5302 - 5308. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- _____. "สถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 16. หน้า 7704 - 7721. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.
- _____. "สทิงพระ, อำเภอ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. หน้า 3663 - 3671. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และอดิศักดิ์ ทองบุญ. "ศาสนาพุทธในภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. หน้า 3436 - 3443. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.
- สุนทร ปุณโณทก. "ต้นไม้กับความเชื่อ," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. บรรณาธิการ โดย เพ็ญศรี ดูก. หน้า 633 - 691. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุเมธ คงสวัสดิ์. ความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลก้งแอน อำเภอประสาธต์ จังหวัดสุรินทร์. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531. ถ่ายเอกสาร.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. สังกัปปพิธีกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

- เสนอ นิลเดช และพยูร โมสิกรัตน์. "ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชา ไทยศึกษา หน่วยที่ 8-15. หน้า 115-182. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537.
- .อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และวิวัฒน์ เตมีพันธ์. เรือนล้านนาไทย และประเพณีการปลูกเรือน.
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.
- อานนท์ อภาภิรม. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2521.

บุคคลานุกรม

บุคคลานุกรม

- กมศักดิ์ คัมภีโร, พระมหา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดแหลมจาก หมู่ที่ 6 บ้านปากกรอ ตำบลปากกรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- กล่อม ถานิกสโร, พระครู. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดบางเขียด หมู่ที่ 2 บางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- กล้า ยันทร์เจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัด พระเจดีย์งาม หมู่ที่ 2 บ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- จอน พุฒสุพะ, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสลัก ป่าเก่า หมู่ที่ 1 บ้านปลายนา ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ฉ้วน อภิจนุโท, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัด พระโคะ หมู่ที่ 6 บ้านพระโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ฉิม แสงงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโลกอาราม หมู่ที่ 4 บ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เฉลิม ชุตินุโณ, พระอธิการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพระเจดีย์งาม หมู่ที่ 2 บ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เฉลิม เตชปญโญ, พระอธิการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสนามชัย หมู่ที่ 2 บ้านสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสะทิงพระ จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ช้อย ปิยธมฺโม, พระอธิการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดดีหลวงใน หมู่ที่ 9 บ้านดีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- ชัยยศ สุวานชโย, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- โชคชัย สุวานชโย, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพะโคะ หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ชวน จนทปญญ, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบางเขียด หมู่ที่ 2 บ้านบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ดรุณ กติยาโณ, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดภูผาเบิก หมู่ที่ 3 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- แดง บุรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดตีหลวงโน หมู่ที่ 9 บ้านตีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ดวง ผ่องสัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 9 บ้านตีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ทิพย์ อติเทโว, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ธงชัย สุวานธมโม, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดตีหลวงโน หมู่ที่ 9 บ้านตีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ธนู ไหวหาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดภูผาเบิก หมู่ที่ 3 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- ธรรมบุญ จันทร์สุริวงส์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดสุวรรณคีรี หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- บวรศีลคุณ, พระครู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัด พังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- บัญญัติ ชุนศรีเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัด สลักป่าเก่า หมู่ที่ 1 บ้านปลายนา ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- บุญศักดิ์ ตโมนุโท, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ่อทรัพย์ หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ประสิทธิ์ อภินนโท, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดดีหลวง หมู่ที่ 2 บ้านดีหลวง ตำบลดีหลวง อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ประสาทศีลพรต, พระครู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสติงพระ จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ปัญญาวารกิจ, พระครู(อ่วม) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโลการาม หมู่ที่ 4 บ้านสติงหม้อ ตำบลสติงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เผ็ด สิงหเดชา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ไพบุลภักถยานวัตร, พระครู(ผาด กลยานการี) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สลักป่าเก่า หมู่ที่ 1 บ้านปลายนา ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- มงคล จกกวโร, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดหนองหอย หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัด สงขลา เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- มงคล ปญญาอุโท, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสุวรรณคีรี หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ม่วง พุทธโร, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดปะโอ หมู่ที่ 1 บ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เริ่ม สิริวโร, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพะโคะ หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เล็ก ญาณธโร, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เลี้ยง ปิยธมโม, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- วรรณ ธรรมสิริ, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดจะทิ้งพระ หมู่ที่ 4 บ้านจะทิ้งพระ ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- วิเศษศีลขันธ์, พระครู(อโศโก) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสี่หยัง หมู่ที่ 3 บ้านสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- สว่าง ไพบุรย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสุวรรณคีรี หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อ้น สรรพพันธุ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ่อทรัพย์ หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เอียน เดชาภิบาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพังยาง หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

โอบาสธรรมรัตน์, พระครู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยาภรณ์ ศรีทองใส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่
วัดศิลาลอย หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ภาคผนวก

ข้อมูลเกี่ยวกับวัดที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถาน บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วัดภูผาเบิก

วัดภูผาเบิก ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 29 ไร่ 48 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

วัดภูผาเบิก มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ เป็นอุโบสถสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. กำแพงกันดินและบันได เป็นหินแกรนิตวางทับซ้อนกัน
3. หอระฆัง สร้างตามแบบนิยมของวัดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฝีมือช่างพื้นถิ่นได้
4. กุฏิเรือนไทย แบ่งตัวอาคารออกเป็น 3 ส่วน อาคารด้านหน้า อาคารด้านกลาง อาคารด้านหลัง เป็นกุฏิไม้ทรงไทยหลังคาจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผาพื้นถิ่นปลายแหลมแบบเกาะยอ

วัดภูผาเบิกเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 119 หน้า 10190 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2535

วัดบ่อทรัพย์

วัดบ่อทรัพย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ 55 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประมาณ พ.ศ. 2360 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2400

วัดบ่อทรัพย์ มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ มีลักษณะสถาปัตยกรรมต้นพุทธศตวรรษที่ 24
2. ที่เก็บอัฐิหมายเลข 1 สลักจากหินแกรนิต วางซ้อนเป็นชั้น ๆ เป็นฐานปัทมรูปสี่เหลี่ยม ส่วนบนเป็นซุ้มโปร่ง บรรจุหินสลักรูปบัวตูม
3. ที่เก็บอัฐิหมายเลข 2 ก่ออิฐถือปูนฐานปัทมรูปสี่เหลี่ยม ส่วนบนเป็นซุ้ม มีรูปบัวตูมกลางซุ้ม
4. บ่อน้ำพื้นเมือง มีลักษณะเป็นรูปวงกลม ก่อด้วยอิฐ วางทับด้วยหินแกรนิต รูปครึ่งกระบอกประกบปากบ่อ

5. กำแพงกันดิน เป็นหินแกรนิตวางทับซ้อนกัน
6. หอระฆัง สร้างตามแบบนิยมของวัดในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ฝีมือช่างพื้นถิ่นได้
วัดบ่อทรัพย์เป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน
และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 119 เมื่อวันที่ 17
กันยายน พ.ศ. 2535

วัดสุวรรณคีรี

วัดสุวรรณคีรี ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ 19 ไร่ 1 งาน 35 ตารางวา ชาวบ้านเรียกว่า "วัดออก" เพราะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดบ่อทรัพย์ เป็นวัดโบราณคู่บ้านคู่มืองสงขลาสมัยตั้งเมืองอยู่ที่ท่าแหลมสนสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นราวสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยหลวงสุวรรณคีรี (เหยียง ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่หนึ่ง (พ.ศ. 2318 - 2322) หรือ หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ (บุญสุข ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่ 2 เพราะการที่ให้นามว่าสุวรรณคีรีสมบัตินั้นมีชื่อเจ้าเมืองที่พ้องกัน 2 คน วัดสุวรรณคีรีเป็นวัดประจำตระกูล ณ สงขลา

วัดสุวรรณคีรี มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เจดีย์ ตั้งอยู่หน้าวัด เป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานเจดีย์เป็นรูปทรงกระบอก ตั้งอยู่บนก้อนหินใหญ่ รอบฐานทั้ง 4 ทิศ มีรูปพุทธสาวกปูนปั้นนูนต่ำประนมมืออยู่ภายในวงกลมองค์ระฆังแบบโอคว่ำ มีลวดลายเป็นปูนปั้นรูปพวงดอกไม้ประดับรอบองค์ อิทธิพลศิลปะจีน สร้างสมัยรัตนโกสินทร์
2. อุโบสถ ตั้งอยู่บนเนินสูง ก่อด้วยอิฐถือปูน มีทางขึ้นสู่เนินอุโบสถด้านละ 2 ทาง เว้นด้านหลัง ตัวอุโบสถก่อด้วยอิฐถือปูนขนาดกว้าง 8.25 เมตร ยาว 15.90 เมตร มีบันไดขึ้นอุโบสถ 4 ทาง แต่ละบันไดมีรูปสิงโตจำหลักหิน 2 ตัว รวมเป็น 8 ตัว อุโบสถมีประตู 4 ประตู ด้านหน้า 2 ประตู ด้านหลัง 2 ประตู ด้านหน้ามีตุ๊กตาคานหินจีนเฝ้าอยู่ 2 ตัว หน้าบันมีลายปูนปั้น
3. ชุ่มโบเสมา สร้างด้วยหินแกรนิตที่สั่งทำจากเมืองจีนเมื่อสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีจำนวน 8 ชุ่ม ลักษณะเป็นศิลปะจีน มีลวดลายปูนปั้นรูปดอกไม้ประดับรอบชุ่ม ภายในมีโบเสมาจำหลักหินแกรนิตแบบเสมาคู่ บางหลักก็ชำรุดทรุดโทรมมากแล้ว
4. เจดีย์จีน (หรือ ณะ) ตั้งอยู่บนลานหน้าอุโบสถ เป็นเจดีย์หินแกรนิตที่สั่งทำมาจากเมืองจีน รูปทรง 6 เหลี่ยม 7 ชั้น เจ้าพระยาสงขลา (บุญสุข ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการ

เมืองสงขลา คนที่ 2 เป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2340 สร้างสำเร็จเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2341 ดังคำจารึกภาษาจีนและภาษาไทยซึ่งจารึกอยู่ในชั้นที่ 3 ของเจดีย์หินว่า " กระทบอนันต์ เจ้าพระยาสงขลา... (บุญสุข) น้อมเกล้าถวายไว้ก่อสร้างปีมะเส็ง สำเร็จปีมะเมีย วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2341 "

5. หอระฆัง ตั้งอยู่บนลานหน้าอุโบสถ เป็นอาคารก่อด้วยอิฐถือปูน รูปทรงสี่เหลี่ยม มีขนาด กว้าง 4 เมตร สูง 10.50 เมตร ลักษณะอย่างศิลปะจีน ภายในหอระฆังมีระฆัง ขนาดใหญ่ 1 ใบ

6. บัวเก็บอัฐิ ตั้งอยู่หน้าวัดเป็นบัวก่อด้วยอิฐถือปูนรูปทรงมณฑปแบบย่อมุมไม้สิบสอง มีลวดลายปูนปั้นนูนต่ำรูปนกเปล่งประดับอย่างสวยงามแต่บางส่วนได้ชำรุดไปบ้างแล้ว

7. กุฏิโบราณ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอุโบสถ เป็นอาคารไม้ 2 หลัง ขอบประตู และคอสองมีลวดลายสลักไม้ฝีมือค่อนข้างหยาบ ด้านหน้ามีกำแพงก่อด้วยอิฐถือปูน มีซุ้มประตู เก่งจีน จึงเข้าใจว่าเดิมคงเป็นกุฏิแบบศิลปะจีน ภายหลังหักพังลงจึงสร้างอาคารเป็นไม้ขึ้นแทน ของเดิม

วัดสุวรรณคีรีเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและ กำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 119 หน้า 10190 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2535

วัดโลการาม

วัดโลการาม ตั้งอยู่เลขที่ 147 หมู่ที่ 4 บ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอ สิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 4038 ที่หลักกิโลเมตรที่ 1 มีเนื้อที่ 9 ไร่ 3 งาน 39 ตารางวา เชื่อว่าสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2315 ในสมัยกรุงธนบุรีได้รับ วิสุคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2330

วัดโลการาม มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นภาคใต้ที่ยึดตามรูปแบบพระราชกฤษฎีกาสั่งสร้างโบสถ์ใน สมัยรัชกาลที่ 2-3 ก่ออิฐถือปูน เป็นโบสถ์โถงเดินได้รอบ แต่ส่วนหลังตอนกลางก่อเป็นห้องผนัง เจาะช่องหน้าต่างสองข้าง หลังคาชั้นเดียวต่อด้วยปีกนก มุงกระเบื้องดินเผา หน้าจั่วหลังคามี หน้าบันเป็นลายปูนปั้น

2. โบสถ์ เป็นโบสถ์เดี่ยว ทำด้วยหินแกรนิต ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูนเป็นฐาน บัณฑ์ มียอดเป็นกลีบบัวรองรับโบสถ์ เป็นลักษณะศิลปะแบบอยุธยา

3. หอระฆัง ก่ออิฐถือปูน ฐานทรงกระบอก มีบันไดขึ้นข้างหน้า ยกขอบระเบียงด้านหน้าและด้านหลัง เจาะช่องลูกทรงระเบียงด้านแผ่น เชาวมิคสี่เหลี่ยมกรุลายเคลือบเขียว ยอดหอทำเป็นสามเหลี่ยม ฝีมือช่างท้องถิ่นภาคใต้ สร้างเลียนแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 – 4

วัดโลกอาราม เป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง หน้า 6 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดสลักป่าเก่า

วัดสลักป่าเก่า ตั้งอยู่เลขที่ 153 หมู่ที่ 1 บ้านปลายนา ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา – ระโนด ที่หลักกิโลเมตรที่ 152 ประมาณ 1 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 17 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา เดิมเรียกว่า "วัดสลักป่า" หรือ "วัดเก่า" ต่อมาเมื่อมีวัดสลักป่าใหม่สร้างขึ้นมาตั้งอยู่ในตำบลเดียวกัน วัดนี้จึงได้นามว่า "วัดสลักป่าเก่า" เพื่อไม่ให้มีชื่อสับสนกัน

วัดสลักป่าเก่า มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ ก่ออิฐถือปูน กว้าง 12 เมตร ยาว 19 เมตร ยกฐานไฟที่สูง มีราวบันไดขนาดต่อกับขอบระเบียงลูกทรง เป็นเชวมิคเคลือบสีเขียว มีช่องประตูทุกด้าน และมีหน้าต่างกว้าง กรอบประตูหน้าต่างมีลายปูนปั้น หลังคาชั้นเดียวต่อด้วยหลังคาปีกนก พื้นอุโบสถลาดด้วยกระเบื้องดินเผาเกาะยอ ภายในอุโบสถประดิษฐานพระประธานประทับนั่ง เคี้ยวพระพักตร์แบบเดียวกับพระประธานวัดพังยาง และมีพระพุทธรูปอื่น ๆ ประกอบ ได้แก่ พระพุทธรูปหยกขาวพุทธศิลป์พม่า พระพุทธรูปประทับยืนปางรำพึง พระพุทธรูปแบบพระจีน (พระสังกัจจายน์) พระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิ และพระพุทธรูปปางมารวิชัย

2. โบสถ์ เป็นเสมาโบเดียว ทำด้วยหินทรายและหินแกรนิต ตั้งอยู่บนฐานปัทม์ก่ออิฐถือปูนที่ก่อรูปจากฐานสี่เหลี่ยม ยกขึ้นมาเป็นชั้น ๆ ลักษณะศิลปกรรมเป็นฝีมือช่างพื้นเมืองภาคใต้ สร้างตามแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

วัดสลักป่าเก่าเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรประกาศได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดแหลมจาก

วัดแหลมจาก ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านปากกรอ ตำบลปากกรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่ 2 งาน 97 ตารางวา สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2410 เป็นวัดในกลุ่มทะเลสาบสงขลาที่เชื่อมต่อชุมชนพัทลุง และชุมชนสิงหนครที่บ้านแหลมจาก อันเป็นเส้นทางลัดของการติดต่อระหว่างพัทลุง สงขลา มาแต่เดิม

วัดแหลมจาก มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. พระนอน (หรือ พระพุทธไสยาสน์) เป็นสิ่งที่พระมหาลอย จนทโร (รัตตินัย) เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดแหลมจากกับราษฎรบ้านแหลมจาก ร่วมกันสร้างขึ้นเป็นพระนอนที่มีลักษณะพิเศษแปลกกว่าที่อื่น คือก่อด้วยหินดินดานแล้วฉาบปูน และคงเค้าลักษณะพุทธศิลป์แบบภาคใต้ที่สืบทอดกันมา

วัดแหลมจากเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540

วัดบางเขียด

วัดบางเขียด ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบางเขียด ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ 10 ไร่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในสมัยปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่อุโบสถสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา บัวหรือมณฑปบัว ซึ่งเป็นที่บรรจุอัฐิของอดีตเจ้าอาวาสวัดบางเขียด สร้างขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ 25

วัดบางเขียด มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ ก่ออิฐถือปูน กว้าง 9 เมตร ยาว 12 เมตร มีบันไดกว้างตรงกลางด้านหน้าอุโบสถ ยกพื้นก่ออิฐปูกระเบื้องสีเหลี่ยมเกาะยอ พื้นในยกสูงขึ้น เสาไม้ขีดพื้นในข้างละ 4 เสา เสานอกด้านหน้า 5 เสา ด้านข้าง ๆ ละ 6 เสา ต่อหลังคาเสา มีซุ้มโค้ง หลังคาชั้นเดียว มีปีกนกคลุมแบบพาไลรอบ ไม่มีช่อฟ้าในระกา หลังคาเครื่องไม้ มุงกระเบื้องดินเผาพื้นบ้าน มีผนังก่ออิฐถือปูน ช่วงหลังชิดผนังมีพระพุทธรูปก่ออิฐทาทองทับประทับนั่งปางมารวิชัยเป็นอุโบสถที่ไม่ปรากฏโบสถ์มา อุโบสถมีร่องรอยการบูรณะซ่อมแซม

2. มณฑปบัว อยู่หน้าอุโบสถด้านขวา ก่ออิฐถือปูนรูปคล้ายหอรบั้งบนฐานสี่เหลี่ยมทรงสี่เหลี่ยมย่อมุม ยอดแหลมเจาะช่องประตู 4 ช่อง มีหน้าบันทั้ง 4 ซุ้ม

วัดบางเขียดเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรประกาศได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดตีหลวงโน

วัดตีหลวงโน ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บ้านตีหลวง ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ เป็นวัดเก่าแต่ไม่ปรากฏชื่อในสมัยอยุธยา เชื่อว่าสร้างมานานแล้ว แต่เพิ่มได้มีการบูรณะขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 4 - 5

วัดตีหลวงโน มีโบราณสถานที่สำคัญคือ อุโบสถ มีลักษณะสถาปัตยกรรมต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ตามพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยยึดแนวช่างหลวงแต่ปรับบางส่วนให้เข้ากับรสนิยมท้องถิ่น

วัดตีหลวงโนเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 128 หน้า 4496 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2528

วัดหนองหอย

วัดหนองหอย ตั้งอยู่เลขที่ 48 หมู่ที่ 3 บ้านหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา - ระโนด ที่หลักกิโลเมตรที่ 144.5 มีเนื้อที่ 12 ไร่ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2420 - 2445 เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2445 สร้างโดยพระหนู และพระเลื่อน ปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. 2477

วัดหนองหอย มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ มีฐานก่ออิฐถือปูน เดิมเป็นอุโบสถโถงไม่มีฝา ครั้งบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2477 จึงตีฝาผนังโดยรอบและเจาะช่องหน้าต่างบานพับคู่เล็ก ๆ หลังคาจั่วมุงกระเบื้องดินเผา จั่วหลังคาด้านหน้าและหลังมีลายปูนปั้น ใต้เจดีย์ก่ออิฐถือปูน 8 องค์ รอบอุโบสถแทนในเสมา

2. พระพุทธรูปประธานในอุโบสถ เป็นหยกขาวมีลักษณะพุทธศิลป์แบบศิลปะพม่า

วัดหนองหอยเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดเจ้ทังพระ

วัดเจ้ทังพระ ตั้งอยู่เลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านเจ้ทังพระ ตำบลเจ้ทังพระ อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา - ระโนด มีเนื้อที่ 8 ไร่ 55 ตารางวา เป็นวัดคู่เมืองสทิงพระมาแต่โบราณ เดิมเรียกว่า "วัดสทิงพร" ต่อมาเรียกชื่อเพี้ยนเป็น "วัดเจ้ทังพระ" ตามหลักฐานหนังสือกัลปนาหัวเมืองพัทลุงสมัยอยุธยาระบุว่าวัดเจ้ทังพระ สมัยนั้นแยกออกเป็น 2 วัด คือ "วัดเจ้ทังพระ" และ "วัดพระมหาเจ้ดีองค์ใหญ่" ทั้งสองวัดนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "วัดเจ้าพี่ วัดเจ้าน้อง" เป็นวัดขึ้นกับวัดเขียนบางแก้ว คณะปาแก้ว หัวเมืองพัทลุง และได้รวมเป็นวัดเดียวอีกครั้งหนึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วัดเจ้ทังพระ มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เจดีย์พระมหาธาตุ เป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐดินและอิฐปะการังสอดด้วยดินไม่มีระบบฐาน เดิมเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเสาหลอกแบ่งเป็นช่อง ๆ ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลายได้มีการบูรณะเพิ่มเติม ฐานเป็นแบบย่อมุมไม้ยี่สิบ แต่ละด้านมีซุ้มพระ 1 ซุ้ม องค์ระฆังเป็นแบบโศกว่าหรือแบบลังกา เสามะหวดตั้งบนคอระฆัง ระหว่างเสามะหวดมีรูปพุทธสาวกปูนปั้นนูนต่ำ ถัดขึ้นไปเป็นปล้องโฉมและยอดเจดีย์ เจดีย์พระมหาธาตุ สูงจากฐานถึงยอด 20 เมตร ฐานกว้างด้านละ 17 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางขององค์ระฆัง 6 เมตร ตามประวัติกล่าวว่าพระยาทรงทองเจ้าเมืองสทิงพระเป็นผู้สร้าง สร้างเสร็จเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ ปีกุน เอกศก พ.ศ. 1542 ต่อมาได้มีการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อปี พ.ศ. 2471

2. เจดีย์องค์เล็ก ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเจดีย์พระมหาธาตุ ก่อด้วยอิฐดินเผาและอิฐปะการังสอดด้วยดิน ขนาด 10 เมตร ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 5 เมตร องค์ระฆังแบบโศกว่า ซึ่งเป็น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร ปัจจุบันองค์ระฆังพังทลายไปหมดแล้วเมื่อ พ.ศ. 2517

3. วิหารพระพุทธไสยาสน์ ชาวบ้านเรียกว่า "วิหารพ่อเฒ่านอน" เป็นวิหารที่ก่อด้วยอิฐถือปูน ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 14.80 เมตร เข้าใจว่าเป็นวิหารที่สร้างขึ้นสมัยศรีอยุธยา ต่อมาพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) อดีตเจ้าอาวาสวัดเจ้ทังพระในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้บูรณะวิหารขึ้นใหม่ ภายในวิหารมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ก่อด้วยอิฐถือปูน 1 องค์ ขนาดยาว 14 เมตร สูง 2 เมตร ชาวบ้านเรียกว่า "พ่อเฒ่านอน"

4. หอระฆัง เป็นอาคารก่อด้วยอิฐถือปูน สร้างขึ้นราวสมัยรัชกาลที่ 5 มีขนาดสูง 9 เมตร ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละ 3 เมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ศาลพระภูมิในบริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา (ตำหนักเขาน้อย)

5. กำแพงวัด เป็นกำแพงที่ก่อด้วยอิฐถือปูน พระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ฐ) เป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2435 – 2437 โดยริ้ออิฐจากกำแพงเมืองสทิงพระมาใช้ในการก่อสร้าง

วัดจะทึ่งพระเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอน 136 หน้า 20 เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 (ฉบับพิเศษ)

วัดสนามชัย

วัดสนามชัย ตั้งอยู่เลขที่ 29 หมู่ที่ 2 บ้านสนามชัย ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ริมทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา – ระโนด มีเนื้อที่ 11 ไร่ 2 งาน 86 ตารางวา วัดสนามชัยเป็นวัดเก่าที่ปรากฏชื่อในแผนที่สภาพกลับมาวัดพัทลุงว่า " วัดสลามมีไชย " วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2300

วัดสนามชัย มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ หลังเดิมพังทลายลงจึงสร้างอุโบสถใหม่ที่อุโบสถเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2440 และบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2464 ลักษณะอุโบสถเป็นอุโบสถโถงก่ออิฐถือปูน ยกพื้นสูง เจาะขอบพื้นเป็นช่องโดยตลอด หลังคาเป็นหลังคาจั่วชั้นเดียว โครงหลังคาใช้ลูกปลักโยงยึดโดยไม่ใช้ตะปู หลังคามุงกระเบื้องแบบพื้นบ้าน

2. เจดีย์ มีซุ้มหน้าประดับเซรามิค ประดับปล้องไฉน ตามแบบนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3

3. ใบเสมา เป็นใบเสมาคู่ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐฉาบปูนทรงบัว

ลักษณะศิลปกรรม ฝีมือช่างท้องถิ่นภาคใต้ผสมกับอิทธิพลการตกแต่งแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และการดัดแปลงตามแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

วัดสนามชัยเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรประกาศได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ)

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ตั้งอยู่เลขที่ 60 หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา – ระโนด ไปทางด้านทิศตะวันตก ประมาณ 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 2 ไร่ 80 ตารางวา มีชื่อทางราชการว่า

" วัดราชประดิษฐฐาน " ตั้งอยู่บนเขาพะโคะ พระราชมุนี หรือที่รู้จักกันในนาม หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด เคยเป็นเจ้าอาวาส และประจำอยู่ที่วัดแห่งนี้เป็นเวลานาน

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เจดีย์เป็นทรงลังกา ส่วนฐานมีช้างล้อม ซึ่งเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมทางใต้สมัยกรุงศรีอยุธยา แบบอย่างศิลปะลังกา บรรจุพระบรมธาตุ (สร้างอยู่บนฐานรากเดิมที่เคยถูกขุดทิ้งลงดินจนพังทลาย และสันนิษฐานว่ารูปทรงสมัยแรกทำตามแบบศิลปะบิลละวะ ซึ่งคล้ายกับองค์พระเจดีย์องค์ใหญ่ที่วัดจะทิ้งพระ อำเภอสังขะ จังหวัดสงขลา)

2. วิหารพระโคตมะ เป็นวิหารที่อยู่ทางทิศเหนือของพระเจดีย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ หรือที่เรียกกันว่าพระโคตมะ (พระโคะ) อันเป็นพระพุทธรูปปางนิพพานขนาดใหญ่ ยาว 18 เมตร สูง 2.50 เมตร ฝีมือช่างท้องถิ่น

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นแหล่งโบราณสถานที่กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 หน้า 135 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528

วัดศิลาลอย

วัดศิลาลอย ตั้งอยู่เลขที่ 16 หมู่ที่ 4 บ้านวัดกระ ตำบลชุมพล อำเภอสังขะ จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ 10 ไร่ 2 งาน 88 ตารางวา เชื่อกันว่าสร้างขึ้นประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เดิมชื่อ " วัดกระ " ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น " วัดยางงาม " แล้วภายหลังจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น " วัดศิลาลอย " เมื่อปี พ.ศ. 2462

วัดศิลาลอย มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถเก่า ก่ออิฐถือปูน มีอุโบสถเป็นโถง ก่อกำแพงปิดเฉพาะด้านหลังและด้านข้าง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย 4 องค์ปางมารวิชัย โดยพระพุทธรูป 3 องค์หันพระพักตร์ไปทางประตูทางเข้าอุโบสถ (องค์กลางเป็นพระประธาน) อีกองค์หนึ่งหันพระพักตร์ไปทางทิศใต้ เรียกกันว่า " พระศิลาลอย "

2. กุฏิไม้ (เก้า) เป็นอาคารเสาปูนสูง ยกพื้นไม้กระดาน ผนังไม้กระดานเรียงซ้อนกันลงมา หลังคาซ้อนกัน 3 ตอน เป็นหลังคา 2 ชั้น มุงกระเบื้องดินเผาประดับด้วยช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ จั่วหน้าบันหลังคาด้านหน้าและด้านหลังเป็นลายปูนปั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. 2480

3. ศาลา เป็นอาคารไม้เสาปูนเตี้ย ๆ พื้นไม้กระดาน เดิมเป็นศาลาโถง แต่ปัจจุบันใช้เป็นที่พำนักสงฆ์ จึงตีฝาไม้เรียงซ้อนกันเป็นบางตอน หลังคาชั้นเดียวมุงกระเบื้องดินเผาแบบพื้นบ้าน

4. วิหาร เป็นวิหารโถง พื้นก่ออิฐลาดปูน ฐานเสาปูนเตี้ยต่อด้วยเสาไม้ หลังคา 2 ชั้นต่อด้วยปีกนก มุงกระเบื้องดินเผา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2462 บูรณะเมื่อ พ.ศ. 2490

วัดศิลาลอยเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดดีหลวง

วัดดีหลวงตั้งอยู่เลขที่ 82 หมู่ที่ 2 บ้านดีหลวง ตำบลชุมพล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา – ระโนด มีเนื้อที่ 14 ไร่ 1 งาน 75 ตารางวา เป็นวัดสร้างที่ขึ้นในสมัยอยุธยา ตามประวัติบอกเล่ากันว่าเป็นวัดของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นลูกของสมเด็จพระเจ้าพะโคะ (หลวงพ่อดอกเหียบหน้าทะเลจืด) วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2428

วัดดีหลวง มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อุโบสถ ก่ออิฐถือปูน หลังคาไม้ มุงกระเบื้องประดับช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ มีหน้าบันเป็นปูนปั้นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ และเทวดาในลายก้านต่อดอก ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นอยู่ในซุ้มโค้ง มีลายเขียนสีพวงมณี
2. เจดีย์รอบอุโบสถเป็นเจดีย์ควบคู่กับในเสมา มี 8 ตำแหน่ง เจดีย์องค์กลางหน้าอุโบสถเป็นเจดีย์ 5 องค์ บนฐานเดียวกัน โดยองค์กลางสูงใหญ่ ล้อมรอบด้วยเจดีย์องค์เล็ก ๆ 4 องค์ เจดีย์องค์กลางด้านหลังอุโบสถเป็นเจดีย์ 3 องค์ บนฐานเดียวกัน เจดีย์อื่น ๆ เป็นเจดีย์องค์เดี่ยวระหว่างเจดีย์ด้านหน้าอุโบสถมีซุ้มประดิษฐานอัฐิพระอาจารย์จวง
3. ศาลาไม้ อยู่ด้านหน้าอุโบสถ มีจั่วหลังคาเรียงซ้อนกันหลายจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา แต่ละจั่วมีหน้าบันปูนปั้นรูปเทพพนม รูปฤๅษี ดวงดอกไม้ประดับกรอบซุ้มรูปฤๅษี มีหางหงส์ และเขียนสี

ลักษณะศิลปกรรม ฝีมือช่างท้องถิ่นภาคใต้ อุโบสถบูรณะโดยช่างท้องถิ่น คือ พระสงฆ์นามพ่อท่านดำ และนายช่างซึ่งเป็นพระภิกษุนามอาจารย์แก้ว เมื่อปี พ.ศ. 2463 ศาลาไม้สร้างโดยสถาปนิกคนเดียวกันเมื่อปี พ.ศ. 2488

วัดดีหลวงเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 5 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดสีหยัง

วัดสีหยัง ตั้งอยู่เลขที่ 127 หมู่ที่ 3 บ้านสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ริมทางหลวง 4083 สงขลา - ระโนด ตรงหลักกิโลเมตรที่ 106.5 มีเนื้อที่ 33 ไร่ 3 งาน เป็นวัดเก่าปรากฏชื่ออยู่ในแผนที่ภาพกัลปนาวัดซึ่งเขียนขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2223 - 2242 ปรากฏชื่อวัดสีหยังว่า " วัดสีกุยง " ตามประวัติวัดที่พระราชอาณาจักร " วัดสีหยัง " พื้นฟูเป็นวัดขึ้นอีกครั้งใน

ปี พ.ศ. 2310

วัดสีหยัง มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สุสานเจดีย์เป็นฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ (พุทธศตวรรษที่ 16 - 19) วัสดุก่อสร้างเป็นอิฐผสมปะการัง
2. อุโบสถ ก่ออิฐถือปูน และโอบเสมาฐานก่ออิฐโอบดินเผา หน้าบันปูนปั้น แสดงเค้าคิดการสร้างแบบอยุธยาผสมกับรูปแบบศิลปกรรมแบบนิยมภาคกลางในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
3. ศาลาการเปรียญ อยู่หน้าฐานเจดีย์ ตั้งอยู่บนฐานอิฐ มีเสาไม้ค้ำยันหลังคา เชื่อมต่อกันด้วยสลักไม้ (ลูกสัก) โยงยึดช่วงต่อระหว่างเสาแต่ละต้นกับคาน เครื่องหลังคาสลักเป็นรูปหน้ากาก ไม้ใช้ตะปู มีบันหยากรอบบนแบบบันหยากรูปนก บนเชิงชาย ยอดหลังคาเป็นรูปครุฑพญานาคลอยตัวขึ้นคล้ายมาเกาะอยู่บนหลังคา มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาแบบพื้นบ้าน

วัดสีหยังเป็นแหล่งโบราณสถานที่ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนพิเศษ 81 ง. หน้า 6 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2539

วัดพระเจดีย์งาม

วัดพระเจดีย์งาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อพรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา - ระโนด มีเนื้อที่ 62 ไร่ 3 งาน 99 ตารางวา เป็นวัดเก่าปรากฏชื่ออยู่ในแผนที่ภาพกัลปนาวัดหัวเมืองพัทลุงในสมัยอยุธยา เรียกชื่อวันนี้ว่า " วัดพระเจดีย์งาม " แต่ชาวบ้านเรียกกันว่า " วัดเจดีย์งาม " และต่อมา พระอธิการเฉลิม ชุตินวณโณ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดในปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) ได้ขอเปลี่ยนชื่อเป็น " วัดพระเจดีย์งาม "

วัดเจดีย์งาม มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. พระเจดีย์ ก่อด้วยอิฐปะการังทั้งองค์ เรียงอิฐไม่สอปูนแบบไม่มีระบบเป็นเทคนิคของช่างสมัยศรีวิชัย ฐานเจดีย์มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันนิษฐานว่าเป็นแบบศรีวิชัย ต่อมาจึง

เปลี่ยนเป็นแบบลังกาคือแบบโศคว่า แต่ยังสามารถมองเห็นถึงอิทธิพลศิลปะศรีวิชัย คือรอบเจดีย์องค์ใหญ่มีเจดีย์ทึบรูปทรงระฆังคว่ำ ก่ออิฐปะการังจำนวน 8 องค์

2. วิหารพระโพธิสัตว์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์พระมหาธาตุ สุานวิหารเดิมก่อด้วยดินเผาและอิฐปะการังไม่สอปูน ขนาดกว้าง 7.80 เมตร ยาว 14.30 เมตร มีบางท่านสันนิษฐานว่าเป็นวิหารที่สร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัยพร้อมกับองค์เจดีย์พระมหาธาตุ แต่ตามหนังสือกัลปนาวัดหัวเมืองพัทลุง สมัยพระเอกาทศรถ ระบุว่าพระมหาเถระเทพได้สร้างวิหารขึ้นที่วัดพระเจดีย์งาม

วัดพระเจดีย์งามเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 หน้า 3679 - 3717 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

วัดพังยาง

วัดพังยาง ตั้งอยู่เลขที่ 190 หมู่ที่ 2 บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ห่างทางหลวงหมายเลข 4083 สงขลา - ระโนด ไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 13 ไร่ 1 งาน 2 ตารางวา เป็นวัดเก่าแก่ซึ่งปรากฏชื่ออยู่ในแผนที่ภาพกัลปนาวัดในสมัยอยุธยา

วัดพังยาง มีโบราณสถานที่สำคัญคือ เจดีย์ ตั้งอยู่หน้าวิหาร 2 องค์ เป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวประมาณ 4 เมตร สูงประมาณ 5 เมตร องค์ทางขวามือของวิหารได้รับการบูรณะใหม่แล้ว ส่วนองค์ทางซ้ายมือยังอยู่ในสภาพเดิม ยอดหักตั้งแต่ปล้องโชน ลักษณะองค์ระฆังแบบโศคว่าหรือแบบทรงลังกาทั้งบนฐานสี่เหลี่ยม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19

วัดพังยางเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 หน้า 132 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528

ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกุฏิ และคติความเชื่อเกี่ยวกับกุฏิ
ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ
ของ
ปิยาภรณ์ ศรีทองใส

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
พฤษภาคม 2544

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎ
ในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต
สัมภาษณ์ รวมทั้งถ่ายภาพและเขียนภาพลายเส้นประกอบ แล้วนำเสนอผลการศึกษาด้วย
วิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีตารางและภาพประกอบบางตอน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกฎในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกออกได้
เป็น 3 ลักษณะ คือ กฎไม้ กฎก่ออิฐถือปูน และกฎแบบผสม กฎไม้เป็นกฎที่พบมากที่สุด
มีทั้งที่เป็นกฎเดี่ยว (มีห้องพักเดี่ยว) และคณะกฎ (มีหลายห้องพัก) ซึ่งต่างก็มีผังพื้นเป็น
รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีด้านยาวยาวกว่าด้านกว้างเพียงเล็กน้อย ต่างกันที่ผังพื้นของคณะกฎมีขนาดใหญ่
ใหญ่กว่าผังพื้นของกฎเดี่ยว กฎไม้มีรูปแบบเป็นแบบเรือนไทยเดิมภาคใต้ ส่วนฐาน มีเสาคี่มีตีน
เสาคี่ ซึ่งมีทั้งตีนเสาคี่ต่ำและตีนเสาคี่สูง มีบันไดทั้งที่ทำด้วยไม้และทำด้วยคอนกรีต ส่วนตัวอาคาร
พื้นส่วนใหญ่ปูด้วยไม้กระดานแบบปูชิด และปูด้วยไม้เหลาชะโงนแบบปูฟาก ฝาผนังส่วนใหญ่
กันด้วยไม้กระดานแบบซ้อนเกล็ด และตีทับแนวแบบแนวตั้ง มีประตูและหน้าต่างทำด้วยไม้
ตามความเหมาะสมกับกฎแต่ละหลัง ส่วนหลังคา เป็นแบบจั่วมากที่สุด นอกจากนั้นเป็น
แบบปั้นหย่า แบบบลานอ และแบบผสม ลักษณะที่ 2 คือ กฎก่ออิฐถือปูน พบรองลงมาจาก
กฎไม้ มีทั้งที่เป็นกฎแบบชั้นเดียวและแบบสองชั้น มีรูปแบบคล้ายเรือนเครื่องก่อ และแบบ
ไทยสากลอย่างบ้านชาวบ้านทั่วไป ส่วนฐาน มีฐานรากและมีเสาคี่ยื่นอยู่ใต้ดิน ส่วนตัวอาคาร
พื้นเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กวางบนคานและวางบนพื้นดิน ผนังก่ออิฐฉาบปูน มีประตู หน้าต่าง
และบันไดตามความเหมาะสมกับกฎ ส่วนหลังคา เป็นแบบจั่ว และแบบบลานอ ลักษณะที่ 3
คือ กฎแบบผสม พบจำนวนน้อยที่สุด มีทั้งที่เป็นกฎชั้นเดียวและสองชั้น ชั้นล่างมีรูปแบบและ
โครงสร้างอย่างกฎก่ออิฐถือปูน ชั้นบนมีรูปแบบและโครงสร้างอย่างกฎไม้ ส่วนหลังคาเป็น
แบบจั่ว แบบปั้นหย่า และแบบบลานอ ส่วนด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับกฎจะคล้าย ๆ
กับคติความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั่วไป เพียงแต่คติความเชื่อบางอย่างยึด
ถือหย่อนกว่า เนื่องจากถือกันว่าวัดเป็นเขตอภัยทาน สิ่งอัปมงคลต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้นในวัด
แต่คติความเชื่อบางอย่างก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ทั้งในขั้นเตรียมการก่อสร้าง ชั้นก่อสร้าง
และชั้นอยู่อาศัย คติความเชื่อดังกล่าว เช่น คติความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ทิศ การยก
เสาภูมิ การนอนการนั่งในกฎ เป็นต้น

**A STUDY OF ARCHITECTURAL CHARACTERISTICS OF BUDDHIST
MONKS' CABINS AND BELIEFS THEREOF IN THE SATINGPRA
PENINSULA, SONGKHLA PROVINCE**

AN ABSTRACT

by

PIYAPORN SRITONGSAI

**Presented to Thaksin University in partial fulfillment for the requirements
for the Master of Arts degree in Thai Studies**

May, 2001

This research was a study of architectural characteristics of Buddhist monks' cabins and beliefs thereof in the Satingpra peninsula, Songkhla Province. The researcher collected field data through observation and interview along with photographic illustration and sketch-drawing, and then presented research findings by analytical description, with tables and illustrations at some points. The findings may be summarized as shown below.

Three types of the architectural characteristics were identified: wood cabin, brick-cum-cement cabin, and a combination of the first two. Wood cabins were found to be the most numerous, either for single (one-room) or multiple (several rooms) occupancy, and rectangular in shape with the length slightly surpassing the width. The floor space of the single type was larger than that of the multiple type. The design of the wood cabin was of the traditional Thai-style house of the South. For base, there were posts with pedestals either low or high, and stairs either of wood or concrete. Most of the floor area was lined with board wood tightly packed, and topped with polished wood. The walls were mostly louver board fastened vertically. For each cabin as would be appropriate, there were doors and windows made of wood. The roof was dominantly gable in style, the rest being tri-lateral, curving, and mixed. The brick-cum-cement cabin was found to be next in frequency to the wood type, both single- and double-storied. Its design was like that of an erected house and of the universal Western-style Thai house. For base, there existed a foundation and root posts underground. The floor was reinforced concrete on beams or on the ground. The walls were made of bricks covered with cement. There were doors, windows, and stairs as appropriate. The roof was either gable or curving. The third type of cabin was mixed and least found, either single- or double-storied. The ground floor was similar in design and structure to that of the brick-cum-cement type, while the upper floor was designed and structured like the wood cabin. The roof design was any of the three: gable, tri-lateral, or curving. Regarding beliefs about the cabins, they were similar to those related to common

people's lodgings. Some of the beliefs about the cabins were less strict, however, as the monastery was considered a sanctuary where misfortunes were not expected to happen. Some beliefs were clearly in evidence, at the stage preparatory to construction, at the stage of construction, as well as at the stage of occupancy, such as the beliefs about auspicious moments, directions, inauguration of master post, manners of lying and sitting in the cabin.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นางสาวปิยาภรณ์ ศรีทองใส
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2514
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	164/105 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงาน	คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนหาดใหญ่ รัฐประชาสรรค์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2531	ปวช. แผนกช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2534	ปวส. แผนกช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2539	สท.บ. สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตอุเทนถวาย เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2544	ศศ.ม. วิชาเอกไทยคดีศึกษา จากมหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา